

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

עַל יְהוָה
לִי מוֹד
שִׁיעוּרִים אֱלוֹ
אֲנִי נוֹתֵן
אֶת הַחֹמֶשׁ
וְאֶת הַזְּמֶשֶׁר
לְהַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא
(עצתו אמונה)

פרשת בראשית תשפ"ה

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

כני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

קון הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

גלגעד אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מינה איירי, ואיכא למימר דאגלעד קאי, ומאי "שני" - שני לגלעד, כלומר בן בנו, כדכתיב "בן חפר בן גלעד". הרי שלשה חלקים: שני חלקי בכורה, וחלק צלפחד עצמו שהיה מיוצאי מצרים. והאי דלא קחשיב במתניתין ארבעה חלקים שהיה להם לבנות צלפחד, כדכתיב (יהושע ז)

ז'יפלו חבלי מנשה עשרה" - שיחא דשיחא
 בתי אבות, וארבע וידוהו, דהיה ליה חד אחא
 דאבו ונטלו חלק בנכסיה, כדאמרין בגמרא
 - דייני טעמא, דלא הוה משמע לן מדי,
 דהא כבר אשמועינן דבת הבן הרי היא במקום
 הבן ליטול עם האחין בנכסי נפח, דהוא הדין
 דהרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי
 האת, ולא אשמועינן ליוצאי מצרים נתחלקה
 הארץ - הא שמעינן לה מדנטלו חלק צלפחד
 בשביל שהיה מיוצאי מצרים. אבל בחגי שלשה
 חלקים דקתני אשמועינן תלתא מיילי: ליוצאי
 מצרים נתחלקה הארץ, ובה הבן הוא בן לירש
 עם האחין, וארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי
 מצרים ונטל בה כבוד פי שנים. פירא: ליוצאי
 מצרים נתחלקה הארץ - כלומר, לבאי הארץ
 נתחלקה הארץ כפי חשבון של יוצאי מצרים,
 שנטלוה בתורת ירושה מאבותיהם. דלפי חשבון
 הראשון שבנוה בשנה שניה לצאתם ממצרים
 נתחלקה הארץ כאילו ירושה חן עצמן, ומי
 שהיה לו עתה בביאת הארץ בן אחד - שני כל
 חלק, ומי שהיה לו עשרה בנים - נמי לא נטלו
 בן כולם אלא חלק אחד. שנאמר - בפנחס,

בבאי הארץ, אחרון מנין דתרבות ומאב דכתיב בהו "ובאכל לא היה איש מפקודי
 משה ואהרן" וגו'. לשמות פחות אבות - כל שאלה שנבנו ביצאת מצרים, יתחלו
 אלו. לדאון יחלקו הנחלה, ואלו אשר קמו תחתיהן יירשום. ולקמן מפרש מגלן דהאי
 "אבותם" - ביוצאי מצרים קאמר. לאלה חלק - דכתיב לעיל "אלה פקודי בני ישראל
 שם מאות אלף וארבע שבע מאות ושלשים" וסמך ליה "ידבר ה' אלי משה לאמר לאלה
 חלק הארץ" - אלמא לבאי הארץ חלקי. באלה - שחן בני עשרים. ולבני עשרים
 שיצאו ממצרים נתחלקה הארץ, אבל לא לפעלים שיצאו פחות מכן עשרים, ולבני נטלו
 חלק בארץ לא הם ולא בניהם, אלא בזכות מורישתן. ואם לא היה להם שום מוריש
 שיצא ממצרים, כגון שלא היה להם אב דוד ואח שמונו במדבר ללא בנים - אז לא
 נטלו חלק בארץ. ובספרי רשב"י: ומה לאלה חלק הארץ? ואפי' בני זכרים
 וקדושים. כלומר, לבספרי רשב"י: שבהו שלשה ליה לון חלק בה, והארץ בניהן לון זכרים
 בה בשביל אביהן, אלא בזכות זקניהם אם היו מיוצאי מצרים, כדאמרין לקמן: בני
 מרגלים המתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן וזכות אבי אמותיהן. לבאי הארץ נתחלקה
 הארץ - ולא ליוצאי מצרים, דאין חולבין אחר היוצאי אלא אחר הנכנסים. דראובן
 ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנין במדבר, זה עשרה וזה אחי, זה בני חולבין אחר
 יוצאי מצרים - היה נטל האחד כנגד כולם, אבל עכשיו - העשרה נטלין עשרה
 חלקים; והאחד חלק אחד. אלא מה אני מקיים לשמות מכות אבותם - דמשמע

וזמחורין אצל אביהן וחורין וחולקין בשוה - בפרוש חומש פירש רש"י דמחורין אצל
 אבי אביהן. ורצה לפרש: אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים, ולאוח שני בנים
 לזה בן אחד ולזה שנים, והשתא כשמחורין לבאי אביהן - לי חורו ולחלקו בשוה, שמכוח
 באין, ואין לו לירש לזה יותר מלזה. שאם לא יצא אבי אביהן ממצרים אלא מביתן עצמן

למה יחלקו בשוה כשמחורין כל אחד לבאיו
 הלא כל אחד יחור ויריש לבניו, ולא לבני אחיו
 וזה דאמר הכא מנה לשני אחים כהנים, ואין
 מוכיח אביהן - ולא נקטינהו שמואל לא קתני אלא
 וקשה, דלפירושה זה היה למכתב "לשמות מטות
 אבות אבותם", כדשאן אבי אבות אלא אבות
 לבדם - לא נפקא מינה מידי בחזרה! ועוד
 בתוספתא שחבאי רבנו שמעון אלא קתני אלא
 שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לזה יש לו תשעה
 זכו, ולא קתני: שני אחין ואביהן! ונראה לרבינו
 יצחק בן אשר: גזרות דהתוב הוא, כשמחורין
 אצל אבן גבדו שחולקין אותו שני אחין בשוה. אף
 על גב דבעלמא אין הדין כך - הכא גזרת
 דהתוב, מהך שני מקראות. דקאמר מתיים
 יורשיש את החיים - לאו כדן ירושה ממש, אלא
 כעין ירושה. ואם תאמר: מאי נפקא מינה, אף
 למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, בין
 למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה: הדשתא
 כשמחורין כל באי הארץ לאבותיהן כל מה
 שנטלו, האבות יחלקו בשוה - הרי הוא כאילו
 ליוצאי מצרים נתחלקתו ויש לומר: דדוקא שחן
 אחין חורין וחולקין בשוה, אבל אם אינן אחין -

לא, ואם לזה תשעה בנים ולזה אחד - זה נטל תשעה לחכיה וזה נטל לתך אחד. אבל
 למאן דאמר ליוצאי מצרים - כולן נטלין בשוה. והא דפירש הקונטרס דראובן ושמעון
 שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד, אי אולינן בתי יוצאי מצרים היה
 נטל האחד כנגד כולם, אבל עכשיו עשרה נטלים עשרה האחד נטל חלק אחד - לא
 מייירי בראובן ושמעון אחים, דאם כן גם לבני דאמר לבאי הארץ ולחלקו בשוה, אלא
 נכסים הם, ורבינו ע"פ מפרש: דשכונני מחורין וצולבין - כל אבות ישראל חולקין
 בשוה. ופסקי מינה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים בין למאן דאמר לבאי הארץ - לענין
 פסלים, שאם היה האבות בני עשרים מיוצאי מצרים ומחו במדבר, ובניהן שכונניו לארץ
 כולם טפלים או נשים, כבנות צלפחד, למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה - היו נטלין,
 ולמאן דאמר לבאי הארץ - לא היו נטלים כלום. אם יצאו ממצרים טפלים
 ולאן אבות, וכשבאו לארץ היו בני עשרים, או הם או בניהם, למאן דאמר לבאי הארץ -
 נטלין, ולמאן דאמר ליוצאי מצרים - אין נטלין. וקשיא לפרושה דאמאי נקט בתוספתא
 שני אחין? ועוד קשיא לרבינו יצחק בן מרדכי: ד"לשמות מטות אבותם" משמע אחין דוקא.
 דבכל מקום קוראין לאחין אבות, כגון "לא יזמות אבות על בנים" ומפקין (סנהדרין כו, ב)
 דבא אחיו פסול לו לעדות. וגם מבייבין לא יזמות על אבות" נפקא לן (שם) דאין האב פסול.
 וגם מישש יפ לדוכיח שיש להחזיר אצל האבות, ולא אצל אבי אביהן.

דאמר יוצאי מצרים נמי יש לנו חלק הנחלה. ומפרש אויל דלכתי אחי "לשמות מטות אבותם יתחלו" - דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון אחד עשר חלקים בארץ מחולק
 אותה בניהן לפי חשבון מטות אבותם, נתחלקו הני אחד עשר חלקים. וכגון דהוה יוצאי מצרים היו בני עשרים, דומיא
 דבאי הארץ, דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני עשרים, כדכתיב "לאלה". והבנים אינן כי אם שלוחים בעלמא להביא לשניהן אחד עשר חלקים. וחורין ראובן ושמעון
 ומורישין לבניהן, בניו של ראובן נטלין מחצה מאחד עשר חלקים, ובנו של שמעון נטל מחצה. והכי תניא בתוספתא (פרק שביעי) כיצד? שני אחין שהיו מיוצאי מצרים, לאחד
 זה לו תשעה בנים ולאחד יש לו בן אחד, ולפניהם בית חמשה ברוין, דהיינו עשרה לחבין - תשעה נטלו לתך לתך תשעה לחבין, והאחד נטל לתך. החוריים לאבותיהם חזרו
 האבות והירשיש לבניהן - תשעה אחין נטלו מחצה שחן כוריים וחצי, ואחד נטל מחצה שחן כוריים וחצי. והוה שאמרו בכל מקום חזין יורשיש את המתים, וכאן המתים יורשיש
 את החיים. וכך היא הצעה של ברייתא בספרי: שינה הכתוב נחלה זו מכל נחלות שבתורה, שכל נחלות שבתורה, חזין יורשיש את המתים, וכאן המתים יורשיש את החיים. אמר
 רבי: משל למה דהרב דומה - לשני אחין כהנים שהיו בעיר, לזה לו בן אחד ולזה לו שלשה בנים, ויצאו לגורן, זה נטל סאה ואילו נטלו שלש סאין, והולכיו אצל אביהן,
 וחזרו וחלקו בשוה. כיצא בו אתה אומר בבאי הארץ, זה נטל סאה ואילו נטלו שלש סאין, והירשיש את אבותיהן, וירשו מתיים את חזין, וחזרו וחלקו בשוה, כדפרישית לעיל.
 והשתא מותקמם שני קראי: "לאלה חלק הארץ" אשמועינן שישול כל בן חלק אחד, ואנני "לשמות מטות אבותם" לענין חלקיהן, לחלק בניהן מה שנטלו כאילו ליוצאי
 מצרים אבותיהם נתחלקו הדנו חלקים שנטלו, ונטל בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן. שני אחין כהנים - והתנו בניהן לחלוק כל התרומות הניתנות לשניהן בשוה.

רמב"ת. יש נחלקין - פרק שמיני דף קיז עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - רש"י תוספות

ועד הקשה, דמאי פריך לקמן: אלא למאן דאמר לבאי הארץ אמאי צווחו בני יוסף? (לכן) ולפי' פירוש רבינו תם, כך שפיר צווחו למאן דאמר לבאי הארץ כמו למאן דאמר ליוצאי מצרים, דמכל מקום לא נטלו אלא כפי מה שדיו האבות שיצאו ממצרים, כיון שכל אבות ישראל חולקין בשווה אבל אם אין אף חולקין בשווה אלא אחד - אתי שפיר הא דפרקי, ואף על פי שהיו אבות בני יוסף תומכין - הרי החזירו

- 1 להן בנייהו לפי מה שנתרבו. ורצין לומר לפירוש
- 2 רבינו תם שאין מחזירין אלא לאותן אבות
- 3 שבאו עמו, ובטל וכלי כל ישראל. והכי משמע
- 4 "לשמות טעות אבותם נחלו" - דוקא לאבות
- 5 שבאותו מטה. והבינו עם הדק לחרץ בענין אחר.
- 6 ודוק. **מכאן** ומכאן נטל חלקו מכאן ומכאן
- 7 - באדם אחד איירי, שנטל שני חלקים בשביל
- 8 עצמו, שהיה מיוצאי מצרים ומכאי הארץ.
- 9 כדמוכח בתוספתא שהביא בקונטרס עצמו.
- 10 דקנין, רבי שמעון אומר: אף נתחלק ליוצאי
- 11 מצרים. כיצד? היה מיוצאי מצרים ולא מערבות
- 12 מואב, מכאי הארץ ולא מיוצאי ומכאי הארץ.
- 13 חלק מכאן ומכאן וכו'. וכן היה רבי שמעון אומר:
- 14 יהושע וכל נטלו שלשה חלקים בארץ, שהיו
- 15 מיוצאי מצרים, ומן העומדים בערבות מואב.
- 16 ונטלו חלקם של מרגלים - דעת ר' יודישע
- 17 וכלב מחמת ביאת הארץ נמנו בערבות מואב,
- 18 דהא כתיב "לאלה חלק הארץ", ואם כן בערבות
- 19 נמנו יתרים מבני ששים. דהא יהושע היה בן מאה
- 20 ונשר ולא פרנס את ישראל אלא עשרים ושמונה

שנה, וכל כול היה נמי בן שמונים כדכתיב (יהושע יד) "כן ארבעים שנה אבני בשלוח משה עבד ה' וגו', ולא גמרינן מעריכין, כדגמרינן לקמן דלא נגזרה על בן ששים, מעריכין. אף על גב דכתיב במנין של ישראל "מבן עשרים ומעלה" - לא גמרינן מעלה מעריכין. ומדומנו בערבות מואב יתרים מבני ששים - נמנו כמו בן במדבר סיני, ואם כן הדיכ כתיב במנין של ערבות מואב "ובאלה לא היה איש מפקודי משה וגו' ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה יהושע בן נון"; וכיון שגמנו יתרים מבני ששים - הלא נשאר יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה שנולדו בימי יעקב, ולא מתו עד שנכנסו לארץ, כדאמרינן לקמן, דלא נגזרה גזרה על פחות מבן עשרים ויתרים משים! ונראה לרבינו שמעון בן אברהם, דהכי קאמר קרא: ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן שהיו ראויין שתגור עליהם גזירה, כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון, דלא היה בני ששים במנין ראשון.

בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו - כלומר, לרב ביצאת מצרים תרבה, אף על פי שהוא עומט בכניסתו לארץ. ולמעט ביציאת מצרים תמעיט, אף על פי שהוא ערב רב בכניסת הארץ. דהכי דריש בספירי, כמו שהביא בקונטרס, דתניא בהדיא: "לרב תרבה", הרי שיצאו עמו עשרה בניים ממצרים ובכניסתן לא נמצאו חמשה - קורא אני עליהן "לרב תרבה". פירוש: שנטולין חמשה שנאשרו על עשרה חלקים, והיא תרבה לחלקן, ומיהו, שלא ימיה ליהא, דקנינן שיצאו עמו חמשה בניים ממצרים ובכניסתן נמצאו עשרה - קורא אני עליו "למעט תמעיט", דהשתא נחלת אותן חמשה לא תמעיטה במה שנמצאו עשר, דמכל מקום נטולין חמשה חלקים, חמשה

ואחד פורתא. והאי תנא סבירא ליה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, ויאכיל למימר דמסקנא דמיתלחא דרבי שמעון בן אלעזר היא, דאמר: לאלו ואלו נתחלקה הארץ, אבל חלק אביהן, שהיה ראוי לזון ליטול בשביל אביהן עצמו, שהיה מיוצאי מצרים - אותו חלק ניתן ליהושע וכלב מן המרגלים, ושל מתלוננים ניתן לכל השטמים. ונפוצת **אבי אמותיהן** - אם לא היה לאמותיהן אחין, ולקמן מוקי לך ספיתא אפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה. ובגון דלא היו בני עשרים כשנכנסו לארץ, דלא נטלו בשביל עצמאן אלא נטלו על ידי חזרה, ששחררו בני אביהן ובני אבי אבותיהן נחלה שלחן בניין ליוצאי מצרים, כדכתיב "לשמות טעות אבותם", ולא הורישו לבניהן ולבני המתלוננים עתה, דבני בנייהן חלק קרד חלק בארץ, ומתלוננים מיוצאי מצרים אקרו דילפינן מניה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ? דלמא לשטמים קאמר, שנים עשר בני יעקב להם נתחלקה הארץ, ולא ליוצאי מצרים קאמר וליוצאי מצרים **קאמר** ליהו - דודאי להם נאמר פסוק זה. נראה בעיני דהכי גרסינן: בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו

לאלו ולאלי - ליוצאי מצרים ולבאי הארץ. וחזרה לית ליה להאי תנא. ומתניתין מתוקמא שפיר אליביה, דבנות צלפחד לדידה נמי נטלו שלשה חלקים, דהא אית ליה נמי ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. ודיינו נתחלקה לעליהן, תן במאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. ולא אמרינן "מתניתין רבן יאשה היה, משום דמתוקמא נמי כרבי רשבאי בן אבהו". הרי **מיוצאי מצרים** (ולא

- 1 **לאלו ולאלי** ליוצאי מצרים ולבאי הארץ, **פדי לקיים שני**
- 2 **מקראות הללו; הא כיצד? הנה מיוצאי מצרים -**
- 3 **נוטל חלקו עם יוצאי מצרים, הנה מכאי הארץ -**
- 4 **נוטל חלקו עם פאי הארץ, מכאן ומכאן - נוטל**
- 5 **חלקו מכאן ומכאן, מרגלים - יהושע וכלב נטלו**
- 6 **חלקם, מתלוננים ועדת קרד לא היה להם חלק**
- 7 **פארץ, הפנים נטלו פזכות אבי אביהן ובזכות אבי**
- 8 **אמותיהן, מאי משמע דהאי "לשמות טעות אבותם"**
- 9 **מיוצאי מצרים פתיב? דלמא לשטמים קאמר לה?**
- 10 **- דכתיב: "ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'",**
- 11 **יהושע היה לכם מאבותיכם, וליוצאי מצרים קאמר**
- 12 **להו. ספיקא: לרב צלפחד ויוסף איכפל מנשה**
- 13 **(יחשב), אמר ליה רב פפא לאביו: בשלמא למאן**
- 14 **דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, היינו דכתיב:**
- 15 **"לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו",**

אלא

שהיה מיוצאי מצרים. ויש מפרשים: היה מכאן ומכאן - באדם אחד מיירי, שהיה מיוצאי מצרים ומכאי הארץ. כגון שיצא ממצרים יתר מבן ששים ונכנס לארץ, דאמרינן לקמן: לא נגזרה גזירה ביתר מבן ששים, דהוא ליה האי גברא עצמו מיוצאי מצרים ומכאי הארץ, הלכך טיול של חלקים. ולא מילתא היא, משום באי הארץ לא רטול, דכי כתיב "לאלה חלק הארץ" - אבני יוצאי מצרים הוא דכתיב, שלא היה בוק איש מפקודי משה ואהרן הכהן, ולא יוצאי מצרים עצמן קאי. ומיהו, יש ללמוד דנטל שני חלקים, מדתני בתוספתא: וכן היה רבי שמעון אומר: יהושע וכלב נטלו שלשה חלקים בנחלה, שהיו מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב, ושנטלו חלקם של מרגלים - אף על פי שהיה לבניהן שבאו לארץ ליטול חלק אביהן שהיו מיוצאי מצרים - אפילו הכי לא נטלו, אלא יהושע וכלב נטלו חלק, כדכתיב "חיו מן האנשים ההם" לקמן בשמעתין, שהיו בחלקן, שאמרה תורה: נתחייב רשע - יבא צדיק ויזכה בחלק. דמקרא שמעין שלא היה למרגלים ומתלוננים ועדת קרד חלק בארץ, מדקאמרי בנות צלפחד "אבינו מת במדבר" (במדבר כז), "והוא לא היה בתוך העדה" - אלו מרגלים, "והנערים על ה'" - אלו מתלוננים, "עדת קרד" - כמשמעו, "למה יגרע שם אבינו" מאחר דלא היה לא ממוגלים ולא מתלוננים ועדת קרד. מכלל דכל הנך לא נטלו בניהן חלק בארץ בזכות אבותיהן, מתלוננים ועדת קרד - ולא היה להם חלק בארץ, שלא נטלו בניהן את חלקן אף על פי שהיו מתלוננים מיוצאי מצרים, אלא במאן דליתנהו דמו, וזכו כל השבטים בחלקם, כאילו נתחלקה ליוצאי מצרים בלא מתלוננים, ונתרבה חלק כל אחד

אלא

אלא למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה מאי לרב תרבה נחלתו וגו' קשיא — ולא גרסינן מאי "בין לרב למעט", דמהוהו לא מצי לאקשווי מדי, דהא איצטרך למדרש מיניה דארעא ישראל לשבטים איתפלג, ושלקו כל השבטים זה כזה על פי הגורל, שבת המעשר כמורבא דהכי נחליה "על פי הגורל נתחלק נחלתו" — בין שהוה רב בין שהוה מעט, אותו השבט מה שזכורו הגורל

- 1 יקח, לקמן בפיסקא (קכב, א), ועוד דרשינן מיניה
- 2 דבכספיהם נתחלקה הארץ, אבל מ'ילרב תרבה
- 3 נחלתו' משה: דמשמע: מל' מה שהוה רב ביציאת
- 4 מצרים, כדכתיב בתריה "לשמות מוטות אבותם
- 5 ונחלו" אף על פי שבשניש נחמעט בכניסתן
- 6 לארץ — תרבה נחלתו, ולאווה שהיה מעט
- 7 ביציאת מצרים — נחמעט עג עתה נחלתו,
- 8 אף על פי שנתרבה, וחכי קתני לה בספרי
- 9 בהדיא "לרב תרבה נחלתו" וגו', הרי שיצאו
- 10 עמו עשרה בנימ מצרים, ובכניסתן לא נמצאו
- 11 אלא עשרה — קורא עני עלוי "לרב תרבה
- 12 נחלתו". הרי שיצאו עמו משה בנימ מצרים
- 13 ובכניסתן נמצאו עשרה — קורא אני עלוי
- 14 "ולמעט המעט נחלתו", דסלקא דיתך אמינא
- 15 ניהול בתה השתא, קא משמע לך, קשיא —
- 16 לדידן קשיא, דלא ידעינן לתרוצי קורא אליבא
- 17 דההוא תנא, דהא ליכא למימר: "לרב תרבה" —
- 18 ארוה שהוה רב עבשי תרבה נחלתו, "ולמעט
- 19 — שהוה מעטע עבשי נחמעט נחלתו, דסברא
- 20 הוא, כדכתיב לעיל "לאלה תחלק הארץ", ולא
- 21 צריך קרא, וגם אין לשון "תרבה" ו"חמעט"
- 22 משמע אלא כשהו נטל הרבה חז מעט, שחלק
- 23 איש חז מרובה חלקו חבירו מועט, אבל כשכל
- 24 החלקים שרי — אין חז תרבה וחמעט, אבל

וחמשה שגולדו חולקים בחלק אביהן עם החמשה הראשונים ונראה לרבינו שמשוך בן אברהם; דרישא וסיפא מיירי בנגן שמוהו אותם שיצאו ממצרים בלא זרע, ולא בנסות לארץ, ודואי מתו במדבר כל אותן שהיו בני עשרים כשיצאו ממצרים. ומיירי רישא ונחלתו העשרה שיצאו עמו, וחמשה בנימ נולדו במדבר, ובסיפא עמו חמשה שיצאו עמו, ונולדו במדבר עשרה. והשתא הוי סיפא דומיא דרישא, ואתי נמי

- 1 אלא למאן דאמר לבאי הארץ, מאי "לרב תרבו
 - 2 נחלתו?" קשיא. ואמר ליה רב פפא לאביו: בשלמא
 - 3 למאן דאמר ליוצאי מצרים, היינו דקא ציווהו בגות
 - 4 צלפחד, אלא למאן דאמר לבאי הארץ, אמאי ציווהו?
 - 5 הא ליתיה דלשקול! — אלא לחורה וליטול בנכסי
 - 6 חפר, בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים, היינו
 - 7 דקא ציווהו בני יוסף, דכתיב: "ויזכרו בני יוסף,
 - 8 אלא למאן דאמר לבאי הארץ, מאי קא ציווהו?
 - 9 פולחו שקול! — משום מפלים דהוה נפיש להו, אמר
 - 10 אביו, שמע מיה: לא הוה חד דלא שקול, דאי סלקא
 - 11 דעתך הוה חד דלא שקול, איבעי ליה למצווה, וכי
 - 12 תיקמי, דציווה ואהני, — כתביה קרא, דציווה ולא אהני
 - 13 — לא כתביה קרא, הא בני יוסף דציווהו ולא אהני
 - 14 וכתיבניהו קרא. — התם עצה טובה קא משמע לך,
 - 15 דאיבעי ליה לאיניש לאוידהורי מעינא בישא, והיינו
 - 16 דקאמר להו והושע, דכתיב: "ויאמר אלהם והושע
 - 17 אם עם רב אתה עלה לך היערה", אמר להו: לכו
 - 18 והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע.
- אמרו

הכי הוה ליה למימר: חלק בחלק נחלו. ובחורה נמי ליכא לאוקומיה, דמ'לשמות מוטות אבותם" שמענין לה שפיר אליביה דהאי תנא. ועוד: "תרבה" ו"חמעט" משמע נטילה ראשונה שנטול כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם, כדכתיב בספיה דקרא "איש לפי פקדויו יתן נחלתו". היינו דקא ציווהו בנות צלפחד — למה יגרע שם אביו מתוך משפחתו שזכה בארץ ישראל, כי אין לו בן, שאילו היה לו בן היה נטל הבן חלקו על אביו שהיה מיוצאי מצרים, ועתה בשביל שאין לו בן — למה לא נירש לא חלקו לא הוה — לצלפחד נחלה בארץ ישראל לדשקול, לא הוה ולא יוצאי יריבו בכותה, שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו בן — לא היה נטל כלום בשביל אביו, ואפילו לא בשביל עצמו אז הוה פחות מעשרים, ומאי האי דקא ציווהו בשביל שאין לו בן? אלא לחורה וליטול בנכסי חפר — דמאן דאית ליה לבאי הארץ — אית ליה חורה, שמחזירין לאבותיהן כל מה שנטלו, וחזירין וירשין מאבותיהן כמשפט. והכי אמרי: למה יגרע שם אביו צלפחד מתוך משפחתו, שהיה לו לכותה עם אחיו בכסי חפר וקננו אילו היה לו בן — כשיטלו בני חפר שהם אזי אביו נחלה בארץ ישראל יחזירו אותה לחפר אביהן, ויריש אותה לכל בני חפר, וישול אביו שהיה בכרש כל חלקים, או הוא או בנו שקם אחתיהן, כדכתיב "ואם אין לך" — עיין עליו, והשתא אין בן — למה לא נקום תחת ארש נחלתו הבאה לו מחפר אביו, על ידי חורה שחזרהה בניו או בני בניו שהיו מבאי הארץ, כדכתיב "והיה יורשת עם אחיך, ולקמן נמי אמרינן: דרשנית דהו, והוי יודעות שבת הבן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יבמין, כדלקמן (קט, ב), היינו דקא ציווה בני יוסף — שהיו עבשי מרובין, וגברו יותר משאר שבטים, הן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מצרים, והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל, כולוהו שקול — בשוה, ומיהו, לקמן אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג, ובידן צווחו בני יוסף, שלא נטלו אלא כאחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבת שלחן, אלא משום דמבעי ליה לקמן, לא בעי לתרוצי הכי, משום מפלים — יתומים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ, וגם לא היה להם אב הבנסת לארץ שינחילום חלקן בשמות, וגם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים, שירשו ממנו על ידי חורה. שמע מינה — מצווחת בני יוסף ובנות צלפחד, דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקול, או הוא או אביו, ואף על גב דהוה מצי מותרני — דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מצרים כל אותן שיצאו פחות מבן עשרים בלא אב לא נטלו חלק בארץ, שהרי לא הן ולא אביהן היו מיוצאי מצרים, דשפלין שיצאו לא נתחלקק להם — ואפילו הכי לא איתרמי, שלא יצא יתום ממצרים פחות מבן עשרים, ואם יצא — אם כן מת אחד מקרוביו במדבר שהיו מיוצאי מצרים להורישו חלקו, דומיא דבנות צלפחד שלא היו ארצן ליטול חלק בארץ, כדנמיא בספרי: "איש לפי פקדויו" להוציא את הנשים, דדמו לטפלים, ויעידן להם ירוש חלק אביהן, ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי, כל הנבנסין לארץ פחות מבן עשרים לא נטלו חלק בארץ אלא על ידי חורה, ובגוון שהיו מורישין מיוצאי מצרים, ואם לאו — לא יטול, ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקול, דלא איתרמי מילתא, דכל אותן שנבנסו לארץ בני עשרים — נטלו חלקם, וטפלים, יתומין הפחותים מבן עשרים — נטלו כולן על ידי חורה בכנות צלפחד, ואותן שהיה להם אב ואם, ולא היו יכולין ליטול בחורה לא מאבי אביהן ולא מאבי אמותיהן, שהרי אביו ואמו קודמין — הרי אביהן נטול חלק בארץ משום באי הארץ, וכמאן דשקיל אידו דמי, ואין לו לא לצעוק, איבעי ליה למצווה — בכנות צלפחד ובני יוסף, וגם ודביא היה לו לכותה, כדכתיב בכנות צלפחד ובני יוסף, דציווה ואהני — כגון בנות צלפחד, דציווה ולא אהני — שלא יכול לגוול שאר שבטים וליתן להם, ומה שהשיבם "עלה לך היערה" וגו' — לדרשא איצטרך, כדלקמן, ולא כפשטיה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן, שאם מנחלת שבת אחר חן — אין הרשות בידו, ואם של משה בני יוסף היו — הרשות בידם לכרות היעו ולגרשם, ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום, ומשני: התם עצה טובה קא משמע לך — בשביל שלמדן אנו ממה שהשיב להם יהושע, דמבעי ליה לאיניש להטמין עצמו, לאודהורי מעינא בישא — להכי כתיביה קרא לצווחת בני יוסף, ויאמר להם יהושע — להוסיף נחלה אי אפשר, אף צעה טובה אני נתן לכם, שאם עם רב אתה — "עלה לך היערה" וגו' "ובראני" — כרות היער, ותבנה לך בית מושב, כדכתיב "וברא אותהן החורבות" (זחוקאל כג), אמרו

שְׁהִפְרַת נָדְרִים בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוּטוֹת - פִּירֵשׁ רַבִּינוּ יִצְחָק בֶּן מֵרְדִיכַי דְּמִדְרָכֵיב "רֹאשֵׁי שָׁנִים שְׂמֻמָּה, וְאֵין בֵּית דִּין שְׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אַחַר. וְאֵין נִרְאָה, דְּאִדְרַבְרָה מִרֹאשֵׁי הַמַּסֻּת" דְּרִישׁוֹן חִיד מוֹמָחָה, "רֹאשֵׁי" הֵינּוּ רֹאשֵׁי וְעִלְמָא. כִּדְפִרְשׁ הַקְּטוֹנֶסֶר, וְהִכִּי נִדְרֹשׁ מִינֵיהּ דְּבַעֲטֵן שְׁלֹשָׁה אֲלָא נִרְאָה לִרְבִּינוּ יִצְחָק. דְּבִלָּא קְרֵא יִדְעֵנָךְ, הָדָא מוֹדִיעֵנָךְ חִיד מוֹמָחָה - כִּי כֹּה הַדְּיוּטוֹת לֹא נִרְאָה

בחד, ובענין שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחר.

רתנן בית שמאי אומרם הקדש טעות הקדש - תימה; אדרבה, הקדש טעות לזהב שיש שאלה בהקדש, הוא מוקמינן התם מילתיהו דבית שמאי דכי אמר שור שחור שיצא מבתי היא קדש ויצא לבן, כגון דאמר: אילו הייתי יודע שיצא קרן לא הייתי אומר שחור, אלא כל, ואומרים בית שמאי: הקדש, משום דעתו ומחשבתו מבטלת אמירתו. הכי נמי בי ישאל על הקדש, כי אמר "ארעתא דהכי לא קדשי" - נתייר לו, כיון דגרידא בית שמאי בחר מחשבתו ותיקין רבינו תם: כיון דאמרין בית שמאי מחשבתו מבטלת אמירתו למיזדו קדש - כל שכן שתבטל אמירתו וא מחשבתו, שאומר ארעתא דהכי לא נדר.

מיבעי ליה חכם מתיר ואין בעל מתיר - פירש הקוטנרס דלביית הלל נפקא ליה מסברא. תימה: וכי רבי יוחנן סבר כבית שמאי בדפריש בנדרים (עו, ג) אמר רבי יוחנן: ליה מ'זיה הדבר". דאמרין התם, אמר רבי יוחנן: חכם שאמר בלשון בעל, ובעל שאמר בלשון חכם - לא אמר ולא בעל; דתנאי: "זה הדבר" - חכם שדע ליה חכמים מתירי ויש לומר: דלרבי יוחנן לא נפקא מקרא אלא מסברא, ולא מיידי ראיא מהדניא אלא דלא אמר ולא בלום, ולא משום דנפקא ליה מ'זיה הדבר". אי נמי: מ'זיה הדבר" דריש. ואף על פי דאיצטרך להכי שריש גזירה שיה, כיון דאיכא למיפך מדי.

נפקא ליהו מדרתניא: "וידבר משה את משהו זה אל בני ישראל" - רבי יוסף הגלילי אומר:

"זה הדבר" דראשי המפות, הכי נמי דלא הוא נהגה אלא ברור זה? אומר ליה: שהוא ילוף "זה" "זה" מהתם. - האי נמי ילוף "זה" "זה" מהתם! - האי אצטרף? לשלוק קרא מיניה ואנא ידענא דלדורות הוא. מאי גזירה שיה? דתניא: נאמר פאן "זה הדבר" ונאמר להלן "זה הדבר", מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל, אף פאן אהרן ובניו וכל ישראל; ומה פאן ראשי המפות, אף להלן ראשי המפות. אומר מר: מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל, אף פאן אהרן ובניו וכל ישראל. למאי הלכתא? אומר רב אחא בר יעקב: לומר, ש'הפרת נדרים בשלש'ה דרבות. והא דראשי המפות פתיב ביה: - ב'דאמר רב הסדא אומר רבי יוחנן: ב'יהודי מומוחה, הכי נמי ב'יהודי מומוחה. ומה פאן ראשי המפות, אף להלן ראשי המפות". למאי הלכתא? אומר רב ששת: לומר, שיש שאלה בהקדש. ולבית שמאי דאמרי: אין שאלה בהקדש, דתנן, בית שמאי אומרים: הקדש טעות הקדש, ובית הלל אומרים: אינו הקדש, האי "זה" ו"זה" מאי עברי ליה? הוא תיב, ואינו תיב על המולק; "זה הדבר" דראשי המפות מיבעי ליה לחכם מתיר ואין בעל מתיר, בעל מפר ואין חכם מפר. - ולבית שמאי דלית להו גזירה שיה, ה'פרת נדרים בשלש'ה הדיוטות מנא להו? -

זה הדבר דראשי המפות - דכתיב "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' איש כי ידור נדר" וגו', הכי נמי לא ידא נהגה דין הפרת נדרים אלא ברור הזה? בתמימה. ילוף זה - ה'הפרת נדרים, מ'זה" דרשוטי חוץ דכתיב ביה דורות, הכי נמי דורות. ופרכינן: הכי נמי - נפי - לענין הסבת נחלה, נילף "זה" ו"זה" מ'זה" דרשוטי חוץ דלדורות בשלמא התם - בשחטי חוץ ובנדרים, להכי כתב "זה", דהא איצטרך לרן גזירה שיה דבענין למימר בסמוך, והלכך דרשני ליה נמי להא גזירה שיה דאמרן, דקימאי לן: אין גזירה שיה למחצה. אבל חבא - בהסבת נחלה, לא איצטרך האי "זה" לשום גזירה שיה אחרייה דנדרשיה נפי מלמף "זה" מ'זה" דרשוטי חוץ דלדורות ולתא גזירה שיה דלדורות למימר דלהכי איצטרך למלמף משחטי חוץ דלדורות, דהא לא צריך דרן - לשלוק קרא מיניה דלא כתביה כלל, ואנא ידענא דראשי הסבת נחלה נהגתה דלדורות, מידי דהוה שאר מצות דעלמא, דלא גרע האי לאו משאר לאוין שבחורה שחיו נהגין לעולם. אלא מחכביה - שמע מינה למעטי אתא. דיניה נהגתה אלא ברור הזה, מאי גזירה שיה - ידלפינן "זה" נדרים ו"זה" דרשוטי חוץ מהדדי. מה להלן - בשחטי חוץ, כתיב בהו "דבר אל אהרן ולא יוני ואל בני בני ישראל" - אף בנדרים: אהרן ובניו כאילו כתיב בהם "וכל ישראל, כדמפרש לקמן למאי הלכתא. מה פאן ראשי המפות אף להלן - בשחטי חוץ ראשי המפות, ובסמוך מפרש לה. למאי הלכתא - בענין נפי נדרים אהרן ובניו וכל ישראל לומר שהפרת נדרים בשלש'ה הדיוטות - דכתיב "לא יחל דבורי" - הוא אינו מיהל. אבל אחריים מתירין לו, כגון שלשה דהוו בית דין, כדאמרין בסנהדרין (ג, א). ואיפני לשמואל דאמר התם: שנים שדנו דיניהן דין, אלא שנקראו בית דין חפזן - הני מילי דיני ממונות, אבל למישרי איסור נדר - לא סגי בפחות משלשה. ולהכי אחזי גזירה שיה, כאילו נכתב בנדרים אהרן ובניו וכל ישראל, לומר לך

ששקולין כל ישראל לזהב נדרים, ואפילו הדיוטות, באחרו ובניו. ומה ראישי המפות תיב - דהמשמע ממוחין דראשי המפות רב הסדא - ללקמן בשמעתין. וכי נמי ביהודי מומחה - בקי בתלמוד, כלומר, רב מומחה, האי דכתב "ראשי" לשון רבים - ממוחין דעלמא קאמר. למאי הלכתא - צריך דראשי המפות גבי שחטי חוץ, שיש שאלה בהקדש - כמו שיש שאלה בנדרים, כתיב "לא יחל דבורי", והא דרין כלל הקדשות, שאם שחטי חוץ ונתחייב רב, ואחר כך הלך אצל חכם להתייר לו הקדשו, ומצא לו פתח על חרטה, ועקר את הקדש מעיקרו, ועבדיה בהקדש טעות - אינלא מילתא למפרע דהוה הקדש טעות, ופטור מכרת. והוא הדין לכל דבר הקדוש במוצא שפתי, כגון תרומות ומעשרות, דאי בעי מתשיל עליהו וחוזרין לטיבן, כדאמרין בנדרים בשליה פרק "הנדר מן הירק" (נט, א). ולבית שמאי דאמרי אין שאלה בשום הקדש - בעולם, דאפילו מיצמצא לו החכם פתח על חרטה - אינו יכול להתייר. דאמר על גב דעוקר את הנדר מעיקרו ועושהו נדר של טעות, אפילו הוא גבי הקדש לא אמריה בית שמאי אי. דאפילו כשעשהו הקדש טעותו הדין למקדש שחבי על הקדש נדר - כל שכן היכא העקיר בהקדש בלא טעות, שלא יועיל פתח החרטה שיצמצא לו החכם להתייר. ותנן גבי שמאי אומרים ב' - תחלת הפרק הוא במסכת נזיר. הקדש טעות - כדמפרש התם: כיצד? אמר "שור שחור שיצא מבתי ראשון חרי הוא הקדש", ויצא לבן, בית שמאי אומרים: הקדש, ובית הלל אומרים: אינו הקדש, ואני נעמייהו דבית שמאי - ידלפי תחלת הקדש סמוך הקדש, מה תמורה אפילו טעות - את הקדש אפילו בטעות. ובית הלל סביר, הני מילי תמורה, אבל אחותי הקדש בטעות לא מתחנין. הקדש טעות הקדש - וכיון דסבירא ליה דהוה הקדש טעות, אפילו בטעות, כל שכן דסבירא ליה דהוה הקדש שחודש בלא טעות, כגון "שור הוא הקדש", ולא יוכל החכם לעשותו חולע על יד שום חרטה, דהבם נפי הקדש טעות מטי ליה. והקדש שטעונו יודע למקדשו, לבית הלל אפילו שאלה אין צריך, שהיי הוא עצמו יודע שלא נכתבין להקדש את זה. והו דחשבי ליה בית שמאי הקדש נגמור - אלאמא שאילת חכם אין מועיל. ובית הלל אומרים ב' ואפילו שאלה אינו צריך. האי זה מאי עברי ליה - "זה" דרשוטי חוץ ו"זה" דראשי המטות, מאי דריש בהו? דכיון דלית להו שאלה בהקדש - לית להו גזירה שיה ד"זה" "זה", ללל, ואפילו מלמף נדרים משחטי חוץ לאהרן ובניו ולכל בני ישראל, דאין גזירה שיה למחצה. ולקמן בעי ליה: דרשוטי חוץ מנא להו. על השחישה - בחוץ, חייב כרת. דאפילו השחוט עקד קשיים בחוץ, כדנפקא לן בתורת כהנים ובנדרים (ק, א) מאי ראשי ישחוט", ואינו חייב על המליקה של חוץ, ואינו חייב על המליקה של חוץ, ואינו חייב על המליקה. ולבית הלל דרשני ליה לגזרה שיה, נפקא ליה מדיכא דנפקא לן בתורת כהנים: תלמוד לומר "אשר ישחוט" - על השחיטה חייב, ואין חייב על המליקה. חכם מתיר - בלשון "מוחר לך מותר לך", דכתיב "לא יחל דבורי" - הוא דלא יחל, אבל אחריים מוחלין לו. ולשון היתר משום דהרנן האי "לא יחל" וטעם יש לדבר, לפי שהחכם אינו מתייר ביום שמעו נמו בעל, בלא טעות. אלא על שיה שאלה או חרטה, ועקר את הנדר מעיקרו, הלכך לא שחייב בית שמאי הפרה, אלא לשון חרטה, שהתייר לו איסור על ידי הוראת טענה נגמורה. אבל בעל מפר לאשחוי ביום שמעו בלא חרטה, מנגזירה כהונה, כמו "הפרת את בריתי" (דברים לל, א) כל דבר קיום העקיר ומתבטל בלא טעם - חרי הפרה. והא חכם מתיר לך" - שאם אמר "מפר לך" - לא אמר כלום. דהכי משמע "זה הדבר" - מה דהובר כמו שכתבו בפרשה - מעכב, לזה לשון חרטה ולזה לשון הפרה. והכי אמרינן בהדיא בפרק "ענדה המאורסה" (נדרים עו, ג), אמר רבי יוחנן: חכם שאמר בלשון בעל, ובעל שאמר בלשון חכם - לא אמר כלום. דתנאי: "זה הדבר" - חכם מתיר אלא בעל מתיר, שיכול בו, ותניא איך: "זה הדבר" - בעל מפר ואין חכם מפר, שיכול בו, ולבית הלל נפקא ליה מסברא, כדפרישית לעיל, דבתכס שחיי לומר לשון חרטה ובעל לשון הפרה. תפרת נדרים בשלשה - היינו התרת חכם דבענין בית דין - שלשה הדיוטות, או יחיד ממוחה דהוה ליה כבית דין, אבל לפרע, כגון בעל לחודיה, ראישי הדיוטות. ונדרים דאמרין בשליה מכתב שבת (קט, א) דשאלת צריכה ביה דין, אלא הפרה אינה צריכה בית דין. ומה דרשנו דלדורות נפקא ליה לבית שמאי מידי דהוה שאשר מצות, דהאי "זה" כיון דאיכא לממדרשיה למעוטי הפרת חכם וחרתה בעל - לא ממעטנין גמי דורות.

נפקא ליהו מדרתניא: "וידבר משה את משהו זה אל בני ישראל" - רבי יוסף הגלילי אומר:

מועיר

לא היה דיבור עם משה - פה לא פה בכתחלה. אבל אם הוצרכו לדיבור, כגון במעשה דקרא שהיה אחר מעשה המרגלים - היה מדבר על ידי מלאך, או באורים ותומים. אי נמי לא היה מדבר עמו אלא על ידי צורך מעשה הצורך להם. א"ל היה הדיבור - דמצי למכתבו ויארם ה' א"ל, כדכתבי לעיל "ויארם ה' א"ל אל תצר את נאמב". אי נמי, כדסמכו לדידי כאשר תמו" קודשי חכי, ולא ממשמעו את דקרא, אלא מיתורא דדידי כאשר תמו", דקרא יתירא הוא. יום שביטל הושע בן אלה פרדסאות - שומרם. כדתינא בסדר עולמא כשראה הושע בן אלה שגלו עגלי הזהב, עמד והעביר פרדסאות שהושבי ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל. שבכל מלכי ישראל הוא תאומי "ולך בדרך ירבעם בן נבט ובסאתו

שבעה קפלו כל העולם - האי תנא סבר 1
דאליוו לה הזה פנחס. דאי הזה פנחס 2
- בבציר מבשעה הזה מצי לאשבוהו, דאידי אר 3
יעקב וראה פנחס. וסבר נמי האי תנא דסדר בת 4
אשר אינה היה לעולם. 5
ובולן

לגלל רב מתנה אמר: יום שנתנו הרוני ביתר לקבורה; דאמר רב מתנה: אותו היום שנתנו הרוני ביתר לקבורה - תקנו בינה "הטוב והמטיב", "הטוב" - שלא הסריחו, "והמטיב" - שנתנו לקבורה. רבה ורב יוסף דאמרי תרוניהו: יום שפסקין בו מלכות עצים למערכת. תנא, רבי אלעזר הגדול אמר: פיון שהגיע חמשה עשר באב תשרי כחה של חמה, ולא היו פורתין עצים למערכת. אמר רב מנשה: וקרו ליה יום השם מגל. מנא ואילך, דמוסיף - יוסף, שאינו מוסיף - יוסף. מאי "יוסף"? תני רב יוסף: תקבירה אמיה. תנו רבנן, שבעה קפלו את כל העולם כולו: מתושלח ראה אדם, שם ראה מתושלח, יעקב ראה את שם, עמרם ראה את יעקב, אחיה השילוני ראה את עמרם, אלהיו ראה את אחיה השילוני ועדין קיים. - ואחיה השילוני ראה את עמרם? והא פתיב: "ולא נותר מהם איש פי אם קבל בן יפנה ויהושע בן נון"! אמר רב המנונא: לא נגורה נורה על שבטו של לוי, דכתיב: "במדבר תהה ופלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם מן עשרים שנה ומעלה", מי שפקדיו מן עשרים, יצא שבטו של לוי שפקדיו מן שלשים. - ומשאר שבטים לא עייל? והתנאי: יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי יעקב, ולא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ, שצאמר: "ויבן מהם אנשי העי בשלשים וששה איש", ותנאי: שלשים וששה ממש, דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נתניה: וכי נאמר שלשים וששה? והלא לא נאמר אלא "בשלשים וששה"! אלא זה יאיר בן מנשה, ששקול פרוכה של סנהדרין! אלא אמר רב אהא בר יעקב: לא נגורה נורה לא על פחות מן עשרים ולא על יתר מן ששים; לא על פחות מן עשרים - דכתיב: "מזן עשרים שנה ומעלה", ולא על יתר מן ששים - אמר "ומעלה", "ומעלה" מערבין, מה לתן יתר מן ששים פחות מן עשרים, כי פאן יתר מן ששים פחות מן עשרים. איבעיא להו: ארץ ישראל לשבטים איפלוג, או דלמא לקרנן גברי איפלוג?

תנא

את כל העולם - סיבובו והקיפתו, שנתפלג העולם ביניהם. וכל אלו השבעה שמשו זה את זה, כדכתני לעיל במסדר סדר עולם: כמנחת אומר שיעקב את שם עשרים שנה. שמש שם את מתושלח השעים ושמונה שנה, שמש מתושלח את אדם הראשון מאתיים ארבעים ושש שנה. ומחשבת שנות הדרורות כמנחת אומר שפירש דור אחר דור את שם על ללמד זה. מתושלח לא מד עת תיכף למבול, כדאמר ב"חלק" (סנהדרין קב. ב). ויהי לשבעת הדמים ומי המבול יהיו - אלו שבעה ימי אבלו של מתושלח הצדיק. וכבר היה שם בן השעים ושמונה שנה, כדכתיב "שם בן מאת שנה וילד את ארבע פסע שנים אחר המבול". ולכן נמי ראה את אדם ואת שם, אלא צדיקים נמורים קטנים, כמו ששימשו זה את זה, כדפירשית לעיל. והיא תנא לא סבירא להו על מטרטון, דהויה ליה למימר: שנים קפלו את כל העולם. דהיא אינה סדר עולם אלא, וסבירא ליה דהיא "איננה כי לקח אותה אלהים" - ויהי שמת בחצי ימיו, ובדקתיה הים. תור קרב את אדם ואת שם (שם), והויה אחיו חמשים ושבע שנה, ומתושלח הוציא שנותיו עד המבול. עמרם אמר: יעקב - סבירא הוא. שהרי קת אביו מיורדי מצרים היה, כדכתיב "ובני לוי גרשו קחת" (בראשית מז) ויהי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ובאותן שבע עשרה שנה נולד עמרם לקחת. שהרי בנו הראשון היה, כדכתיב "ובני קת עמרם ויצור". אחיה השילוני ראה את עמרם ואחיו ראה את אחיה - גמרא. והיא תנא לא סבירא ליה ליהוה זה פנחס. דאם אחיה - לימא: משה ראה עמרם. ופנחס ראה משה, ועדין הוא קיים, ולא איצטרך ליה אחיה כלל. והיא כתיב ולא נותר מהם - ואחיה השילוני נתנבא בימי ירבעם. ואם אחיה ראה את עמרם במצרים - היאך יצא ממצרים ולא לארץ ישראל? והלא כל בני ישראל ששם עברו שנה ושנה, ועמרם ראה את יעקב יום אחד לכל הפחות. ושני יום עמרם מאח שלשים ושבע שנה - הרי תנא חמשים וארבע. ואחיה ראה את עמרם עשר אחר מות עמרם - חמשים ושש שנה, נמצא אחיה השילוני בן חמשים יום שנה כשיצא ממצרים לכל הפחות. ושמן ויתר, כגון שנולד בחיי עמרם הרבה. אחיה השילוני - ליה היה, כדכתיב בדברי הימים (א. כו). "הלוים אחיה על אצרות בית אלהים. יצא שבטו של יוסף. שהיו הלוים נמנן מן חרש ומעלה לפדות עליהן הבוררות. כדכתיב בפרש"י במדבר סניג": "מן חרש מעלה הפקדתי. ולא כל הוה ליה למיירי, יצא שבטו של לוי שפקדיו מן חרש. אבל אחיה שלישי - כדכתיב "ויהי גרשו קת מררי" שם שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה". והווא חשבון נקט, שאותו חשבון כגוד חשבון של ישראל הוא. דביוצאי צבא קפיד רחמנא, דבישראל כתיב "כל יוצא צבא", ובלוים כתיב "מן שלשים שנה וגו' כל האב לצבא לעבוד". וגו'. ומשאר שבטים לא עייל - מיוצאי מצרים לארץ: בחמיה. ואמאי לתרוצי דמשום דלוי אחיה לכך בא לארץ? נולדו יום יעקב - גמרא. ולא מתו כל - לא יעקב מוקרא אלא חד מנייהו. מתרדקו היו שבעים ואחד, נמצא רבן שלשים וששה. ולא עת יתר מן ששים - והני מן דאחיה ישראל היה. הרי ראה את עמרם חמש שנים, והיה קת את ששים ואחד בצאתו ממצרים. יתר על ששים ערבין איה שנה לכן עשרים שנה ומעלה, שהרי עברו ממות יתור, כדכתיב בפרש"י ערכי. כפחות מעשרים - שמשע ערכו מני מן עשרים ומעלה. ואף על כן דאין ערך פחות מן עשרים ויתר על בן ששים שיון זה לזה, מיהו בחכי שוים, ששנים מועטין מערך יתר מן עשרים. ומוחלקין מדינו של יתר מן עשרים. והכי נמי כי היכי דמוחלק פחות מן עשרים מן הגדה של יתר מן עשרים - הוא הדין ליתר על בן ששים, ואיכא למימר נמי דלא ננטו בהווא חשבון. לטעמיה איתפלג - שנתחלקה לשנים עשר חלקים שוין, ואחר כך שש ושש מתחלק לפי אנשיה. שהיו יוצאי מצרים. או לפי האי ארץ, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. לרקנן גברי - לראשי אנשים. שכל אחד מיוצאי מצרים לפי אנשיה, או לכאי ארץ לרבי יונתן, היה נוטל חלק בארץ בפני עצמו, ויהי כולם שוין בלוקה.

וזבולין עולה תחום עבו עולה (עמו) - לאו עבו ממש, דעבו מחלק אשר, דכתיב (שופטים א) "ואשר אל הירושל וישבי עבר", אלא כלומר, תחום שבצד עכו. העולם הזה יש לו פירוס ואין לו שדה לבן - תימה: דבשבלוי "מרוכה" (בבא קמא פא, ב) אמרינן מחלוקת ארץ של ישראל: אין לך מישראל שאין לו בחד ובשפלה ונגב. מיהו, אית דרבי: אין לך שבט ושבט מישראל. אבל הכא נרטינו: אין לך אחד מישראל לעולם הבא, ומשמע לו "שער ראובן אחד" - היינו לכל אחד ואחד. אי נמי, בעולם הזה אין לחם בשוה מזה כמו מזה, אלא מה מזה מזה ומה הרבה, אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה.

ואידך למאן - אף על גב דכתיב "שער לוי אחד" - הא כתוב נמי "שער יוסף אחד", דלא מנו שבט יוסף אלא כאחד. לא סלקא דעתך דכתיב הנהיה לנשיא וכו' - ובבראשית רבה בפרק שאן דריש מהבא דבבבוי איתו מרפאס לעיתא לבא, מרוביב "היעבר" העיר" וגו', ורבי ליהא וריתא ליהא, ומדאפיק בלשון עובר - דרוש ביה ניהו גבעוני. או שמא פליגי.

ותא שמע: "בין רב למעט". ועוד תנאי: עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים, שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים. ולא נתחלקה אלא בכסף, שנאמר: "בין רב למעט", אמר רבי יהודה: סאה ביהודה שוה המש שאין בגליל. ולא נתחלקה אלא בגורל, שנאמר: "אף בגורל". ולא נתחלקה אלא באורים ותומים, שנאמר: "על פי הגורל", הא פיצדו? אלקעור מלוכב, אורים ותומים, והושע וכל ישראל עומדין לפניו, וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מוציין לפניו, והנה כמזין ברוח הקדש ואומר: "וזבולין עולה - תחום עבו עולה עמו", מרף בקלפי של שבטים ועלה בידו וזבולין, מרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו; והוור ומכזין ברוח הקדש ואומר: "נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו", מרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי, מרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר. וכן כל שבט ושבט. ולא פתחוקה של עולם היה חלוקה של עולם הבא; העולם הזה, אדם יש לו שדה לבן - אין לו שדה פרדם, שדה פרדם - אין לו שדה לבן; לעולם הבא, אין לך כל אהד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובצמק, שנאמר: "שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד", הקדוש ברוך הוא מחלק להן בעצמו, שנאמר: "ואלה מחלקתם נאם ה'". קתני מיהת: "שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים", שמעו מיהו, שמעו מיהו, אמר מר: עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים. אידך למאן? אמר רב חסדא: לנשיא, דכתיב: "והעבד העיר ועבדוהו מפל שבטי ישראל". אמר רב פפא לאביו, אימא: רונגר בעלמא - לא סלקא דעתך, דכתיב: "והנותר לנשיא מזה ומהו לתרומות הקדש ולאחזת העיר". ולא נתחלקה אלא לכספים, שנאמר: "בין רב למעט". למאי? אילמא לשופרא וקניא - אפנו בשופמני עסקינו? אלא, לקרובה ורחוקה. בתנאי רבי אליעזר אומר: בכספים העלוה, רבי יהושע אומר: בקרקע העלוה. ולא נתחלקה אלא בגורל, שנאמר: "אף בגורל". תנא: "אף בגורל" - יצאו יהושע וכלב. למאי? אילמא דלא שקול כלל, השתא דלאו דידהו שקול, דידהו מיבעיא? אלא, שלא נטלו בגורל, אלא על פי ה'; יהושע - דכתיב: "על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל את המנות סרח בהר אפרים".

כתיב: פיו יצאו וגו'. וקלפי של שבטים - ארגו שמונתם בו שנים עשר פתקים שכתבו בהן שנים עשר שבטים. וקלפי של תחומין - ארגו שמונתן בו שנים עשר פתקי של שנים עשר חלקים של ישראל. והיה פבין ברוח הקדש - כלומר שברוק יומיה, ושואלים תחלה באורים ותומים קודם שיתרף הממונה בקלפי. ובכך מתקרה דעתו של ישראל, שרואין שהגורל היה עולה כמו שנתבא תחלה וידועים שחלוקה תהיה, ולא היו מרנים בדרך השבטים מרובים. ושני קלפי היו צריכין, אחד לשבטים ואחד לתחומין, ולא גני בחד תחומין, ולמיא: עכשיו אין נוטל מה שיעלה בידו לצורך ראובן - דאם כן אין כל החלוקה עשויה בגורל. וקרא קאמר "אף בגורל" וגו' - בלא הרצאת דיבור מפיו. ואומר זבולין עולה - עכשיו יבא לידי הטרופ בקלפי כתב של זבולין. והאי דנקיטנהו שלא כסדר - לפי שאין עולה שום גורל על הסדר, אלא על ידי מקרה. רבן - עירבב הממונה לכך את השטרות יפה, שלא יאמרו: מדעת לקח את זו, שהיה יודע מה כתוב בה. כמו ביצים טרופות בקערה (עדות פרק שני משנה ד). שער ראובן אחד - שוה, דכל מה שיש לזה יש לזה. נאום ה' - הוא עצמו יאמר לכל אחד ליתול חלק פלוני ופלוני. אידך למאן - חלק שלשה עשר למי דהא שנים עשר שבטים יחודו ואשדלי, כדכתיב ביהוקאל. לנשיא - למלך המשתה העובד הניד - היינו נשיא. דעול רבם וטבלי. דכתיב בירמיהו "אם היום תהיה עבד לעם הזה" (מלכים א יב). יעברוהו - יתנו לו נחלה מכל שבטי ישראל. רונגר - שכירים בעלמא, לעבוד לו כתלמידים לרב, אבל לא יתנו לו מנחלתם. ורבינו חננאל פירש: יורו, גן, "רין" בלשון פרס - יום, ורג" - שביח, כלומר שכיר יום. והנותר מזה ומה - משמע שנטול חלק מזה ומה. לתרומות הקדש - לבד מקומו של בית המקדש. ולאחות חציר - ולבד מקום העיר. וכתיב בספיה דקרא באחד החלקים. ולא נתחלקה ב' - כמו "אמר מר". לפאי הלבתא - קאמר שיהו מעלין כספיה ה' לזה? אילמא בשופרא וקניא - מה שהיה יורו יפה מונו וזו רעה מונו, ומסלקי ליה ברמי מאן דרמי ליה שופרא למאן דאית ליה טניא. אפנו בשופמני עסקינו - דמסתלק מנחלתם בוהי? אלא ורבי בגליל נוטל חמש שאין כנגד סאה ביהודה. לקרובה ורחוקה - הקרקעות היו חולקין בשוה, מי שלוקח מן הכחוש נוטל יותר עד ברמי היפה. אבל מי שעולה לו גורלו בקרוב וירושלים - מעלה מעת למי שעלה גורלו ברחוק מירושלים, שהרדוק גרוע הוא מפני שן דברים: אחד מפני שרווק בבית המקדש, ואחד מפני שקרוב הוא לארץ העמים, ויש לו רגא מוון. ורבי יהודה מילתא בארץ שופרא, דמי שפאל גורלו בגליל נוטל חמש שאין כנגד סאה שתיבין נוטל ביהודה. אי נמי, משום דקאמר תנא קמא דקורבא ורחוקא סכספיים, אנתא איתו לטועיה קאמר, דתנא סאה ביהודה שיה ממש אלא בגליל, שגביל שיהודה קרוב לירושלים וגליל רחוק יותר, וצריך להעלות סכספין שוה ארבע שאין כנגד סאה שגליל. בכספיים העלוה - להחזיק בני דקורבא ורחוקא. וסברא הוא. ומיבין רב למעט לא נפקא ליה, דמקרא לא שמשעין אלא העלאה, לא שנוא בכספיים לא שנוא בקרקע. דלא ידוהו - חלק מרגלים, דראמון בפירקין דלעיל (בבא בתרא קת, ב).

תא שמע בין רב למעט - על פי הגורל תחלק הארץ, נחלתו של ישראל, שיקח כל שבט ושבט מה שיתן לו הגורל, בין שהיה נוגע לו חלק מרובה - כגון שבט שיש בו אנשים מעט, בין שהיה לו חלק מועט - כגון שיש לו אנשים הרבה. דבין דכל השבטים חולקין בשוה, שבט הגורל - נמצאו חלקי בני שבט הקטן מרובה מחלק שבט בני הגורל. ואני לקרקע גברי - מאי בין רב למעט? והלא נטלו כולן בשוה. ועוד תנאי - בהדיא דלשבטים איתפלו. ומש דאתא דאמאי למירדש נמי האי "בין רב למעט" לכדלמא דבריייתא, איצטרך נמי האי. ועוד תנאי ב' - שתתחלק לעתה לבא לשלשה עשר שבטים, כלומר לשלשה עשר חלקים שרין. ולקמן מפירש מאי נהו, אנתו חלק דטפי התם, דאי משום לוי דנקיט נחלה כשאר שבטים. כדכתיב תתם "שער לוי אחד" - הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד, כדכתיב התם "שער יוסף אחי". נמצאו שנים עשר שבטים נטולין שנים עשר חלקים. והשלשה עשר לנשיא, כדלקמן. שבתחלה - כשבאו לארץ. ולא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים. - שלח לא היה לו חלק בארץ, אלא שכל שבט ושבט נתנו לו ערים לשבת בהן להיות ערי מקלט, אבל מנשה ואפרים נטלו שני חלקים, כדכתיב "אפרים ומנשה כראובן ושבעת יהודי לוי" (בראשית מח). בכספיים - קא סלקא דעתך הוה השתא: מי שהיה לו חלק יפה היה נתון דמים למי שהגיע לו חלק כרוש מאי דביני בני, שנאמר "בין רב למעט" - כלומר, וצריך לדקדק בין רב למעט. והוספיך דמים הרב למעט. שהווצרית קרי ליה מעט, ההעידית קרי רב. שכך אמר רבי יהודה: סאה ביהודה שיה ממש אלא בגליל, והיה מעלה דמים ה' שפאל חלקי ביהודה למי שפאל חלקו בגליל. הכי נרטינו: אמר רבי יהודה ב' - ולא בא לחלק, מדלא קתני "רבי יהודה אמר". ולא נתחלקה אלא בגליל - משקא דמילתייה דתנא קמא הוה. איהו על פי משמע על פי אורים ותומים. הא כיצד - אם אורים למה גורל, ואם גורל למה אורים, ושמו מחשישין את זה הוה אלקעור מלוכב ב' - כדכתיב (במדבר כז) "ואנשי אלעור הוה העל יעמוד ושאל לו במשמע האורים למי ה' חלק

סתר ואחר כך מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם - תימה: נדו נמי דלא חשיב סתם גמור, מכל מקום אחיזתו היא דחשיב כרבים, חשיב רבי יוחנן כרבים לגבי רבים, ויכול להיות הלכה כמותו. דהא ברש שמכת ביצה (ב, א) אמרין: גבי שבת סתם לן תנא כרבי שמעון, תתנו: מחלוקת את הדלתינן כו', אף על גב דסתם ואחר כך מחלוקת הוא, דפלגי עליה רבי יהודה. דקתני, רבי יהודה אומר: רבי יוחנן דהיה

כתיב כרח - ביהושע, וכתיב חים - בשופטים. בתחלה - קודם שבאת ליד יהושע, פירושה דומין לחרס - יבשון ורעים כחרס היבש בלי שומן, ולבסוף - שבבאת לידו - פירושה מסוריון מרוב שומן, שבמשמרוין אותו יורח מדיא, ומעליותא היא משום שומן, וכחותו של יהושע גרם. **ואיכא דאמר**: בתחלה פירושה פסוריון מרוב - שומן, ולא היה משתמרין, וגריעותא חיה. ולבסוף פירושה דומין לחרס, כלומר, שלא היו שתיקין יורח מדיא אלא מבהד, שיכולין להכניסם לתוך מומקיימן טובא, ומעליותא חיה. **כאשר יבר משע** - והיכן דבר - דכתיב: "ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו" וזו היא חברון שדרך בה, כדרשנן באגדה "ירבא עד חברון" - מלמד שנשתטח כלב על משרת קברי יודיקים שבחברון והתפלל שם לפני המקום שיצילוה מעצת מרגלים, שלא יכשל בהן עמקו. עיר קפלה היא - כדכתיב ביהושע: "ולבני חברון הכהנים נתנו את עיר מקלט הררצא את חברון את מרגשיה". **ויורהא** - כפרים ושדות שסביב להעיר, חוצה למגרש. משנה אחד הן יואחד חב' בת' - כולה מפרש בגמרא. אלא שהן כו' - בגמרא מפרש מאי "אלא". ואינו נוטל פ' שנים בנכסי האב - כדרשנן לעיל (בבא בתרא קיא, ב): "לו משפט הבכורה" - משפט הבכורה לאיש, אבל לא לאשה. והבנות נזונות כו' - בכסיסם מועטין, אלא הבנים. כדנתן לקמן בתחלה "משמת" (קלט, ב). שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין - הבנים יירשו והבנות יזונו. נכסים מועטין - הבנות יזונו, והבנים ישאלו על הפתחים. ואינו נזונות מנכסי האב - לא במרובין ולא במועטין נכסי האב - נזונות בתנאי כותובה, שכך כתב אשתי: "בגן נוקבן דיהוון ליכי מינאי הון מתוון מנכסאי עד דתלקוין לגוברין". **גמראיריתון** כי חדיי - בת במקום בן תירש עם הון, והתנן - דלא ירתון בן יודיק. כי קודם לבת כו' - ואחר

- 1 פתיב: "סרח", וכתיב: "החרם"! אמר רבי אלעזר:
- 2 בתחלה פירושה כחרס, ולבסוף פירושה מסוריון;
- 3 ואיכא דאמר: בתחלה מסוריון, ולבסוף כחרס.
- 4 כלב - דכתיב: "ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה ויורש משום את שלשה בני הענק".
- 5 תימונה

הקרן עיר מקלט הנאי! אמר אביו: פרוורקא, דכתיב: "את שדה העיר ואת הצריה נתנו לכלב בן יפה פאחיתו". **משנה** אחד הן ואחד הן הפת גנחלה, אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם, והבנות נזונות מנכסי האב ואינו נזונות מנכסי האם. **גמרא** מאי "אחד הן ואחד הן גנחלה"? אילימא דירתה פי הדדי - הא תנן: כי קודם לבת, פל יוצאי וריכו של גן קודמין לבת! (ספין: נפש) אמר רב נתן בר יצחק, הכי קאמר: אחד הן ואחד הן נוטלין פראוי כבמחוקין. הא נמי תנינא: בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים גנחלה, חלק אביהן ושתי מוצאי מצרים, וחלקן עם אחיו בנכסי פרה! ועוד, מאי "אלא"? חלק אמר רב פפא, הכי קאמר: אחד הן ואחד הן נוטלין חלק בבכורה. - הא נמי תנינא: ושהיה בכור נוטל שני חלקים! ועוד, מאי "אלא"? אלא אמר רב אשי, הכי קאמר: אחד בן בן הבנים ואחד בת בין הבנות, אם אמר "יורש כל נכסי" - דבריו קיימין. - כמאן, פרבי יוחנן בן ברוקא? הא קתני לה לקמן, רבי יוחנן בן ברוקא אומר: אם אמר על מי שראוי לירשו - דבריו קיימין, על מי שאינו ראוי לירשו - אין דבריו קיימין! וכי תימא: קא סתם לן פרבי יוחנן בן ברוקא - סתם ואחר כך מחלוקת היא, וסתם ואחר כך מחלוקת - אין הלכה כסתם! ועוד, מאי "אלא"? אלא אמר רב אשי, הכי קאמר: אחד הן ואחד הן נוטלין חלקים, אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב, ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם. תנו רבנן: "לתת לו פי שנים פאחד. אתה אומר: פי שנים פאחד, או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים? ודין הוא:

חלקן

לא גרסינן "ועוד מאי אלא", דהא טובא קא פריך ליה, ולא שייך למימר "ועוד" אלא היכא דפרכא בתרייתא עדיפא מקמייתא. אמר רב נתן בר יצחק, הכי קאמר אחד הן ואחד הבת - במקום שאין בן, שזן בתולה לטול מה שהיה ראוי לאביהן כאלו היה מנוחן לו. דבני או בת בתו של אדם יורשין אותו, שבעומדין בני בנים במקום בנים לירש את הון, כדנפא לן מיוזבן אין לו" - עיין עליו, "ואם אין לו בת" - עיין עליו, אלא, הבן או הבת יורשין את מה שהיה ראוי אביהן לירש אילו היה קיים. הא נמי תנינא - דבנות צלפחד נטלו חלק הראוי לצלפחד אביהן בנכסי פרה. ואף על גב דהוה ליה ראוי גבי צלפחד אביהן, דאפילו אם מת בחייה פרה קאמרין דנטלו בתויה חלק הראוי לו אילו היה קיים, דהא לא מפליג תנא דמתניתין מדיד. אלא, בת יורשת את הראוי לאביה במקום שאין בן. והוא הדין דהוה מצי למימר: הא נמי תנינא (בבא בתרא קטו, א): וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת. דמתחם שמעתינן דאפילו בת הבן יורשת בנכסי זקן, והיינו ראוי לאביה, שהרי מת אביה בחייה וקנה ואפילו הכי יורשת וקנה במקום אביה. אלא מעובדא דבנות צלפחד נוחא ליה לאשוי, דמעשה רב. ועוד - אפילו תאמר דמשום סיפא קתני רישא, שרדצה לתת חילוק בניהן כסיפא, מאי "אלא"? היאך מוסב על הראשון? הא לא קתני ברישא דנכסי האב ובכסי האם שיק, וליחתי כסיפא "אלא", שדבר זה ש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם שהבן כו', וכיון דרישא קאמר דבן ובת שוין - לא היה לו לישנות כסיפא חילוק דאב ואם, אלא חילוק בין לבת. והכי הוה ליה למיתני: אלא שהבן נוטל פי שנים אבל לא הבת, והבת נזונת מן הנכסים אבל לא הבן. הא גרסינן: ועוד מאי אלא אמר רב פפא כו', וכן כבולדו, הישגין תין יומינא "אלא", וכל אמר רב פפא כו' - לא פפא בני קשה ליה "אלא" חלקה, ואיהו לא חלקי ראשון "אלא", אבל קושיא מיליתא "אחא נמי תנינא" אטא לתרני, ולאוקמה בענין אחר, דלא תקשי מהדיא מתניתין דלעיל. ומהדיא מתניתין דלקמן דמוקשין לרב פפא מינה - אבתי לא הוה מסיק אדעתיה. וכן כולם. אחד הן ואחד הבת - במקום שאין בן, נוטלין חלק בכורת אביהן, אף על פי שמת בחייה וקנה. דכי היכי דריתיה חלק פשוטו - וכי נמי ריתיה חלק בכורה, וכפירשיתא בפירקין דלעיל (קטו, ב) גבי מתניתין דבנות צלפחד. ובחתיא ראיא מברייתא דבכורות, תלמוד ירושלמי. הא נמי תנינא - שהיה צלפחד בכור, ואף על פי שמת בחייה פרה - נטלו בנותיה חלק בכורתן עם חלק פשוטו. וכשמת חפר ואחר כך צלפחד לא היה צריך להשמיענו ראה את חלק הבת ואחד הבת בכורה. דכור, ואף על פי שמת בחייה פרה, וכן היה חלק בכורתה, דאין כאן אראי ללל, וכשמת הבכור אחריו כו' - פשיטא דירשוהו בניו, וכן חלק פשוטו וכן חלק בכורתה. ודבר הגאון הוהו וסמנן, ואחר כך חורו בו פרישו, משנה ראשונה לא הוה מקומה - מאי "אלא"? אחד הן ואחד הבת - בין בני הבנים - ולא אחר בין הבנים. דאינו יכול לעשותו יורש, דמתנה הוא על מה שכתוב בתורה, ועד שיתן לו בלשון מתנה לא קני, כדנתן בפירקין (קל, א). בת בין הבנות - וכן אין לו. אם אב יורש כל נכסי דביו קיימין - הואיל ובר יורשה הוא במקצת. ונפקא לן מיביס והנילו את בניו" - שמנחיל לבניו כל מה שירצה. והיינו קתני: אחד הן ואחד הבת ואת דין שוה, שיכול האב להנחיל כל הנכסים לאחד מן אחיקו, או לאחת מן האחיות היכא דאין בן, ופרסינן: כמאן רכיבי יוחנן בן יעקב פאי אלא - דאפילו אם תאמר שהרבה יש סתם אחרים כן מחלוקת בגמרא, שבתחלה ראה את דברי הגאון הוהו וסמנן, ואחר כך חורו בו פרישו, משנה ראשונה לא הוה מקומה - מאי "אלא"? אחד הן ואחד הבת - במקום שאין בן, שזן בנכסי האם לירש חלק כחלק, ובנכסי האב - שאין חילוק בין נכסי האם לנכסי האב, בין לענין יורשת הבנים בין לענין הבנות, חוץ משני דברים שיש חילוקין בין נכסי האב לנכסי האב. הידינו בכורה ומוון, כדמרשא אילוי: אלא שהבן חזר נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם, ולענין יורשת שוה, שיש חילוק בין נכסי האב לנכסי האב, אבל לענין יורשת הבת - אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האב, דאין כל נוטל חלק האב, דאין כל נוטל חלק האב, והבנים בתורה האבין, ואין הבנות בתורה האבין. ועוד חילוק אחר: שבתב נזונות כו', ומיהו, דהוה שוה לענין מונות שבדין, שרתי שוה הכל. והיכא דאין לו מירש - אפילו מונות אלא, כיון כהן בנכסים מועטין כו', פרי שנים כאחד - כגוד אחד מן האחין נוטל פי שנים, שאם היו המשא אחין - חולקין הנכסים בששה חלקים ונטל הבכור פי שנים מהן. בכל הנכסים - שנטול פי שנים כבולדו, ודין הוא - דפי שנים כאחד, שחלקיהו ידא עם המשא אחין דומה כחלקן עם אחד. כשאין שם אלא בכור ופשוט נוטל פי שנים בכל הנכסים, ממה נפשך, דפי שנים כאחד הוא, וגם פי שנים בכל הנכסים. ובה

הקרן עיר מקלט הנאי! אמר אביו: פרוורקא, דכתיב: "את שדה העיר ואת הצריה נתנו לכלב בן יפה פאחיתו". **משנה** אחד הן ואחד הן הפת גנחלה, אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם, והבנות נזונות מנכסי האב ואינו נזונות מנכסי האם. **גמרא** מאי "אחד הן ואחד הן גנחלה"? אילימא דירתה פי הדדי - הא תנן: כי קודם לבת, פל יוצאי וריכו של גן קודמין לבת! (ספין: נפש) אמר רב נתן בר יצחק, הכי קאמר: אחד הן ואחד הן נוטלין פראוי כבמחוקין. הא נמי תנינא: בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים גנחלה, חלק אביהן ושתי מוצאי מצרים, וחלקן עם אחיו בנכסי פרה! ועוד, מאי "אלא"? חלק אמר רב פפא, הכי קאמר: אחד הן ואחד הן נוטלין חלק בבכורה. - הא נמי תנינא: ושהיה בכור נוטל שני חלקים! ועוד, מאי "אלא"? אלא אמר רב אשי, הכי קאמר: אחד בן בן הבנים ואחד בת בין הבנות, אם אמר "יורש כל נכסי" - דבריו קיימין. - כמאן, פרבי יוחנן בן ברוקא? הא קתני לה לקמן, רבי יוחנן בן ברוקא אומר: אם אמר על מי שראוי לירשו - דבריו קיימין, על מי שאינו ראוי לירשו - אין דבריו קיימין! וכי תימא: קא סתם לן פרבי יוחנן בן ברוקא - סתם ואחר כך מחלוקת היא, וסתם ואחר כך מחלוקת - אין הלכה כסתם! ועוד, מאי "אלא"? אלא אמר רב אשי, הכי קאמר: אחד הן ואחד הן נוטלין חלקים, אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב, ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם. תנו רבנן: "לתת לו פי שנים פאחד. אתה אומר: פי שנים פאחד, או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים? ודין הוא:

לא גרסינן "ועוד מאי אלא", דהא טובא קא פריך ליה, ולא שייך למימר "ועוד" אלא היכא דפרכא בתרייתא עדיפא מקמייתא. אמר רב נתן בר יצחק, הכי קאמר אחד הן ואחד הבת - במקום שאין בן, שזן בתולה לטול מה שהיה ראוי לאביהן כאלו היה מנוחן לו. דבני או בת בתו של אדם יורשין אותו, שבעומדין בני בנים במקום בנים לירש את הון, כדנפא לן מיוזבן אין לו" - עיין עליו, "ואם אין לו בת" - עיין עליו, אלא, הבן או הבת יורשין את מה שהיה ראוי אביהן לירש אילו היה קיים. הא נמי תנינא - דבנות צלפחד נטלו חלק הראוי לצלפחד אביהן בנכסי פרה. ואף על גב דהוה ליה ראוי גבי צלפחד אביהן, דאפילו אם מת בחייה פרה קאמרין דנטלו בתויה חלק הראוי לו אילו היה קיים, דהא לא מפליג תנא דמתניתין מדיד. אלא, בת יורשת את הראוי לאביה במקום שאין בן. והוא הדין דהוה מצי למימר: הא נמי תנינא (בבא בתרא קטו, א): וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת. דמתחם שמעתינן דאפילו בת הבן יורשת בנכסי זקן, והיינו ראוי לאביה, שהרי מת אביה בחייה וקנה ואפילו הכי יורשת וקנה במקום אביה. אלא מעובדא דבנות צלפחד נוחא ליה לאשוי, דמעשה רב. ועוד - אפילו תאמר דמשום סיפא קתני רישא, שרדצה לתת חילוק בניהן כסיפא, מאי "אלא"? היאך מוסב על הראשון? הא לא קתני ברישא דנכסי האב ובכסי האם שיק, וליחתי כסיפא "אלא", שדבר זה ש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם שהבן כו', וכיון דרישא קאמר דבן ובת שוין - לא היה לו לישנות כסיפא חילוק דאב ואם, אלא חילוק בין לבת. והכי הוה ליה למיתני: אלא שהבן נוטל פי שנים אבל לא הבת, והבת נזונת מן הנכסים אבל לא הבן. הא גרסינן: ועוד מאי אלא אמר רב פפא כו', וכן כבולדו, הישגין תין יומינא "אלא", וכל אמר רב פפא כו' - לא פפא בני קשה ליה "אלא" חלקה, ואיהו לא חלקי ראשון "אלא", אבל קושיא מיליתא "אחא נמי תנינא" אטא לתרני, ולאוקמה בענין אחר, דלא תקשי מהדיא מתניתין דלעיל. ומהדיא מתניתין דלקמן דמוקשין לרב פפא מינה - אבתי לא הוה מסיק אדעתיה. וכן כולם. אחד הן ואחד הבת - במקום שאין בן, נוטלין חלק בכורת אביהן, אף על פי שמת בחייה וקנה. דכי היכי דריתיה חלק פשוטו - וכי נמי ריתיה חלק בכורה, וכפירשיתא בפירקין דלעיל (קטו, ב) גבי מתניתין דבנות צלפחד. ובחתיא ראיא מברייתא דבכורות, תלמוד ירושלמי. הא נמי תנינא - שהיה צלפחד בכור, ואף על פי שמת בחייה פרה - נטלו בנותיה חלק בכורתן עם חלק פשוטו. וכשמת חפר ואחר כך צלפחד לא היה צריך להשמיענו ראה את חלק הבת ואחד הבת בכורה. דכור, ואף על פי שמת בחייה פרה, וכן היה חלק בכורתה, דאין כאן אראי ללל, וכשמת הבכור אחריו כו' - פשיטא דירשוהו בניו, וכן חלק פשוטו וכן חלק בכורתה. ודבר הגאון הוהו וסמנן, ואחר כך חורו בו פרישו, משנה ראשונה לא הוה מקומה - מאי "אלא"? אחד הן ואחד הבת - בין בני הבנים - ולא אחר בין הבנים. דאינו יכול לעשותו יורש, דמתנה הוא על מה שכתוב בתורה, ועד שיתן לו בלשון מתנה לא קני, כדנתן בפירקין (קל, א). בת בין הבנות - וכן אין לו. אם אב יורש כל נכסי דביו קיימין - הואיל ובר יורשה הוא במקצת. ונפקא לן מיביס והנילו את בניו" - שמנחיל לבניו כל מה שירצה. והיינו קתני: אחד הן ואחד הבת ואת דין שוה, שיכול האב להנחיל כל הנכסים לאחד מן אחיקו, או לאחת מן האחיות היכא דאין בן, ופרסינן: כמאן רכיבי יוחנן בן יעקב פאי אלא - דאפילו אם תאמר שהרבה יש סתם אחרים כן מחלוקת בגמרא, שבתחלה ראה את דברי הגאון הוהו וסמנן, ואחר כך חורו בו פרישו, משנה ראשונה לא הוה מקומה - מאי "אלא"? אחד הן ואחד הבת - במקום שאין בן, שזן בנכסי האם לירש חלק כחלק, ובנכסי האב - שאין חילוק בין נכסי האם לנכסי האב, בין לענין יורשת הבנים בין לענין הבנות, חוץ משני דברים שיש חילוקין בין נכסי האב לנכסי האב. הידינו בכורה ומוון, כדמרשא אילוי: אלא שהבן חזר נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם, ולענין יורשת שוה, שיש חילוק בין נכסי האב לנכסי האב, אבל לענין יורשת הבת - אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האב, דאין כל נוטל חלק האב, דאין כל נוטל חלק האב, והבנים בתורה האבין, ואין הבנות בתורה האבין. ועוד חילוק אחר: שבתב נזונות כו', ומיהו, דהוה שוה לענין מונות שבדין, שרתי שוה הכל. והיכא דאין לו מירש - אפילו מונות אלא, כיון כהן בנכסים מועטין כו', פרי שנים כאחד - כגוד אחד מן האחין נוטל פי שנים, שאם היו המשא אחין - חולקין הנכסים בששה חלקים ונטל הבכור פי שנים מהן. בכל הנכסים - שנטול פי שנים כבולדו, ודין הוא - דפי שנים כאחד, שחלקיהו ידא עם המשא אחין דומה כחלקן עם אחד. כשאין שם אלא בכור ופשוט נוטל פי שנים בכל הנכסים, ממה נפשך, דפי שנים כאחד הוא, וגם פי שנים בכל הנכסים. ובה

היתה מוחכרת או מושכרת ביד אחרים כבוד נוטל פי שנים - לקמן מוקף לה כרבי, דלרבנן אין תכבוד נוטל פי שנים בשבח שבחבו נכסים לאחר מיתת אביהן, אף על גב דבכבוד פשוט שהניח לזן אביהן עבד או בהמה עבד עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים, הכי נמי אי אמר הכובד: או תחלקו או אטול פי שנים בשבח - הירשות כירו. והא דלא נקט כהכרה ושכרה היתומין - מיעושה דהשתא אשמעינן

1 וידוש טפי, דאף על גב שדיתה חכורה ושכורה
2 בדיא האב - לא תשבין להפרה ראוי, ויטול פי
3 שנים. **הכא** - במכריז בחונה (לויכה) עסקינן -
4 בכל דובתא עביד מכריז בחונה מוחזק, בפרק 'כל
5 הגני' (גיטין ל, א); גמלה מעות את הכזב הלוי.
6 הדיני טעמא: שדוה מנהג מעותא, ואסור לחזור בו
7 ואפילו בדברים בעלמא. ואף על פי שאם רצה
8 יכול לחזור בו מכל מקום כל כמה דלא הדר -
9 הוי כמוחזק, ודוקא דאשתחית בדיא אבהון, דא
10 לאו הכי - לא, כיין דמת מי יזבה?
11 **וקסבר** - מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי
12 - תימה: בדסמון מוקף לה כרבי,
13 ובסוף פרק שני דקידושין (נח, א) אית ליה דלאו
14 כמי שהורמו דמי? ויש לומר: דנתא דהכא לא סבר
15 ליה כרבי אלא בהא דבכור שקיל פי שנים בשבח.
16 אי נמי, דוקא במתנות דתרומו מעשר אית ליה
17 לרבי דלאו כמי שהורמו דמי, אבל מתנות דהכא,
18 דרוע ולחיים, שהן ניכרות - אית ליה כמי
19 שהורמו דמיין.

אף

17 **ועינאל גני יעשי בראשם, ויפנו את שארית הפלטה לעמלק וישבו שם עד היום הזה.** אמר
18 **רבה פר שרלא: יעשי מכני מנשה אתי, דכתיבי: 'ובני מנשה חפר וישעו'.** תנו רבנן: **הכבוד**
19 **נוטל פי שנים בזרוע ובלחיים ובקיבה, ובמקדשין, ובשבה ששבחו נכסים לאחר**
20 **מיתת אביהן, כיצד? הניח להן אביהן פרה מוחפרת ומושפרת ביד אחרים, או**
21 **שהיתה רועה באפר, וילדה - בכור נוטל פי שנים.** אבל בנו פתים ונטעו פתים או
22 - אין בכור נוטל פי שנים. האי הורוע והלחיים ותקיבה הכי דמי? אי דאתי לדי אבהון -
23 **פשטא, ואי דלא אתי לדי אבהון - ראוי הוא, ואין הכבוד נוטל בראוי כבמוחזק!** - הכא
24 **במכריז בחונה עסקינן, ודאשתחית בתי דאבהון, וקסבר: מתנות שלא הורמו כמי שהורמו**
25 **דמו. מוקדשין - לאו דיריה נינהו! - בקדשים קלים, ואליאבא דרבי יוסי הגלילי דאמי: ממון**
26 **בעלים הוא; דתניא: 'ומעלה מעל בה' - לרבות קדשים קלים שהן ממון בעלים, דברי רבי**
27 **יוסי הגלילי. הניח להן אביהן פרה מוחפרת ומושפרת ביד אחרים, או שהיתה רועה באפר,**
28 **וילדה - בכור נוטל בה פי שנים. השתא מוחפרת ומושפרת דלאו בפרשותא דמרה דיריה**
29 **קיימא, אמרת: שקול, רועה באפר מיבעיא? - הא קא משמע לן, דמוחפרת ומושפרת**
30 **דומיא דרועה באפר, מה רועה באפר - שבחא דממילא קא אתי, ולא קא חסרי בה מוואנא,**
אף

ואת - ריבוי הוא. והגילית טובה - טעם יקר בעיני כמרגלית, שלא הייתי רוצה לגלות, ומעיקרא לחידוה הוא דבעי, לאברה מבני - כלומר, לגלותה לאחרים, ולחבב הטעם היה אומר כן. זו יוכבד - ולכך לא פרט בה, שהרי עדיין לא יצאה לאור העולם, אלא עובר במעי אמה היתה כבנותה למצרים. **מא שנת** - דלא רצה לשון ליתא אבינו עד שגולד יוסף; ויכבד הווי - בעמלק, כשפשטו על צקלג ונהגו שני יוד מייד, בספר שמואל, והלא בידו הימורה היה ולא מיוסף, ונפל זרעו של עשו בידו, דעמלק היה בן אליפז בן עשו, ואתה אמרת שאינו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף, והלא גם ביד שאר שבטים נמסר, ואמאי קאמר קרא 'ובית יוסף ה' לחבה' טפי משבט יהודה דכתיב - דבטרי הדימם: 'לבלתו לא צקלג לחללים בעמלק', נפלו עליזו בו' - ראשי האלפים אשר למנושה. לפי שנשתתפו עמו ממנושה, הדיינו משבט יוסף, לכך נפלו בידו. כפי שמעון וגו' - ירכו את שארית הפלטה לעמלק' - אלמא ביד בני שמעון נמי נפלו, ואתה אמרת שאין נמסר אלא ביד זרעו של יוסף, כבוד - בן כהן. נוטל בזרוע פי שנים בו

17 **ועינאל גני יעשי בראשם, ויפנו את שארית הפלטה לעמלק וישבו שם עד היום הזה.** אמר
18 **רבה פר שרלא: יעשי מכני מנשה אתי, דכתיבי: 'ובני מנשה חפר וישעו'.** תנו רבנן: **הכבוד**
19 **נוטל פי שנים בזרוע ובלחיים ובקיבה, ובמקדשין, ובשבה ששבחו נכסים לאחר**
20 **מיתת אביהן, כיצד? הניח להן אביהן פרה מוחפרת ומושפרת ביד אחרים, או**
21 **שהיתה רועה באפר, וילדה - בכור נוטל פי שנים.** אבל בנו פתים ונטעו פתים או
22 - אין בכור נוטל פי שנים. האי הורוע והלחיים ותקיבה הכי דמי? אי דאתי לדי אבהון -
23 **פשטא, ואי דלא אתי לדי אבהון - ראוי הוא, ואין הכבוד נוטל בראוי כבמוחזק!** - הכא
24 **במכריז בחונה עסקינן, ודאשתחית בתי דאבהון, וקסבר: מתנות שלא הורמו כמי שהורמו**
25 **דמו. מוקדשין - לאו דיריה נינהו! - בקדשים קלים, ואליאבא דרבי יוסי הגלילי דאמי: ממון**
26 **בעלים הוא; דתניא: 'ומעלה מעל בה' - לרבות קדשים קלים שהן ממון בעלים, דברי רבי**
27 **יוסי הגלילי. הניח להן אביהן פרה מוחפרת ומושפרת ביד אחרים, או שהיתה רועה באפר,**
28 **וילדה - בכור נוטל בה פי שנים. השתא מוחפרת ומושפרת דלאו בפרשותא דמרה דיריה**
29 **קיימא, אמרת: שקול, רועה באפר מיבעיא? - הא קא משמע לן, דמוחפרת ומושפרת**
30 **דומיא דרועה באפר, מה רועה באפר - שבחא דממילא קא אתי, ולא קא חסרי בה מוואנא,**
אף

אף על פי שערדין לא הופשרו - הרי הם כאילו באו לידו. שאלו אוהביו גמרו ומקנו לו המתנות כשהן עדיין בתוך הבחמה, ודמי כמי שהחזיק בהן כתיבי, מבחון שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, ויטול בהן בכור פי שנים. והשתא ליכא למיפרך "פשטיא", דהשתא אשמעינן טובא, דאף על פי שלא הורמו - כמי שהורמו דמיין, מוקדשין לאו דיריה נינהו - כגון חטאות ואשמות מחיים - קדשי ה' נינהו, ויש בהן מעילה כל זמן שלא נשחטו. אבל שלמים אין בהן מעילה, כדרדשינן: 'קדשי ה' - קדשים המיוחדים לשם, יצאו קדשים קלים שאין מיוחדים לשם. ומיהו אינם ממונו, דמיקדש מיהא קדש, ולא קרינא בהו' 'ככל אשר ימצא לו'. ואפילו אם נשחטו, שיכול לאכלן - אינם שלו, כדלתן בפרק שני דקדושת המקדש בחלקו, בין בקדשים קלים - אינה מקודשת, ומשלחן גבוה קא זכו ומשני: בקדשים קלים ומחיים, דהוי ממונו לרבי יוסי הגלילי. מיהו, לאחר שחטשו - כדאמרינן בפרק ראשון דבבא קמא: כי אמר רבי יוסי הגלילי - מחיים, אבל לאחר שחטשו, דכי קא זכו ומשלוחן גבוה קא זכו - לא אמר. דאמר ממון בעלים הם - לכל דבר, אף לקדש את האשה. ומעלה מעל בה' - 'וכבש בעמיתו בפקדון' וגו'. וכחש בה, ונשבע על שקר, וחזר והודה והביא את אשמו. לרבות קלים - להתחייב עליהם אינם גולתים אם כפר בהן ונשבע והודה. כשאר גול ממון. שהרי ממונו הן, שחשבס והעור שלו, ואין לגבוה בהן אלא אימורים, ולבתן חזו ושוקי. ריבה" ריבעמיתו' קדושה, הדיינו שלמים, שהאימורים הן ונשבע לבעליהם. וכן מעילה דהכא אינו אלא לשם שנינו, וכן הוא אומר (דברי הימים ב' כו) "ומעלה בהן אלזוהו, וכן כוסתו הוא אומר (במדרב"ה) "איש כי יאשיב תשמישו אשתו ומעלה בו מעל", בתורת כהנים. דוא מעילה ממש ליכא בשלמים, כדפרשית, דמעמיע להו בתורת כהנים מדכתיב "קדשי ה'" - מבחנה הן החקדש גבי מעילה. דלאו בפרשותא - דאב קיימא. רועה באפר - דהוי מוחזק מיבעיא. מה רועה באפר שבחא דממילא - מעשב השדה.

הָעַם אָמַר רַבִּי בּוֹן בַּר חֵיָא וְשַׁעִיר מֵאֵי טַעֲמָא מִדְּם הַטּוֹאֵת הַכּוֹפְרִים כְּכֹר קִדְמָה הַטּוֹאֵת הַכּוֹפְרִים
 וּבָא אַהֲרֹן אֵל אֹהֶל מוֹעֵד מֵאִיכָן בָּא מִקְרִיית הַפְּרִשָׁה וְלִהְיֶיכֶן הוּא הוֹלֵךְ לְהוֹצִיא בָּהּ וּמִחֲתָה פְּתִיב וַיֵּצֵא
 וַעֲשֶׂה אֶת עוֹלָתוֹ וְאֶת עוֹלַת הָעָם וְאֶת אָמַר הַכִּין וְלֹא בֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַכֵּל מוֹדִין בְּהוֹצֵאתָ בָּהּ
 וּמִחֲתָה שֶׁהוּא לְאַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבִים אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בֶן חֲנִינְיָה כֹּל הַפְּרִשָׁה פְּתִיבָה עַל סֵדֵר חוּץ
 מִזוֹ אָמַר רַבִּי יוֹסֵה עוֹד הִיא אֲמוּרָה עַל סֵדֵר וּבָא אַהֲרֹן אֵל אֹהֶל מוֹעֵד מֵאִיכָן בָּא מִקְדִּישׁ הָרֵאשׁוֹן
 שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ וְלֹאִין הוּא הוֹלֵךְ לְקִידוּשׁ הָאֲחֵרוֹן אָמַר רַבִּי מְנָא קוֹמִי רַבִּי יוֹסֵה לְמָה לִּי גֵן אֲמַרִּין חוּץ
 מִקְדִּישׁ הָאֲחֵרוֹן אָמַר לִיה שְׁנִיָּא הִיא דְכַתִּיב וּבָא וַיֵּצֵא וּפְשֻׁט אֶת בְּגָדֵי הַכֹּהֵן שְׂאִין תְּלִמוּד לומר אֲשֶׁר
 לְבַשׁ וְכִי עֵלַת עַל דַּעֲתָנּוּ כְּלוּם הוּא פּוֹשֵׁט אֵלָּא מַה שֶׁהוּא לֹבֵשׁ אִם בֶּן לְמָה נֶאֱמַר אֲשֶׁר לְבַשׁ הַקִּישׁ
 פְּשִׁיטָה לְכִיּוּשָׁה מַה לְכִיּוּשָׁה בְּקִידוּשׁ יָדַים וְרַגְלִים אִם פְּשִׁיטָה בְּקִידוּשׁ יָדַים וְרַגְלִים אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר
 יֵשׁ לָהּ עֲבוּדָה אַחֲרַת שֶׁהוּא עוֹבְדָה בְּבִגְדֵי לְבָן וְאִי זוּ זוּ הוֹצֵאתָ בָּהּ וּמִחֲתָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַכֵּל מוֹדִין
 בְּהוֹצֵאתָ בָּהּ וּמִחֲתָה שֶׁהוּא לְאַחַר תְּמִיד בֵּין הָעַרְבִים: וְלְמָה בְּבִגְדֵי לְבָן אָמַר רַבִּי חֵיָה בַר בָּא פְּשִׁירוֹת
 שֶׁל מַעֲלָן כֹּהֵן שִׁירוֹת שֶׁל מַטְּוֵן מַה לְמַעֲלָן וְאִישׁ אֶחָד בְּתוֹכָם לְבוּשׁ בְּדִים אִם לְמַטְּוֵן כְּתָנַת בַּד קִדְשׁ וְלְבַשׁ:

הַלְכָה ג מִתְנִיטִין – כִּהֵן גְּדוֹל מִשְׁמֵשׁ בְּשִׁמוֹנָה כְּלִים. וְהַחֲדִיט בְּאַרְבַּעַת. בְּכַתָּנַת וּמְכַנְסִים בְּמִצְנַפֶּת
 וְאֲבָנִט. מוֹסִיף עָלָיו כִּהֵן גְּדוֹל חוּשָׁן וְאַפּוֹד וּמַעִיל וְצִיץ. בְּאֵילוֹ נִשְׁאָלִין בְּאוּרִים וְתוּמִים. וְאִין נִשְׁאָלִין
 כִּהֵן לְחֲדִיט אֵלָּא לְמַלְךְ וְלְכִית דִּין וְלְמִי שְׂצוֹרָךְ הַצְּבוּר בּוֹ:

[דף ל"ח ע"א]

גְּמָרָא – מִפְּנֵי מַה כִּהֵן גְּדוֹל מִשְׁמֵשׁ בְּשִׁמוֹנָה כְּלִים ר' חֲנַנְיָה חֲבֵרוֹן דְּרַבְּנִין אָמַר כְּנָגֵד הַמִּילָה שֶׁהִיא
 לַח' יָמִים עַל שֵׁם בְּרִיתִי הָיְתָה אֵתוֹ מִפְּנֵי מַה אֵינוֹ מִשְׁמֵשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב מִפְּנֵי הַנְּאֻוָה אָמַר רַבִּי סִימוֹן
 עַל שֵׁם אֵל תַּתְּהַדֵּר לְפָנָי מְלָךְ אָמַר רַבִּי לׁוֹי שְׂאִין קַטְנוֹר נַעֲשֶׂה סְנַגּוֹר אֶתְמוֹל כְּתִיב בְּהֵם וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם
 אֱלֹהֵי זָהָב וַעֲבָשׂוּ הוּא עוֹמֵד וּמִשְׁמֵשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב תְּנִי ר' חֵיָה וְלְכַשֵּׁם וּבְלוֹ שֵׁם שֵׁם הָיוּ גְּנוּזִין שֵׁם הָיוּ
 מְרַקִּיבִין וְלֹא הָיוּ כְּשִׁירִים לְיוֹם הַכּוֹפְרִים הֵבֵא תְנָא ר' דוּסָא אֹמַר כְּשִׁירִים הֵם לְכִהֵן חֲדִיט תְנִי רַבִּי
 אֹמַר שְׁתֵּי תְשׁוּבוֹת בְּדָבָר אַחַת בְּבִגְדֵי כִהֵן גְּדוֹל וְאַחַת בְּבִגְדֵי כִהֵן חֲדִיט תְנִי לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי וְרַבִּי
 אֶלְעָזָר בִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן עַל אֲבָנִטוֹ שֶׁל כִּהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכּוֹפְרִים שֶׁהוּא שֶׁל בּוּיָן וְעַל שְׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה
 שִׁישׁ בּוֹ כְּלָאִים וְעַל מַה נִּחְלְקוּ עַל אֲבָנִטוֹ שֶׁל כִּהֵן חֲדִיט שְׂרָבִי אֹמַר יֵשׁ בּוֹ כְּלָאִים וְרַבִּי אֶלְעָזָר בִּי
 רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר אִין בּוֹ כְּלָאִים רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא ר' אֲבָהוּ בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן טַעֲמָא דְרַבִּי וַעֲשִׂיתָ לְאַהֲרֹן
 וְלִבְנָיו כְּכָהֵן אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם מַה בְּבִגְדֵי אַהֲרֹן יֵשׁ בּוֹ כְּלָאִים אִם בְּבִגְדֵי בְנָיו יֵשׁ בְּהֵן כְּלָאִים מַה
 עֲבַד לָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר בִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן מַה אַהֲרֹן בְּרָאוּי לוֹ אִם בְּנָיו בְּרָאוּי לָהֶן. אָמַר רַבִּי סִימוֹן כְּשֵׁם

שְׁהַקְרַבְנוּת מְכַפְרִין כְּדָּהּ הַבְּגָדִים מְכַפְרִין. בְּכַתְנֵת וּמְכַנְסִים מִצְנַנְת וְאַכְנֵט כְּתַנֵּת הֵיטָה מְכַפְרַת לֹבְשֵׁי בְּלָאִים אֵית דְּבָעֵי מִימָר עַל שׁוֹפְכֵי דְמַיִם בְּמָה דְאֵת אָמַר וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתַנֵּת בְּדָם מְכַנְסִים הָיָה מְכַפֵּר עַל גְּלוּי עֲרִיזוֹת כְּמָה דְאֵת אָמַר וְעֵשָׂה לְהֵם מְכַנְסֵי בְּד לְכַסּוֹת בְּשָׂר עֲרוּה מִצְנַנְת הֵיטָה מְכַפְרַת עַל גְּסֵי הָרוּחַ כְּמָה דְאֵת אָמַר וַיִּשֶׂם אֶת הַמִּצְנַנְת עַל רֵאשׁוֹ אַכְנֵט הָיָה מְכַפֵּר עַל הַנְּנָכִים וְאֵית דְּבָעֵי מִימָר עַל הַעוֹקְמָנִים אָמַר רַבִּי לְוִי ל"ב אָמָה הָיָה בּוֹ וְהָיָה מְעַקְמוֹ לְכָאן וּלְכָאן חוּשָׁן הָיָה מְכַפֵּר עַל מַטְי הַדִּין כְּמָה דְאֵת אָמַר וְעֵשִׂית חֲשׁוֹן מִשְׁפָּט אַפּוּד הָיָה מְכַפֵּר עַל עֲבוּדָה וְרָה כְּמָה דְאֵת אָמַר וְאִין אַפּוּד וְתַרְפִּים מְעִיל ר' סִימוֹן בְּשֵׁם ר' יוֹנְתָן דְּבֵית גּוֹבְרִין שְׁנֵי דְבָרִים לֹא הֵיטָה כְּהֵן כְּפָרָה וְקִבְעָה לְהֵן תְּתוּרָה כְּפָרָה וְאֵלוֹ הֵן הָאוּמָר לְשׁוֹן תֵּרַע וְהַהוּרָג נָפֵשׁ בְּשַׁנְגָּה הָאוּמָר לְשׁוֹן תֵּרַע לֹא הֵיטָה לוֹ כְּפָרָה וְקִבְעָה לוֹ תְּתוּרָה כְּפָרָה וּגְוֵי הַמְעִיל וְהָיָה עַל אַהֲרֹן לְשָׂרֵת וְנִשְׁמַע קוּלוֹ יְבֵא קוּל וַיְכַפֵּר עַל קוּל הַהוּרָג נָפֵשׁ לֹא הֵיטָה לוֹ כְּפָרָה וְקִבְעָה לוֹ תְּתוּרָה כְּפָרָה מִיתַת כְּהֵן גְּדוּל וַיִּשַׁב כְּהָ עַד מוֹת הַכֹּהֵן גְּדוּל תַּנְי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּן יַעֲקֹב אוּמָר נְאֻמְרָה כְּפָרָה בְּפָנִים וְנֵאמָר כְּפָרָה בַּחוּץ מַה כְּפָרָה הָאוּמָרִים בְּפָנִים כְּן הַבְּקָר מְכַפֵּר עַל שׁוֹפְכֵי דְמַיִם אַף כְּפָרָה אֻמּוּרָה בַּחוּץ כְּן הַבְּקָר מְכַפֵּר עַל שׁוֹפְכֵי דְמַיִם כְּאֵן בְּשׁוֹנֵג כְּאֵן בְּמוּזֵד שְׁנֵינְיָא הֵיא עֲגֻלָּה עֲרוּפָה בֵּין שׁוֹנֵג בֵּין מוּזֵד אָמַר רַבִּי יוֹסֵה כְּאֵן עַל חֶטְי יְדוּעַ וְכָאן עַל חֶטְי שְׂאִינוֹ יְדוּעַ. צִיץ אֵית דְּבָעֵי מִימָר עַל הַגּוֹדְפָנִין אֵית דְּבָעֵי מִימָר עַל עֲזֵי פָנִים מֵאן דְאָמַר עַל הַגּוֹדְפָנִין נִיחָא דְכְּתִיב וְתַטְבַּע הָאֶבֶן בְּמִצְחוֹ וְכְתִיב וְהָיָה

[דף ל"ח ע"ב]

עַל מִצְחֹו תְּמִיד מֵאן דְאָמַר עַל עֲזֵי פָנִים וּמִצְחָ אֵשָׁה זֹנָה הָיָה לָהּ וְלַמָּה נִקְרָא שְׁמֵם אוּרִים שְׁהֵן מְאִירִין לְיִשְׂרָאֵל וְתוּמִים שְׁהֵן מְתִימִין לְפָנֵיהֶם אֶת הַדְרָךְ שְׁבַעַת שְׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל תְּמִימִין הֵיוּ מְכוּוֹנִין לְהֵן אֶת הַדְרָךְ שְׁכֵן שְׁמִצְאָנוּ שְׁבַדוֹ לְהֵן בְּנִימִין אָמַר רַבִּי יְהוּדָה חֵם וְשְׁלוֹם לֹא בְּדוּ חֵם בְּנִימִין שְׁבַרְאֵשׁוּנָה אָמַר עֲלָה וְלֹא אָמַר נְתַתִּיו וּבְשִׁנְיָהּ אָמַר עֲלָה וְאָמַר נְתַתִּיו וְאִין נִשְׁאַלִין שְׁתֵּי שְׂאִילוֹת כְּאַחַת אִם נִשְׁאַלוּ אֵית תַּנְי תַּנְי מְשִׁיבוֹ עַל הַרְאֵשׁוּנָה וְאִין מְשִׁיבוֹ עַל הַשְּׁנֵינְיָה וְאֵית תַּנְי תַּנְי מְשִׁיבוֹ עַל הַשְּׁנֵינְיָה וְאִינוּ מְשִׁיבוֹ עַל הַרְאֵשׁוּנָה וְלֹא עַל הַשְּׁנֵינְיָה מֵאן דְאָמַר מְשִׁיבוֹ עַל הַרְאֵשׁוּנָה וְאִינוּ מְשִׁיבוֹ עַל הַשְּׁנֵינְיָה מִן הֵדָא "וַיֹּאמֶר דָּוִד ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', הִסְפַּרְנִי בְּעִלִי קַעֲלָה כִּידוֹ תִירַד שְׂאוּל" דָּוִד לֹא שְׂאַל כְּהֵנָּה לֹא צוּרְכָא "תִירַד שְׂאוּל" וְאִם הַשְּׁנֵינְיָה וְאִינוּ מְשִׁיבוֹ עַל הַרְאֵשׁוּנָה מִן הֵדָא וַיֹּאמֶר דָּוִד הִסְפַּרְנִי בְּעִלִי קַעֲלָה אוֹתִי וְגו' מֵאן דְאָמַר אִינוּ מְשִׁיבוֹ לֹא עַל הַרְאֵשׁוּנָה וְלֹא עַל הַחֲרוּנָה "וַיִּשְׂאַל דָּוִד בֵּינִי" לֵאמֹר אֲרֻדָּף אַחֲרַי הַגְּדוּד תְּהֵא אַשְׁנַנְנוּ", דָּוִד בִּיבֹשׁ עֲלֶיהָ רַחֲמִים "ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִגֵּד נָא לְעַבְדְּךָ" תַּדַּע לָךְ שְׁתַּרְי שְׁתִּים שְׂאַל וְהַשִּׁיבוֹ שְׁלֵשׁ "וַיֹּאמֶר לוֹ רַדָּף כִּי הִשְׁגַּ תְּשִׁיג וְהִצַּל תְּצִיל", אֵית תַּנְי תַּנְי מִקוּל הָיָה שׁוֹמַע אֵית תַּנְי תַּנְי הַכְּתָב בּוֹלֵט מֵאן דְאָמַר

הקול היה שומע ניהא דכתיב וישמע את הקול מאן דאמר הכתב היה בולט והא לית חיות בשבטים ולא צד"י ולא קו"ף בשבטים אברהם יצחק יעקב כתוב עליהן והא לית טו"ת בשבטים כל אלה שבטי ישראל היה חקוק עליהן:

פרק שמיני

הלכה א מתניתין – יום הפפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה המלך והפלה ירחצו את פניהם והתיה תנעול את הסנדל דברי רבי אלעזר והכמים אוסרין:

גמרא – ענין פרת ואת אמר הכין אמר רבי הילא לפחות מפשעורין נצרכה תענו את נפשותיכם יכול ישב לו בחמה וצנה כדי שיצטער תלמוד לומר כל מלאכה לא תעשו מלאכה אסרתי לך במקום אחר וענין אסרתי לך במקום אחר מה מלאכה שאסרתי לך במקום אחר מלאכה שהיבין עליה פרת אף עיניו שאסרתי לך במקום אחר עיניו שהיבין עליו פרת ואלו הן אלו הפגולין והנותרין מנין לרבות את הטבלין תלמוד לומר תענו את נפשתיכם ריבה מרבה אני את הטבלין שהן במיתה ולא ארבה את הנבלה שאינה במיתה תלמוד לומר תענו את נפשתיכם ריבה ארבה את הנבלות שהן בלא תעשה ולא ארבה את החולין שאינן בלא תעשה תלמוד לומר תענו את נפשתיכם ריבה ארבה את החולין שאינן בעמוד ואכול ולא ארבה את התרומה ומעשר שני שהן בעמוד אכול תלמוד לומר תענו את נפשתיכם ריבה ארבה את התרומה והמעשר שאינן בכל תותיר ולא ארבה את הקדשים שהן בכל תותיר תלמוד לומר תענו את נפשתיכם ריבה דבר אחר תענו את נפשתיכם

[דף ל"ט ע"א]

דבר שהוא ענין אב בית נפש ואי זו זו או אכילה ושתיה משום ר' ישמעאל אמרו נאמר פאן תענו את נפשתיכם ונאמר להלן ויענה וירעיבך מה עיניו שנאמר להלן עיניו רעבון אף עיניו שנאמר פאן עיניו רעבון ולמה ששה דברים בנגד ששה עיניו האמורין בפרשה והא ליתגון אלא חמשה אמר רבי תנחומא ואחד מוסף ברחיצה ר' ועירה בר חמא רבי יוסי בי ר' חנינא בשם רבי יהושע בן לוי בתענית צבור מרחיץ פניו ורגליו בדרפו בתשעה באב מרחיץ ידיו ומעבירן על פניו ביום הפפורים מרחיץ ידיו ומקנחן במפה ומעביר את המפה על פניו רבי יונה תרי מרמוטה ויהב לה תותי פדה והא תני אין בין מ' באב לתענית ציבור אלא איסור מלאכה במקום שנהגו היה הולך אצל רבו אצל בתו ועבר בים או בנהר אינו חושש נטנפו רגליו מטבילין במים ואינו חושש חורי רבי בא בהן

תננייא הורי ר' אחא בכא מן תדרך ותיי רגלי קיהות עליו שמוותר להרחיצם במים תני אבל ומנדה שהיו מהלכין בדרך מותרין בנעילת הסנדל לשבובא בעיר יחלוצו וכן בתשעה באב וכן בתענית ציבור. ובסיכה בהדא דתני בשבת בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג אסור בתשעה באב ובתענית ציבור סיכה שהיא של תענוג אסור שאינה של תענוג מתר והא תני שוות סיכה לשתייה לאיסור ולתשלומין אבל לא לענש ביום הכפורים לאיסור אבל לא לענש והא תני יחלוץ להביא את הסף ואת השותה אמר רבי יוחנן לית פאן סף אמר רבי אבמרי לית פאן סף לית פאן שותה דל בן דבר שהיא בא משני לאוין מצטרף מניין שהיא מחזור בעשה אמר רבי אלעזר בשם רבי סמיי ולא נתתי מופנו למת מה בן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין לחי הוא אסור כל שבין למת ואיזה דבר שמוותר לחי ואסור למת הוי אמר זו סיכה. ובנעילת הסנדל תני כל אלו שאמרו אסורין בנעילת הסנדל יצא לדרך נועל הגיע לפרך חולץ וכן באכל וכן במנודה אית תני יוצאין באמפליא ביום הכפורים ואית תני איין יוצאין אמר רב הסדא מאן דאמר יוצאין באמפליא של בגד ומאן דאמר איין יוצא באמפליא של עור ר' יצחק בר נחמן סלק לגבי רבי יהושע בן לוי בלילי צומא רבא נפק לגביה לבוש סוליסה אמר ליה מה הוא דין אמר ליה איסתנים אנא רבי שמואל בר נחמן סלק לגביה רבי יהושע בן לוי בלילי תעניתא נפק לגביה לבוש סוליסה אמר ליה מה הוא דין אמר ליה איסתנים אני ר' סמיי המונה נפיק בלילי תעניתא לבוש סוליסה חד תלמיד מן דרבי מנא הורי להד מן קריבווי דנשיא מלבש סוליסה אמר ליה

[דף ל"ט ע"ב]

אן מן תדה אמר ליה מן דרבי יהושע בן לוי הוא אמר ליה רבי יהושע בן לוי איסתנים תוה: ובתשמיש המטה. אתי חמי ברחיצה הוא אסור בתשמיש המטה לא כל שבין תפתר במקום שאין מוכלין או קדם שהתקין עזרא טבילה לבעלי קריין רבי יעקב בר אחא ר' יסה בשם רבי יהושע בן לוי איין קרי אלא מתשמיש המטה רב הונא אמר אפלו ראה עצמו נאות תוך הלום הוי בעיין מימר ובלבד מאשה ר' יונה ור' יוסא תרויהון אמרין אפלו מדבר אחר והא תנינן יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ותני עלה בעלי קריין מוכלין בדרך בצינעה ביום הכפורים לית הדא פליגא אדרבי יהושע בן לוי, דרבי יהושע בן לוי אמר איין קרי אלא מתשמיש המטה פתר לה כשישימש מטתו מבעוד יום ושכח ולא טבל והא תני מעשה בר' יוסי בר תלפתא שראו אותו מוכל בצינעה ביום הכפורים אית לך למימר באותו הגוף הקדוש בשוכה. המלך על שם מלך בפי' תחזינה עיניך. הפלה מפני איבה. והתיה תנעול את הסנדל דברי רבי אלעזר הוינן סברין מימר על סופה אשכח תני על כוליה:

הִלְכָה ב' מִתְנִיתִין – הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּכּוֹתֶבֶת הַגִּסָּה כְּמוֹהָ וּבְגִנְרֵינְתָהּ וְהַשּׁוֹתֶה מְלֵא לְגִמְיוֹ חָיִב כֹּל הָאוֹכְלִין מִצְטָרְפִין לְכּוֹתֶבֶת וְכֹל הַמְשַׁקֵּין מִצְטָרְפִין לְכַמְלוּא לְגִמְיוֹ אֲכֵל וְשָׁתָה אֵין מִצְטָרְפִין:

גְּמָרָא – אָמַר רַבִּי יוֹסֵה זֹאת אוֹמְרַת שְׁצָרִיד לְמַעַד אֶת חֲלָלוֹ דַּל בֶּן נִיתְנִי כְּמוֹהָ וּבְגִנְרֵינְתָהּ וּמִחֲלָלָה תְּנִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר בְּכּוֹתֶבֶת נְמִרִית תְּנִי מְלֵא לְגִמְיוֹ מַה וּפְלִיג מְלוּא לְגִמְיוֹ שֶׁהוּא נִיתֵן לְלוּגְמָא אַחַת תְּנִי מִשָּׁם בֵּית שְׁמַאי מְלוּא לְגִמְיוֹ בְּרַבִּיעִית ר' הֵיידָה בַר אֲדָא בְּעֵי קוּמִי ר' מְנַא וְלָמַד לֹא תְּנִינְתָהּ מִקוּלֵי בֵּית שְׁמַאי וּמְהוּמְרֵי בֵּית הַלֵּל אָמַר לִיה מִפְּנֵי לִוְגְמוֹ שֶׁל בֶּן אֲבִטָּיִח שְׁחִידָה מִחֻזֵּק יוֹתֵר מִרַבִּיעִית:

הִלְכָה ג' מִתְנִיתִין – אֲכֵל וְשָׁתָה בְּהַעֲלֵם אֶחָד אֵינִו חָיִיב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת אֲכֵל וְשָׁתָה וְעָשָׂה מְלֵאכָה חָיִיב ב' חֲטָאוֹת אֲכֵל אוֹכְלִין שְׁאֵינֶן רְאוּיִין לְאֲכִילָה שְׁתָּה מְשַׁקֵּין שְׁאֵינֶן רְאוּיִין לְשָׁתִיהָ שְׁתָּה צִיר אוֹ מוֹרִים פְּטוּר. תִּינוּקוֹת אֵין מְעַנִּין אוֹתָן בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים אֲכֵל מְהַנְּכִין אוֹתָן קֹדֶם שְׁנָה וְקוֹדֶם שְׁתִּים בְּשִׁבִיל שְׂיָהוּ רְגִילִין לְמַצְוָה:

גְּמָרָא – לְמַד שְׁתִּייה בְּכֻלָּל אֲכִילָה אֵין אֲכִילָה

[דף מ' ע"א]

בְּכֻלָּל שְׁתִּייה מִנְיִן שֶׁהַשְׁתִּייה בְּכֻלָּל אֲכִילָה רַבִּי יוֹנָה שָׁמַע לָהּ מִן הַדָּא עַל בֶּן אֲמֵרְתִי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם מַה גֵּן קַיִמִין בְּדָם שְׁקָרֵשׁ הָא תְּנִי דָם שְׁקָרֵשׁ אֵינִו לֹא אֲכֵל וְלֹא מִשְׁקָה אֶלָּא כִּי גֵן קַיִמִין כְּמוֹת שֶׁהוּא וְהַתּוֹרָה קְרָאת אוֹתוֹ אֲכִילָה וְהַתְּנִי הַמְּחָה אֶת הַחֵלֶב וּבְגִמְיִוֵי הַקֶּפֶה אֶת הַדָּם וְאָכְלוּ אִם יֵשׁ כּוֹ כְּזוֹת חָיִיב מַה עֶבֶד לָהּ ר' יוֹנָה אֵינִו אֲכֵל לְטַמֵּא טַמֵּאת אוֹכְלִין וְלֹא מִשְׁקָה לְטַמֵּאוּ טַמֵּאת מִשְׁקָה חֹזֵר ר' יוֹנָה שָׁמַע לָהּ מִן הַדָּא וְנִתְתָּה חֶכְסָף בְּכֹל אֲשֶׁר תִּאָּוֶה נֶפֶשְׁךָ מַה גֵּן קַיִמִין אִם בְּטוּעָם טַעַם יֵין לְתוֹדַת הַתְּבַשִּׁיל וְהֵלֵא טַעַם יֵין לְפָנֶם הוּא אֶלָּא כִּי גֵן קַיִמִין כְּמוֹת שֶׁהוּא וְהַתּוֹרָה קְרָאת אוֹתוֹ אֲכִילָה רַבְּנָן דְּמִיָּסְרִין אָמְרֵי תִּיפְתָּר בְּאִילִין אוֹרְזִנְיָא וּבּוּמְנַנְיָא כֹּל הַטַּפָּל לְאֲכִילָה בְּאֲכִילָה הִיא ר' יוֹסֵה שָׁמַע לָהּ מִן הַדָּא שְׁבוּעָה שְׁלֵא אוֹכֵל וְאֲכֵל וְשָׁתָה אֵינִו חָיִיב אֶלָּא אַחַת אָמְרִין חֲבַרְיָא קוּמִי ר' יוֹסֵה אָמַר דְּכַתְּרָה שְׁבוּעָה שְׁלֵא אוֹכֵל וְשָׁלֵא אֲשָׁתָה וְאֲכֵל וְשָׁתָה חָיִיב שְׁתִּים אָמַר לֹזֵן ר' יוֹסֵי אֵילִו מִי שְׁחִיו לְפָנָיו שְׁנֵי כְּפָרִים וְאָמַר שְׁבוּעָה שְׁלֵא אוֹכֵל כְּפָר זֶה וְחֹזֵר וְאֲכָלָן שְׁנֵיהֶן בְּאַחַת שְׁמָא אֵינִו חָיִיב שְׁתִּים רַבִּי חֲנַנְיָה בְּשֵׁם רַבִּי פְּנַחַם שָׁמַע לָהּ מִן הַדָּא שְׁבוּעָה שְׁלֵא אוֹכֵל וְאֲכֵל אוֹכְלִין שְׁאֵינֶן רְאוּיִין לְאֲכִילָה וְשָׁתָה מְשַׁקֵּין שְׁאֵינֶן רְאוּיִין לְשָׁתִייה אֲכֵל אִם אֲכֵל אוֹכְלִין שֶׁהֵן רְאוּיִין לְאֲכִילָה שְׁתָּה מְשַׁקֵּין שֶׁהֵן רְאוּיִין לְשָׁתִייה חָיִיב. לֹא שְׁבוּעָה שְׁלֵא אוֹכֵל אָמַר נִיחָא בְּמִתְנִיתֵן דְּאֵנִן אָמְרִין שְׁבוּעָה שְׁלֵא אוֹכֵל כֹּר' דִּו אָמַר שְׁבוּעָה שְׁלֵא אוֹכֵל וְשָׁתָה

אזמר אָנִי שֶׁהוּא מִשְׁלָם קָרָן וְהַמֶּשׁ ר' יִרְמְיָה בְּשֵׁם ר' אָמִי מוֹדִין חֲכָמִים לָר' בְּמִגְמַע הַמִּין שֶׁל תְּרוּמָה לְאַחַר טָבְלוֹ מִשְׁלָם קָרָן וְהַמֶּשׁ שֶׁהַחֵמֶץ מוֹשִׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ: תִּינוּקוֹת אֵין מְעַנִּין אוֹתָן בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים: רַב הוֹנָה פִּתְרַן מִתְּנִיתָא תִּינוּקוֹת אֵין מְעַנִּין אוֹתָן בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים וְלֹא מִחֲנֻכִּין אוֹתָן קִדְּם לְשַׁנָּה קִדְּם לְשַׁנָּתִים מִחֲנֻכִּין. רַבִּי יוֹחָנָן פִּתְרַן מִתְּנִיתָא תִּינוּקוֹת אֵין מְעַנִּין אוֹתָן בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים אֲכַל מִחֲנֻכִּין קִדְּם לְשַׁנָּה קִדְּם לְשַׁתַּיִם מִשְׁלִימִין

[דף מ"א ע"א]

עַד אֵיכָן ר' אֶחָא ר' הוֹנָה ר' יַעֲקֹב פֵּר אִידֵי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֶלְפָתָא בְּבִן תִּשְׁעֵי וּבְבִן עֶשְׂרִי:

הַלְכָה ד' מִתְּנִיתִין – עֲבָרָה שֶׁהִרְיָחָה מִאֲכִילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּשׁוּב נִפְשָׁה חוֹלָה מִאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי בְּקִיאִין אִם אֵין שָׁם בְּקִיאִין מִאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ עַד שִׁיאֹמַר דִּי:

גְּמָרָא – בְּתַהֲוִילָה תוֹחֲבָה בְּרוּטָב אִם שָׂבָה נִפְשָׁה הָרִי יָפָה וְאִם לֹא נוֹתְנִין לָהּ מְגוּפוֹ שֶׁל אִיסוּר. שְׁתֵּי עֲבָרוֹת בָּאוּ לְפָנֵי ר' טַרְפוּן, שָׁלַח לְגַבּוֹן תְּרִין תְּלִמִּידִים, אָמַר לוֹ: אֲזִלוּן וְאִמְרוּן לוֹן צוּמָא רַבָּה הוּא אִמְרוּן לְקַדְמוּיָא וְשִׁדְדוּ וְקָרוּי עֲלוּי "מִבְּטָן אָמִי אֵלֵי אַתָּה" (תַּהֲלִים כב, יא), אִמְרוּן לְתִיבְיָנָא וְלֹא שִׁדְדוּ וְקָרוּי עֲלוּי "זֵרוּ רְשָׁעִים מִרְחָם תַּעֲוֵי מִבְּטָן דְּבָרֵי כָּזָב" (תַּהֲלִים נה, ד), חוֹלָה אוֹמַר יָכוֹל אָנִי וְרוּפֵא אוֹמַר אֵינִי יָכוֹל שׁוֹמְעִין לְרוּפֵא אוֹמַר יָכוֹל הוּא וְחוֹלָה אוֹמַר אֵינִי יָכוֹל שׁוֹמְעִין לְחוֹלָה לֹא צוֹרְכָא אֲלֵא חוֹלָה אוֹמַר יָכוֹל אָנִי וְרוּפֵא אוֹמַר אֵינִי יוֹדֵעַ ר' אֶבְהוֹ בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן נִעְשָׂה כִּסְפָּק נִפְשׁוֹת וְכָל סַפְּק נִפְשׁוֹת דּוּחָה אֶת הַשֵּׁבֶת: הַלְכָה הַ מִתְּנִיתִין – מִי שֶׁאֲחֻזּוּ בּוֹלְמוּס מִאֲכִילִין אוֹתוֹ אֶפְלוּ דְּבָרִים טְמֵאִים עַד שִׁיאֲרוּ עֵינָיו מִי שֶׁנִּשְׁכַּחוּ כָּלֵב שׁוֹמֵה אֵין מִאֲכִילִין אוֹתוֹ מִחֲצַר הַכֶּבֶד שְׁלוֹ ר' מִתְּנִיה בֶּן חֲרָשׁ מִתִּיר וְעוֹד אָמַר ר' מִתְּנִיה בֶּן חֲרָשׁ הַחוּשֵׁשׁ בְּגִרְוֹנוֹ מִפִּילִין בְּתוֹכוֹ סֵם בְּשֵׁבֶת מִפְּנֵי שֶׁהוּא סַפְּק נִפְשׁוֹת שְׁכָל סַפְּק נִפְשׁוֹת דּוּחָה אֶת הַשֵּׁבֶת מִי שֶׁנִּפְלָה עֲלוּי מִפְּלֶת סַפְּק הוּא שָׁם סַפְּק אֵינִי שָׁם סַפְּק חֵי סַפְּק מֵת סַפְּק נִבְרִי סַפְּק יִשְׂרָאֵל מִפְּקַחִין עֲלוּי מִצְאִוְהוּ חֵי מִפְּקַחִין עֲלוּי וְאִם מֵת יִנְיְהוּוּ: גְּמָרָא – מְנִיין שְׁמִאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּבִילָה וְצִימוּקִין שֶׁל תְּרוּמָה מִן הַדָּא וְיִתְּנוּ לוֹ פְּלַח דְּבִלָה וְשִׁנֵּי צְמוּקִים ר' הוֹנָה אָמַר עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה עֶשְׂרוֹנוֹת שֶׁאֲכַל דוֹד בְּרַעְבוֹן אֲכַלֵּן ר' יוֹחָנָן מִטְּתִיָה בֶּן וְאֲכַל מַה דְּאִשְׁבַּח קִדְמוּי וְקָרוּן עֲלוּי "הַחֲקִמָה תִּתִּיחַ בְּעֵלְיָהּ" (קַהֲלַת ז, יב), תְּנִי מִאֲכִילִין אוֹתוֹ אֶת הַכֵּל בְּכָל. נְבִלָה וְתְרוּמָה מִאֲכִילִין אוֹתוֹ מִתְרוּמָה טָבֵל וְשִׁבְעִיעִת מִאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁבִיעִית חֲלָה וְעֶרְלָה צְרִיכָה אָמַר רַבִּי יוֹסֵה קִשִּׁיתָה קוּמִי ר' בָּא תְרוּמָה בְּעוֹן מִיתָה וְנִבְלָה בְּלֹא תַעֲשֶׂה וְאֶת אָמַר הָכִין כְּמֵאן דְּאָמַר מֵאִילִיָּהוּן קָבְלוּ עֲלֵיהוֹן אֶת

[דף מ"א ע"ב]

הַמַּעֲשָׂרוֹת: סִימְנֵי כָּלֵב שׁוֹטֵה פִּיּו פְּתוּחָה רִירוּ יוֹרֵד אֲזַנָּיו סְרוּחוֹת זָנְבוּ נִתְּנוּ בֵּין שְׁתֵּי יָרִיכוֹתָיו מִחֶלֶף לְצַדְדֵינָו וְהַפְּלָבִין נֹבְחִין בּוֹ וַיֵּשׁ אֲזַמְרִים אִפּ הוּא נֹבֵחַ וְאִין קוֹלוֹ נִשְׁמַע מִה עֲסָקִיה דְּהֵדִין כָּלֵב שׁוֹטֵה רַב וְשׂוּמָאֵל חַד אָמַר רִוַּח חֲזוּת עוֹלָה עָלָיו וְהוֹרְנָה אָמַר אִשָּׁה עוֹשֶׂה כְּשֵׁפִים וּבֹדְקַת בּוֹ גְּרַמְנֵי עֲבָדִיה דְּרַבִּי יוֹדֵן נִשְׂיָא נִשְׁכּוֹ כָּלֵב שׁוֹטֵה וְהֶאֱכִילוֹ מִחֶצֶר כְּבֵד שְׁלוֹ וְלֹא נִתְרַפָּא מִמְּיוּ אֵל יֹאמַר לֵךְ אָדָם שְׁנִשְׁכּוֹ כָּלֵב שׁוֹטֵה וְהִנֵּה שְׁעָקְצוֹ תוֹרְפֵר וְהִנֵּה שְׁבַעֲטָתוֹ פְּרֻדָּה וְהִנֵּה וּבִלְבַד פְּרֻדָּה לְבָנָה מִצִּינֵי שְׁפַק נְפֻשׁוֹת דּוּחָה אֵת הַשֶּׁבֶת ר' אֶבְהוּ בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן: "אֵף אֵת שֶׁבֶתִּי תִשְׁמְרוּ" מִיעוּט אֵית דְּבַעֵי מִימְרָ אִמְרָה תּוֹרָה חָלַל עָלָיו שֶׁבֶת וְהוּא יוֹשֵׁב וּמִשְׁמַר שֶׁבֶתוֹת הַרְבֵּה רַבִּי זְעִירָא רַבִּי הֵיִיא כְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן מְבוֹי שְׁפֵלוֹ עַבְוִים וַיִּשְׁרָאֵל אֶחָד דֵּר בְּתוֹכוֹ וְנִפְלוּ בּוֹ מַפְלַת מִפְּקַחִין עָלָיו בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁל שָׁם עַד אֵיכָן תְּרִין אֲמֹרִין חַד אָמַר עַד חוֹטְמוֹ וְהוֹרְנָה אָמַר עַד טְבוּרוֹ מֵאַן דְּאָמַר עַד חוֹטְמוֹ וְהוּא דִּהְוָה קָיָם וּמֵאַן דְּאָמַר עַד טְבוּרוֹ בְּהוּא דִּהְוָה רַבּוֹן תְּנִי הַזְּרִיז מִשׁוּבָה וְהַנְּשָׂאֵל מַגְנָה וְהַשׁוֹאֵל תְּרִי זֶה שׁוֹפֵף דְּמִים תְּנִי כֹל דְּכָר שֶׁהוּא שֶׁל סַבְנָה אִין אֲזַמְרָ יַעֲשׂוּ דְּכָרִים בְּעַבְוִים וּבְקַטְנִים אֵלֹא אִפְלוּ בְּגִדּוּלִים בְּיִשְׂרָאֵל מַעֲשֶׂה שְׁנַפְלָה דְּלָקַח בְּחֶצְרוֹ שֶׁל יוֹסִי בֶן סַמַּאי בְּשִׁיחִין וַיִּרְדּוּ בְּנֵי קֶצֶרָה שֶׁל צִיפּוּרִין לְכַבּוֹתוֹ וְלֹא הִנִּיחַ לָהֶן אָמַר הִנִּיחוּ לְנַבְאֵי שְׂיִנְבָה אֵת חוֹבּוֹ מִיַּד קֶשֶׁר עָלָיו הֶעֱנָן וּכְבָהוּ וּבְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת שְׁלַח לְכֹל אֶחָד וְאֶחָד מִהֶן סַלַע וְלֹאִיפְרָכּוּם שְׁלָהֶן חֲמִשִּׁים דִּינָר אֲמֵרוּ חֲכָמִים לֹא הִיָּה צְרִיף לַעֲשׂוֹת בֶּן חַד נִפְתִּי תוֹה מְגִירִיה דְּרַבִּי יוֹנָה נּוֹפְלַת דְּלִיקְתָּא בְּמִגְרוּתֶיהָ דְּרַבִּי יוֹנָה אֲזַל הֵהוּא נִפְתִּיָא בְּעֵי מַטְפְּתָהּ וְלֹא שִׁבְקִיה ר' יוֹנָה אָמַר לִיה בְּגִדֵּךְ מִדְּלֵי אָמַר לִיה אִין וְאִישִׁיתִיזְב כּוֹלָה ר' יוֹדֵן דְּכֶפֶר אִמֵּי פֶרַם גּוֹלְתִיהָ עַל גְּדִישָׁא וְנוֹרָא מִיָּנִיה:

הַלְבָּה ו' מִתְּנִיתִין – הַטָּאֵת וְאַשֶׁם וְדֹאֵי מְכַפְרִין מִיָּתָהּ יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפְרִין עִם הַתְּשׁוּבָה הַתְּשׁוּבָה מְכַפְרַת עַל עֲבֻרוֹת הַקְּלוֹת עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה וְעַל הַחֲמוּרוֹת הוּא תּוֹלָה עַד שְׂיָבֹא יוֹם הַכַּפּוּרִים וַיִּכְפֹּר:

גְּמָרָא – תַּמָּן תְּנִינָן וְעַל זְדוֹן מִקְדָּשׁ וְקִדְשָׁיו שְׁעִיר הַנִּעֲשֶׂה בְּפָנִים וַיִּכּ מְכַפֵּר וְעַל שְׂאָר עֲבֻרוֹת שֶׁבֶתֹרָה קְלוֹת וְחֲמוּרוֹת זְדוּנוֹת וְשִׁנְגוֹת הוֹדַע וְלֹא הוֹדַע עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר לֹא הִיא קְלוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה לֹא הִיא חֲמוּרוֹת כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין רַבִּי יוֹדָה אֹמַר פִּינֵי מִתְּנִיתִין הַקְּלוֹת וְהַחֲמוּרוֹת אוֹתָן הַקְּלוֹת בֵּין שְׁעֵשְׂאָן בְּזוֹדוֹן בֵּין שְׁלֵא עֲשָׂאָן בְּזוֹדוֹן אוֹתָן הַחֲמוּרוֹת בֵּין שְׁנַתּוֹדַע לוֹ בְּהוֹן בֵּין שְׁלֵא נִתּוֹדַע לוֹ בְּהוֹן אֵלֹו הֵן הַקְּלוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה אֵלֹו הֵן הַחֲמוּרוֹת כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין כְּשֵׁם שֶׁהַשְּׁעִיר הַנִּעֲשֶׂה בְּפָנִים מְכַפֵּר עַל הַזְּדוּנוֹת וְתוֹלָה עַל הַשְּׁנָגוֹת

[דף מ"ב ע"א]

בְּדָבָר שֵׁישׁ בּוֹ חַיִּיב קָרְבָּן אַף שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מִכֹּפֶר, נִיחָא לֹא הוֹדַע, הוֹדַע, לֹא כֵן תְּנִינָנָא? תְּנִיבֵי הַטְּאוֹת וְאֲשָׁמוֹת וְדֹאִין שְׁעֵבֵר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּפּוּרִים תְּנִיבֵי, וְתִיבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין פְּטוּרִין? אָמַר רַבִּי בּוֹן בַּר הֵיחָה: בֵּין שְׁנַתּוּדַע לֹא בְּהֵן בֵּין שְׁלֹא נְתוּדַע לֹא בְּהֵן. וְלָמָּה לֹא אָמַר בְּשֵׁלֹא נְתוּדַע לֹא בְּהֵן? מִלְּתִיחָא אָמְרָה וְאִפְלוּ לֹא נְתוּדַע לֹא בְּהֵן – יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכֹּפֶר. תַּמָּן תְּנִינָנָא, עַל אֵלּוּ תְּנִיבֵי עַל וְדוּנָן פְּרַת וְעַל שְׁנֹגְתָן הַטְּאוֹת וְעַל לֹא הוֹדַע שְׁלָחָם אֲשֶׁם תְּלוּי, וְלֹא כְּבָר כֶּפֶר יוֹם הַכִּפּוּרִים? רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּשֵׁם רַבִּי לְוִי סוֹכְיִיחָה: בְּמוֹרְד בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הִיא מִתְּנִיתִין – עֲשֵׂה, אַף עַל פִּי שְׁלֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה – לֹא תַעֲשֵׂה. רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא: וְהוּא שְׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה. הִלְכָה ז', מִתְּנִיתִין – הָאוּמֵר 'אַחְטָא וְאֲשׁוּב אַחְטָא וְאֲשׁוּב' – אִין מִסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. 'אַחְטָא וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מִכֹּפֶר' – אִין יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכֹּפֶר. עֲבֵרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמִקּוּם – יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכֹּפֶר, וְשִׁבְעִין לְבֵין חֲבָרוּ – אִין יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכֹּפֶר עַד שִׁירְצָה אֶת חֲבָרוֹ, אֶת זוֹ דְּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: 'מִכָּל הַטְּאוֹתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ'; עֲבֵרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמִקּוּם – יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכֹּפֶר. וְשִׁבְעִין לְבֵין חֲבָרוּ – אִין יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכֹּפֶר עַד שִׁירְצָה אֶת חֲבָרוֹ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲשֶׁרִיכֶם וְיִשְׂרָאֵל, לִפְנֵי מִי אַתֶּם מִטְהָרִין וּמִי מִטְהָר אֶתְכֶם? אֲבִיכֶם שְׁבַשְׁמַיִם שְׁנֵאמַר: 'וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים' וְגו'. וְאוֹמַר: 'מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל ה'', מַה מִּקְוֵה מִטְהָר אֶת הַטְּמֵאִים אַף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִטְהָר אֶת יִשְׂרָאֵל. גְּמָרָא – הָאוּמֵר 'אִין עוֹלָה מִכִּפְרָת'; 'אִין עוֹלָה מִכִּפְרָת עֲלִי' – מִכִּפְרָת הִיא. 'אִי אִיפְשִׁי שְׁתַּכְפֵּר לִי' – אִינָה מִכִּפְרָת לֹא עַל כְּרָחוּ. 'אִין יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכֹּפֶר' – מִכִּפְרָת הִיא. 'אִי אִיפְשִׁי שְׁתַּכְפֵּר לִי' – מִכֹּפֶר הוּא לֹא עַל כּוֹרְחוּ. אָמַר רַבִּי הַנְּגִיבָה בְּרִיחָה דְרַבִּי הִלֵּל: לֹא בּוּלָא מִן הַדִּין, בַּר נָשָׂא מִימּוֹר לְמִלְכָא לִית אַתָּה מְלֻדָּה? וְהַעוֹלָה מִכִּפְרָת עַל הַרְהוּר הִלְב, מֵאִי טַעְמָא? 'וְהַעֲלָה עַל רוּחְכֶם חַיִּו לֹא תִהְיֶה', וְכֵן אִיזֵב אוֹמַר: 'וְהַשְׁכִּים בְּבִקְרָה וְהַעֲלָה עֲלוֹת מִסְפֵּר כֶּלֶם' וְגו', הִדָּא אוֹמַר שְׁהַעֲלָה מִכִּפְרָת עַל הַרְהוּר הִלְב, רַבִּי אוֹמַר: עַל כָּל עֲבֵרוֹת שֶׁבַתּוּרָה יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכֹּפֶר, חוּץ מִן חַפּוּרְק עַל וְחַמְפָּר בְּרִית, וְחַמְגוּלָה פְּנִים בַּתּוּרָה, אִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה – מִתְּכַפֵּר לוֹ, וְאִם לֹא – אִינוּ מִתְּכַפֵּר לוֹ. רַבִּי זְבִידָא אָמַר, רַבִּי יִסָּא מְקָשִׁי: מִיִּסְבּוֹר סָבַר רַבִּי שְׁיוּם הַכִּפּוּרִים מִכֹּפֶר כְּלָא תְּשׁוּבָה? רַבִּי אֲשִׁוּי, רַב יוֹנָה, רַבִּי בָּא, רַבִּי חֵייה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדָה רַבִּי שְׁאִין יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכֹּפֶר אֵלֹא בַּתְּשׁוּבָה, הָא מִיִּתְהָ מִכִּפְרָת כְּלָא תְּשׁוּבָה. תְּנִי, יוֹם מִיִּתְהָ בְּיוֹם תְּשׁוּבָה. מֵאִן תְּנִינְתָּהּ? רַבִּי! הַנוּי הִדָּא הִיא דְתְּנִינָנָא: מִיִּתְהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכִּפְרָת עִם הַתְּשׁוּבָה, דְלֹא כְּרַבִּי. שְׂאֵל רַבִּי מִתְּנִיחָ בֶּן חֲרַשׁ אֶת רַבִּי

אַלְעֵזֶר בֶּן עֲזַרְיָה בִּישִׁיבָה, אָמַר לוֹ: שְׂמַעְתָּ אַרְבָּעָה חִלּוּקֵי כְפָרָה שֶׁהֵיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרְשֵׁי? אָמַר לוֹ: שְׁלֹשָׁה הֵם חוּץ מִן הַתְּשׁוּבָה. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים", וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם", וְכְתוּב אַחֵר אוֹמֵר: "וּפְקַדְתִּי בְשֹׁכְט פֶּשְׁעִים" וְגו'. וְכְתוּב אַחֵר אוֹמֵר: "אִם יִכְפֹּר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תִּמְתּוּן", הֲאֵי בִיצַד? עֵבֶר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשֹׁב מִיָּד – אֵינּוּ זֶה מִמְקוֹמוֹ עַד שִׁימְחֵל לוֹ, עָלָיו הַכְּפוּרִים אוֹמֵר: "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים". הָעוֹבֵר עַל מִצְוָה בְּלֹא תַעֲשֶׂה וְשֹׁב מִיָּד – הַתְּשׁוּבָה תּוֹלָה יוֹם הַכְּפוּרִים מִכְּפָר, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם".

[דף מ"ב ע"ב]

הָעוֹבֵר עַל כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין בְּמִזִּיד – הַתְּשׁוּבָה יוֹם הַכְּפוּרִים מִכְּפָרִין מְחַצָּה, וְהַיּוֹסְרוּיִן בְּשֹׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה מִכְּפָרִין מְחַצָּה, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר: "וּפְקַדְתִּי בְשֹׁכְט פֶּשְׁעִים וּבַנְּגָעִים עוֹנִים". אֲבָל מִי שֶׁנִּתְחַלְלוּ בּוֹ שֵׁם שָׁמַיִם – אֵינּוּ כֹחַ לֹא בְּתְשׁוּבָה לְתוֹלוֹת, וְלֹא בַיּוֹם הַכְּפוּרִים לְכַפֵּר, וְלֹא בַיּוֹסְרוּיִן לְמַרְקָא, אֲלֵא תְשׁוּבָה יוֹם הַכְּפוּרִים מִכְּפָרִין שְׁלִישִׁי, וְהַיּוֹסְרוּיִן מִכְּפָרִין שְׁלִישִׁי, וְהַמִּיתָה מִמְרַקַת בַּיּוֹסְרוּיִן, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר: "אִם יִכְפֹּר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תִּמְתּוּן", הֲאֵי לְמַדְנָה, שֶׁהַמִּיתָה מִמְרַקַת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זֶה דְבָרֵי רַבִּי לְעֵזֶר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא, אֲבָל דְבָרֵי חֲכָמִים: שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מִכְּפָר, אִם אֵינּוּ שְׁעִיר הַיּוֹם מִכְּפָר. בִּיצַד הוּא מִכְּפָר? רַבִּי זְעִירָא אָמַר: כֹּל שֶׁהוּא. רַבִּי חֲנַנְיָה אוֹמֵר: כַּסּוּף. מַה מִּפְקָא מִבְּיַנְיָהוּן? מֵת מְרֹד, עַל דְּעִתִּיהָ דְרַבִּי זְעִירָא כְּכַר כְּפָר, עַל דְּעִתִּיהָ דְרַבִּי חֲנַנְיָה לֹא כְּפָר. אַר"ז מִתְנַתָּא מִסִּיעָא לְרַבִּי חֲנַנְיָה: חֲמָר בְּשֹׁעִיר מַה שְּׂאִין בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים, וּבַיּוֹם הַכְּפוּרִים מַה שְּׂאִין בְּשֹׁעִיר, שְׁיּוֹם הַכְּפוּרִים מִכְּפָר בְּלֹא שְׁעִיר, וְהַשְׁעִיר אֵינּוּ מִכְּפָר אֲלֵא בַיּוֹם הַכְּפוּרִים. חֲמָר בְּשֹׁעִיר, שֶׁהַשְׁעִיר מִכְּפָר מִיָּד, יוֹם הַכְּפוּרִים מִכְּפָר מִשְׁתַּחֲשָׁה. אָמַר רַבִּי חוּנְנָה: אֵיתִתְבַּת קוּמֵי רַבִּי יְרֻמְיָה וְאָמַר: תִּפְתֵּר שֶׁהֵיָה בְּדַעְתָּן לְהַבִּיא שְׁעִיר אַחֵר וְלֹא הַבִּיא. רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוּן בְּעֵי: וְאֵין הַקְּדוּשׁ כְּרוּךְ הוּא רּוֹאֵה אֵת הַנּוֹלָד? וַיִּכְפֹּר מִיָּד! שְׂמוּאֵל אָמַר: הָהֵן דְּחָטְא עַל חֲבֵרִיה – צָרִיךְ מוּיָמַר לִיה סְרַחִית עֲלֶיהָ, וְאֵין קַבְּלִית – הֵיא טְבָאוֹת, וְאֵין לֹא – מוּיָתִי בְּנֵי נֶשׁ וּמִפְּסִים לִיה קוּמִיהוּן, הַדָּא הֵיא דְכְּתִיב: "וַיִּשֶׁר עַל אֲנָשִׁים", יַעֲשֶׂה שׁוֹרָה שֶׁל אֲנָשִׁים וַיֹּאמֶר: "חָטְאֵתִי וַיִּשֶׁר הָעֵוִיִּתִי וְלֹא שׁוּחָ לִי", אִם עֲשֵׂה כֵן, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר: "פָּדָה נַפְשׁוֹ מִעֵבֶר בְּשַׁחַת וְחִיתּוֹ בְּאֹר תִּרְאָה". מֵית – צָרִיךְ מְפַיִסְתִּיה עַל קִיבְרַתִּיהָ וּמִיָּמַר: סְרַחִית לָהּ. תְּנִי, עֲבָרוֹת שֶׁנִּתְּוֹדָה עֲלֵיהֶן בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים שְׁעֵבֶר – אֵינּוּ צָרִיךְ לְהַתְּוֹדוֹת עֲלֵיהֶן יוֹם הַכְּפוּרִים הַבָּא. אִם עֲשֵׂה כֵן, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר: "שֹׁב עַל קֶאֶז כָּסִיל שׁוֹנָה בְּאוֹלְתּוֹ". תְּנִי, רַבִּי לִיעֲזָר אוֹמֵר: הֲרִי זֶה זְרִיו וְנִשְׁפֵּר. מַאי טַעְמָא דְרַבִּי לִיעֲזָר? "וְחָטְאֵתִי נִגְדִי תְּמִיד". מַה מְקוּמֵי רַבִּי אֱלִיעֲזָר טַעְמָא דְרַבְּנָה, כְּכֹלֵב שֹׁב עַל קֶאֶז כָּסִיל שׁוֹנָה בְּאוֹלְתּוֹ? בְּשׁוֹנָה בְּאוֹתָהּ הָעֲבָרָה. מַה מְקוּמֵי רַבְּנָה טַעְמָא דְרַבִּי לִיעֲזָר, וְחָטְאֵתִי נִגְדִי תְּמִיד? שְׁלֹא יְהוּ בְּעֵינָיו כְּאֵלוֹ לֹא עֲשָׂאוֹ, אֲלֵא כְּשֶׁעֲשָׂאָן וְנִמְחַל לוֹ.

פרק ראשון

[דף א' ע"א]

הלכה א' מתני' – סנה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה – פסולה. ורבי יהודה מכשיר. ושאנה גבוהה עשר טפחים, ושאין לה שלש דפנות, ושהפתח מרבה מצלתה – פסולה.

גמרא – רבי יוסי אומר לה סתם. רבי אחא בשם רב רבנן: ילפין לה מפתחו של היכל. ורבי יודה יליף לה מפתחו של אולם. אם מפתחו של אולם דיו ארבעים אמה, דתנן תמן: פתחו של אולם גובהו ארבעים אמה ורחבו עשרים אמה. תני רבי חייב: אפלו ארבעים חמשים אמה. תני בר קפרא: אפלו מאה אמה. אומר רבי אבין: רבי יודה כדעתיה ורבנן כדעתיהון. דתנינן תמן, וכן גשרים המפלגין – מטלטלין תחתיהון בשבת; דברי רבי יהודה. וחכמים אוסרין. הוה מה דאת אמר תמן, את רואה את המלתירה כאלו היא יורדת וסותמת. כן את אמר הכא, את רואה את התקרה כאלו היא יורדת וסותמת. היא דעתיה דרבי יהודה בסנה. היא דעתיהון דרבנן בסנה. היא דעתיהון דרבנן. ולא דמו, יש דברים פשרים בסנה ופסולים במבוי, פשרים במבוי ופסולים בסנה. דוקרנין פשרים בסנה ופסולין במבוי. ותני כן, הביא ארבעה דוקרנין וספד על גביהון, בסנה פשר ובמבוי פסול. הדיא דאת אמר, בגבוהין שלשה למעלה מפתל הפבוי. אבל אם אינן גבוהין שלשה למעלה מפתלי הפבוי – פשר. בשאין בהן רחב ארבעה. אבל אם יש בהן רחב ארבעה אפילו גבוהין כמה – פשר. דפנות פשרות בסנה ופסולות במבוי. תני כן, שתים בהלקתן והשלישית אפלו טפה. רבי חייב בשם רבי יוחנן: שתים של ארבעה ארבעה טפחים. והשלישית אפלו טפה פשר. ובמבוי עד שיחא מנפף מארבע רוחותיו. רחב מעשר אמות – בסנה פשר ובמבוי פסול. הדילה עליה את הגפן את הדילעת ואת הקפוס וסכד על גביו – פסולה. הדיא דאת אמר על בית סאתים, אבל יותר מבית סאתים – נעשית כמחיצה שהוקפה ורעים, שאין מתר למלטל בה אלא בארבע אמות. חמתה מרבה מצלתה – בסנה פסולה במבוי פשר. סנה מקרה – פסולה, מבוי מקרה – פשר. רבי אחא בשם רבי הושעיה: לא סוף דבר מקרה. אלא אפלו

[דף א' ע"ב]

נתן מלתרה ויש בה רחב ארבעה טפחים – מתרת את המבוי. אילו בית שהוא גבוה מכפוח שפוא אינו חייב במעקה? אינו חייב במזוזה? אלא בית מקרה ואין סנה מקרה. מצינו סכוד שהוא כקרוי. דתנינן תמן, הרחיק את הסכוד מן הדפנות שלשה טפחים פסולה. אלא בית מנפף ואין סנה מנפפת.

וְהָרִי אֶכְסַדְרָה שֶׁנִּפְרָצָה בְּמִלְאָה לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים. רַבִּי אֵילָא בְּשֵׁם רַב יוֹהַנָּן, תְּרִיהוּן אֶמְרוּן:
 מְטַלְטְלִין בְּכֹלָהּ. מַאי בְּדוּן? רַבִּי אֶבְהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹהַנָּן: הַתּוֹרָה אֶמְרָה – “בִּפְסַכְתָּ תִּשְׁבּוּ”, עַד עֶשְׂרִים
 אֶמָּה אֶת יוֹשֵׁב בְּצֵלָה שֶׁל סָבָה. מַעֲשָׂרִים אֶמָּה וְלִמְעַלָּן – אֶת יוֹשֵׁב בְּצֵלָן שֶׁל דְּפְנוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹנָה:
 תְּדָא דְאֶת אָמַר, בְּנִתּוּנָה לְמַעְלָה מַעֲשָׂרִים אֶמָּה לְדְפְנוֹת, אָבֵל אִם הֵיִתָּה נִתּוּנָה לְמַטָּה מַעֲשָׂרִים אֶמָּה
 לְדְפְנוֹת – כְּשֶׁרָה. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹסֵה: עַל דְּעִתְדָּךְ דְּאֶת אָמַר בְּדְפְנוֹת הַדְּכָר תְּלוּי, נִיתְנִי סָבָה שֶׁהִיא
 נִתּוּנָה לְמַעְלָה מַעֲשָׂרִים אֶמָּה לְדְפְנוֹת – פְּסוּלָה. רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב: בְּשֶׁאֵינָה מְחֻזְקַת אֵלָא כְּדִי רֵאשׁוּ
 וְרַבּוּ וְשִׁלְחָנוּ. אָבֵל אִם הֵיִתָּה מְחֻזְקַת יוֹתֵר – כְּשֶׁרָה. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֶחָא בְּשֵׁם רַבִּי יֵאשִׁיָּה: בְּשֶׁאֵין
 דְּפְנוֹתֶיהָ עוֹלוֹת עִמָּה, אָבֵל אִם הָיוּ דְפְנוֹתֶיהָ עוֹלוֹת עִמָּה – כְּשֶׁרָה. וְהָא מִתְּנִיתִין פְּלִיגָא! אָמַר רַבִּי
 יְהוּדָה: מַעֲשָׂה בְּסִפְתָּהּ שֶׁל הִילְנִי הַמְּלִכָּה בְּלוֹד שֶׁהֵיִתָּה גְבוּהָ יוֹתֵר מַעֲשָׂרִים אֶמָּה, וְהָיוּ חֲכָמִים
 נִכְנְסִין וְיוֹצְאִין בָּהּ וְלֹא אָמַר אָדָם דְּבַר. אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֵשֶׁה וְאֵין אֵשֶׁה מְצוּהָ עַל הַמְּצוֹת. אָמַר
 לְהוֹ: אִם מִשֵּׁם רֵאשִׁיָּה? וְהִלָּא שְׂבַעָה בְּנִים תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים הָיוּ לָהּ! אֵית לָךְ מִיּוֹר בְּסִפְתָּהּ שֶׁל הִילְנִי
 בְּשֶׁאֵינָה מְחֻזְקַת אֵלָא רֵאשׁוּ וְרַבּוּ וְשִׁלְחָנוּ? אֵלָא בְּשֶׁאֵין דְּפְנוֹתֶיהָ עוֹלוֹת עִמָּה. מִסִּתְּבָרָא מַה דְּאָמַר
 רַבִּי יֵאשִׁיָּה: לִית הִיא פְּלִיגָא, דְּכֹן אֶרְהִיּוּן דְּעִתְרִיָּיא, מִיַּעֲבַד דְּפְנָתָא קְלִילָן דִּי יֵיא קְרִירָה עֲלִילָ.

רַב הוֹשִׁיעַ בְּעֵי: הִכִּיא נָסַר וַנְתָּנוּ

[דף ב' ע"א]

עַל גְּבִי חוּלְיִיָּה שֶׁל עִמּוּד, פְּשִׁיטָא אִם יְמוּד מִן הַנָּסַר יֵשׁ כְּאֵן עֲשָׂרִים אֶמָּה. אִם יְמוּד מִן הַקְּרָקַע אֵין
 כְּאֵן עֲשָׂרִים אֶמָּה. מַה אֶת עֶבֶד לִיה? כְּאֵוִיר פְּסוּל? כְּסִבָּךְ פְּסוּל? אֵין תַּעֲבָדִינִיה כְּאֵוִיר פְּסוּל – פּוֹסֵל
 בְּשִׁלְשָׁה טְפָחִים. אֵין תַּעֲבָדִינִיה כְּסִבָּךְ פְּסוּל – אֵינוּ פּוֹסֵל אֵלָא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. רַבִּי יוֹסֵה בִּי רַבִּי בּוֹן
 בְּשֵׁם חֻזְקִיה: מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ סָבָה פְּסוּל אֵינוּ פּוֹסֵל אֵלָא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת? שְׁלֹא כֹּא אֵלָא לְהִיתִירָה שֶׁל
 סָבָה. אָמַר רַבִּי מִיִּישָׂא: וְתַמָּה אֲנָא, הִיךְ רַב הוֹשַׁעְיָה צְרִיכָא לִיה? וְלָמָּה לֹא יְלִיף לָהּ מִן תְּדָא דְרַבִּי
 בָּא בַר מְמָל? דְּתַנִּינָן תַּמּוֹן: הַמְּשַׁלְשֵׁל דְּפְנוֹת מִלְּמַעְלָן לְמַטָּן, אִם גְּבוּהָ מִן הָאָרְצִי שְׁלִשָׁה טְפָחִים –
 פְּסוּלָה. וְאָמַר רַבִּי בָּא בַר מְמָל: בְּשֶׁאֵינוּ יוֹשֵׁב וְאוֹכֵל בְּצֵלָן שֶׁל דְּפְנוֹת, אָבֵל אִם הָיָה יוֹשֵׁב וְאוֹכֵל בְּצֵלָן
 שֶׁל דְּפְנוֹת – כְּשֶׁרָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: לִית תְּדָא דְרַבִּי בָּא בַר מְמָל אוֹלְפָן, מִן מִתְּנִיתִין יְלִיף לָהּ רַבִּי בָּא
 בַר מְמָל, דְּתַנִּינָן תַּמּוֹן: כְּצוּצְמָרָא שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַיָּם – אֵין מְמַלִּין הִימְנִיָּה בְּשַׁבַּת אֵלָא אִם בֶּן עֶשׂוֹ
 לָהּ מְהִיצָה גְבוּהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים בֵּין מְלַמְעַלָּן בֵּין מְלַמְטָן. וְאָמַר רַבִּי זְעִירָא, רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם רַב: וְהוּא
 שֶׁתְּהֵא מְהִיצָה מְשַׁקְעַת בְּפּוּם בְּמִלּוּאָא שֶׁל דְּלִי. וְלֹא דְמִיָּא, יָם – פְּרָמְלִית הִיא, אֵינָה לֹא רֵשׁוֹת הַיְהוּדִים
 וְלֹא רֵשׁוֹת הַרְבִּים. בְּרַם הִכָּא, הַתּוֹרָה אֶמְרָה: “בִּפְסַכְתָּ תִּשְׁבּוּ”, מִקְּרָקַע סָבָה אֶת מוֹדֵד עֲשָׂרִים אֶמָּה.

[דף ב' ע"ב]

היתה למטה מעשרה ותולה בה עטורין שהן ראויין לסבד בהן - ממעטין בה לפסול. ואם לאו - ממעטין בה לכשר. היתה למעלה מעשרים אמה ותולה בה עטורין שהן ראויין לסבד בה - ממעטין בה לכשר, ואם לאו - ממעטין בה לפסול. אמר רבי שמאי: בשם שאמרו למעלן בה אמרו למטון. קש ותבן אין ממעטין בה, עפר וצורות - ממעטין. אמר רבי יוסה בי רבי בון: עלו בו עשבים - אין ממעטין בה. מניין למעלה מעשרה שהיא רשות אחרת? רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש: "ונועדתי לה שם ודברתי אתה מעל הכפרת". וכתוב: "אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם". מה דבור שנאמר להלן - רשות אחרת, אף דבור שנאמר כאן - רשות אחרת. וארון לא תשעה? רבי זעירה בעי: מניין לכפרת שהיא טפחה? תנא רבי חנינה בן שמואל: כל הפלים שהיו במקדש נתנה התורה מדת אורכן ורחבן ושעור קומתן, הויז מן הכפרת שנתנה התורה מדת ארבה ורחבה, ולא נתנה שעור קומתה. ונלמדינה מבלי קטן שבמקדש - "ועשית לו מסגרת טפח סביב" - מה כאן טפח אף כאן טפח. או אינו אלא "ועשית זר זהב למסגרתו סביב" - מה כאן כל שהוא אף כאן כל שהוא? מאי בדין: רב אחא בר יעקב אמר: "פני", אין פני פחותים מטפח. רבי יוסה בעי: אילו מגדל שהוא עומד בתוך הבית גבוה כמה שפא אינו מתר להשתמש מתוכו לבית ומן בית לתוכו? אלא בשעת שהיה מרבע להן את הרוחות אנן קימין. ניהא כמאן דאמר באמות ששה. פרס כמאן דאמר באמות חמשה. וארון לא שבעה טפחים ומחצה הוא? רב יעקב בר אחא אמר: דבית רבי ינאי ורבי שמעון בן יוצדק. חד יליף לה מן הארון. והורגה יליף לה מן העגלות. ולא ידעינן מאן דיליף לה מן הארון מאן דיליף לה מן העגלות. מסתברא דבית רבי ינאי יליף לה מן הארון, דבית רבי ינאי אמרי: ארון תשעה וכפרת טפח. ורבי שמעון בן יוצדק יליף לה מן העגלות. רבי זעירה בעי: מנין לעגלות שהן גבוהות עשרה? אמר רבי יוסה: ואפלו תימר גבוהות עשרה. לא כן תני בשם רבי נחמיה: "צב"

[דף ג' ע"א]

כמין קמרסטה היו. אילו חזר ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבע, שפא אינו אסור להשתמש מתוכו לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכו? אלא בשעה שהיו מושיטין את הקרשים מוזו לזו תרוטות היו. תני, רבי אומר: ארבע אמות אף על פי שאין שם ארבע דפנות. רבי שמעון אומר: ארבע דפנות אף על פי שאין שם ארבע אמות. רבי יהודה אומר: ארבע אמות וארבע דפנות. וכן היה רבי יהודה מחיב במוזהה. אף על פי שאין שם ארבע אמות וארבע דפנות. מסתברא דרבי יהודה יודה לאילין רבנן. ואילין רבנן לא יודון לרבי יהודה, שאף על פי שיש שם ארבע אמות וארבע דפנות

מסכת טהרות פרק שביעי

א. המספן הנתון בחנות - החנות טמא. הוציאנהו והכניסיהו לסטיו - טהור. הוציאנהו מסטיו והחזירהו לחנות שניה - טמא. ורבי שמעון מטהר את הראשונה, שהיה רבי שמעון אומר: רשות הרבים מפסקת למפרע, שאינו יכול לומר מת היה ברשות היחיד וחייה ברשות הרבים:

ב. יש דברים ברשות הרבים ועשאם ברשות היחיד. קפה ברשות הרבים גבוהה עשרה טפחים וטמאה בתוכה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור. הכניס ידו לתוכה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא. אם היתה כפישה על כתפו וכפר של תרומה כרוף בסיב או בנר ונתון בתוכה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור. הכניס ידו לתוכה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא. חמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטמאה נתונה על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור. פשט ידו על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא. סלע ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטמאה נתונה על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור. עלה לראשו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא:

למעלה מעשרה טפחים - הרי הוא כרשות היחיד. ורבי יוסי אומר: כל שדרך הלוכו ברשות הרבים - טהור:

ד. נכנס לבקעה בימות הגשמים, וטמאה בשדה פלונית. ואמר: הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותו השדה ואם לא נכנסתי - רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאים. אמרו לפני רבי אליעזר: הרי היא של יחידי. פירש רבי מרינוס משמו: כל שיש לה שם בפני עצמה. ואלו הן ימות החמה, משתעקר תבואה מתוכה. ואלו הן ימות הגשמים, משתרד רביעה שניה. היו שם שדות הרבה, אם עומד זה בצד זה ורואה את הנכנסים והיוצאים בצד הלז - רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטמאה. ואם לאו - רשות היחיד לכאן ולכאן. השבילים המפלשין לבורות, לשיחין, ולמערות, ולגתות, ולגרנות - רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטמאה. רבי אליעזר אומר: בזמן שהן מפלשין - רשות הרבים לכך ולכך, ואם אינן מפלשין - רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטמאה. מבואות היורדין לים או לנהר, אף על פי שגודדיו מכאן ומכאן, ורבים מטפסים ועולים בהן - רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטמאה:

ה. גנות העיר שדרך הרבים מהלכת עליהן - רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטמאה. דמוסיאות ומרחצאות - רשות היחיד לשבת, ורשות הרבים לטמאה. גנה בזמן שהיא משתמרת - רשות היחיד, אם אינה משתמרת - רשות הרבים. בסילקי שפותחין אותה בימים ונועלין אותה בלילות, בזמן שהיא פתוחה - רשות הרבים, נעולה - רשות היחיד. נמצאת אומר: ביום - טהורה, ובלילה - טמאה. בסילקי שיש לה שני פתחים זה כנגד זה, וכן סטיו שהוא גדור מכאן ומכאן ורוח בין העמודים - רבי יהודה אומר: אם עומד בצד זה ורואה את הנכנסין ואת היוצאין בצד הלז - רשות היחיד לשבת ורשות

ג. היה זה רכוב על חמורו וזה רכוב על חמורו, אחד טמא ואחד טהור, ספק נגעו זה בזה, ספק לא נגעו - רבי עקיבא מטמא, ורבי יוסי מטהר. בנו של זה מרכב על כתפו, וכן של זה מרכב על כתפו, אחד טמא ואחד טהור, ספק נגעו זה בזה, ספק לא נגעו - רבי עקיבא מטמא, ורבי יוסי מטהר. היתה חבילה על כתפו והרוק מדבק בפתל למעלה מעשרה טפחים, ספק הסיט, ספק לא הסיט - רבי עקיבא מטמא, ורבי יוסי מטהר. כלים שטוחים ברשות הרבים למעלה מעשרה טפחים, והטמא עובר, ספק הסיט ספק לא הסיט - רבי עקיבא מטמא, ורבי יוסי מטהר, שהיה רבי עקיבא אומר: כל שהוא ברשות הרבים

הַרְבִּים לְטַמְאָה. וְאִם לָאוּ - רְשׁוּת הַיְחִיד לְכַאן וּלְכַאן:

ו. בְּסִילְקֵי שֵׁישׁ לֵה שְׁנֵי פְתָחִים מְכוּנִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, הָאֲמֻצְעֵי שְׁלֵה - רְשׁוּת הַיְחִיד לְשִׁבֵּת וּרְשׁוּת הַרְבִּים לְטַמְאָה, וְהַצְדָּדִין - רְשׁוּת הַיְחִיד לְכַאן וּלְכַאן; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֶחָד הַצְדָּדִין וְאֶחָד הָאֲמֻצְעֵי - רְשׁוּת הַיְחִיד לְשִׁבֵּת וּרְשׁוּת הַרְבִּים לְטַמְאָה. וּמוֹדָה רַבִּי מֵאִיר לְחֻכְמִים, בְּבִסְלִיקֵי שְׁאִין שְׁנֵי פְתָחֵיהֶם מְכוּנִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, כְּגוֹן חֲצַר בֵּית גְּדִי וְחַמְתָּהּ, שְׁאֶחָד הָאֲמֻצְעֵי וְאֶחָד הַצְדָּדִין - רְשׁוּת הַיְחִיד לְשִׁבֵּת וּרְשׁוּת הַרְבִּים לְטַמְאָה. וּמוֹדִים חֻכְמִים לְרַבִּי מֵאִיר בְּחֲצַר יְחִידֵי שְׁדָרָךְ הַרְבִּים מִפְּסָקְתָּהּ, כְּגוֹן חֲצַר בֵּית גְּדִי וְחַמְתָּן, שֶׁהָאֲמֻצְעֵי - רְשׁוּת הַיְחִיד לְשִׁבֵּת וּרְשׁוּת הַרְבִּים לְטַמְאָה, וְהַצְדָּדִין - רְשׁוּת הַיְחִיד לְכַאן וּלְכַאן:

מִסְכַּת טְהוֹרוֹת פְּרָק שְׁמִינִי

א. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הַמוֹסֵר מִפְּתַח לְעַם הָאָרֶץ, הַבֵּית - טָמֵא. מִסֵּר לוֹ הַחִיצוֹן וְלֹא מִסֵּר לוֹ הַפְּנִימִי, הַחִיצוֹן - טָמֵא, וְהַפְּנִימִי - אִינוֹ טָמֵא אֲלֵא עַד מְקוֹם שֶׁהוּא יִכּוֹל לְפָשֵׁט אֶת יָדוֹ וְלִיגַע. הָיָה שֵׁם זִיזִין יוֹצֵאִין גְּבוּהִין עֲשָׂרָה טַפְחִים, אוֹ חֲדָין גְּבוּהִין עֲשָׂרָה טַפְחִים - אִינוֹ טָמֵא אֲלֵא עַד מְקוֹם שֶׁהוּא יִכּוֹל לְפָשֵׁט אֶת יָדוֹ וְלִיגַע. הָיָה הַחִיצוֹן שֶׁל אֶחָד וְהַפְּנִימִי שֶׁל אֶחָד, אֵף עַל פִּי שֶׁהַטְּהוֹרוֹת נִתְּנוֹת בְּצַד מִפְּתָחוֹ שֶׁל פְּנִימִי - הָרִי אֵלּוֹ טְהוֹרוֹת. הַנִּכְנָס שֶׁלֹּא בְּרִשׁוּת, אִפְלוֹ עוֹמֵד בְּצַד הַטְּהוֹרוֹת - טְהוֹרוֹת. וְכֵן בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִים, אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם יִזַּן נֶסֶךְ:

ב. חֵבֵר שֶׁהָיָה יֹשֵׁן בְּבֵיתוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, וְכֻלְיוֹ מְקַפְּלִין וּמְנַחֲיִין תַּחַת רֵאשׁוֹ, סוֹדְלִיו וְחֵבֵיתוֹ לְפָנָיו - הָרִי אֵלּוֹ טְהוֹרִין מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת הַמְּשַׁתְּמָר. חֵבֵר שְׁאֵמֵר לְעַם הָאָרֶץ: 'לֵךְ וְיֹשֵׁן בְּתוֹךְ הַבֵּית' - כָּל הַבֵּית בְּרִשׁוּתוֹ. 'צֵא וְאִישָׁן עַל מִטָּה פְּלוֹנִית' - אִינוֹ טָמֵא אֲלֵא אוֹתָהּ מִטָּה, וְעַד מְקוֹם שֶׁהוּא יִכּוֹל

לְפָשֵׁט אֶת יָדוֹ וְלִיגַע מֵאוֹתָהּ הַמִּטָּה. אָמַר לוֹ: 'שְׁמוֹר לִי פְּרָה זֹו שֶׁלֹּא תִכְנַס לְתוֹךְ הַבֵּית'. 'שְׁמוֹר לִי פְּרָה זֹו שֶׁלֹּא תִשְׁבֵּר אֶת הַפְּלִים' - הָרִי אֵלּוֹ טְהוֹרִין, שֶׁלֹּא מִסֵּר לוֹ אֲלֵא שְׁמִירַת הַפְּרָה. אָבָל אִם אָמַר לוֹ: 'שְׁמוֹר לִי הַבֵּית הַזֶּה שֶׁלֹּא תִכְנַס בּוֹ הַפְּרָה'. 'שְׁמוֹר לִי כָּלִים הִלְלוּ שֶׁלֹּא תִשְׁבְּרִם הַפְּרָה' - הָרִי אֵלּוֹ טָמֵאִין. רַבִּי אוֹמֵר: אֲמַנִּין שְׁיָרְדוּ לְלֶקֶט צְרוּרוֹת וְחִרְסִין בְּתוֹךְ הַבֵּית - כָּל הַבֵּית בְּרִשׁוּתוֹ:

ג. אֲשֶׁתוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ טוֹחַת עִם אֲשֶׁתוֹ שֶׁל חֵבֵר בְּזִמְנֵי שֶׁהִיא טָמֵאָה, אָבָל לֹא בְּזִמְנֵי שֶׁהִיא טְהוֹרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אוֹמֵר: אֵף בְּזִמְנֵי שֶׁהִיא טָמֵאָה לֹא תִטְחֶן, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינָהּ אוֹכְלָתָה, שֶׁחֲבֵרְתָּהּ נוֹחַתָּ לָּהּ וְאוֹכְלָתָה:

ד. הַגְּבָאִין שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבֵּית, אִם אָמְרוּ נִכְנְסוּ אָבָל לֹא נִגְעוּ - הָרִי אֵלּוֹ נְאֻמִּין, שֶׁהִפָּה שְׂאֵסֵר הוּא הַפָּה שֶׁהִתִּיר. אִם הָיוּ אַחֲרִים מְעִידִין עֲלֵיהֶם שֶׁנִּכְנְסוּ - אִין נְאֻמִּין לֹמֵר לֹא נִגְעוּ, וּבְזִמְנֵי שֶׁהִמְשַׁכּוֹן בֵּידָם אֵף עַל פִּי שְׂאִין אַחֲרִים מְעִידִין עֲלֵיהֶן - אִינָם נְאֻמִּין מִפְּנֵי שֶׁהִמְשַׁכּוֹן מְעִידִים. וְאִם הָיָה עוֹבֵד כּוֹכְבִים עִמְהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהִמְשַׁכּוֹן בֵּידוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵחֲרִים מְעִידִין בְּהֵן שֶׁנִּכְנְסוּ - הָרִי אֵלּוֹ נְאֻמִּין מִפְּנֵי שְׂאִימַת עוֹבֵד כּוֹכְבִים עֲלֵיהֶן:

ה. הַגְּנָבִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבֵּית - כָּל הַבֵּית כָּלוֹ טָמֵא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אִינוֹ טָמֵא אֲלֵא עַד מְקוֹם שֶׁהֵן יְכוּלִין לְפָשֵׁט [אֶת] יְדֵיהֶן וְלִיגַע. נִמְצָא מְקוֹם הַגְּנָבָה, רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר: כָּל הַבֵּית כָּלוֹ טְהוֹר, עַד פִּי מְקוֹם הַגְּנָבָה. רַבִּי אוֹמֵר: אִינוֹ טָמֵא אֲלֵא מִמְּקוֹם הַגְּנָבָה עַד מְקוֹם שֶׁיְכוּלִין לְפָשֵׁט אֶת יְדֵיהֶן וְלִיגַע מִמְּקוֹם הַגְּנָבָה. מוֹדָה רַבִּי מֵאִיר לְחֻכְמִים בְּחִירוּרִין וְהַדּוּתִין, שְׂאִין בָּהֶם מְקוֹם רִגְלֵי הַגְּנָבִין - שְׂאִינוֹ טָמֵא אֲלֵא עַד מְקוֹם שֶׁהֵן יְכוּלִין לְפָשֵׁט אֶת יְדֵיהֶן וְלִיגַע:

בְּחֻזְקַת אוֹכְלֵי תְרוּמָה, מִזִּין עָלָיו - מִיָּד, וְעַל כָּלָיו - מִשִּׁישְׁתַּמֵּר:

ט. הִיָּה לְבוּשׁ חֲלוּק וְעֶטוּף בְּטָלִית, וְהָיָה בְּלָבוּ עַל הַחֲלוּק, וְאֵין בְּלָבוּ עַל הַטָּלִית - הַחֲלוּק טְהוֹר וְהַטָּלִית טְמֵאָה. הִיָּה סָל עַל כְּתָפוֹ וְהַמְּגַרְפָּה בְּתוֹכָהּ, וְהָיָה בְּלָבוּ עַל הַסָּל, וְאֵין בְּלָבוּ עַל הַמְּגַרְפָּה - הַסָּל טְהוֹר וְהַמְּגַרְפָּה טְמֵאָה:

י. הִיָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ מִן הַחֲבִית בְּחֻזְקַת שֶׁל חֲלִין, וְאַחַר כֵּךְ נִמְצְאָת שֶׁל תְּרוּמָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה וְאִסוּרָה בְּאִכְלָהּ, מִפְּנֵי שֶׁסָּפַק טְבוּל יוֹם. אָמְרוּ לוֹ עַל הַתְּלוּיָה: 'טְהוֹרָה הִיא' - הָרִי זֶה טְהוֹרָה. וְאִם אָמַר: 'הָרִינִי מְנִיחָה עַד שֶׁאֲשָׂאֵל עָלֶיהָ' - הָרִי זֶה טְמֵאָה:

יא. מִשְׁקִין טְמֵאִין וְטְהוֹרִין בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב. וּמַעֲשֵׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁסָּנְגָה מִשְׁקִין תְּלוּיִין בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְנִפְל כֶּסֶף שֶׁל תְּרוּמָה, וּבֹא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְטְמֵאוֹהוּ מִפְּנֵי שֶׁהִסִּיחָה דַעְתָּהּ מֵהֶם. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן פִּילָא: מִפְּנֵי מָה רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא? מִפְּנֵי שֶׁהִנְשִׂים גִּרְגְּרָנוֹת הֵן, אִשָּׁה מְגַלָּה אֶת הַקְּדֻרָה לִידַע מָה חֲבֵרְתָּהּ מִבְּשֻׁלַת.

מִסְכַּת טְהוֹרוֹת פָּרָק תְּשִׁיעִי

א. חֶבֶר וְעַם הָאֶרֶץ שֶׁהֵיוּ שְׂרוּיִין בְּחֻצָּר, וְשִׁכְחוּ כָּלִים בְּחֻצָּר, הָרֵאוּ לִיטְמֵא מְדָרְס - טְמֵא מְדָרְס, וְהָרֵאוּ לִיטְמֵא טְמֵא מֵת - טְמֵא מֵת. לִזֶּה סָכָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְלִזֶּה סָכָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, לִזֶּה מְחִיצָה בְּפָנֵי פִתְחוֹ וְלִזֶּה מְחִיצָה בְּפָנֵי פִתְחוֹ, זֶה מְנִיחַ כָּלָיו בְּתוֹךְ סִכְתּוֹ וְזֶה מְנִיחַ כָּלָיו בְּתוֹךְ סִכְתּוֹ עַל גְּבִי מְחֻצָּתוֹ וְזֶה מְנִיחַ כָּלָיו עַל גְּבִי מְחֻצָּתוֹ - הַכֹּל טְהוֹרִין. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם לֹא סָכָה וְלֹא מְחִיצָה - טְהוֹרִין, שְׂזָה מְנִיחַ לְפָנֵי פִתְחוֹ וְזֶה מְנִיחַ לְפָנֵי פִתְחוֹ. לִזֶּה מְחִיצָה אוֹ סָכָה לְפָנֵי פִתְחוֹ שֶׁל חֶבֶר וְלִזֶּה מְחֻצָּה אוֹ סָכָה לְפָנֵי פִתְחוֹ שֶׁל חֶבֶר - הָרִי אֵלּוֹ טְמֵאִין, שְׁלִזָּה רְשׁוּת לְכַנֵּס וְלִזֶּה רְשׁוּת לְכַנֵּס:

ו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מוֹדָה רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לְחַכְמִים בְּחֻלּוֹנוֹת שֶׁל אוֹלִיאָרִין שֶׁהֵם נִפְתְּחִין זֶה לְתוֹךְ זֶה, שְׂאֵם הֵיוּ כָּלִים נִשְׁמָטִין מֵאַחֲרֵיהֶן - שֶׁהֵן טְמֵאִין. וְחַכְמִים אוֹמְרִים: בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ - טְמֵאִין. הַמְנִיחַ כָּלָיו בְּחֻלּוֹנוֹת שֶׁל אוֹלִיאָרִין, נֶעַל וְחָתַם, אִף עַל פִּי שְׂבָא וּמִצְאֵוּ מִפְּתַח פְּתוּחַ וְחוֹתֵם מְקַלְקַל - טְהוֹר. חוֹתֵם שְׂאֲמָרוֹ, אֶפְלוּ טִיט אֶפְלוּ קִיסָם. נִפְרַשׁ כָּלָיו מִחֻלּוֹנוֹת שֶׁל אוֹלִיאָרִין - הָרִי אֵלּוֹ טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכְבִים נִשְׁעָן עָלֵיהֶן. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֶפְלוּ נִימָא אַחַת יוֹצֵאת מֵהֵן - טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמְּדָרְס מְבִיא טְמֵאָה לְעֲצָמוֹ בְּכֹל שֶׁהוּא:

ז. הַלּוֹקַח כָּלִים מֵאוֹמְנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, וְהַמוֹסֵר כָּלִים לְאוֹמְנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים - טְמֵאִין מְדָרְס וְטְמֵאִים טְמֵא מֵת. הַלּוֹקַח כָּלִים מֵאוֹמְנֵי עַם הָאֶרֶץ, וְאָמַר לוֹ: 'שְׂמוֹר לִי אֶת אֵלוֹ' - טְמֵאִין מְדָרְס וְטְהוֹרִין מִטְמֵא מֵת. הַנִּיחֵן עַל כְּתָפוֹ - טְמֵאִין אִף מִטְמֵא מֵת. אָמַר רַבִּי דוֹסְתַאי בְּרַבִּי יְנָאִי: לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׂמַאי וּבֵית הַלֵּל עַל הַמוֹסֵר לְיַחֲדִיד שֶׁהֵן טְמֵאִין, וְעַל הַמְנִיחַ בְּפָנֵי רַבִּים שֶׁהֵן טְהוֹרִים. עַל מָה נִחְלְקוּ? עַל הַמוֹסֵר לְרַבִּים וְעַל הַמְנִיחַ לְיַחֲדִיד, שְׂבִית שְׂמַאי מִטְמֵאִין, וּבֵית הַלֵּל מִטְהוֹרִין. מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שֶׁשָּׂכַח כָּלִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּבֹא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי חֲכָמִים, וְטְהוֹר, שְׂאִינָה רְשׁוּת עַם הָאֶרֶץ:

ח. הַנִּיחַ כָּלָיו בְּבֵית הַמְּרוֹחֵץ, וּבֹא וּמִצְאֵן כְּמוֹת שֶׁהֵן - הָרִי אֵלּוֹ טְהוֹרִין, וּמִלְמַדִּין אוֹתוֹ שְׂלֹא יַעֲשֵׂה בֶן (בְּטְהוֹרוֹת). הַנִּיחַ גִּתּוֹ וּבוֹרוֹ וּנְכַנְס לְעִיר, אִף עַל פִּי שְׂבָא וּמִצְאֵ עַם הָאֶרֶץ עוֹמֵד בְּצֻדָּן - טְהוֹרִין. וְכֵן בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִים, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם יֵין נֶסֶךְ. עַם הָאֶרֶץ שְׂבָא לְהַזּוֹת - אֵין מִזִּין עָלָיו וְעַל כָּלָיו אֵלּא לְאַחַר שְׁלִשָּׁה יָמִים. אֲבָל חֶבֶר שְׂבָא לְהַזּוֹת - מִזִּין עָלָיו וְעַל כָּלָיו מִיָּד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּמָה דְבָרִים אָמּוּרִים? שֶׁהִיָּה בְּחֻזְקַת אוֹכְלֵי תְרוּמָה. לֹא הִיָּה

ב. חֵבֵר שֶׁהֵנִיחַ אוֹכְלֵינּוּ וּמִשְׁקֵינּוּ עַל גְּבֵי מַעֲיָן וַיֵּרֵד לְשִׁתּוֹת - טְמֵאִים, מִפְּנֵי שְׂאֵחָרִים מִמִּשְׁמֵשִׁין בְּהֵן. חֵבֵר שֶׁהָיָה מוֹכֵר אוֹכְלֵינּוּ וּמִשְׁקֵינּוּ עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ, הֵנִיחַ וּנְכַנֵּס - הָרִי אֵלָיו טְמֵאִים מִפְּנֵי שְׂאֵחָרִים מִמִּשְׁמֵשִׁים בְּהֵן:

ג. נֶאֱמָנִים עִמִּי הָאָרֶץ עַל טְבִילַת טְמֵא מֵת, וְאִין נֶאֱמָנִים עַל טְבִילַת מִדְּף. חֵבֵר שִׁמְתָה וְהֵנִיחַ פְּרוֹת - הוֹלְכִים אַחֵר רֹב מְכַנְסִי, אִם רַב מְכַנְסֵי תְרוּמָה - תְּרוּמָה. הֵנִיחַ טְהוֹרוֹת - הָרִי אֵלָיו טְהוֹרוֹת. הֵנִיחַ כְּלִים - הָרִי אֵלָיו טְמֵאִין, שְׂאֵנִי אוֹמֵר: הַזֶּה וְלֹא שֵׁנוּ, אוֹ שֵׁנוּ וְלֹא טְבִילוֹ, אוֹ שְׂמָא לֹא הַזֶּה כָּל עֵקֶר. חֵבֵר שִׁמְתָה וְהֵנִיחַ פְּרוֹת, אֶפְלוּ אוֹתָן הַיּוֹם כְּנֶסֶן - הָרִי אֵלָיו בְּחֻזְקַת מִתְקַנֵּין:

ד. עִם הָאָרֶץ שֶׁקִּבַּל עָלָיו וְהָיָה לוֹ טְהוֹרוֹת, וְאָמַר: 'בְּרִי לִי שְׂלֵא נְטֵמְאוּ', בְּזִמְנָן שֶׁהֵן עֲשׂוּיּוֹת עַל גְּבֵי אַחֲרִים - אֲסוּרוֹת לוֹ וְאֲסוּרוֹת לְכָל אָדָם. עַל גְּבֵי עֲצָמוֹ - מִתְרוֹת לוֹ וְאֲסוּרוֹת לְכָל אָדָם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אִם מִתְרוֹת לוֹ - מִתְרוֹת לְכָל אָדָם, וְאִם אֲסוּרוֹת לְכָל אָדָם - אֲסוּרוֹת לוֹ. וְכֵן עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁנִּתְגַּיֵּר וְהָיָה לוֹ יֵינ, וְאָמַר: 'בְּרִי לוֹ שְׂלֵא נְטֵמְאוּ', בְּזִמְנָן שֶׁהוּא עֲשׂוּי עַל גְּבֵי אַחֲרִים - אֲסוּר לוֹ וְאֲסוּר לְכָל אָדָם. עַל גְּבֵי עֲצָמוֹ - מִתְרָה לוֹ וְאֲסוּר לְכָל אָדָם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אִם מִתְרָה לוֹ - מִתְרָה לְכָל אָדָם, וְאִם אֲסוּר לְכָל אָדָם - אֲסוּר לוֹ:

ה. הַמַּאֲבָד וְהַמוֹצָא בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וְעֵבֵר עָלֵיהֶן לִילָה אֶחָד - טְמֵאִין מִדְּרָס וּטְהוֹרִין מִטְמֵא מֵת. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מִטְהַר, שֶׁהָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֶבֶד מַחֲטָה וּמִצָּא מַחֲטָה - טְהוֹר, שְׂאֵנִי אוֹמֵר: מַחֲטָה שְׂאֵבֵד הוּא מַחֲטָה שְׁמֵצָא. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּמִנְיַח וְשִׁכַח בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים שְׂאֵף עַל פִּי שְׁעֵבֵר עָלֵיהֶן לִילָה אֶחָת - אִין טְמֵאִין מִדְּרָס, וּבְמִנְיַח וְשִׁכַח בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וְעֵבֵר עָלֵיהֶן לִילָה אֶחָד - טְמֵאִין מִדְּרָס וּטְהוֹרִין טְמֵא מֵת. הַמַּאֲבָד וְהַמוֹצָא בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הָרִי זֶה טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת הַמִּשְׁתַּמֵּר:

ו. כְּלִים שְׁטוּחִין בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד לְמַעְלָה מִמִּשְׁמֵשִׁין טְפָחִים - טְהוֹרִין; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֶפְלוּ לְמַעְלָה מִמֵּאָה אַמּוֹת - טְמֵאִים. גַּגּוֹ שֶׁל חֵבֵר לְמַעְלָה בְּצַד גַּגּוֹ שֶׁל עִם הָאָרֶץ, חֵבֵר שׁוֹטֵחַ שָׁם כְּלִים וּמִנְיַח שָׁם טְהוֹרוֹת. אֵף עַל פִּי שְׁעַם הָאָרֶץ יְכוּל לְפַשֵּׁט אֶת יְדוֹ וְלִיגַע שָׁם - הָרִי אֵלָיו טְהוֹרוֹת. וְכֵן בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִים, אִינוּ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוֹם יֵינ נֶסֶף. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: גַּגּוֹ שֶׁל חֵבֵר לְמַעְלָה מִגַּגּוֹ שֶׁל עִם הָאָרֶץ, חֵבֵר שׁוֹטֵחַ שָׁם כְּלִים וּמִנְיַח שָׁם טְהוֹרוֹת, וּבִלְבָד שְׂאִין עִם הָאָרֶץ יְכוּל לְפַשֵּׁט אֶת יְדוֹ וְלִיגַע:

ז. נֶפֶל כְּלָיו בְּתוֹךְ בְּאֵרוֹ שֶׁל עִם הָאָרֶץ - הָרִי זֶה טְמֵא, וְטְהוֹר בְּעִלְיָתוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִשְׁקָה סְרוּחַ - הָרִי זֶה טְהוֹר. אָמַרְוּ לוֹ: אִין הַמִּשְׁקֵינּוּ יוֹצֵאִין מִיַּד הַפֶּרֶה וְלֹא מִיַּד הַכֶּלֶב. חֲטִיין הַיּוֹצֵאִין עִם גְּלָלֵי הַבֶּקֶר, וְשׁוֹעוֹרִין הַיּוֹצֵאִין עִם גְּלָלֵי הַבְּהֵמָה, אֵף עַל פִּי שֶׁחֵשֵׁב עָלֵיהֶן לְאוֹכְלֵינּוּ - אִין מִטְמֵאִין טְמֵאֵת אוֹכְלֵינּוּ. כְּנֶסֶן לְאוֹכְלֵינּוּ - אִין מִטְמֵאִין טְמֵאֵת אוֹכְלֵינּוּ. גְּלָלִין אֵף עַל פִּי שְׁכַנְסֵן לְמִשְׁקֵינּוּ - בְּטָלָה דְעֵתוֹ. גּוֹזֵל שְׁנַפֵּל לְתוֹךְ הַבּוֹר שֶׁל גֵּת, חֵשֵׁב עָלָיו לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים - טְמֵא, לְכֶלֶב - טְהוֹר; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מִטְמֵא. מַעֲשֵׂה הָיָה וּנְמַנּוּ עָלָיו חֲמִשָּׁה זְקָנִים בְּלוֹד, וְטְמֵאוּהוּ:

ח. עֲרֵכָה שֶׁהִיא טְמֵאָה מִמִּשְׁקָה - אִין לְשִׁין בְּהָ קָמַח שֶׁל חֲלִין, וְאִין עוֹרֻכִין בְּהָ בְּצֵק שֶׁל תְּרוּמָה. אֲבָל אִם רּוֹצֵה, מִבִּיא קָמַח שֶׁל חֲלִין וְעוֹרֵךְ לְתוֹכָהּ בְּצֵק שֶׁל תְּרוּמָה, וּבִלְבָד שְׂלֵא יְהֵא בְּצֵק שֶׁל תְּרוּמָה נוֹגַע בְּעֲרֵכָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִעֶזֶר אוֹמֵר: הַמְּזוּחָלָה שֶׁהִיא שׁוֹתֶתֶת וַיּוֹרְדֶת מִשְׁקֵינּוּ, וְכֹא טְמֵא וְהַפְּסִיקוֹן, הַעֲלִינוּנִים - טְמֵאִין מִפְּנֵי שֶׁהֵן גְּרוּרִין עַל גְּבֵי יְדֵיו, וְהַתְּחַתּוּנִים - טְהוֹרִין. (מִקָּל שֶׁהִיא מִלֵּאָה מִשְׁקֵינּוּ טוֹפַח - טְמֵאִין. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כִּינּוּן שֶׁהַשִּׁיקָה לְמִקְנֵה - טְהוֹרָה):

מִסְכַּת טְהוּרוֹת פָּרָק עֲשִׂירִי

א. רבן גמליאל אומר: משתגמר מלאכתן. הגומר את זיתיו בני יומן - חזרנו לדברי בית שמאי ולדברי בית הלל. רבי יעקב אומר: מוחל - משקה הוא. ומפני מה טהרו מוחל היוצא מן הזיתים עד שלא תגמר מלאכתו? מפני שאינו רוצה בקיומו. ורבי שמעון אומר: מוחל - מי פרות הוא. ומפני מה טהרו מוחל היוצא משקת בית הבד? מפני שאי אפשר לו בלא צחצוחי שמן. המוחל היוצא מן השמן - טמא. מן המעטן - טהור. כנסו ועשאו שקת - טמא:

ב. העוטן זיתיו בשני הבדין, כיון שנגמר אחד מהן - הכשר לקבל טמאה. המוסק זיתיו בגליל העליון ועתיד להורידן לגליל התחתון, אם עד שלא מסקן חשב עליהן - טהורין. ואם משמסקן חשב עליהן - רבי מאיר מטמא, ורבן שמעון בן גמליאל מטהר. הגומר את זיתיו ועתיד למוכרן - טהורין. לחפותן בעלין - טמאים:

ג. הלוקח מעטן של זיתים מן העובד כוכבים, אם יש מסיק על פי האדמה - יעשו בטרה, ואם לאו - יעשו טמאה. ומשל ישראל - נאמן לומר: לא גמרתיו. היטה לו אום של זיתים ומבקש לעשותם בטרה, אף על פי שהוא עתיד להוסיף עליהן קב אחד או שני קבין - הרי אלו טהורין. ובלבד שלא יערים. ואם הערים - הרי אלו טמאין:

ד. העוטן זיתיו בפני עם הארץ ונעל וחתם - אינו חושש שמא יש שם מפתח אחר וחותם אחר. ואף על פי שבא ומצא מפתח פתוח וחותם מקלקל - טהור. חותם שאמרו, אפלו טיט ואפלו קיסם. היו שם חורין וסדקין - אינו חושש שמא מושיט את הקנה ומסיטן. היו שם חלונות של ארבעה טפחים - נדונין כפתחים:

ה. העוטן זיתיו בתוך ביתו - עושה להן מחיצה מן הארץ ועד הקורות. ובלבד שלא

יהו ניסוטין מחמת המחיצה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם היטה גבוה מן הארץ עשרה טפחים, אף על פי שאינה מגעת לקורות - טהורה. והעוטן בית הבד - כעוטן בתוך ביתו:

ו. מי שגמר את זיתיו - ישיר קפה אחת ויתננה לעיני הכהן או יוליך לו המפתח; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: מיד. רבי יוסי אומר: כל אותו היום. ורבי שמעון אומר: מעת לעת. יתר על כן אמר רבי שמעון: אפלו גמר את זיתיו בשש שעות בערב שבת - יוליך לו את המפתח מיד, ולמוצאי שבת בשש שעות. רבי שמעון בן יהודה אומר משם רבי שמעון: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המניח זיתים בכותש שימתונו שימלחום - שאינן מכשרין. על מה נחלקו? על שיהו נוחים לכתש, שבית שמאי אומר: מכשרין. ובית הלל אומר: אינן מכשרין:

ז. הזית שפצעו בידיים טמאות - הכשר. סופתו במלח - לא הכשר. לידע אם יש בו שמן - לא הכשר. רבי יהודה אומר: הכשר. היטה לו אום של זיתים ועתיד להופכו, כיון שתקע בה את היתד אף על פי שיש בה גושין הרבה - הרי אלו אינן חבור. משתפכם נעשו אום - רבי יהודה אומר: אינן חבור. רבי יוסי אומר: חבור:

ח. גרגרין שנשרו במים, נעשו אום - רבי אליעזר אומר: אינן חבור. ורבי יוסי ברבי יהודה אומר: חבור. אם עד שלא נגמרה מלאכתן חשב עליהן ורצה לטול מהן בד אחד או שני בדין - בית שמאי אומרים: קוצה בטמאה ומחפה בטרה ומוליך בטרה לבית הבד. ובית הלל אומר: אף מחפה בטמאה. ובלבד שלא יעקר את כל האום, אלא מקום שנהגו להניח כדי בד - מניח כדי בד. כדי בדידה - מניח כדי בדידה. קתכו - מניח קתכו. ובלבד שלא יערים. ואם הערים - הרי אלו טמאים. ובלבד שלא יעקר את כל האום. ואם עקר

כָּל הָאוּם - הָרִי אֵלּוּ טְמָאִין. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל
בְּרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר מִשּׁוּם אָבִיו: אֵף עַל פִּי
שְׁעָקַר אֶת כָּל הָאוּם - הָרִי אֵלּוּ טְהוּרִים.
וְהַעוֹטֵן בְּבֵית הַבַּד - כָּאֵלּוּ עוֹטֵן בְּתוֹךְ
בֵּיתוֹ:

מִסְכַּת טְהוּרוֹת פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

א. הִיָּה קוֹצֵה מִן הַמַּעֲטָן וּמַעֲלָה לְרֵאשׁ
הַגַּג, וְנִמְצָא שְׂרָץ בַּגַּג - הַמַּעֲטָן טְהוּר.
נִמְצָא בַּמַּעֲטָן - הַגַּג טְמָא; דְּבַרִּי רַבִּי.
וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: נִמְצָא בַּגַּג - אֵינוֹ טְמָא
אֲלָא גַג. בַּמַּעֲטָן - אֵינוֹ טְמָא אֲלָא מַעֲטָן.
נִמְצָא בְּגוֹשׁ וּבַגַּג, בְּתוֹךְ שְׁלֹשֶׁה יָמִים -
הַמַּעֲטָן טְמָא, לְאַחַר שְׁלֹשֶׁה יָמִים - הַמַּעֲטָן
טְהוּר. הַקּוֹרֵץ מִקְרַצַּת מִן הָעֶסֶה וְנִמְצָא
שְׂרָץ בַּמִּקְרַצַּת הָעֶסֶה - טְהוּרָה, בְּעֶסֶה
הַמִּקְרַצַּת - טְמֵאָה; דְּבַרִּי רַבִּי. וְחֻכְמִים
אוֹמְרִים: נִמְצָא בְּעֶסֶה - אֵינוֹ טְמָא אֲלָא
עֶסֶה. בַּמִּקְרַצַּת - אֵין טְמָא אֲלָא מִקְרַצַּת.
נִמְצָא בְּתוֹכָהּ שֶׁל מִקְרַצַּת - הַכֹּל טְמָא:

ב. הַמַּעֲרָה מְכַלִּי לְכָלִי וְנִמְצָא שְׂרָץ בְּתַחְתּוֹן
- הָעֲלִיּוֹן טְהוּר. בְּעֲלִיּוֹן - הַתַּחְתּוֹן טְמָא;
דְּבַרִּי רַבִּי. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: נִמְצָא שְׂרָץ
בְּעֲלִיּוֹן - אֵינוֹ טְמָא אֲלָא עֲלִיּוֹן. בְּתַחְתּוֹן -
אֵינוֹ טְמָא אֲלָא תַּחְתּוֹן. נִמְצָא פְּרוּרִין עַל
גְּבִי פְּרוּרִין, אֵף עַל פִּי שְׁנַנְעַ כְּבִיצָה - אֵינוֹ
טְמָא. פְּרוּרִין שְׁעַל גְּבִי פְּרוּרִין, אֵף עַל פִּי
שְׁנַנְעַ כְּבִיצָה - אֵינוֹ טְמָא אֲלָא מְקוּם
מְגֻעוֹ. כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
יַעֲקֹב אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי חֲנִינָא: עוֹדְהוּ
הַשְּׂרָץ שָׁם - תּוֹחֵב בְּהֵן קִסְמִים:

ג. עֲנָבִים עַד אֵימְתֵי מִטְמְאִין טְמֵאָת
אוֹכְלִין? עַד שִׁיהֲלִכוּ. וּמִשִּׁיהֲלִכוּ בְּהֵן שְׁתֵּי
וְעָרַב וְנִשְׁתִּירוּ בְּהֵן גִּרְגָרִין שְׁלָמִים -
מִטְמְאִין טְמֵאָת אוֹכְלִין. זֵיתִים עַד אֵימְתֵי
מִטְמְאִין טְמֵאָת אוֹכְלִין? עַד שִׁיטְעֶנּוּ. וְרַבִּי
שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: עַד שִׁיטְחֲנוּ. טַחְנָן וְנִשְׁתִּירוּ
מִהֵן גִּרְגָרִין שְׁלָמִין - מִטְמְאִין טְמֵאָת
אוֹכְלִין. וְאֵלּוּ הֵן פְּרִיצֵי זֵיתִים וְעֲנָבִים?
הַיּוֹצֵא מִתַּחַת הַקּוֹרָה. הַגִּיפֵן מִן הַזֵּיתִים,
כְּנֶסֶן לְאוֹכְלִין - מִטְמְאִין טְמֵאָת אוֹכְלִין.

וְהַחֲרָצִינִין וְהַזְּגִינִין אֵף עַל פִּי שְׁכַנְסֵן לְאוֹכְלִין
- בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ:

ד. הַשּׁוֹקֵל עֲנָבִים בְּכַף מֵאֲזָנִים אֵף עַל פִּי
שֶׁהֵינִן צָף עַל גְּבִי יָדָיו וְאֵף עַל פִּי שֶׁחֹשֵׁב
עֲלָיו - טְהוּר. כְּנֶסֶן לְתוֹךְ הַכְּלִי - טְמָא.
הַדּוֹרֵס עֲנָבִים בְּחִבּוֹת אֵף עַל פִּי שֶׁהֵינִן צָף
עַל גְּבִי יָדָיו - טְהוּר. וְכֵן בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִים,
אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם יֵינִן נֶסֶךְ:

ה. הַבּוֹצֵר כְּרָמוֹ לְשׁוֹק, אִם לֹא מִצָּא לֵהֵן
שׁוֹק - מִחֲזִירֵן לְגַת. וְאֵף עַל פִּי שְׁמוֹלִיכִין
בְּסָלִים טְמָאִים וּבְקוֹפּוֹת טְמֵאוֹת - טְהוּרִין.
זֵיתִים לְשׁוֹק, לֹא מִצָּא לֵהֵן שׁוֹק מִחֲזִירֵן
לְבַד אֵף עַל פִּי שְׁמוֹלִיכִין בְּסָלִין טְמָאִין
וּבְקוֹפּוֹת טְמֵאוֹת - טְהוּרִין. זֵיתִים וְעֲנָבִים
טְהוּרִין שְׁנִכְנְסוּ לְרִשּׁוֹת הַגַּת - הַכְּשָׁרוֹ
לְקַבֵּל טְמֵאָה:

ו. הַלּוֹקַח מִשְׁטִיחַ שֶׁל אֲדָמָה מִיִּשְׂרָאֵל -
יַעֲשֶׂה בְּטְהָרָה. מִן הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים - יַעֲשֶׂה
בְּטְמֵאָה, מִשְׁטִיחַ שֶׁל עֲלִין, בֵּין מִיִּשְׂרָאֵל
בֵּין מִן הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים - יַעֲשֶׂה בְּטְמֵאָה.
וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשְׁטִיחַ שֶׁל
עֲלִין כְּמִשְׁטִיחַ שֶׁל אֲדָמָה, מִיִּשְׂרָאֵל - יַעֲשֶׂה
בְּטְהָרָה, וּמִעוֹבֵד כּוֹכְבִים - יַעֲשֶׂה בְּטְמֵאָה:

ז. הַלּוֹקַח מִשְׁטִיחַ שֶׁל אֲדָמָה מִיִּשְׂרָאֵל
לְעִשְׂתּוֹ צְמוּקִין - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה בְּטְהָרָה.
הָאוֹכֵל מִן הַסָּלִים וּמִן הַמִּשְׁטִיחַ שֶׁל אֲדָמָה,
אֲכָל וְהוֹתִיר כְּסָאָה כְּסָאִים וְזָרְקָן לְגַת, אֵף
עַל פִּי שְׁנוֹפֵצֵן לְגַת וְהֵינִן מְנַתֵּז עַל גְּבִי
עֲנָבִים - טְהוּר. וְכֵן בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִים, אֵין
חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם יֵינִן נֶסֶךְ. נֶפֶל מִמְּנוֹ גִּרְגָר
יְחִידִי, אִם יֵשׁ לוֹ חוֹתֵם - טְהוּר, וְאִם לֹא -
טְמָא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שְׁנַנְעַ
בְּמְקוּם חוֹתֵם, לֹא נִגַּע בְּמְקוּם חוֹתֵם -
טְהוּר. רַבִּי יוֹסִי בֶּן כְּפָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר: בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שְׁנַנְעַ
בְּמְקוּם הַמִּשְׁקָה, לֹא נִגַּע בְּמְקוּם הַמִּשְׁקָה -
טְהוּר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֶפְלוּ נִפְלָה הֵימְנוּ
אֲרַבְעָה וְחֻמְשָׁה בִּיצִים וְדָרְסָן כְּלָן בְּבֵת
אֶחָת, מִשְׁקָה הַיּוֹצֵא מִהֵן - טְהוּר, שְׁכִינָן
שְׁדָרְס עֲלֵיהֶן - בְּטֵלָה, שְׂאִין לְמִשְׁקִין בְּמָה

יטמא. מי שהיה עומד ומדבר על פי הבור ונתנה צנורה מפיו, ספק הגיע לבור ספק לא הגיע, של שמן - ספקו טמא, של יין - ספקו טהור מפני שהבל הבור קולטת:

ח. הזולף את הבור בכל אחת ואחת, נמצא השרץ בראשונה - בלן טמאות. באחרונה - היא טמאה וכלן טהורות. באמצעית, הימנה ולמטה - טמא, הימנה ולמעלה - טהור. במה דברים אמורים? בזמן שבדק ולא כסה, או כסה ולא בדק. היה בודקן ומכסן, ונמצא שרץ באחד מהן - הכל טמא:

ט. השרץ שנמצא צף על גבי שפת הבור של גת - ספקו טמא. לפועלים - ספקו טהור, מפני שזה ספק טמאה צפה. גת העליונה - רשות הרבים, והתחתונה - רשות היחיד. אימתי? בזמן שהרבים נכנסין בזו ויוצאין בזו. אבל אין שם אלא פתח אחד או פרצה אחת - זו וזו רשות היחיד:

י. מי שהיו גתיו ובדיו טמאין ומבקש לטהרן; הדפין והלולבין והעדשים - מדיחן והן טהורין. של נצרים ושל בצבוץ - צריך לנגבן. של שיפה ושל גמי - צריך לישן. כמה הוא מישן? שנים עשר חדש. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מגת לגת ומבד לבד. רבי יוסי אומר: אם רצה לטהרן מיד - חולטן ברותחים או מולגן במי זיתים. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יוסי: נותנן בצינור שממימי מקלחין ובמים שממימי רודפים. כשם שהוא מנגב לזין נסך, כך הוא מנגב לטהרות:

מסכת מקואות פרק ראשון

א. אמר רבי נחמיה: מפני מה אמרו 'אם לא הדיח - טהור'? שאין המים שבגבא עלולין לקבל טמאה עד שיתלשו. הגביהן - רבו הטהורין על השמאין. מפני מה אמרו 'אם הדיח - טמא'? הכשרו המים שבדיו ונטמאו, וטמאו את הפכר. רבי שמעון

אומר: בין שהדיח בין שלא הדיח - טמא, שאני אומר, שטפת המים טמאין נוגעות בכפר:

ב. גבא שנפל לתוכו יין דבש וחלב - הולכין אחר הרב. נפל לתוכו שמן אף על פי שהקפחו - הרי זה טמא, לפי שאי אפשר לו לצאת ידי צחצוחי שמן. יין של תרומה שנפל על גבי פרות - ידיחום והן מתרים. וכן שמן של תרומה שנפל על גבי פרות - ידיחום והן מתרין. נפל על גבי יין והקפה אותה - היין מתר. נפל על גבי הצייר - יקפאנו כדי שיבטל טעם שמן שבו:

ג. עוקת טיט וגממיות שבפתחי חניות שבכרשות הרבים, בשעת הגשמים - הכל טהור. פסקו הגשמים - הרי הן כמי שפיכות. ושבושוקים - הולכין אחר הרב. מי שפיכות ומי גשמים שנתערבו בין בכלי בין בקרקע - טמאים. רבי יהודה ורבי שמעון אומרים: בכלים - טמאין, ובקרקע - טהורין. פסקו הגשמים, הקרובין לעיר ולדרך - טמאין, והרחוקין - טהורין עד שיהלכו רוב בני אדם. במה דברים אמורים? בגבא שאפשר לו לשתות ולא יהא מקום פרוסת רגליו נפרות. אבל גבא שאי אפשר לו לשתות עד שיהו מקום פרוסת רגליו נפרות, ומצא שם מקום פרוסת רגלי אדם, מקום פרוסת רגלי בהמה גסה - טמא. מקום פרוסת רגלי בהמה דקה - טהור:

ד. גבא שאין בו ארבעים סאה, ונפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים שאובין - כשרים לחלין ולחלה ולתרומה, ולטול מהן לידיים, וכשרין להקוות עליהן. גבא שאין בו ארבעים סאה, ונפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים שאובין טמאים - פסולין לחלה ולתרומה ולטול מהן לידיים, וכשרים להקוות עליהן. ירדו גשמים, רבו ושטפו כדברי בית שמאי. וכדברי בית הלל: רבו אף על פי שלא שטפו. וכדברי רבי שמעון: שטפו אף על פי שלא רבו, כשרין לחלה

בו. מקום שאין אדם טובל - אין ידים וכלים טובלין בו. ואלו הן מי תמצין: כל זמן שהגשמים יורדין וההרים בוצצין. פסקו הגשמים וההרים בוצצין - הרי הן כמי תמצית. פסקו מלהיות בוצצין - הרי אלו כמי גבאין:

ז. החופר בצד הימ, בצד הנקר, במקום הביצין - הרי הן כמי תמציות. החופר בצד המעין, כל זמן שהן באין מחמת המעין, אף על פי שפוסקין וחוזרים ומושכין - הרי הן כמעין. פסקו מלהיות מושכין - הרי הן כמי תמציות. מעין שמימיו מועטים ורבה עליו והרחיבו - מטהר באשברן ואינו מטהר בזחלין, אלא עד מקום שיכול להלך מתחלתו. מקנה שנמדד ונמצא חסר, כל הטהרות שנעשו על גביו, בין שמקנה זה ברשות היחיד, בין שמקנה זה ברשות הרבים - טמאות למפרע. רבי שמעון אומר: ברשות היחיד - תולין, וברשות הרבים - טהור:

ח. אמר רבי שמעון: מעשה במגורה אחת של דיסקוס ביבנה שנמדדה ונמצאת חסרה, והיה רבי טרפון מטהר, ורבי עקיבא מטמא. אמר רבי טרפון: הואיל ומקנה זה בחזקת טהרה הוא מעולם - לעולם הוא בטהרתו, עד שיודע שנטמא. אמר רבי עקיבא: הואיל וטמא זה בחזקת טמאה, לעולם הוא בטמאתו עד שיודע שהוא טהור. אמר רבי טרפון: למה זה דומה? למי שהיה עומד ומקריב על גבי מזבח, ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה - שעבודתו כשרה. אמר רבי עקיבא: למה זה דומה? למי שהיה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בעל מום - שעבודתו פסולה. אמר לו רבי טרפון: אתה מקישו לבעל מום ואני מקישו לבן גרושה ולבן חלוצה, נראה למי דומה, אם דומה לבעל מום - נלמדהו מבעל מום! אם דומה לבן גרושה וחלוצה - נלמדהו מבן גרושה ומבן חלוצה! רבי עקיבא אומר: מקנה פסולו בעצמו, ובעל

ולתרומה ולטול מהן לידים וכשרים להקוות עליהן. כיצד רבו אף על פי שלא שטפו כדברי בית הלל? מקנה שהוא מחזיק ארבעים סאה, ובתוכו תשע עשרה סאה, ונפלו לתוכו פחות משלשת לוגין מים שאובין - טמאין, כיון שנפלו לתוכו עשרים סאה של מימי גשמים - טהורין מפני שרבו. כיצד שטפו אף על פי שלא רבו כדברי רבי שמעון? מקנה שהוא מחזיק עשרים ובתוכו עשרים סאה, ונפלו לתוכו פחות משלשה לוגין מים שאובין - טמאין. כיון שנפלו לתוכו סאה אחת של מימי גשמים - טהורין מפני ששטפו. וכמה שטפו? כל שהן:

ה. נפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין טמאין - פסולין לחלה ולתרומה ולטול מהן לידים, ופסולין להקוות עליהן עד שיצא מלואו. ירדו גשמים, רבו ושטפו כדברי בית שמאי. וכדברי בית הלל: רבו אף על פי שלא שטפו. וכדברי רבי שמעון: שטפו אף על פי שלא רבו - כשרין לחלה ולתרומה ולטול מהן לידים, ופסולין להקוות עליהן עד שיצא הימנו מלואו ועוד. ואיזו הוא מלואו ועוד? מקנה שהוא מחזיק עשרים סאה, ובתוכו תשע עשרה סאה, ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין טמאין, ירדו גשמים ונתמלאו - לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד, ועוד דבר מועט מועט שלשה לוגין. מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר קרטוב, ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין טמאין - פסולין לחלה ולתרומה ולטול מהן לידים, ופסולין להקוות עליהן. פחות משלשה לוגין, אפלו בלן טמאין, כיון שנתן לתוכו קרטוב אחד של מימי גשמים - טהורין. כשם שטהורין לטבילה - כך טהורין לכל דבר:

ו. למעלה מהן, מי תמצית שלא פסקו - שמטבילין בהן את המים, ואין מטבילין בהן אדם וידים וכלים. זה הפלל: כל מקום שאדם טובל - ידות וכלים טובלין

בַּאֲחַת מֵהֶן. וְאִם עָשָׂה טְהוֹרוֹת - טְהוֹרוֹת,
מִפְּנֵי שֶׁזֶה סִפֵּק יָדִים:

ד. שְׁנֵי מִקְּוֹאוֹת, בְּאֶחָד יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים
סָאָה, וּבְאֶחָד אֵין בּוֹ, טָבֵל בְּאֶחָד מֵהֶן
מִטְּמֵאָה חֲמוּרָה, וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - תְּלוּיּוֹת.
בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה - טְהוֹרוֹת. בְּרֵאשׁוֹן וְלֹא עָשָׂה,
בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה - טְהוֹרוֹת. בְּרֵאשׁוֹן וְעָשָׂה,
בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה - אֵלּוּ וְאֵלּוּ מִנְּחוֹת. רֵאשׁוֹנוֹת -

תְּלוּיּוֹת, וְהַשְּׁנִיּוֹת - טְהוֹרוֹת. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים? בְּטְמֵאָה חֲמוּרָה, אֲבָל בְּטְמֵאָה
קֵלָה - אֵלּוּ וְאֵלּוּ טְהוֹרוֹת. טָבֵל בְּאֶחָד מֵהֶן
מִטְּמֵאָה קֵלָה וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - טְהוֹרוֹת.
נִטְמָא בְּאֲמֻצָּע טְמֵאָה קֵלָה וְטָבֵל בְּשֵׁנֵי
וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - אֵלּוּ וְאֵלּוּ מִנְּחוֹת, הֲרִי אֵלּוּ

מוֹכִיחוֹת. נֶאֱכָלוּ רֵאשׁוֹנוֹת אוֹ נִטְמָאוּ אוֹ
שְׁאָבְדוּ, עַד שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ שְׁנִיּוֹת - שְׁנִיּוֹת
טְהוֹרוֹת. מִשְׁנַעֲשׂוּ שְׁנִיּוֹת - שְׁנִיּוֹת תְּלוּיּוֹת.
טָבֵל בְּאֶחָד מֵהֶן מִטְּמֵאָה חֲמוּרָה, וְעָשָׂה
טְהוֹרוֹת - תְּלוּיּוֹת. נִטְמָא בְּאֲמֻצָּע טְמֵאָה
קֵלָה, וְטָבֵל בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - טְהוֹרוֹת.
נִגְעוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ, רֵאשׁוֹנוֹת - תְּלוּיּוֹת,
וּשְׁנִיּוֹת - יִשְׂרְפוּ. טָבֵל בְּאֶחָד מֵהֶן מִטְּמֵאָה

קֵלָה, וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - טְהוֹרוֹת. נִטְמָא
בְּאֲמֻצָּע טְמֵאָה חֲמוּרָה, וְטָבֵל בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה
טְהוֹרוֹת - תְּלוּיּוֹת. וְאִם נִגְעוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ,
שְׁנִיּוֹת - תְּלוּיּוֹת, רֵאשׁוֹנוֹת - יִשְׂרְפוּ:

ה. שְׁנֵי מִקְּוֹאוֹת שֶׁל אַרְבָּעִים אַרְבָּעִים סָאָה,
אֶחָד שְׂאוֹב וְאֶחָד כֶּשֶׁר, וְטָבֵל בְּאֶחָד מֵהֶן
מִטְּמֵאָה חֲמוּרָה וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - תְּלוּיּוֹת.
בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - טְהוֹרוֹת. בְּרֵאשׁוֹן
וְלֹא עָשָׂה, בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה - טְהוֹרוֹת. בְּרֵאשׁוֹן
וְעָשָׂה, בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה - אֵלּוּ וְאֵלּוּ מִנְּחוֹת,
רֵאשׁוֹנוֹת - תְּלוּיּוֹת, וּשְׁנִיּוֹת - טְהוֹרוֹת.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּטְמֵאָה חֲמוּרָה,
אֲבָל בְּטְמֵאָה קֵלָה - אֵלּוּ וְאֵלּוּ תְּלוּיּוֹת:

ו. יָרְדוּ שְׁנַיִם וְטָבְלוּ בַשְּׁנִיָּהֶם, אֶחָד טְמָא
טְמֵאָה חֲמוּרָה, וְאֶחָד טְמָא טְמֵאָה קֵלָה,
הִטְבּוּל מִטְּמֵאָה חֲמוּרָה - טְמָא, וְהִטְבּוּל
מִטְּמֵאָה קֵלָה - טְהוֹר. אֶחָד טְמָא טְמֵאָה
חֲמוּרָה, וְאֶחָד מִקֵּר; הִטְבּוּל מִטְּמֵאָה

מוֹם פְּסוּלוֹ בְּעֻצְמוֹ, וְאֵל יוֹכִיחַ בֶּן גְּרוּשָׁה
וּבֶן חֲלוּצָה שֶׁפְּסוּלוֹ מֵאַחֲרִים. מִקְּוֹה פְּסוּלוֹ
בִּיחִיד, וּבְעַל מוֹם פְּסוּלוֹ בִּיחִיד, וְאֵל יוֹכִיחַ
בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה שֶׁפְּסוּלוֹ בְּבֵית דִּין.
נִמְנוּ עָלָיו וְטִמְאוּהוּ. אָמַר לוֹ רַבִּי טְרַפּוֹן:
עֲקִיבָה! כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ - כְּפוֹרֵשׁ מִן
הַחַיִּים:

מִסְכַּת מִקְּוֹאוֹת פָּרָק שְׁנֵי

א. מִקְּוֹה שֶׁהֵנִיחוּ רִיקָן, וּבֹא וּמִצְאוּ מֵלֹא -
כֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁזֶה סִפֵּק מִים שְׂאוֹבִים לְמִקְּוֹה,
וְחֻזְקַת הַמִּקְּוֹאוֹת - כְּשֵׁרוֹת. צְנוּר הַמִּקְּלַח
לְמִקְּוֹה, וְהַמְכַתֶּשֶׁת נְתוּנָה בְּצִדּוֹ, סִפֵּק מִן
הַצְּנוּר לְמִקְּוֹה, וְסִפֵּק מִן הַמְכַתֶּשֶׁת לְמִקְּוֹה
- פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסוּל מוֹכִיחַ. וְאִם יֵשׁ בּוֹ
רַב מִקְּוֹה - כֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁזֶה סִפֵּק מִים
שְׂאוֹבִין לְמִקְּוֹה:

ב. שְׁנֵי מִקְּוֹאוֹת שְׂאִין בֵּהֶם אַרְבָּעִים סָאָה,
וְנִפְלוּ שְׁלֹשֶׁת לוּגִין מִים שְׂאוֹבִין לְתוֹךְ אֶחָד
מֵהֶן, וְיָדוּעַ לְאִיזָה מֵהֶן נָפְלוּ, וְאַחַר כֵּךְ
נָפְלוּ שְׁנַיִם וְאִינוּ יוֹדְעַ לְאִיזָה מֵהֶן נָפְלוּ -
הֲרִינִי יָכוֹל לְתַלּוֹת וְלוֹמַר: 'לְמָקוֹם שֶׁנִּפְּלוּ
רֵאשׁוֹנִים - שֵׁם נָפְלוּ שְׁנַיִם'. נָפְלוּ שְׁלֹשֶׁת
לוּגִין לְתוֹךְ אֶחָד מֵהֶן, וְאִינוּ יוֹדְעַ לְאִיזָה
מֵהֶן נָפְלוּ, וְאַחַר כֵּךְ נָפְלוּ לְשְׁנַיִם, וְיָדוּעַ
לְאִיזָה מֵהֶם נָפְלוּ - אִינוּ יָכוֹל לְתַלּוֹת
וְלוֹמַר: 'לְמָקוֹם שֶׁנִּפְּלוּ שְׁנַיִם - שֵׁם נָפְלוּ
רֵאשׁוֹנִים'. אֶחָד שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה

וְאֶחָד שְׂאִין בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה - הֲרִינִי אוֹמֵר
לְתוֹךְ אַרְבָּעִים נָפְלוּ. אֶחָד שְׂאוֹב וְאֶחָד כֶּשֶׁר
- הֲרִינִי אוֹמֵר לְתוֹךְ שֶׁל שְׂאוֹב נָפְלוּ:

ג. שְׁנֵי מִקְּוֹאוֹת שְׂאִין בֵּהֶן אַרְבָּעִים סָאָה,
וְנִפְלוּ שְׁלֹשֶׁת לוּגִין לְתוֹךְ אֶחָד מֵהֶן, וְאִין
יָדוּעַ לְאִיזָה מֵהֶן נָפְלוּ, וְאַחַר כֵּךְ יָרְדוּ
גִשְׁמִים וְנִתְמַלְאוּ, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אוֹמְרִין
לוֹ שֶׁלֹּא יִטְבַּל בְּאֶחָד מֵהֶן, וְאִם טָבֵל בְּאֶחָד
מֵהֶן וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁזֶה
סִפֵּק מִים שְׂאוֹבִין לְמִקְּוֹה. לְמָה זֶה דּוּמָה?
לְמִי שֶׁנִּטְמָא אֶת מִידּוֹ, וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה
הִיא, אוֹמְרִים לוֹ: שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה טְהוֹרוֹת

תּמוּרָה - הַמְקַר טְהוּר. אֶחָד טָמֵא טָמְאָה קָלָה וְאֶחָד מְקַר - שְׁנִיָּהֶן תְּלוּיִין. לְמָה זֶה דוּמָה? לְשֵׁנִי שְׁבִילִין, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טְהוּר, וְהִלְכוּ שְׁנַיִם בְּשִׁנְיָהֶן, וְעָשָׂה טְהוּרוֹת, בְּאֶחָד יֵשׁ בּוֹ דַּעַת לְשֵׁאוֹל, וּבְאֶחָד אֵין בּוֹ דַּעַת לְשֵׁאוֹל; בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, אֶת שֵׁישׁ בּוֹ דַּעַת לְשֵׁאוֹל - סְפָקוֹ טָמֵא. וְשֵׁאִין בּוֹ דַּעַת לְשֵׁאוֹל - סְפָקוֹ טְהוּר. וּבְרִשּׁוֹת הַרְבִּיּים - שְׁנִיָּהֶם תְּלוּיִין:

ז. שְׁנֵי מְקוּאוֹת שֶׁל עֲשָׂרִים עֲשָׂרִים סָאָה, אֶחָד שְׂאוֹב וְאֶחָד כֶּשֶׁר, הִקְרַב בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טְהוּרוֹת - טְהוּרוֹת. בְּשֵׁנִי וְעָשָׂה - יִשְׂרָפוּ. בְּרִאשׁוֹן וְלֹא עָשָׂה, בְּשֵׁנִי וְעָשָׂה - יִשְׂרָפוּ. בְּרִאשׁוֹן וְעָשָׂה - אֵלוֹ וְאֵלוֹ מִנְחוֹת, הִרְאשׁוֹן טְהוּרוֹת, וְהַשְּׁנִיּוֹת יִשְׂרָפוּ. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּתְעַסְקוּ בְּצַפּוֹר הִרְאוּיָהּ לְהוֹצִיא דָם כְּסָלַע, וְלֹאֲחֵר זְמַן נִמְצָא עַל גְּבִי זוֹ כְּסָלַע וְעַל גְּבִי זוֹ כְּסָלַע - שְׁתֵּיָהֶן מְקַלְקְלוֹת:

בְּרִיאַת בְּרָא אֶ-לֵהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

בְּקִדְמִין בְּרָא יי ית שְׁמַיָא וַיֵּת אַרְעָא:

בְּרִיאַת – אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לֹא הָיָה צְרִיף לְהַתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה אֲלֵא מִ"הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם", שֶׁהִיא מִצְוֶה רִאשׁוֹנָה שְׁנֻצְטוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל, וּמָה טַעַם פִּתַּח בְּבְרִיאַתָּהּ? מִשּׁוּם: "כַּח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לַעֲמוֹ לְתַתּ לָהֶם נִחְלַת גּוֹיִם". שָׂאֵם יֹאמְרוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל: לִסְטִים אַתָּם, שְׂכַבְשָׁתֶם אַרְצוֹת שְׂבָעָה גּוֹיִם! הֵם אוֹמְרִים לָהֶם: כָּל הָאָרֶץ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא, הוּא בְּרָאָה וְנִתְּנָה לְאִשְׁרַי יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו. בְּרִצּוֹנוֹ נִתְּנָה לָהֶם, וּבְרִצּוֹנוֹ נִטְלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לָנוּ. **בְּרִיאַת בְּרָא** – אֵין הַמִּקְרָא הַזֶּה אוֹמֵר אֲלֵא דְרִשְׁנִי, כְּמוֹ שֶׁדְּרִשְׁוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ: בְּשִׁבִיל הַתּוֹרָה שְׁנֻקְרָאת "רִיאַת דְרַכּוּ", וּבְשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שְׁנֻקְרָאוּ "רִיאַת תְּבוּאָתָהּ". וְאֵם בְּאֵת לְפָרְשׁוֹ כִּפְשׁוּטוֹ, כִּד פְּרִשְׁהוּ: "בְּרִיאַת בְּרִיאַת שָׁמַיִם וְאָרֶץ, וְהָאָרֶץ הֵימָּה תְּהוּ וְנָהוּ וְחֻשָּׁף, וַיֹּאמֶר אֶ-לֵהִים יְהִי אוֹר". וְלֹא בָּא הַמִּקְרָא לְהוֹרוֹת סִדְרַת הַבְּרִיאָה לומר שְׂאֵלוֹ קִדְמוֹ, שָׂאֵם בָּא לְהוֹרוֹת כִּד הָיָה לוֹ לְכַתּוּב: "בְּרִיאַת בְּרָא אֶת הַשָּׁמַיִם...". שְׂאֵין לָהּ "רִיאַת" בַּמִּקְרָא שְׂאֵינוֹ דְּבוּק לְתִיבָה שֶׁל אַחֲרָיו, כְּמוֹ: "בְּרִיאַת מַמְלַכַת יְהוּדִים", "רִיאַת מַמְלַכְתּוֹ", "רִיאַת דְּגִנָּה". אַף פֶּאן אַתָּה אוֹמֵר: "בְּרִיאַת בְּרָא אֶ-לֵהִים...". כְּמוֹ "בְּרִיאַת בְּרוּא". וְדוּמָה לוֹ: "תְּחַלַּת דְּבַר ה' בְּהוֹשֶׁע", כְּלוּמַר: תְּחַלַּת דְּבוּרוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהוֹשֶׁע, "וַיֹּאמֶר ה' אֵל הוֹשֶׁע...". וְאֵם תֹּאמַר לְהוֹרוֹת בָּא שְׂאֵלוֹ תְּחַלְתָּ נְבִרָאוּ, וּפְרוּשׁוֹ "בְּרִיאַת הַכֹּל בְּרָא אֵלוֹ", וַיֵּשׁ לָהּ מִקְרָאוֹת שְׂמֻקְצָרִים לְשׁוֹנָם וּמְמַעְטִים תִּיבָה אַחַת, כְּמוֹ "כִּי לֹא סָגַר דְּלַמִּי בְטָנִי" וְלֹא פִרַשׁ מִי הַסּוֹגֵר, וְכְמוֹ "יֵשׂא אֶת חֵיל דְּמָשְׁקִי" וְלֹא פִרַשׁ מִי יִשְׂאָנוּ, וְכְמוֹ "אֵם יַחְרוֹשׁ בְּבִקְרִים" וְלֹא פִרַשׁ "אֵם יַחְרוֹשׁ אֲדָם בְּבִקְרִים", וְכְמוֹ "מַגִּיד מְרִיאַת אַחֲרִית" וְלֹא פִרַשׁ "מַגִּיד מְרִיאַת דְּבַר אַחֲרִית דְּבַר" – אֵם כֵּן תִּמָּה עַל עֲצָמָה שְׁהִרִי הַמַּיִם קִדְמוֹ, שְׁהִרִי כְּתִיב "וַיִּרְחַץ אֶ-לֵהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם", וְעַדִּין לֹא גִלָּה הַמִּקְרָא בְּרִיאַת הַמַּיִם מִמִּי הֵימָּה. הָא לְמַדְתָּ שְׂקִדְמוֹ הַמַּיִם לְאָרֶץ, וְעוֹד שְׁהַשָּׁמַיִם מֵאֵשׁ וּמִיִּם נְבִרָאוּ. עַל פְּרָחָה לֹא לְמַד הַמִּקְרָא סִדְרַת הַמּוֹקְדָמִים וְהַמְּאוּחָרִים כְּלוּם. **בְּרָא אֶ-לֵהִים** – וְלֹא נֹאמַר "בְּרָא ה'", שֶׁבְּתְּחִלָּה עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְבְרִיאַתוֹ בְּמַדַּת הַדִּין. רָאָה שְׂאֵין הָעוֹלָם מְתַקְּמִים, וְהַקְּדִים מַדַּת רַחֲמִים וְשִׁתְּפָה לְמַדַּת הַדִּין. וְהֵינּוּ דְכְּתִיב: "בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֶ-לֵהִים אָרֶץ וְשָׁמַיִם".

וְהָאָרֶץ הֵימָּה תְּהוּ וְנָהוּ וְחֻשָּׁף עַל-פְּנֵי תְּהוּם וַיִּרְחַץ אֶ-לֵהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

וְאַרְעָא הָנָת צְדִיא וְרִיקְנָא וְחֻשׁוּכָא עַל אַפִּי תְּהוּמָא וַיִּרְחַץ מִן קִדְמִין מִן אַפִּי מִיָּא:

תְּהוּ וְנָהוּ – "תְּהוּ" לְשׁוֹן תְּמָה וְשִׁמְמוֹן, שְׂאֲדָם תּוֹקָה וּמִשְׁתּוּמָם עַל "בְּהוּ" שְׂבָה. תְּהוּ – אִישׁטוּרְדִישׁוֹן בְּלַע"ז. בְּהוּ – לְשׁוֹן רַקוּת וְצָדוּ. עַל פְּנֵי תְּהוּם – עַל פְּנֵי הַמַּיִם שֶׁעַל הָאָרֶץ. וַיִּרְחַץ אֶ-לֵהִים מְרַחֶפֶת – כְּסָא הַכְּבוֹד עוֹמֵד בְּאֹרֵר וּמְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם בְּרוּחַ פִּיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְמִאֲמָרוֹ, כִּינּוּהַ מְרַחֶפֶת עַל הַקֶּן. אַקוּבִיטִי"ר בְּלַע"ז.

וַיֹּאמֶר אֶ-לֵהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי-אוֹר:

וַאֲמַר יי יְהִי נְהוּרָא וְנְהוּ נְהוּרָא:

וַיִּבְרָא אֶ-לֵהִים אֶת-הָאוֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל אֶ-לֵהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

וַחֲזָא יי ית נְהוּרָא אַרִי טַב וְאַפְרִישׁ יי בֵּין נְהוּרָא וּבֵין חֹשׁוּכָא:

וַיִּבְרָא אֶ-לֵהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל – אַף בְּזָה אָנוּ צְרִיכִין לְדַבְרֵי אַגְדָּה: רָאָהוּ שְׂאֵינוֹ כְּדָאי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ רְשָׁעִים, וְהַבְּדִילוֹ לְצַדִּיקִים לְעַתִּיד לְבָא. וּלְפִי פְשׁוּטוֹ כִּד פְּרִשְׁהוּ: רָאָהוּ כִּי טוֹב, וְאֵין נֹאָה לוֹ וְלַחֻשָּׁף שְׁיִהְיוּ מִשְׁתַּמְשִׁים בְּעַרְבוּבָא, וְקַבַּע לְזָה תְּחוּמוֹ בְּיוֹם וְלְזָה תְּחוּמוֹ בְּלַיְלָה.

וַיִּקְרָא אֶ-לֵהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קֶרָא לַיְלָה וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

וַיִּקְרָא יי לְנְהוּרָא יְמָמָא וְלַחֹשׁוּכָא קֶרָא לַיְלָא וְנְהוּ רְמַשׁ וְנְהוּ צִפְר יוֹם חַד:

יוֹם אֶחָד – לְפִי סִדְרַת לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה הָיָה לוֹ לְכַתּוּב "יוֹם רִאשׁוֹן", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשָׂאֵר הַיָּמִים "שְׁנִי", "שְׁלִישִׁי", "רְבִיעִי". לְמָה כְּתַב "אֶחָד"? לְפִי שֶׁהָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַחֲדִיד בְּעוֹלָמוֹ, שְׂאֵלֹא נְבִרָאוּ הַמַּלְאָכִים עַד יוֹם שְׁנִי. כִּד מְפֻרָשׁ בְּבְרִיאַת רַבָּה.

וַיִּבְרָא אֶ-לֵהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַשָּׁמַיִם וַיְהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם:

וַאֲמַר יי יְהִי רְקִיעָא בְּמַצִּיעוֹת מִיָּא וַיְהִי מְפָרִישׁ בֵּין מִיָּא לְמִיָּא:

יְהִי רְקִיעַ – יַחֲזֹק הַרְקִיעַ. שְׂאֵף עַל פִּי שְׁנֻבְרָאוּ שָׁמַיִם בְּיוֹם רִאשׁוֹן עַדִּין לְחַיִּים הִיוּ, וְקָרְשׁוּ בְשְׁנֵי מַגְעַרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֲמָרוֹ "יְהִי רְקִיעַ". וְזָהוּ שְׂכַתְּב: "עֲמוּדֵי שָׁמַיִם יְרוּפְפוּ" – כָּל יוֹם רִאשׁוֹן; וּבְשְׁנֵי "וַיִּתְמָהוּ מַגְעַרְתּוֹ", כְּאֲדָם שֶׁמִּשְׁתּוּמָם וְעוֹמֵד מַגְעַרַת הַמַּאֲיִם עָלָיו. בְּתוֹךְ הַמַּיִם – בְּאֲמָצַע הַמַּיִם. שְׂיֵשׁ הַפִּרְשׁ בֵּין מַיִם הָעֵלְיוֹנִים לְרְקִיעַ כְּמוֹ בֵּין הַרְקִיעַ לְמַיִם שֶׁעַל הָאָרֶץ, הָא לְמַדְתָּ שֶׁהֵם תְּלוּיִם בְּמִאֲמָרוֹ שֶׁל מְלַךְ.

וַיַּעַשׂ אֶ-לֵהִים אֶת-הָרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרְקִיעַ וַיְהִי-כֵן:

וַעֲבַד יי ית רְקִיעָא וְאַפְרִישׁ בֵּין מִיָּא דְּמַלְרַע לְרְקִיעָא וּבֵין מִיָּא דְּמַעַל לְרְקִיעָא וְנְהוּ כֵן:

וַיַּעַשׂ אֶ-לֵהִים אֶת הָרְקִיעַ – תִּקְנוּ עַל עֲמֻדוֹ וְהִיא עֲשִׂיתָּ, כְּמוֹ "וַעֲשֵׂתָה אֶת צַפְרָנִיָּה". מַעַל לְרְקִיעַ – עַל הָרְקִיעַ" לֹא נֹאמַר אֲלֵא "מַעַל לְרְקִיעַ", לְפִי שֶׁהוּא תְּלוּיִן בְּאֹרֵר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא נֹאמַר "כִּי טוֹב" בְּיוֹם שְׁנִי? לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה נִגְמַר מְלֹאכַת הַמַּיִם עַד יוֹם שְׁלִישִׁי וְהִרִי הַתְּחִיל בָּהּ בְּשְׁנֵי, וְדָבַר שֶׁלֹּא נִגְמַר אֵינוֹ בְּמִלּוּאוֹ וְטוּבוֹ. וּבְשְׁלִישִׁי שְׁנֻגְמְרָה מְלֹאכַת הַמַּיִם וְהַתְּחִיל וּנְגַמַר מְלֹאכָה אַחֲרַת, כִּפְּל בּוֹ "כִּי טוֹב" שְׁתֵּי פְעָמִים, אַחַת לְגַמַר מְלֹאכַת יוֹם שְׁנִי וְאַחַת לְגַמַר מְלֹאכַת הַיּוֹם.

ויקרא א-להים לרקיע שמים ויהי-ערב ויהי-בקר יום שני:
ויקרא א-להים לרקיע שמים – שא מים, שם מים, אש ומים, שערכן זה בזה ועשה מהם שמים.

ויאמר א-להים יקוו המים מתחת השמים אל-מקום אחד ותראה היבשה ויהי-כן:
ויאמר יי יתפנשון מים מתחת שמיא לאתר חד ותפתחי יבשתא והיה כן:

ויקרא א-להים ליבשה ארץ ולמקנה המים קרא ימים וירא א-להים פייטוב:
ויקרא יי ליבשתא ארעא ולבית פנישת מים קרא יממי וחזא יי ארי טב:

קרא ימים – והלא גם אחד הוא? אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים בעכו לטעם דג העולה מן הים באספמנא.

ויאמר א-להים תדשא הארץ דשא עשב מזרע זרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר זרעו-בו על-הארץ ויהי-כן:
ויאמר יי תדאית ארעא דתאה עסבא דבר זרעיה מזרע אילן פירין עביד פירין לזניה דבר זרעיה ביה על ארעא והיה כן:

תדשא הארץ דשא עשב – לא "דשא" לשון "עשב", ולא "עשב" לשון "דשא". ולא הנה לשון המקרא לומר "מעשיב הארץ", שמיני דשאיו מחלקיו, כל אחד לעצמו נקרא "עשב פלוני". ואין לשון למדבר לומר "דשא פלוני", שלשון "דשא" הוא לבישת הארץ בעשבים כשהיא מתמלאת בדשאים. **תדשא הארץ** – תתמלא ותתפסה לבושי עשבים. בלשון לע"ז נקרא דשא אירבידי"ץ פלן בערבוביא, וכל שרש לעצמו נקרא "עשב". **מזרע זרע** – שיגדל בו זרעו, לזרוע ממנו במקום אחר. **עץ פרי** – שיהא טעם העץ כטעם הפרי. והיא לא עשתה כן, אלא "ותוצא הארץ... עץ עושה פרי" ולא העץ פרי: לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עוניה ונתקללה. **אשר זרעו בו** – הן גרעיני כל פרי, שמקו האילן צומח כשנוטעין אותו.

ותוצא הארץ דשא עשב מזרע זרע למינהו ועץ עשה-פרי אשר זרעו-בו למינהו וירא א-להים פייטוב:
ואפיקת ארעא דתאה עסבא דבר זרעיה מזרע לזנוהי ואילן עביד פירין דבר זרעיה ביה לזנוהי וחזא יי ארי טב:

ותוצא הארץ... – אף על פי שלא נאמר "למינהו" בדשאין בצוויניהו, שמעו שנצטוו האילנות על פה, ונשאו קל וחמר בעצמם, כדמפורש באגדה בשחיטת חליו.

ויהי-ערב ויהי-בקר יום שלישי:
והיה רמש והיה צפר יום תליתי:

ויאמר א-להים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולמים ושנים:
ויאמר יי יהון גהורין ברקיעא דשמיא לאפרשא בין יממא ובין ליליא ויהון לאתין ולזמנין ולממני בהון יומין ושנין:

יהי מארת... – מיום ראשון נבראו, וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע. וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו מיום ראשון, וכל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו. הוא שפתיב: "את השמים" – לרבות תולדותיהם, "ונאת הארץ" – לרבות תולדותיה. **יהי מארת** – חסר וי"ו פתיב, על שהיא יום מארה לפול אספרה בתינוקות. הוא ששנינו: ברביעי היו מתענים על אספרה שלא תפול בתינוקות. **להבדיל בין היום ובין הלילה** – משנגזר האור הראשון. אבל בשבעת ימי בראשית שמשו האור והחשוף הראשונים יחד, בין ביום ובין בלילה. והיו לאתת – כשהמאורות לוקין סימן רע הוא לעולם, שנגאמר: "ומאותות השמים אל תחתו" – בעשותכם רצון הקדוש ברוך הוא אין אתם צריכין לקאוג מן הפרענות. **ולמועדים** – על שם העתיד, שעתידים ישראל להצטוות על המועדות, והם נמנים למולד הלבנה. **ולמים** – שמוש החמה חצי יום ושמוש הלבנה חצי יום, הרי יום שלם. **ושנים** – לסוף שלש מאות וששים וחמשה ימים יגמרו מהלכתם בשנים עשר מזלות המשרתים אותם, והיא שנה. וחזורים ומתחילים פעם שניה לסבב בגלגל כמהלכן הראשון.

והיו למאורת ברקיע השמים להאיר עליה-הארץ ויהי-כן:
ויהון לנהורין ברקיעא דשמיא לאנהרא על ארעא והיה כן:

והיו למאורת – עוד זאת ישמשו: שאירו לעולם.

וַיַּעַשׂ אֱ-לֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת-
הַמְּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשָׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת-הַמְּאֹר הַקָּטָן
לְמַמְשָׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים:
וַעֲבַד יְיָ יֵת תְּרִין נְהוֹרֵיָא רַבְרַבֵּיָא יֵת נְהוֹרָא רַבָּא
לְמַשְׁלַט בִּימְמָא וְיֵת נְהוֹרָא זְעִירָא לְמַשְׁלַט בְּלֵילֵיָא וְיֵת
כּוֹכְבֵיָא:

הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים – שְׁוִים נִבְרָאוּ, וְנִתְמַעְטָה הַלְבָנָה עַל שְׁקִטְרָגָה וְאָמְרָה: אֵי אֶפְשֶׁר לְשְׁנֵי מַלְכִים שְׁיִשְׁתַּמְשׁוּ בְּכֶתֶר אֶחָד. וְאֵת הַכּוֹכָבִים – עַל
יְדֵי שְׁמַעַט אֶת הַלְבָנָה, הַרְבֵּה צְבָאֵיהָ לְהַפִּיס דַּעְתָּהּ.

וַיִּתֵּן אֲתָם אֱ-לֹהִים בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאִיר עַל-הָאָרֶץ:
וַיְהִי יֵתְהוֹן יְיָ בְּרַקִּיעַ דְּשָׁמַיָא לְאַנְהָרָא עַל-אַרְעָא:

וְלַמְשָׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין
הַחֹשֶׁךְ וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים כִּי-טוֹב:
וְלַמְשָׁלַט בִּימְמָא וּבְלֵילֵיָא וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין
חֹשׁוֹכָא וַחֲזָא יְיָ אַרִי טָב:

וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי:
וַהֲוֵה רַמְשׁ וַהֲוֵה צֶפֶר יוֹם רְבִיעִי:

וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ גֹּפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף
יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם:
וַאֲמַר יְיָ יִרְחֲשׁוּן מִיָּא רַחִישׁ נַפְשָׁא חַיָּתָא וְעוֹפָא יִפְרַח
עַל-אַרְעָא עַל אֶפְי רַקִּיעַ שָׁמַיָא:

גֹּפֶשׁ חַיָּה – שְׂיָהָא בַּה חַיּוֹת. שָׂרָץ – כָּל דְּבַר חַי שְׂאִינוּ גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ קְרוּי "שָׂרָץ": בְּעוֹף כְּגוֹן זְבוּבִים, בְּשָׂקָצִים כְּגוֹן נְמָלִים וְחַפּוּשִׁים
וְתוֹלְעִים, וּבְבִרְיוֹת כְּגוֹן חֹלֵד וְעַכְבָּר וְחוֹמָט וְכוּיֹצָא בְּהֵם, וְכָל הַדְּגָיִם.

וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים אֶת-הַתַּיִמָּנִים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל-גֹּפֶשׁ
הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֵת
כָּל-עוֹף כְּנֶף לְמִינֵהוּ וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים כִּי-טוֹב:
וַיִּבְרָא יְיָ יֵת תַּיִמָּנֵיָא רַבְרַבֵּיָא וְיֵת כָּל נַפְשָׁא חַיָּתָא
דְּרַחֲשָׁא דְאַרְחִישׁוּ מִיָּא לְזַנְיָהוֹן וְיֵת כָּל עוֹפָא דְפְרַח
לְזַנְוֵהִי וַחֲזָא יְיָ אַרִי טָב:

הַתַּיִמָּנִים – דְּגָיִם גְּדוֹלִים שְׂבִינִים. וּבְדַבְרֵי אַגְדָּה הוּא לִזְנִתָן וּבִן זִגוּ שְׂבָרָאָם זָכָר וּנְקֵבָה, וְהָרַג אֶת הַנְּקֵבָה וּמְלַחָה לְצַדִּיקִים לְעַתִּיד לְבָא, שְׂאֵם
יִפְרוּ וַיִּרְבּוּ לֹא יִתְקַצִּים הָעוֹלָם בְּפְנֵיהֶם. נַפְשׁ חַיָּה – נַפְשׁ שְׂיָשׁ בַּה חַיּוֹת.

וַיִּבְרָךְ אֲתָם אֱ-לֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבּוּ וּמְלֵאוּ אֶת-
הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרֶב בְּאָרֶץ:
וַיְבָרֵךְ יֵתְהוֹן יְיָ לְמִימַר פּוּשׁוּ וּסְגוּ וּמְלֵאוּ נֵת מִיָּא בְּיַמְמֵיָא
וְעוֹפָא יִסְגִי בְּאַרְעָא:

וַיִּבְרָךְ אוֹתָם – לְפִי שְׁמַחְסָרִים אוֹתָם וְצַדִּיק מֵהֶם וְאוֹכְלִין אוֹתָם, הוֹצֵרְכוּ לְבִרְכָה. וְעַף חַיּוֹת הוֹצֵרְכוּ לְבִרְכָה, אֲלֵא מִפְּנֵי הַנְּחֹשׁ שְׂעִתִּיד לְקַלְלָהּ
– לְכַד לֹא בִרְכוּ, שְׂלֵא יִהָא הוּא בְּכָלֵל. פְּרוּ – לְשׁוֹן פְּרִי, כְּלוּמַר: "עֲשׂוּ פְרוֹת". וּרְבּוּ – אִם לֹא אָמַר אֲלֵא "פְרוּ" הָיָה אֶחָד מוֹלִיד אֶחָד וְלֹא
יֹתֵר, וּבֹא "וּרְבּוּ" שְׂאֶחָד מוֹלִיד הִרְבֵּה.

וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי:
וַהֲוֵה רַמְשׁ וַהֲוֵה צֶפֶר יוֹם חַמִּישִׁי:

וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ גֹּפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ
בְּהֵמָה וּרְמֵשׁ וַחֲיֵת-אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי-כֵן:
וַאֲמַר יְיָ תַפְיֵק אַרְעָא נַפְשָׁא חַיָּתָא לְזַנְהָ בְּעִיר וּרְחִישׁ
וַחֲיֵת אַרְעָא לְזַנְהָ וַהֲוֵה כֵן:

תּוֹצֵא הָאָרֶץ – הוּא שְׁפִרְשִׁתִּי שֶׁהִפֵּל נִבְרָא מִיּוֹם רֵאשׁוֹן, וְלֹא הוֹצֵרְכוּ אֲלֵא לְהוֹצִיאָם. נַפְשׁ חַיָּה – שְׂיָשׁ בַּה חַיּוֹת. וּרְמֵשׁ – הֵם שְׂרָצִים שֶׁהֵם
נִמְכֹּכִים וְרוֹמְשִׁים עַל הָאָרֶץ, וְנִרְאִים כְּאֵלוּ נְגַרְרִים שְׂאִין הַלּוֹכֵן נִפֵּר. כָּל לְשׁוֹן "רְמֵשׁ" וְ"שָׂרָץ" בְּלִשׁוֹנֵנוּ קוֹנְמוּבְרִי"ש בְּלַע"ז.

וַיַּעַשׂ אֱ-לֹהִים אֶת-חַיֵּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת-
הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל-רְמֵשׁ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ
וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים כִּי-טוֹב:
וַעֲבַד יְיָ יֵת חַיֵּת אַרְעָא לְזַנְהָ וְיֵת בְּעִירָא לְזַנְהָ וְיֵת כָּל
רַחֲשָׁא דְאַרְעָא לְזַנְוֵהִי וַחֲזָא יְיָ אַרִי טָב:

וַיַּעַשׂ – תַּקְנָם בְּצַבִּיּוֹנָם וּבְקוּמָתוֹ.

וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים גַּעֲשָׂה אֲדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדַמוֹתֵנוּ
וַיִּרְדּוּ בְדִגְתַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְבְהֵמָה וּבְכָל-
הָאָרֶץ וּבְכָל-הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ:
וַאֲמַר יְיָ נַעֲבִיד אֲנָשָׁא בְּצַלְמֵנָא כְּדַמוֹתֵנָא וַיִּשְׁלֹטוֹן בְּנוֹנְיָ
יָמָא וּבְעוֹפָא דְשָׁמַיָא וּבְבְעִירָא וּבְכָל אַרְעָא וּבְכָל רַחֲשָׁא
דְרַחֲשִׁשׁ עַל אַרְעָא:

גַּעֲשָׂה אֲדָם – עֲנִתְנוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַדְנוּ מִכָּאן: לְפִי שְׂאָדָם בְּדַמוֹת הַמַּלְאָכִים וַיִּתְקַנְאוּ בוֹ, לְפִיכֵךְ נִמְלָךְ בְּהֵם. וּכְשֶׁהוּא דָן אֶת
הַמַּלְכִים הוּא נִמְלָךְ בְּפַמְלֵיָא שְׁלוֹ, שְׂכֵן מְצִינוּ בְּאַחְזָב שְׂאָמַר לוֹ מִיכָּה: "רְאִיתִי אֶת ה' יוֹשֵׁב עַל כְּסֵאוֹ, וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם עוֹמְדִים עָלָיו מִימִינוֹ
וּמִשְׂמָאלוֹ". וְכִי יֵשׁ יָמִין וּשְׂמָאל לְפָנָיו? אֲלֵא אֵלּוּ מִימִינִים לְזַכּוֹת, וְאֵלּוּ מִשְׂמָאֵלִים לְחוֹבָה. וְכֵן: "בְּגִזְרַת עִירִין פְּתַגְמָא, וּמֵאֵמַר קַדִּישִׁין

שאלתא", אף כאן בפמליא שלו נטל רשות. אמר להם: יש בעליונים פדמותי, אם אין פדמותי בתחתונים הרי יש קנאה במעשה בראשית. **נעשה אדם** – אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו, ויש מקום למניס לרדות, לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה, שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן. ואם כתב: "אעשה אדם" – לא למדנו שיהא מדבר עם בית דינו אלא עם עצמו. ותשובת המינים כתב בצדו: "ויברא א-להים את האדם", ולא כתב "ויבראו". **בצלמנו** – בדפוס שלנו. **בדמותנו** – להבין ולהשכיל. **וירדו בדגת הים** – יש בלשון הזה לשון "רדוי" ולשון "ירידה": זכה – רודה בחיות ובבהמות, לא זכה – נעשה ירוד לפניהם והסיה מושלת בו.

ויברא א-להים את האדם בצלמו בצלם א-להים וברא יי ית אדם בצלמיה בצלם א-להים ברא יתיה זכר ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם: ונוקבא ברא יתהוון:

ויברא א-להים את האדם בצלמו – בדפוס העשוי לו, שהפל נברא במאמר והוא נברא בידים, שנאמר: "ותשת עלי פפכה". נעשה בחותם כמטבע העשויה על ידי רושם, שקורין קוי"ן בלע"ז, וכן הוא אומר: "תתהפך כחומר חותם". **בצלם א-להים ברא אותו** – פרש לה שאותו צלם המתקן לו, צלם דיוקן יוצרו הוא. **זכר ונקבה ברא אתם** – ולהלן הוא אומר: "ויקח אחת מצלעותיו...". מדרש אגדה שבראו שני פרוצופים בכריאה ראשונה, ואחר כך חלקו. ופשוטו של מקרא: כאן הודיעה שנבראו שניהם בששאי, ולא פירש לה כיצד ברייתו, ופירש לה במקום אחר.

ויברך אתם א-להים ויאמר להם א-להים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ:

וכבשה – חסר וי"ו, ללמדך שהזכר כובש את הנקבה, שלא תהא יצאנית. ועוד ללמדך שהאיש שדרכו לכבוש מצוה על פריה ורביה, ולא האשה.

ויאמר א-להים הנה נתתי לכם את כל-עשב וזרע זרע אשר על-פני כל-הארץ ואת-כל-העץ אשר-בו פרי-עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה:

לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ – השנה להם בהמות וסיות למאכל, ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר, אף כל ירק עשב יאכלו יחד פלם. וכשבאו בני נח התיר להם בשר, שנאמר: "כל רמש אשר הוא חי...". "כינרק עשב" שהתירתי לאדם הראשון "נתתי לכם את כל".

ולכל חיה הארץ ולכל-עוף השמים ולכל ארבע רגלי וכל חיה הארץ אשר-בו גפוש חיה את-כל-ירק עשב לאכלה ויהי-כן:

ויברא א-להים את-כל-אשר עשה והנה טוב מאד ויהי-ערב ויהי-בקר יום הששי:

יום הששי – הוסיף ה"א בששי בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה. דבר אחר: "יום הששי" – פלם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה.

ויכלו השמים והארץ וכל-צבאם: ואשתכללו שמיא וארעא וכל חיליהוון:

ויכל א-להים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מפל-מלאכתו אשר עשה: ושיצי יי ביומא שביעאה עבידתיה דעבד ונח ביומא שביעאה מפל עבידתיה דעבד:

ויכל א-להים ביום השביעי – רבי שמעון אומר: בשר נדם שאינו יודע עתיו ורגעיו – צריך להוסיף מחול על הקדש. הקדוש ברוך הוא שיודע עתיו ורגעיו – נכנס בו פחוט השערה, ונראה כאלו פלה בו ביום. דבר אחר: מה היה העולם חסר? מנוחה. באת שבת באת מנוחה, פלטה ונגמרה המלאכה.

ויברך א-להים את-יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מפל-מלאכתו אשר-ברא א-להים לעשות:

ויברך ויקדש – ברכו במו, שפל ימות השבוע היה יורד להם עמר לגלגלת, ובששי לחם משנה. וקדשו במו, שלא ירד פלל בשבת. והמקרא כתוב על העתיד. **אשר ברא א-להים לעשות** – המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת, כפל ועשאה בששי, כמו שמפורש בבראשית רבה.

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות י-הוה א-להים ארץ ושמים:
וי א-להים ארעה ושמיא:
אלין תולדת שמיא וארעה פד אתבריאו ביומא דעבד

אלה – האמורים למעלה. תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' – למדה שכלם נבראו ביום ראשון. דבר אחר: "בהבראם" – בה"א ברעם, שנאמר: "בנה ה' צור עולמים", בשמי אותיות הללו של השם יצר שני עולמים. ולמדה כאן שהעולם הזה נברא בה"א, רמז שירדו הרשעים למטה לראות שמת, בה"א זאת שסתומה מכל צדדים ופתוחה למטה לרדת דרך שם.

וְכָל אֵילָנֵי חֲקֵלָא עַד לֹא הוּוּ בְּאַרְעָא וְכָל עֶסְבָּא דְחֲקֵלָא עַד לֹא צִמַח פְּלִי לֹא הַמְטִיר י-הוה א-להים וְאֵלֵי הָאָרֶץ וְאָדָם אִינוּ לְעֶבֶד אֶת-הָאֲדָמָה:
וְכָל אֵילָנֵי חֲקֵלָא עַד לֹא הוּוּ בְּאַרְעָא וְכָל עֶסְבָּא דְחֲקֵלָא עַד לֹא צִמַח אָרִי לֹא אַחִית יי א-להים מְטָרָא עַל אַרְעָא וְאָנֹשׁ לִית לְמַפְלַח יַת אַדְמָתָא:

טרם יהיה בארץ – כל "טרם" שבמקרא לשון "עד לא" הוא. ואינו לשון "קודם", ואינו נפעל לומר "הטרים" כאשר יאמר "הקדים". וזה מוכיח, ועוד אחר: "כי טרם תיראון" – עדיין לא תיראון. ואף זה תפרש: עדיין לא היה בארץ כשנגמרה בריאת העולם בשמי קודם שנברא אדם. "וכל עשב השדה טרם יצמח" – עדין לא צמח. ובשלישי שכתוב: "ותוצא הארץ" – לא יצאו, אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום שמי. **כי לא המטיר** – ומאי טעמא "לא המטיר"? לפי ש"אדם אין לעבוד את האדמה", ואין מכיר בטובתם של גשמים. וכשכא אדם ונדע שהם צורך לעולם, התפלל עליהן וירדו, וצמחו האילנות והדשאים. ה' א-להים – ה' הוא שמו, א-להים שהוא שליט ושופט על כל. וכן פרוש זה בכל מקום לפי פשוטו: ה' שהוא א-להים.

וְאֵד יַעֲלֶה מִן-הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת-כָּל-פְּנֵי הָאֲדָמָה:
וְעִנְנָא הָוָה סְלִיק מִן אַרְעָא וּמִשְׁקֵי יַת כָּל אֲפִי אַדְמָתָא:
 ואד יעלה – לענין בריתו של אדם העלה התהום והשקה העננים לשרות העפר ונברא אדם. כגבל זה שנותן מים ואחר כך לש את העסה, אף כאן "והשקה" ואחר כך "וייצר".

וַיִּצְרֹךְ י-הוה א-להים אֶת-הָאָדָם עֶפְרָל מִן-הָאֲדָמָה וַיִּפְחַח בְּאִפּוּהִי וַיִּפְחַח בְּאִפּוּי גִשְׁמֵת תַּיִם וַיְהִי הָאָדָם לְגִנְפֵשׁ חֲזָה:
וַיִּבְרָא יי א-להים ית אדם עפרא מן ארעה ונפח באפוהי גשמתא דחיי והות באדם לרוח ממללא:

וייצר – שמי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים. אבל בהמה שאינה עומדת לדיון לא נכתב ביצירתה שני יוד"ן. **עפר מן האדמה** – צבר עפרו מכל האדמה מארבע רוחות, שכל מקום שימות – שם תהא קולטתו לקבורה. דבר אחר: נטל עפרו ממקום שנאמר בו: "מזבח אדמה תעשה לי" – הלואי תהיה לו כפרה ויוכל לעמוד. **ויפח באפיו** – עשאו מן התחתונים ומן העליונים: גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים. לפי שביום ראשון נבראו שמים וארץ, בשני ברא רקיע לעליונים, בשלישי "תראה היבשה" לתחתונים, ברביעי ברא מאורות לעליונים, בחמישי "ישרצו המים" לתחתונים – הןקק בשמי לבראות בו בעליונים ובתחתונים, ואם לאו יש קנאה במעשה בראשית שיהיו אלו רבים על אלו בבריאת יום אחד. **לגפש חיה** – אף בהמה וסיה נקראו "גפש חיה", אף זו של אדם חיה שבכולן, שנתוסף בו דעה ודבור.

וַיִּטָּע י-הוה א-להים גִּן-בְּעֵדֵן מִקְדָּם וַיִּשָּׂם שָׁם אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר:
וַיַּצַּב יי א-להים גִּנְתָא בְּעֵדֵן מִלְּקַדְמִין וְאֲשֶׁרֵי תַמְּוִן יַת אָדָם דְּבָרָא:

מקדם – במזרחו של עדן נטע את הגן. ואם תאמר: הרי כבר פתח "ויברא א-להים את האדם..." ? ראיתי בפרייתא של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי משלשים ושנים מדות שהתורה נדרשת, וזו אחת מהן: כלל שלא תכריז מעשה – הוא פרטו של ראשון. "ויברא א-להים את האדם" זהו כלל: סתם בריאתו מהיכן וסתם מעשיו. חזר ופירש "וייצר ה' א-להים...", ויצמח לו גן עדן, ונייחיהו בגן עדן, ויפל עליו תרדמה – השומע סבור שהוא מעשה אחר, ואינו אלא פרטו של ראשון. וכן אצל הבהמה חזר וכתב: "וייצר ה' א-להים מן האדמה כל חית השדה", כדי לפרש "ויבא אל האדם" לקרות שם, וללמד על העופות שנבראו מן הרקק.

וַיִּצְמַח י-הוה א-להים מִן-הָאֲדָמָה כָּל-עֵץ נֹחַד לְמַרְאֵה וטוב לְמַאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב ורע:
וַאֲצִמַח יי א-להים מן ארעה כל אילן דמרגג למחזי וטב למיכל ואילן חייא במציעות גנתא ואילן דאכלי פירוהי חכמין בין טב לבייש:

ויצמח – לענין הגן הכתוב מדבר. בתוך הגן – באמצע הגן.

וַנְהַר יִצְא מֵעֵדֵן לְהִשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים:
וַנְהַר יִצְא מֵעֵדֵן לְהִשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים:

שֵׁם הָאֲחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסַּבָּב אֶת כָּל-אָרֶץ הַחִוְלָה אֲשֶׁר-שָׁם הַזָּהָב:
שום חד פישון הוא מקיף ית כל ארע חוילה דתמן דהבא:

פישון – הוא גילוס נהר מצרים, ועל שם שמימיו מתברכין ועולין ומשקין את הארץ נקרא "פישון", כמו: "ופשו פְּרָשִׁיו". דבר אחר: "פישון" – שהוא מגדל פשתן, שנאמר אצל מצרים: "ובשו עבדי פשתים".

וזהב הארץ הוא טוב שם הבדלח ואבן השמים: **וזהב דארעא היהא טב תמן בדולחא ואבני בורלא:**

ושם הנהר השני גיחון הוא הסובב את פלי ארץ פוש: **ושום נהרא תנינא גיחון הוא מקיף ית כל ארע פוש:**

גיחון – שְׁהִיָּה הוֹלֵךְ וְהוֹמָה. וְהִמְנִיתוּ גְדוּלָּה מְאֹד, כְּמוֹ: "וכי גיח" – שְׁמַנְגַם וְהוֹלֵךְ וְהוֹמָה.

ושם הנהר השלישיל חדקל הוא ההלך קדמת אשור ונהר הרביעי הוא פרת: **ושום נהרא תליתאה דגלת הוא מהלך למדנתא דאתור ונהרא רביעאה הוא פרת:**

חדקל – שְׁמִימֵי סֻדִּין וְקִלִּין. פֶּרֶת – שְׁמִימֵי פְרִין וְרַבִּין וּמְבָרִין אֶת הָאָדָם. פּוּשׁ וְאַשׁוּר – עֲדִינִין לֹא הִיוּ, וְכַתֵּב הַמִּקְרָא עַל שֵׁם הָעֵתִיד. קִדְמַת אַשׁוּר – לְמִזְרְחָהּ שֶׁל אַשׁוּר. הוּא פֶּרֶת – הַחֹשֵׁב עַל כָּלָם, הַנּוֹכַח עַל שֵׁם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ויקח י-הנה א-להים את-האדם וינחהו בגן-עדן לעבדה ולשמרה: **ידבר יי א-להים ית אדם ואשרייה בגנתא דעדן למפלחה ולמטרה:**

ויקח – לְקַחְו בְּדַבְרִים נְאִים וּפְתָהוּ לִיכְנָס.

ויצו י-הנה א-להים על-האדם לאמר מפל עץ-הגן אכל תאכל: **ופקיד יי א-להים על אדם למימר מפל אילן גינתא מיכל תיכול:**

ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו פי ביום אכלה ממנו מות תמות: **ומאילן דאכלי פירוהי חכמין בין טב לביש לא תיכול מניה ארי ביומא דתיכול מניה ממת תמות:**

ולאמר י-הנה א-להים לא-טוב היות האדם לבדו אעשה-לו עזר כנגדו: **ואמר יי א-להים לא תקין דיהי אדם בלחודוהי אעביד ליה סמך כקבליה:**

לא טוב היות... – שְׁלֹא יֵאמְרוּ שְׁתֵּי רְשׁוּיֹת הֵן: הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ כְּנַגְדוֹ – זָכָה "עזר", לא זָכָה "כנגדו" לְהִלָּחֵם.

ויצר י-הנה א-להים מן-האדמה פל-חית השדה ואת פל-עוף השמים ויבא אל-האדם לראות מה יקרא-לו וכל אשר יקרא-לו האדם נפש חיה הוא שמו: **ויברא יי א-להים מן ארעא פל חית ברא וית פל עופא דשמיא ואיתי לות אדם למחזי מא יקרי להון וכל דהנה קרי ליה אדם נפשא חיתא הוא שמייה:**

ויצר מן האדמה – היא יצירה היא עשייה האמורה למעלה: "ויצא א-להים את חית הארץ...". אלא בא ופרש שהעופות נבראו מן הרקק: לפי שאמר למעלה מן המים נבראו, וכאן אמר מן האדמה נבראו. ועוד למדה פאן שבשעת יצירתו מיד בו ביום הביאם אל האדם לקרות להם שם. ובדברי אגדה: יצירה זו לשון רדוי וכבוש, כמו: "פי תצור אל עיר" – שֶׁכְּבָשׁוֹן תַּחַת יָדוֹ שֶׁל אָדָם. וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה... – סָרְסְהוּ וּפְרָשְׁהוּ: "כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם שֵׁם, הוּא שְׁמוֹ" לְעוֹלָם.

שלישי

ויקרא האדם שמות לכל-הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה ולאדם לא-מצא עזר כנגדו: **ויקרא אדם שמיהו לכל בעירא ולעופא דשמיא ולכל חית ברא ולאדם לא אשפח סמך כקבליה:**

ולאדם לא מצא עזר... ויפל ה' א-להים תרדמה – כְּשֶׁהִבְיָאוּ, הִבְיָאוּ לִפְנֵי כָּל מִין וּמִין זָכָר וּנְקֵבָה. אָמַר: לְכֹלָם יֵשׁ בֶּן זֹג, וְלִי אֵין בֶּן זֹג? מִיָּד "ויפל".

ויפל י-הנה א-להים תרדמה על-האדם ויישן ויקח אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה: **ורמא יי א-להים שינתא על אדם ודמוה ונסיב חדא מעלעוהי ומלי בשרא תחותה:**

מצלעותיו – מִסְטְרִין, כְּמוֹ: "ולצלע המשכון". זֶה שְׁאֵמְרוּ: שְׁנֵי פְרָצוּפִים נִבְרָאוּ. וַיִּסְגֵּר – מְקוּם הַחֲתוּךְ. וַיִּישָׁן וַיִּקַּח – שְׁלֹא יִרְאֶה חֲתִיכַת הַבָּשָׂר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְרְאוּ וְתַתְּבִינָה עֲלָיו.

ויבן י-הנה א-להים את-הצלע אשר-לקח מן-האדם לאשה ויבאה אל-האדם: **ויבנא יי א-להים ית עלעא דנסיב מן אדם לאתתא ואיתניה לות אדם:**

ויבן – כבננו, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה לקבל הנלד, כאוצר של חטים שהוא רחב מלמטה וקצר מלמעלה שלא יכביד משאו על קירותיו. ויבן את הצלע לאשה – להיות אשה, כמו: "ניעש אותו גדעון לאפוד" – להיות אפוד.

ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת:
ותקרי אתה ארי מבעלה נסיבא דא:

זאת הפעם – מלמד שבא אדם על כל בהמה וסיה, ולא נתקררה דעתו בהם. לזאת יקרא אשה כי מאיש... – לשון נופל על לשון. מכאן שבקרא העולם בלשון הקדש.

על-כן יעזב-איש את-אביו ואת-אמו וידבק באשתו והיו לבשר אחד:
על פן ישבוק גבר בית משכבי אבוהי ואמיה וידבוק באתמיה ויהון לבסרא חד:

על פן יעזב איש – רום הקדש אומרת פו, לאסור על בני נח עריות. לבשר אחד – הנלד נוצר על ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד.

ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו:
והיו תרוניהון ערטלאין אדם ואתמיה ולא מתפלמין:

ולא יתבוששו – שלא היו יודעים דרך צניעות להבחין בין טוב לרע. ואף על פי שנתנה בו דעה לקרות שמות, לא נסן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ, ונכנס בו יצר הרע ונדע מה בין טוב לרע.

והנחש הנה ערום מפל תנת השדה אשר עשה ו-הנה א-להים ויאמר אליהאשה אף כיי-אמר א-להים לא תאכלו מפל עץ הגן:
וחויה הנה חכים מפל חית ברא דעבד יי א-להים ויאמר לאתמא בקושטא אמר יי לא תיכלון מפל אילן גנתא:

והנחש הנה ערום – מה ענין זה לכאן? הנה לו לסמוך "ניעש לאדם ולאשתו פתנות עור וילבישם". אלא למדך מאיזו עצה קפץ הנחש עליהם: ראה אותם ערמים ועוסקים בתשמיש לעין כל ונתאנה לה. ערום מפל – לפי ערמתו וגדלתו היתה מפלתו: "ערום מפל", "ארור מפל". אף כי אמר... – שמה אמר לכם "לא תאכלו מפל..."? ואף על פי שראה אותם אוכלים משאר פרות, הרבה עליה דברים כדי שתשיבנו, ויבא לדבר באותו העץ.

ותאמר האשה אל-הנחש מפרי עץ-הגן נאכל:
ומפרי העץ אשר בתוך-הגן אמר א-להים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן-תמתו:

ותאמר האשה אל-הנחש מפרי עץ-הגן נאכל: ואתה אתה אתתא לחויה מפירי אילן גנתא ניכול:
ומפרי אילנא דבמציעות גנתא אמר יי לא תיכלון מניה ולא תקרבון ביה דלמא תמותון:

ולא תגעו בו – הוסיפה על הצווי, לפיכך באה לידי גרעון. הוא שגאמר: "אל תוסף על דבריו".

ויאמר הנחש אל-האשה לא-מות תמתון:
ואמר חויה לאתמא לא ממת תמותון:

לא מות תמותון – דחפה עד שנגעה בו, אמר לה: בשם שאין מיתה בנגיעה, כך אין מיתה באכילה.

כי ידע א-להים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כא-להים ידעי טוב ורע:
ארי גלי קדם יי ארי ביומא דתיכלון מניה יתפתחון עיניכון ותהון פרברבין חכמין בין טב לביש:

כי יודע – כל אמן שונא את בני אמונתו: מן העץ אכל וקרא את העולם. והייתם כא-להים – יוצרי עולמות.

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה-הוא לעינים ונחמד העץ להשפיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם-לאישה עמה ויאכל:
וחזת אתתא ארי טב אילנא למיכל וארי אסו הוא לעיניו ומרגג אילנא לאסתפללא ביה ונסיבת מאביה ואכלת ויהבת אף לבעלה עמה ואכל:

ותרא האשה – ראתה דבריו של נחש והנאו לה והאמינתו. כי טוב העץ – להיות כא-להים. וכי תאוה הוא לעינים – כמו שאמר לה: "ונפקחו עיניכם". ונחמד העץ להשפיל – כמו שאמר לה: "יודעי טוב ורע". ותתן גם לאישה – שלא תמות היא, ויחנה הוא וישא אחרת. גם – לרבבות בהמה וסיה.

ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרת:
ואתפתחא עיני תרוניהון וידעו ארי ערטלאין אנון וחטיטו להון טרפי תיניו ועבדו להון זריון:

ותפקחנה... – לענין הסקמה דבר הכתוב, ולא לענין ראייה ממש, וסוף המקרא מוכיח. וידעו כי עירמם הם – אף הסומא יודע כשהוא ערום? אלא מהו "יודעו כי עירמם הם"? מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה. עלה תאנה – הוא העץ שאכלו ממנו: בדבר שנתקלקלו

בו נתקנו, אבל שאר העצים מנעו מלטול עליהם. ומפני מה לא נתפרסם העץ? שאין הקדוש ברוך הוא חפץ להונות בריה, שלא יכלימוהו ויאמרו: זהו שלקה העולם על ידו. מדרש רבי תנחומא.

וישמעו את-קול י-הוה א-להים מתהלך בגן לרות היום ויתחבא האדם ואשתו מפני י-הוה א-להים בתוך עץ הגן:
וישמעו ית קל מימרא די א-להים מהלך בגנתא למנח יומא ואטמר אדם ואתתיה מן קדם יי א-להים בגו אילן גנתא:

וישמעו – יש מדרשי אגדה רבים, וכבר סדרים רבותינו על מכוונם בבראשית רבה ובשאר מדרשות. ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא, ולאגדה המישבת דברי המקרא דבר דבור על אפניו. וישמעו? שמעו את קול הקדוש ברוך הוא שהיה מתהלך בגן. לרות היום – לאותו רוח שהשמש באה לשם, וזו היא מערכת, שלפנות ערב חמה במערב, והם סרחו בעשירית.

ויקרא י-הוה א-להים אל-האדם ויאמר לו איפה:
ויקרא יי א-להים לאדם ואמר ליה אן את:
איפה – יודע היה היכן הוא, אלא לפני עמו בדברים, שלא יחשבו להשיב אם יענישוהו פתאום. וכן בקונו אמר לו "אי הכל אחיד", וכן בבלעם "מי האנשים האלה עמך", לפני עמקה בדברים. וכן בחזקתו בשלושי מרודף בלאדן.

ויאמר את-קולך שמעתי בגן ואיך פני-עירם אנכי ואתבא:
ואמר ית קל מימרך שמעית בגנתא ודחילית ארי ערטלאי אנא ואטמרית:

ויאמר מי הגיד לך פני עירם אתה המוהעץ אשר צויתיה לבלתי אכל-ממנו אכלת:
ואמר מאן חוי לך ארי ערטלאי את המן אילנא דפקידתך בדיל דלא למיכל מגיה אכלתא:

מי הגיד לך – מאין לך לדעת מה בושתי יש בעומד ערום? המן העץ – בתמיה.

ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה-לי מוהעץ ואכל:
ואמר אדם אתתא דיהבת עמי היא יתבת לי מן אילנא ואכלית:
אשר נתתה עמדי – כאן כפר בטובה.

ויאמר י-הוה א-להים לאשה מה-זאת עשית ותאמר האשה הנחש השיאני ואכל:
ואמר יי א-להים לאתתא מא דא עבדת ואמרת אתתא חויה אטעיני ואכלית:
השיאני – הטעני, כמו: "אל ישיא לכם חזקיהו".

ויאמר י-הוה א-להים אל-הנחש פני עשית זאת ארור אתה מפל-הבהמה ומפל חית השדה על-גחונך תלך ועפר תאכל פל-ימי חייך:
ואמר יי א-להים לחויה ארי עבדת דא ליט את מפל בעירא ומפל חית ברא על מעד תיניל ועפרא תיכול פל יומי חייך:

פני עשית זאת – מפאן שאין מהפכים בזכותו של מסית. שאלו שאלו למע עשית זאת, הנה לו להשיב: "דברי הרב ודברי התלמיד, דברי מי שומעין?". מפל הבהמה ומפל חית השדה – אם מבהמה נתקלל, מחיה לא כל שכן? העמידו רבותינו מדרש זה במסכת בכורות: ללמד שימי עבורו של נחש שבע שנים. על גחונך תלך – רגלים היו לו ונקצצו.

ואיבה אושית בינה ובין האשה ובין זרעה ובין זרעה הוא ישובף ראש ואתה תשובנו עקב:
ידבבו אשוי בינה ובין אתתא ובין בנה ובין בנהא הוא יהי דכיר מא דעבדת ליה מלקדמין ואת תהי נטר ליה לסופא:

ואיבה אשית – אתה לא נתפונת אלא שימות אדם פשיאכל הוא תחלה ותשא את חנה, ולא באת לדבר אל חנה תחלה אלא לפי שהנשים דעתן קלות להתפתות, ויודעות לפתות את בעליהן, לפיכך "ואיבה אשית". ישובף – כמתה, כמו: "ואכות אותו", ומרגומו "ושפית תמיה". ואתה תשובנו עקב – לא יחיה לה קומה ותשכנו בעקבו, ואף משם תמיתנו. ולשון "תשובנו" כמו "נשף בהם", פשינחש בא לנשוף הוא נושף כמין שריקה, ולפי שהלשון נופל על הלשון כתב לשון "נשיפה" בשניהם.

אל-האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרנך בעצב תלדי בנים ואל-אישך תשוקתך והוא ימשל-בך:
לאתתא אמר אסגאה אסגי צערכי ועדוייכי בצער תלידיו בניו ולנת בעליך תהי תיאובתיה והוא ישלוט ביך:

עצבונך – זה צער גדול בנים. והרנך – זה צער העבור. בעצב תלדי בנים – זה צער הלדה. ואל אישך תשוקתך – לתשמיש. ואף על פי כן אין לה מצח לתובעו בפה, אלא "הוא ימשול בך" – הפל ממנו ולא ממך. תשוקתך – תאונה, כמו: "נפשו שוקקה".

וּלְאָדָם אָמַר כִּי־שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתֶּךָ וְתֹאכַל מִן־
הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אַרְוָה
הָאָדָמָה בְּעֵבֹרְךָ בְּעֵצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

אַרְוָה הָאָדָמָה בְּעֵבֹרְךָ – מַעֲלָה לֶךָ דְּבָרִים אַרְוִירִים, כְּגוֹן: זְבוּבִים, פְּרַעוֹשִׁים וְנְמָלִים. מִשָּׁל לִיּוֹצֵא לְמַרְבוֹת רָעָה וְהַבְּרִיּוֹת מְקַלְלוֹת שְׂדֵים
שְׂנֵיבָק מֵהֶם.

וְקוֹיץ וְדַרְדַּר תִּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: וְכוּבִיז וְאַטְדִּין תִּצְמַח לָךְ וְתִיכּוֹל יֵת עֶסְבָּא דְחַקְלָא:

וְקוֹיץ וְדַרְדַּר תִּצְמִיחַ לָךְ – הָאֶרֶץ. כְּשֶׁתִּזְרַעְנָה מִיְּמֵי זְרַעִים – תִּצְמַחַם קוֹיץ וְדַרְדַּר, קוּבִיזִים וְעֵשְׂבִיּוֹת, וְהֵן נֹאכְלִים עַל יְדֵי תְקוּוֹן. וְאָכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב
הַשָּׂדֶה – וְמָה קָלְלָהּ הִיא זֹאת? וְהִלָּא בִּבְרָכָה נֹאמַר לוֹ: "הִנֵּה נִתְּמִי לְכֶם אֵת כָּל עֵשֶׂב זֹרַע זֹרַע...?" אֵלֶּיךָ מָה אָמַר כָּאֵן בְּרֹאשׁ הָעֵנָן: "אַרְוָה
הָאָדָמָה בְּעֵבֹרְךָ בְּעֵצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה", וְאַחַר הָעֵצְבוֹן "וְקוֹיץ וְדַרְדַּר תִּצְמַח לָךְ" – כְּשֶׁתִּזְרַעְנָה קִטְנִית אוֹ יַרְקוֹת גְּנֵה, הִיא תִּצְמַח לָךְ קוּבִיזִים
וְדַרְדַּרִים וְשָׂאֵר עֵשְׂבֵי שָׂדֶה, וְעַל כְּרַחֲמֵי תֹאכְלֵם.

בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹּאכַל לָחֶם עַד שׁוֹבֶךָ אֶל־הָאָדָמָה כִּי
מִמֶּנָּה לִקְחַתָּ כִּי־עֲפָר אֶתָּה וְאֶל־עֲפָר תָּשׁוּב:
בְּזַעַת אֶפְיֶךָ – לְאַחַר שֶׁתִּטְרַח בּוֹ הַרְבֵּה.

וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הֵייתָה אִם
כָּל־חַי: וַיִּקְרָא אָדָם שׁוֹם אֶתְתִּיה חַוָּה אַרִי הִיא הָוֹת אִמָּא דְכָל
בְּנֵי אָנְשָׁא:

וַיִּקְרָא הָאָדָם – חַוָּה הַכְּתוּב לְעֵינֵינוּ הִרְאִינוּ: "וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת". וְלֹא הִפְסִיק אֶלֶּא לְלַמֶּדֶה שְׁעַל יְדֵי קְרִיאַת שְׁמוֹת נִזְדַּנְּגָה לוֹ חַוָּה, כְּמוֹ
שְׁכַתּוֹב: "וּלְאָדָם לֹא מִצָּא עֵזֶר כְּגִגְדוֹ", לְפִיכֶךָ "וַיִּפֹּל תְּרַדְמָה". וְעַל יְדֵי שְׁכַתּוֹב "וַיִּהְיֶה שְׁנֵיהֶם עֲרֻמִּים" סָמַךְ לוֹ פֶּרֶשֶׁת הַנְּחֹשׁ, לְהוֹדִיעַ שְׁמִתּוֹךְ
שְׂרָאָה עֲרוּמָה וְרָאָה אוֹתָם עֲסוּקִים בְּתַשְׁמִישׁ נִתְאַוָּה לָהּ, וּבֹא עֲלֵיהֶם בְּמַחְשָׁבָה וּבְמַרְמָה. חַוָּה – נּוֹפֵל עַל לְשׁוֹן "חַיָּה" שְׁמִתָּהּ אֵת וְלְדוֹמִיָּה.
כְּאֲשֶׁר תֹּאמַר: "מָה הִנֵּה לְאָדָם" בְּלְשׁוֹן "חַיָּה".

וַיַּעַשׂ יְיָ־הוֹה אֶל־לֵהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתַנּוֹת עוֹר
וַיִּלְבָּשֵׁם: וַעֲבַד יְיָ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ לְבוּשֵׁי דִיקָר עַל
מְשֻׁךְ בְּסָרְהוֹן וְאֶלְבִּישָׁנוֹן:
כְּתַנּוֹת עוֹר – יֵשׁ דְּבָרֵי אֲגָדָה אוֹמְרִים: חֲלָקִים כְּצַפְרוֹן הָיוּ מְדַבְּקִים עַל עוֹרוֹן. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: דְּבַר הַבָּא מִן הָעוֹר, כְּגוֹן צֶמֶר הָאֲרַנְבִּים שֶׁהוּא רַךְ
וְחַם, וְעֵשֶׂה לָהֶם כְּתַנּוֹת מִמֶּנּוּ.

רביעי

וַיֹּאמֶר יְיָ־הוֹה אֶל־לֵהִים הֵן הָאָדָם הִיָּה כְּאֶחָד
מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרָע וְעָתָה אֶפְרִישְׁלַח יָדוֹ וְלִקַּח
גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַתִּי לְעֵלָם:
הִיָּה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ – הָרִי הוּא יַחִיד בְּתַחְתּוֹנִים כְּמוֹ שְׂאֵנֵי יַחִיד בְּעֵלְיוֹנִים. וְמָה הִיא יַחִידוּתוֹ? "לְדַעַת טוֹב וְרָע", מָה שְׂאֵין כֵּן בְּבִהְמָה וְחַיָּה.
וְעָתָה אֶפְרִישְׁלַח יָדוֹ – וּמִשְׁחִיחָה לְעוֹלָם הָרִי הוּא קְרוֹב לְהַטְעוֹת הַבְּרִיּוֹת אַחֲרָיו וְלוֹמַר אִם הוּא אֶל־לוֹה. וַיֵּשׁ מְדַרְשֵׁי אֲגָדָה, אָכַל אִין מִשְׁבִּיין
עַל פְּשׁוּטוֹ.

וַיִּשְׁלַחְהוּ יְיָ־הוֹה אֶל־לֵהִים מִגֹּזְעָדוֹן לְעַבְדֵי אֶת־
הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:
וַיִּשְׁלַחְהוּ יְיָ אֱלֹהִים מִגֹּזְעָדוֹן לְעַבְדֵי אֶת־
הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:
הָאָדָם לָגוֹ עָדוֹן – בְּמִזְרַחוֹ שֶׁל גֹּזְעָדוֹן, חוּץ לְגֹן. אֵת הַכְּרוּבִים – מִלְּאֲכֵי חַבְלָה. הַחֲרָב הַמַּתְהַפְּכָת – וְלָהּ לְהַט לְאִים עָלָיו מִלְּפָנַי עוֹד לְגֹן.
תְּרַגּוּם "לְהַט", "שָׁנוֹן". וְהוּא כְּמוֹ "שָׁלַף שְׁנוּנָא" בְּסִנְהֶדְרִין, וּבְלְשׁוֹן לְעַ"ז לְמִ"א. וּמְדַרְשֵׁי אֲגָדָה יֵשׁ, וְאֵנִי אֵינִי כֹּא אֶלֶּא לְפְשׁוּטוֹ.

וַיִּגְרַשׁ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁפֹּךְ מִלְּקַדְמוֹ לְגֹזְעָדוֹן אֶת־
הַכְּרָבִים וְאֵת לְהַט הַחֲרָב הַמַּתְהַפְּכָת לְשִׁמְרֵי אֶת־
דָּרָךְ עֵץ הַחַיִּים:
וַיִּגְרַשׁ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁפֹּךְ מִלְּקַדְמוֹ לְגֹזְעָדוֹן אֶת־
הַכְּרָבִים וְאֵת לְהַט הַחֲרָב הַמַּתְהַפְּכָת לְשִׁמְרֵי אֶת־
דָּרָךְ עֵץ הַחַיִּים:
מִלְּקַדְמוֹ לְגֹזְעָדוֹן – בְּמִזְרַחוֹ שֶׁל גֹּזְעָדוֹן, חוּץ לְגֹן. אֵת הַכְּרוּבִים – מִלְּאֲכֵי חַבְלָה. הַחֲרָב הַמַּתְהַפְּכָת – וְלָהּ לְהַט לְאִים עָלָיו מִלְּפָנַי עוֹד לְגֹן.
תְּרַגּוּם "לְהַט", "שָׁנוֹן". וְהוּא כְּמוֹ "שָׁלַף שְׁנוּנָא" בְּסִנְהֶדְרִין, וּבְלְשׁוֹן לְעַ"ז לְמִ"א. וּמְדַרְשֵׁי אֲגָדָה יֵשׁ, וְאֵנִי אֵינִי כֹּא אֶלֶּא לְפְשׁוּטוֹ.

וְהָאָדָם יָדַע אֶת־חַוָּה וַתִּהְיֶה אִשְׁתּוֹ וַתִּהְיֶה אֶת־לִקְחוֹ
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ־הוֹה:
וְהָאָדָם יָדַע יְתָה אֶתְתִּיה וַעֲדִיאַת וַיִּלְיַדַת יְתָה קִינוֹ
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ־הוֹה:
וְהָאָדָם יָדַע יְתָה אֶתְתִּיה וַעֲדִיאַת וַיִּלְיַדַת יְתָה קִינוֹ
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ־הוֹה:
וְהָאָדָם יָדַע יְתָה אֶתְתִּיה וַעֲדִיאַת וַיִּלְיַדַת יְתָה קִינוֹ
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ־הוֹה:

וְהָאָדָם יָדַע יְתָה אֶתְתִּיה וַעֲדִיאַת וַיִּלְיַדַת יְתָה קִינוֹ
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ־הוֹה:
וְהָאָדָם יָדַע יְתָה אֶתְתִּיה וַעֲדִיאַת וַיִּלְיַדַת יְתָה קִינוֹ
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ־הוֹה:
וְהָאָדָם יָדַע יְתָה אֶתְתִּיה וַעֲדִיאַת וַיִּלְיַדַת יְתָה קִינוֹ
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ־הוֹה:

וְהָאָדָם יָדַע יְתָה אֶתְתִּיה וַעֲדִיאַת וַיִּלְיַדַת יְתָה קִינוֹ
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ־הוֹה:
וְהָאָדָם יָדַע יְתָה אֶתְתִּיה וַעֲדִיאַת וַיִּלְיַדַת יְתָה קִינוֹ
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ־הוֹה:
וְהָאָדָם יָדַע יְתָה אֶתְתִּיה וַעֲדִיאַת וַיִּלְיַדַת יְתָה קִינוֹ
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ־הוֹה:

והאדם ידע – כּבֵר קוֹדֶם הַעֲנִן שֶׁל מַעֲלָה, קוֹדֶם שְׁחָטָא וְנִטְרַד מִזֶּן עֲדוֹ, וְכֵן הַהֲרִיז וְהַלִּידָהּ. שָׁאֵם כְּתֹב: "וַיַּדַע אָדָם" – נִשְׁמַע שֶׁלְאַחַר שְׁנִטְרַד הָיָה לוֹ בְּנִים. קִיָּן – עַל שֵׁם "קִנְיִתִי". אֵת ה' – כְּמוֹ: עִם ה'. לְשִׁבְרָא אוֹתִי וְאֵת אִישִׁי, הוּא לְבַדּוֹ בְּרָאָנוּ, אֲבָל בְּזֶה שְׁתַּפִּים אָנוּ עִמּוֹ. אֵת קִיָּן... אֵת אַחֲיוֹ אֵת הֶבֶל – שְׁלֹשׁ "אַתִּים" רַבּוּיִים הֵם, מְלַמֵּד שֶׁתְּאוּמָה נולְדָה עִם קִיָּן, וְעִם הֶבֶל נולְדוּ שְׁתֵּים. לְכֹךְ נֶאֱמַר "וַתִּסְּף".

וַתִּסְּף לְלֶדֶת אֶת־אֲחִיו אֶת־הֶבֶל וַיְהִי־הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקִיָּן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:
וְאוֹסִיפֹת לְמִילֵד יֵת אַחֲוֵיהִי יֵת הֶבֶל וְהָיָה הֶבֶל רֹעֵי עֲנָא וְקִיָּן הָיָה פֹלֵחַ בְּאַרְעָא:

רֹעֵה צֹאן – לְפִי שְׁנַתְקַלְלָה הָאֲדָמָה, פִּרְשׁ לוֹ מִעֲבוּדָתָהּ.

וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיֵּבֵא קִיָּן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לִי־הוָה:
וְהָיָה מִסוּף יוֹמָיו וְאִתִּי קִיָּן מֵאַבָּא דְאַרְעָא קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ:

מִפְּרֵי הָאֲדָמָה – מִן הַגְּרוּעַ. וַיֵּשׁ אֲגָדָה שְׂאוּמְרֵת: זֶרַע פִּשְׁתָּן הָיָה.

וְהֶבֶל הֵבִיא גַם־הוּא מִבְּכֹרוֹת צֵאָנוּ וּמִחֶלְבֵהֶן וַיִּשְׁעֵ וַי־הָיָה אֶל־הֶבֶל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:
וְהֶבֶל אִתִּי אָף הוּא מִבְּפִרְי עֲנִיָּה וּמִשְׁמִינֵיהוֹן וְהָיָה רֹעֵנָא מִן קָדָם יְיָ בְּהֶבֶל וּבְקוֹרְבָנֵיהִ:

וַיִּשְׁעֵ – וַיִּפְּן. וַיִּפְּן. וְכֵן: "וְאֵל יִשְׁעוּ" – אֵל יִפְּנוּ. וְכֵן: "שְׁעָה מִעֲלִיו" – פְּנָה מִעֲלִיו. וַיִּשְׁעֵ – נִרְדָּה אֵשׁ וְלַחֲסָה מִנְחָתוֹ.

וְאֶל־קִיָּן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שְׁעָה וַיִּחַר לְקִיָּן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּגְיוֹ:
וּבְקִיָּן וּבְקוֹרְבָנֵיהִ לֹא הָיָה רֹעֵנָא וְתַקִּיף לְקִיָּן לְחַדָּא וְאַתְּכַבִּישׁוּ אִפּוּהִי:

וַיִּנְאֶמֶר יְיָ־הוָה אֶל־קִיָּן לָמָּה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ פָּגְיֹךָ:
וַיִּנְאֶמֶר יְיָ לְקִיָּן לָמָּה תַקִּיף לְךָ וְלָמָּה אֲתַכְּבִישׁוּ אִפּוּךָ:

הָלֹא אִם־תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב לְפַתַח חַטָּאת רַבִּץ וְאֵלֶיךָ תִשׁוּקְתוֹ וְאַתָּה תִמְשָׁל־בוֹ:
הָלֹא אִם תִּיטִיב – כְּתַרְגוּמוֹ פְּרוּשׁוֹ. לְפַתַח חַטָּאת רוֹבֵץ – לְפַתַח קַבְרָךְ חַטָּאָךְ שְׂמוּר. וְאֵלֶיךָ תִשׁוּקְתוֹ – שֶׁל חַטָּאת, הוּא יִצָּר הָרַע, תְּמִיד שׁוֹקֵם וּמְתַאֲנֶה לְהַכְשִׁילֶךָ. וְאַתָּה תִמְשָׁל בּוֹ – אִם תִּרְצֶה תִתְגַּבֵּר עָלָיו.

וַיִּנְאֶמֶר קִיָּן אֶל־הֶבֶל אַחֲיוֹ וַיְהִי בִהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּבְרָח קִיָּן אֶל־הֶבֶל אַחֲיוֹ וַיִּהְרָגֵהוּ:
וַיִּנְאֶמֶר קִיָּן אֶל־הֶבֶל אַחֲיוֹ בְּהִיּוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּבְרָח קִיָּן אֶל־הֶבֶל אַחֲיוֹ וַיִּהְרָגֵהוּ:

וַיִּנְאֶמֶר קִיָּן אֶל־הֶבֶל – נִכְנַס עִמּוֹ בְּדַבְרֵי רִיב וּמִצָּה לְהַתְעוּלֵל עָלָיו לְהַרְגוֹ. וַיִּשׁ בְּזֶה מִדְּרָשֵׁי אֲגָדָה, אִךְ זֶה יִשׁוּבוֹ שֶׁל מִקְרָא.

וַיִּנְאֶמֶר יְיָ־הוָה אֶל־קִיָּן אֵי הֶבֶל אַחֲיֶךָ וַיִּנְאֶמֶר לֹא יָדַעְתִּי הַשְּׂמֵר אַחִי אֲנִכִי:
וַיִּנְאֶמֶר יְיָ לְקִיָּן אֵן הֶבֶל אַחֲוֶךָ וַיִּנְאֶמֶר לֹא יָדַעְנָא הַנְּטֵר אַחִי אֲנָא:

אֵי הֶבֶל אַחֲיֶךָ – לְהַפְנִס עִמּוֹ בְּדַבְרֵי נַחַת, אוֹלֵי יָשׁוּב וַיִּאֶמֶר: אֲנִי הִרְגֵתִיו וְחַטָּאתִי לְךָ. לֹא יָדַעְתִּי – נִעְשָׂה כְּגוֹנֵב דַּעַת הַעֲלִיּוֹנָה. הַשְּׂמוּר אַחִי – לְשׁוֹן תִּימָה הוּא. וְכֵן כָּל ה"א הַנִּקְוָדָה בַּחֲטָף פִּתְחָה.

וַיִּנְאֶמֶר מָה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמִי אַחֲיֶךָ צִעֲקִים אֵלֵי מִן־הָאֲדָמָה:
וַיִּנְאֶמֶר מָה עָבַדְתָּא קַל דָּם זֶרַעֲנִן דַּעֲתִידִין לְמַפְקָא מִן אַחֲוֶךָ קַבְלִן קָדָמִי מִן אַרְעָא:

דְּמִי אַחֲיֶךָ – דְּמוֹ וְדָם זֶרַעֲוִיתִיו. דְּבַר אַחֲרֵ: שְׁעָשָׂה בּוֹ פְּצָעִים הַרְבֵּה, שְׁלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מַהִיכֵן נִפְשׁוֹ יוֹצֵאָה.

וַעֲתָה אַרְוֵר אֲתָה מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת־פִּיהָ לְקַחַת אֶת־דְּמֵי אַחֲיֶךָ מִיָּדֶךָ:
וַיִּנְאֶמֶר מִן הָאֲדָמָה – יוֹתֵר מִמָּה שְׁנַתְקַלְלָה הִיא כְּבֹר בַּעֲוֹנָהּ, וְגַם בְּזוֹ הוֹסִיפָה לְחַטּוֹא: "אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת פִּיהָ לְקַחַת אֶת דְּמֵי אַחֲיֶךָ..."

כִּי תַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה לֹא־תִסְּף תַת־כַּחֲסָה לְךָ גַּע וְגַלִּי תִהִי בְּאַרְעֵי:
וְכַעֲנוּ לִיט אֶת מִן אַרְעָא דַּפְתַּחַת יֵת פּוּמָה וְקַבִּילַת יֵת דְּמָא דַּאֲחֲוֶךָ מִן יָדֶךָ:

כִּי תַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה לֹא־תִסְּף תַת־כַּחֲסָה לְךָ גַּע – וְגַלִּי תִהִי בְּאַרְעֵי – אֵין לְךָ רְשׁוּת לְדוֹר בְּמִקּוּם אַחֲדָה.

וְגַע וְגַד – אֵין לְךָ רְשׁוּת לְדוֹר בְּמִקּוּם אַחֲדָה.

ויאמר קין אלי-הנה גדול עוני מנשא:

ואמר קין קדם יי סגי חובי מלמשבק:

גדול עוני מנשא – בתמיה: אמה טוען עליונים ותחתונים, ועוני אי אפשר לטעון?.

הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר והייתי גע ונד בארץ והנה כל-מצאי נהרגני:

הא תריכתא יתי יומא דין מעל אפי ארעא ומן קדמך לית אפשר לאטמרא ואיהי מטלטל וגלי בארעא ויהי כל דישכחנני יקטלנני:

ויאמר לו י-הנה לכן כל-הרג קין שבעתים יקם וישם י-הנה לקין אות לבלתי הכות-אתו כל-מצאו:

ואמר ליה יי לכן כל קטוליא קין לשבעה דרין יתפרע מניה ושוי יי לקין אתא בדיל דלא למקטל יתיה כל דישכחניה:

לכן כל הורג קין – זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו ולא פרשו. "לכן כל הורג קין" לשון גערה: פה יעשה לו, כך וכך ענשו, ולא פרש ענשו. **שבעתים יקם** – איני רוצה להגמם מקין עכשו, לסוף שבעה דורות אני נוקם נקמתי ממנו, שיעמוד לך מבני בניו ויהרגו. וסוף המקרא שאמר "שבעתים יקם", והיא נקמת הבל משנו, למדנו שתחלת מקרא לשון גערה היא, שלא תהא ברעה מזיקתו. וכיוצא בו: "ויאמר דוד כל מכה יבואי ויגע בצנור" – ולא פרש מה יעשה לו. אבל דבר הכתוב ברמז: "כל מכה יבואי ויגע בצנור", ויקרב אל השער ויכבשו, ואת העורים...", וגם אותם יכה על אשר אמרו "העור והפסס לא יבא אל תוך הבית" – המכה את אלו אני אעשנו ראש ושר. כאן קצר דבריו, ובדברי השמים פרש: "הנה לראש ולשר". **וישם ה' לקין אות** – חקק לו אות משמו במצחו.

ויצא קין מלפני י-הנה וישב בארץ-נוד קדמת-עדן:

ויפק קין מן קדם יי ויטיב בארע גלי ומטלטל דהות עבידא עלוהי מלקדמין כגנתא דעדן:

ויצא קין – יצא בהכנעה כגונב דעת העליונה. **בארץ נוד** – בארץ שכל הגולים נדים שם. **קדמת עדן** – שם גלה אביו כשגורש מגן עדן, שנאמר: "וישכן מקדם לגן עדן" את שמירת דרך מבוא הגן, שיש ללמוד שהנה אדם שם. ומצינו רוח מנרחית קולטת בכל מקום את הרוצחים, שנאמר: "אז בדיל משה... מנרחה שמש". דבר אחר: "בארץ נוד" – כל מקום שהולך היתה הארץ מנדענעה תחתיו, והבריות אומרים: "סורו מעליו, זהו שהרג את אחיו".

ונדע קין את-אשתו ותהר ותלד את-חנוך ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר בשם בנו חנוך:

וידע קין ית אתמיה ועדיאת וילידת ית חנוך והנה בני קרמא וקרא שמה דקרמא בשום בריה חנוך:

ויהי קין בונה עיר, ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך.

ויולד לחנוך את-עירד ועירד ילד את-מחויאל ומחויאל ילד את-מתושאל ומתושאל ילד את-למך:

ואתיליד לחנוך ית עירד ועירד אוליד ית מחויאל ומחויאל אוליד ית מתושאל ומתושאל אוליד ית למך:

ועירד ילד – יש מקום שהוא אומר בזכר "הוליד", ויש מקום שהוא אומר "ילד". שהלדה משמשת שתי לשונות: לידת האשה ניישטר"א בלע"ז, וזריעת תולדות האיש איננינדרי"ר בלע"ז. כשהוא אומר "הוליד" בלשון הפעיל, מדבר בלידת האשה: "פלוגי הוליד את אשתו בן או בת". כשהוא אומר "ילד" מדבר בזריעת האיש.

חמישי

ויקח-לו למך שתי נשים שם האחת עדה ושם השנית צלה:

ונסיב ליה למך תרתין נשין שום חדא עדה ושום תנייתא צלה:

ויקח לו למך – לא הנה לו לפרש כל זה, אלא ללמדנו מסוף הענין, שקנים הקדוש ברוך הוא הבטחתו שאמר: "שבעתים יקם קין". עמד למך לאחר שהוליד בנים ועשה דור שביעי, והרג את קין, וזה שאמר: "כי איש הרגתי לפצעי...". **שתי נשים** – כך הנה דרפן של דור המבול: אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש. זו שהיא לתשמיש משקה כוס של עקרין כדי שתעקר, ומקשטת ככלה ומאכילה מעדנים, וחברתה נזופה ואבלה כאלמנה. וזהו שפרש איוב: "רועה עקרה לא תלד, ואלמנה לא יטיב", כמו שמפורש באגדת "חלק". **עדה** – היא של פריה ורביה, ועל שם שמגנה עליו ומוסרת מאצלו: "עדה" תרגום של "סורה". **צלה** – היא של תשמיש, על שם שיושבת תמיד בצלו. דברי אגדה הם בכראשית רבה.

ותלד עדה את-יבל הוא הנה אבי ישב אהל ומקנה:

וילידת עדה ית יבל הוא הנה רבהון דיתבי משפנין ומרי בעיר:

אָבִי יֵשֵׁב אֵהָל וּמִקְנָה – הוּא הָיָה הָרֵאשׁוֹן לְרוּעֵי בַּהֲמוֹת בַּמִּדְבָּרוֹת, יוֹשֵׁב אֵהָלִים חָדָשׁ כַּאֲשֶׁר וְחָדָשׁ כַּאֲשֶׁר בְּשִׁבִיל מַרְעָה צֹאנָיו. וְכִשְׁפָּלָה הַמַּרְעָה בְּמִקּוּם זֶה, הוֹלֵךְ וְתוֹקֵעַ אֵהָלוֹ בְּמִקּוּם אֲחֵר. וּמְדַרְשׁ אֲנִיחָה: בּוֹנֵה בָתִּים לְעִבּוּדָה זָרָה, כְּמָה דָּאֵת אָמַר: "סִמְלָה הַקְּנָאָה הַמִּקְנָה". וְכֵן אָחִיו תּוֹפֵשׁ כְּנֹר וְעוֹגֵב – לְזַמֵּר לְעִבּוּדַת כּוֹכְבִים.

וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי כָּל־תַּפְּשׁ כְּנֹר וְעוֹגֵב:
וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה רִבְהוֹן דָּכָל דְּמִנְגֵן עַל פּוֹם נִבְלָא יְדַעֵי זְמַר כְּנָרָא וְאַבּוּבָא:

וְצִלָּה גַם־הוּא יִלְדָּה אֶת־תּוֹבֵל לְיוֹן לְטַשׁ כָּל־חֲרָשׁ נַחֲשֵׁת וּבִרְזֵל וְאַתּוֹת תּוֹבֵל־לְהִינן נַעֲמָה:
וְצִלָּה אַף הִיא יִלְיָדַת יֵת תּוֹבֵל קִינן הוּא הָיָה רִבְהוֹן דָּכָל דִּיְדַעֵי עֲבִידַת נַחֲשָׂא וּבִרְזֵלָא וְאַתְתִּיָּה דְתּוֹבֵל קִינן נַעֲמָה:

תּוֹבֵל קִינן – תּוֹבֵל אֲמִנּוֹתוֹ שֶׁל קִינן, "תּוֹבֵל" לְשׁוֹן "תַּבְּלִין": תַּבְּל וְהִתְקִין אֲמִנּוֹתוֹ שֶׁל קִינן לַעֲשׂוֹת כְּלֵי זִינן לְרוּצְחִים. לְטַשׁ כָּל חֲרָשׁ נַחֲשֵׁת וּבִרְזֵל – מְסַדֵּד אֲמִנּוֹת נַחֲשֵׁת וּבִרְזֵל, כְּמוֹ: "יִלְטוּשׁ עֵינָיו לִי". "חֲרָשׁ" אֵינּוּ לְשׁוֹן פֶּעַל, אֲלָא לְשׁוֹן פּוֹעֵל, שֶׁהָרִי נְקוּד קִמְצָן וְטַעֲמוֹ לְמַטָּה, כְּלוּמַר: מְסַדֵּד וּמְצַחֵצֵחַ כָּל כְּלֵי אֲמִנּוֹת נַחֲשֵׁת וּבִרְזֵל. נַעֲמָה – הִיא אֲשֶׁתוֹ שֶׁל נָח.

וַיֹּאמֶר לְמֶדֶד לְנַפְשׁוֹ עֲדָה וְצִלָּה שָׁמַעַת קְלֵי נְשִׁי לְמֶדֶד אֲצִיתָא לְמֶדֶד הַאֲזִינָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הֲרַגְתִּי לְפַצְעֵי וְיִלְדַת לְחַבְרָתִי:
וַיֹּאמֶר לְמֶדֶד לְנַפְשׁוֹ עֲדָה וְצִלָּה שָׁמַעַת קְלֵי נְשִׁי לְמֶדֶד אֲצִיתָא לְמִימָרִי לֹא גּוֹבְרָא קְטִילִית דְּבַדִּילִיָּה אֲנָא סְבִיל חוּבִין לְמַמַּת וְאַף לֹא עוֹלִימָא חַבִּילִית דְּבַדִּילִיָּה יִשְׁתִּיבִי זְרַעֵי:

שָׁמַעַת קוּלֵי – שָׁמְעוּ נְשִׁי פּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ מִתְשַׁמֵּשׁ, לְפִי שֶׁהֲרַג אֶת קִינן וְאֶת תּוֹבֵל קִינן בְּנוֹ. שֶׁהָיָה לְמֶדֶד סוּמָא וְתּוֹבֵל קִינן מוֹשְׁכוֹ, וְרָאָה אֶת קִינן וְנִדְמָה לוֹ כְּסִיָּה, וְאָמַר לְאִבּוֹ לְמַשׁוּף בְּקַשְׁתּוֹ, וְהֲרָגוֹ. וְכִינן שִׁדְעָה שֶׁהוּא קִינן זְכוּר, הִפָּה כֶּף אֶל כֶּף וְסַפֵּק אֶת בְּנוֹ בִּינְיָהֶם וְהֲרָגוֹ. וְהָיָה נְשִׁי פּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ, וְהוּא מְפִיֶסוֹ: "שָׁמַעַת קוּלֵי" – לְהִשְׁמַע לִי לְתַשְׁמִישׁ. וְכִי "אִישׁ" אֲשֶׁר "הֲרַגְתִּי", "לְפַצְעֵי" הוּא נְהַרְגָה? וְכִי אֲנִי פַצְעִיתִי מִזִּיד, שֶׁיְהִי הַפַּצְעָה קְרוּי עַל שְׁמִי? "וְיִלְדַת" אֲשֶׁר הֲרַגְתִּי, "לְחַבְרָתִי" נְהַרְגָה? כְּלוּמַר: עַל יְדֵי חַבְרָתִי? בְּתַמִּיָּה, וְהִלָּא שׁוֹגֵג אֲנִי וְלֹא מִזִּיד! לֹא זֶהוּ פַצְעֵי וְלֹא זֶהוּ חַבְרָתִי. "פַּצְעָה" – מַכַּת חֶרֶב אוֹ חֵץ, נְבִירִידוֹר"א בְּלַע"ז.

כִּי שְׁבַעֲתִים יִקְבְּלוּ וְלְמֶדֶד שְׁבַעֲתִים וְשַׁבְעָה:
אַרִי שְׁבַעֲתִים דְּרִין אֲתִילָאוּ לְקִינן הִלָּא לְלֶמֶד בְּרִיָּה שְׁבַעֲתִים וְשַׁבְעָה:

כִּי שְׁבַעֲתִים יִקְבְּלוּ – קִינן שֶׁהֲרַג מִזִּיד נִתְלָה לוֹ עַד שְׁבַעֲתִים דּוֹרוֹת, אֲנִי שֶׁהֲרַגְתִּי שׁוֹגֵג לֹא כָּל שְׁכָן שִׁיתְלָה לִי שְׁבִיעִיּוֹת הֲרַבָּה? **שְׁבַעֲתִים וְשַׁבְעָה** – לְשׁוֹן רַבּוּי שְׁבִיעִיּוֹת אַחַד לוֹ, כֶּף דְּרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא. וּמְדַרְשׁ בְּרַאשִׁית רַבָּה: לֹא הֲרַג לְמֶדֶד כְּלוּם, וְנְשִׁי פּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ מְשַׁקְיָמוּ פְרִיָּה וְרַבָּה, לְפִי שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרָה לְכַלּוֹת זְרַעוֹ שֶׁל קִינן לְאַחַר שְׁבַעֲתִים דּוֹרוֹת. אָמַרְנוּ: מָה אֲנִי יוֹלְדוֹת לְבַהֲלָה? לְמַחֵר הַמַּבּוּל בָּא וְשׁוֹטֵף אֶת הַכָּל! וְהוּא אָמַר לְהֵן: "וְכִי אִישׁ הֲרַגְתִּי לְפַצְעֵי"? וְכִי אֲנִי הֲרַגְתִּי אֶת הַכָּל, שֶׁהָיָה אִישׁ בְּקוּמָה וְיִלְדַת בְּשָׁנִים, שֶׁיְהִי זְרַעֵי כְּלָה בְּאוֹתוֹ עוֹן? וְמָה קִינן שֶׁהֲרַג נִתְלָה לוֹ שְׁבַעֲתִים דּוֹרוֹת, אֲנִי שֶׁלֹּא הֲרַגְתִּי לֹא כָּל שְׁכָן שִׁיתְלוּ לִי שְׁבִיעִיּוֹת הֲרַבָּה? וְזֶה קַל וְחֹמֶר שֶׁל שְׁטוּת, אִם כֵּן אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹבָה אֶת חוּבוֹ וּמְקַיֵּם אֶת דְּבָרוֹ.

וַיִּדַע אָדָם עוֹד אֶת־אֲשֶׁתוֹ וַתִּלְדַּד בֵּן וַתִּקְרָא אֹת־וְיָדַע אָדָם עוֹד יֵת אֲתִמִּיָּה וַיִּלְיָדַת בֵּר וַיִּקְרָא יֵת שְׁמִיָּה שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שֵׁת־לִי אֶ־לְהִיב זְרַע אַחַר תַּחַת הַכָּל כִּי הֲרָגוּ קִינן:
וַיִּדַע אָדָם... – בָּא לוֹ לְמֶדֶד אֲצֵל אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְקָבַל עַל נְשִׁיו, אָמַר לְהֵם: וְכִי עֲלִיכֶם לְדַקְדַּק עַל גְּזִירָתוֹ שֶׁל מִקּוּם? אֲתֵם עֲשׂוּ מִצְוַתְכֶם וְהוּא יַעֲשֶׂה אֶת שְׁלוֹ! אָמַרוּ לוֹ: קִשׁוּט עֲצָמָה תַחֲלָה, וְהִלָּא פְרִשְׁתָּ מֵאֲשֶׁתָּה זֶה מֵאָה וְשְׁלֹשִׁים שָׁנָה מְשַׁנְקִנְסָה מִיתָה עַל יְדֵי. מִיָּד "וַיִּדַע אָדָם...". וְמָהוּ "עוֹד"? לְלַמּוֹד שֶׁנִּתְּסַפֵּה לוֹ תַאֲנֹה עַל תַּאֲנֹתוֹ.

וַיִּלְשֵׁת גַּם־הוּא יִלְדַּד בֵּן וַיִּקְרָא אֹת־שְׁמוֹ אֲנֹשׁ אֲזַ וְהִתֵּל לְקָרָא בְּשֵׁם יְ־הוָה:
וַיִּלְשֵׁת אַף הוּא אֲתִילִיד בֵּר וַיִּקְרָא יֵת שְׁמִיָּה אֲנֹשׁ בְּכִינן בְּיוֹמוֹהִי תָלוּ בְּנֵי אֲנָשָׂא מְלַצְלָאָה בְּשֵׁמָא דִּינָּ:

אֲזַ הוֹחַל – לְשׁוֹן חֲלִין: לְקָרָא אֶת שְׁמוֹת הָאָדָם וְאֶת שְׁמוֹת הָעֲצָבִים בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לַעֲשׂוֹתָן אֱלִילִים וְלַקְרוֹתָן אֱלֹהוֹת. **שִׁישִׁי** **זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֵת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֶ־לְהִיב דִּין סֵפֶר תּוֹלְדֵת אָדָם בְּיוֹמָא דְבְרָא יְיָ אָדָם בְּדָמוֹת אֶ־אָדָם בְּדָמוֹת אֶ־לְהִיב עֲשָׂה אֹתוֹ:**

פְּרִשְׁתָּ תּוֹלְדַת בְּנֵי אָדָם
זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם – זֶה הוּא סְפִירַת תּוֹלְדוֹת אָדָם, וּמְדַרְשִׁי אֲנִיחָה יֵשׁ רַבִּים. בְּיוֹם בְּרָא... – מִגִּיד שְׁבִיעִים שֶׁנִּבְרָא הוֹלִיד.

זָכַר וּנְקָבָה בְּרָאָם וַיִּבְרָךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֹת־שְׁמָם דְּכַר וּנְקָבָה בְּרָאָנוּ וּבְרִיךְ יִתְהוֹן וַיִּקְרָא יֵת שׁוּמְהוֹן אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָם:
בְּיוֹמָא דְאַתְבְּרִיאוּ:

<p>וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בְּדָמוֹתָו כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת:</p>	<p>וַיְחִי אָדָם מֵאָה וּתְלָתַיִן שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בְּדָמוֹתֶיהָ דְדָמֵי לִיה וַיִּקְרָא יְת שְׁמִיהָ שֵׁת:</p>
<p>שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה – עד כאן פָּרַשׁ מִן הָאִשָּׁה.</p>	
<p>וַיְהִי־יְמֵי־אָדָם אַחֲרַי הוֹלִידוֹ אֶת־נִשְׁת שְׁמִנָּה מֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>	<p>וַהּוּ יוֹמֵי אָדָם בְּתַר דְּאוֹלִיד יְת שֵׁת תְּמַנִּי מֵאָה שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן:</p>
<p>וַיְהִי־כֹל־יְמֵי אָדָם אַחֲרֵי־חַי תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת:</p>	<p>וַהּוּ כֹּל יוֹמֵי אָדָם דְּחִיָּא תְּשַׁע מֵאָה וּתְלָתַיִן שָׁנָיִן וּמִית:</p>
<p>וַיְחִי־נִשְׁת תְּמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אַנּוֹשׁ:</p>	<p>וַיְחִיָּ שֵׁת מֵאָה וַחֲמִישׁ שָׁנָיִן וְאוֹלִיד יְת אַנּוֹשׁ:</p>
<p>וַיְחִי־נִשְׁת אַחֲרַי הוֹלִידוֹ אֶת־אַנּוֹשׁ שִׁבְעַ שָׁנִים וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>	<p>וַיְחִיָּ שֵׁת בְּתַר דְּאוֹלִיד יְת אַנּוֹשׁ תְּמַנִּי מֵאָה וּשְׁבַע שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן:</p>
<p>וַיְהִי־כֹל־יְמֵי־נִשְׁת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:</p>	<p>וַהּוּ כֹּל יוֹמֵי שֵׁת תְּשַׁע מֵאָה וְתַרְתַּא עֶסְרֵי שָׁנָיִן וּמִית:</p>
<p>וַיְחִי אַנּוֹשׁ תְּשַׁעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־קִינָן:</p>	<p>וַיְחִי אַנּוֹשׁ תְּשַׁעִין שָׁנָיִן וְאוֹלִיד יְת קִינָן:</p>
<p>וַיְחִי אַנּוֹשׁ אַחֲרַי הוֹלִידוֹ אֶת־קִינָן תְּמִשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>	<p>וַיְחִי אַנּוֹשׁ בְּתַר דְּאוֹלִיד יְת קִינָן תְּמַנִּי מֵאָה וַחֲמִישׁ עֶסְרֵי שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן:</p>
<p>וַיְהִי־כֹל־יְמֵי אַנּוֹשׁ תְּמִשׁ שָׁנִים וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:</p>	<p>וַהּוּ כֹּל יוֹמֵי אַנּוֹשׁ תְּשַׁע מֵאָה וַחֲמִישׁ שָׁנָיִן וּמִית:</p>
<p>וַיְחִי קִינָן שְׁבַעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־מֶהֱלֵלָאֵל:</p>	<p>וַיְחִי קִינָן שְׁבַעִין שָׁנָיִן וְאוֹלִיד יְת מֶהֱלֵלָאֵל:</p>
<p>וַיְחִי קִינָן אַחֲרַי הוֹלִידוֹ אֶת־מֶהֱלֵלָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>	<p>וַיְחִי קִינָן בְּתַר דְּאוֹלִיד יְת מֶהֱלֵלָאֵל תְּמַנִּי מֵאָה וְאַרְבָּעִין שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן:</p>
<p>וַיְהִי־כֹל־יְמֵי קִינָן עֶשְׂר שָׁנִים וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:</p>	<p>וַהּוּ כֹּל יוֹמֵי קִינָן תְּשַׁע מֵאָה וְעֶסְר שָׁנָיִן וּמִית:</p>
<p>וַיְחִי מֶהֱלֵלָאֵל תְּמִשׁ שָׁנִים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־נִרְד:</p>	<p>וַיְחִי מֶהֱלֵלָאֵל שְׁתִּין וַחֲמִישׁ שָׁנָיִן וְאוֹלִיד יְת נִרְד:</p>
<p>וַיְחִי מֶהֱלֵלָאֵל אַחֲרַי הוֹלִידוֹ אֶת־נִרְד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>	<p>וַיְחִי מֶהֱלֵלָאֵל בְּתַר דְּאוֹלִיד יְת נִרְד תְּמַנִּי מֵאָה וּתְלָתַיִן שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן:</p>
<p>וַיְהִי־כֹל־יְמֵי מֶהֱלֵלָאֵל תְּמִשׁ וּתְשַׁעִים שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:</p>	<p>וַהּוּ כֹּל יוֹמֵי מֶהֱלֵלָאֵל תְּמַנִּי מֵאָה וּתְשַׁעִין וַחֲמִישׁ שָׁנָיִן וּמִית:</p>
<p>וַיְחִי־נִרְד שְׁתַּיִם וּשְׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־חֲנוּךְ:</p>	<p>וַיְחִי נִרְד מֵאָה וְשְׁתִּין וְתַרְתִּין שָׁנָיִן וְאוֹלִיד יְת חֲנוּךְ:</p>
<p>וַיְחִי־נִרְד אַחֲרַי הוֹלִידוֹ אֶת־חֲנוּךְ שְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>	<p>וַיְחִי נִרְד בְּתַר דְּאוֹלִיד יְת חֲנוּךְ תְּמַנִּי מֵאָה שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן:</p>
<p>וַיְהִי־כֹל־יְמֵי־נִרְד שְׁתַּיִם וּשְׁשִׁים שָׁנָה וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:</p>	<p>וַהּוּ כֹּל יוֹמֵי נִרְד תְּשַׁע מֵאָה וְשְׁתִּין וְתַרְתִּין שָׁנָיִן וּמִית:</p>

וַיְחִי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־מִתְוַשְׁלַח:

וַחֲנֵי חֲנוּךְ שְׁתַּיִן וַחֲמִישׁ שָׁנָיִן וְאוֹלִיד יֵת מִתְוַשְׁלַח:

וַיְחִי־לֵךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מִתְוַשְׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

וַהֲלִיךְ חֲנוּךְ בְּדַחֲלָתָא דִּי בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת מִתְוַשְׁלַח תְּלַת מָאָה שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן:

וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ – צָדִיק הָיָה וְקָל בְּדַעְתּוֹ לָשׁוּב לְהַרְשִׁיעַ, לְפִיכֹךְ מֵהַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְסָלְקוּ וְהִמִּיתוּ קוֹדֵם זְמַנּוּ. וְזֶהוּ שְׁשָׁנָה הַפְּתוּב בְּמִיתָתוֹ לְכַתוּב "וְאֵינְנו" – בְּעוֹלָם לְמֵלֶאֶת שְׁנוֹתָיו.

וַיְחִי כָּל־יְמֵי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה:

וַהּוּוּ כָּל יוֹמֵי חֲנוּךְ תְּלַת מָאָה וְשְׁתַּיִן וַחֲמִישׁ שָׁנָיִן:

וַיְחִי־לֵךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וְאֵינְנוּ כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים: כִּי לָקַח אוֹתוֹ – לְפָנָי זְמַנּוּ, כְּמוֹ "הִגְנִי לֹקַח מִמֶּךָ אֶת מַחְמַד עֵינַיִךְ".

וַהֲלִיךְ חֲנוּךְ בְּדַחֲלָתָא דִּי וְלִיתְוֵהי אַרְי אַמִּית יֵתִיה יֵי:

שביעי

וַיְחִי מִתְוַשְׁלַח שִׁבְעַ וְשָׁמְנַים שָׁנָה וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־לְמֹךְ:

וַחֲנֵי מִתְוַשְׁלַח מָאָה וְתַמְנָן וְשִׁבְעַ שָׁנָיִן וְאוֹלִיד יֵת לְמֹךְ:

וַיְחִי מִתְוַשְׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לְמֹךְ שְׁתַּיִם וְשָׁמוֹנִים שָׁנָה וְשִׁבְעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

וַחֲנֵי מִתְוַשְׁלַח בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת לְמֹךְ שִׁבְעַ מָאָה וְתַמְנָן וְתַרְתַּיִן שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן:

וַיְחִי־לֵךְ חֲנוּךְ מִתְוַשְׁלַח תְּשַׁע וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְתִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיְמִית:

וַהּוּוּ כָּל יוֹמֵי מִתְוַשְׁלַח תְּשַׁע מָאָה וְשְׁתַּיִן וְתִשְׁעַ שָׁנָיִן וַמִּית:

וַיְחִי־לְמֹךְ שְׁתַּיִם וְשָׁמְנַים שָׁנָה וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּן: וַיּוֹלֶד בֶּן – שְׁמֹנְנָן וּבְנָה הַעוֹלָם.

וַחֲנֵי לְמֹךְ מָאָה וְתַמְנָן וְתַרְתַּיִן שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בֶּר:

וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לְאֹמֶר זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעַשְׁשֵׁנוּ וּמִעֲצָבוֹן יְדִינּוּ מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אָרָרָה יְהוָה:

וַיִּקְרָא יֵת שְׁמִיָּה נֹחַ לְמִימַר דִּין יִנְחַמְנָנָא מִעוֹבְדָנָא וּמִלִּיאוֹת יְדָנָא מִן אַרְעָא דְלָטָה יֵי:

זֶה יִנְחַמְנוּ – יִנְחַם מִמֶּנּוּ אֶת עֲצָבוֹן יְדִינּוּ. עַד שְׁלֹא בָּא נֹחַ לֹא הָיָה לָהֶם כְּלֵי מַחְרִישָׁה, וְהוּא הִכִּין לָהֶם. וְהִיְתָה הָאֲרִץ מוֹצִיאָה קוֹצִים וְנִרְדְּרִים כְּשׁוֹרְעִים חֲטִים מִקְלָתוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאוֹן, וּבִימֵי נֹחַ נִחָה. וְזֶהוּ "יִנְחַמְנוּ". וְאִם לֹא תִפְרָשֶׁהוּ כִּךְ אֵין טַעַם הַלְשׁוֹן נֹפֵל עַל הַשֵּׁם, וְאֵתָה צְרִיךְ לְקָרוֹת שְׁמוֹ "מִנְחָם".

וַיְחִי־לְמֹךְ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמִשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וַחֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

וַחֲנֵי לְמֹךְ בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת נֹחַ חֲמִישׁ מָאָה וְתִשְׁעִין וַחֲמִישׁ שָׁנָיִן וְאוֹלִיד בָּנָיִן וּבָנָן:

וַיְחִי כָּל־יְמֵי־לְמֹךְ שִׁבְעַ וְשָׁבְעִים שָׁנָה וְשִׁבְעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיְמִית:

וַהּוּוּ כָּל יוֹמֵי לְמֹךְ שִׁבְעַ מָאָה וְשִׁבְעִין וְשִׁבְעַ שָׁנָיִן וַמִּית:

וַיְחִי־נֹחַ בֶּן־חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד נֹחַ אֶת־שֵׁם אֶת־תָּחַם וְאֶת־יָפֶת:

וַהּוּוּ נֹחַ בֶּר חֲמִישׁ מָאָה שָׁנָיִן וְאוֹלִיד נֹחַ יֵת שֵׁם יֵת תָּחַם וְיֵת יָפֶת:

בֶּן חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה – אָמַר רַבִּי יוֹדָן: מַה טַעַם כָּל הַדּוֹרוֹת הוֹלִידוּ לְמָאָה שָׁנָה וְזֶה לְחֲמִשׁ מֵאוֹת? אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִם רְשָׁעִים הֵם יֵאָבְדוּ בְּמִים וְרַע לְצָדִיק זֶה, וְאִם צָדִיקִים הֵם אֲטָרִים עֲלֵיו לְעִשׂוֹת תִּיבוֹת הַרְבֵּה. כְּבֹשׁ אֶת מַעְיָנּוֹ וְלֹא הוֹלִיד עַד חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה יָפֶת הַגָּדוֹל שְׁבָבְנָיו רָאוּי לְעַנְשׁוֹן לְפָנָי הַמְּבֹרַךְ. דְּכַתִּיב: "כִּי הִנְעַר בֶּן מָאָה שָׁנָה יְמוֹת" – רָאוּי לְעַנְשׁוֹ לְעִתִּיד; וְכֵן לְפָנָי מִתֵּן תּוֹרָה. אֶת שֵׁם אֶת תָּחַם וְאֶת יָפֶת – וְהֵלֵא יָפֶת הַגָּדוֹל הוּא? אֵלֵא בְּתַחֲלָה אֵתָה דּוֹרֵשׁ אֶת שְׁהוּא צָדִיק, וְנוֹלַד כְּשֶׁהוּא מֵהוּל, וְשָׁאֲבָרְהֶם יְצָא מִמֶּנּוּ וְכוּ'.

וַיְחִי כִּי־הִתְחַל הָאָדָם לָרֵב עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וּבָנוֹת יִלְדוּ לָהֶם:

וַהּוּוּ כֵּד שְׁרִיאוּ בְּנֵי אֲנָשָׁא לְמַסְגִּי עַל אַפִּי אַרְעָא וּבְנֵתָא אַתְּלִידָא לְהוּן:

וַיֵּרָאוּ בְנֵי-הָאֱלֹהִים אֶת-בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ:

וַחֲזוּ בְנֵי רִבְרֵבְיָא ית בְּנַת אַנְשָׁא אַרִי שְׁפִירָן אַנְיוֹן וַנְּסִיבוּ לַהוֹן נָשִׁין מִכָּל דְּאֲתָרְעִיאוּ:

בְּנֵי-הָאֱלֹהִים – בְּנֵי הַשָּׁרִים וְהַשׁוֹפְטִים. דְּבָר אַחֵר: "בְּנֵי-הָאֱלֹהִים" הֵם הַשָּׁרִים הַהוֹלְכִים בְּשִׁלְחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֲף הֵיוּ מִתְעַרְבִים בָּהֶם. כָּל "אֱ-לֹהִים" שֶׁבִּמְקָרָא לְשׁוֹן מְרוֹת, וְזֶה יוֹכִיחַ: "וַאֲתָה תִּהְיֶה לוֹ לֹא-לֵהִים", "רְאֵה נִמְתִּיד אֱ-לֹהִים". כִּי טֹבֹת הֵנָּה – אָמַר רַבִּי יוֹדָן: "טֹבֹת" כְּתִיב, כִּשְׁהָיוּ מְטִיבִין אוֹתָהּ מְקֻשָּׁטֶת לְפָנֶיךָ לְחַפָּה, הִנֵּה גְדוֹל נִכְנָס וּבוֹעֵלָה תַחְלָה. מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ – אֲף בְּעוֹלַת בַּעַל, אֲף הַזָּכָר וְהַבְּהֵמָה.

וַיֵּאמֶר יְ-הוָה יִ-הְיֶה לֹא-יִלְדוֹן רוּחִי בְּאָדָם לְעֹלָם בְּשֹׁגֵם הוּא בָּשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה:

וַאֲמַר יְיָ לֹא יִתְקַיִּים דְּרָא בִּישָׁא הָדִין קְדָמִי לְעֹלָם בְּדִיל דְּאֲנוּן בְּסָרְא וְעוֹבְדֵיהוֹן בִּישִׁין אַרְפָּא יְהִיב לַהוֹן מֵאָה וְעֶסְרִין שָׁנִין אִם יִתּוּבוּן:

לֹא יִדּוֹן רוּחִי בְּאָדָם – לֹא יִתְרַעַם וְיָרִיב רוּחִי עָלַי בְּשִׁבִיל הָאָדָם. לְעֹלָם – לְאֹרְךָ יָמִים. הֵנָּה רוּחִי נִדּוֹן בְּקַרְבִּי אִם לְהִשְׁחִית וְאִם לְרַחֵם, לֹא יִהְיֶה מְדוֹן זֶה בְּרוּחִי "לְעוֹלָם", כְּלוּמַר לְאֹרְךָ יָמִים. בְּשֹׁגֵם הוּא בָּשָׂר – כְּמוֹ "בְּשֹׁגֵם", כְּלוּמַר: בְּשִׁבִיל שֹׁגֵם זֹאת בּוֹ, שֶׁהוּא בָּשָׂר וְאֲף עַל פִּי כּוֹן אֵינּוּ נִכְנָע לְפָנָי, וְמָה אִם יִהְיֶה אִשׁ אוֹ דְּבָר קָשָׁה? כִּי־צָא בּוֹ: "עַד שִׁקְמָתִי דְּבוּרָה", כְּמוֹ "שִׁקְמָתִי". וְכֵן: "שִׁאֲתָה מְדַבֵּר עִמִּי", כְּמוֹ "שִׁאֲתָה". אֲף "בְּשֹׁגֵם" כְּמוֹ "בְּשֹׁגֵם". וְהָיוּ יָמָיו... – עַד מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אַרְרִיד לָהֶם אִפִּי, וְאִם לֹא יִשׁוּבוּ אָבִיָּא עֲלֵיהֶם מְבוּל. וְאִם תֵּאמַר: מִשְׁנוּלַד כִּפֹּת עַד הַמְּבוּל אֵינּוּ אֵלָּא מֵאָה שָׁנָה? אֵינּוּ מִקְדָּם וּמֵאַחֵר בְּתוּרָה, כְּכָר הִיָּתָה הַסְּגוּרָה גְּזוּרָה עֶשְׂרִים שָׁנָה קוֹדָם שֶׁהוּלִיד נִסַּח תּוֹלְדוֹת, וְכֵן מְצִינּוּ בְּסִדְרָא עוֹלָם. לֹשׁ מְדַרְשֵׁי אַגְדָּה רַבִּים בְּ"לֹא יִדּוֹן", אָבִל זֶה הוּא צְחָצְחוֹת פְּשׁוּטוֹ.

הַנְּפֹלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ בִּימֵים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵיהֶם אֲשֶׁר יָבִאוּ בְּנֵי-הָאֱלֹהִים אֶל-בְּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדוּ לָהֶם הֵמָּה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁמַיִם:

גְּבַרְיָא הוּוּ בְּאַרְעָא בְּיוֹמֵיָא הָאֲנוּן וְאֲף בְּתַר כּוֹן דְּעֵאלִין בְּנֵי רִבְרֵבְיָא לְוֹת בְּנַת אַנְשָׁא וַיִּלְדוּן לַהוֹן אֲנוּן גְּבַרְיָא דְּמַעְלָמָא אֲנָשִׁין דְּשָׁמַיָא:

הַנְּפֹלִים – עַל שֵׁם שֶׁנִּפְּלוּ וְהִפִּילוּ אֶת הָעוֹלָם. וּבְלִשׁוֹן עִבְרִית לְשׁוֹן "עֲנָקִים" הוּא. בִּימֵים הָהֵם – בִּימֵי דוֹר אָנוּשׁ וּבְנֵי קִיֵּן. וְגַם אַחֲרֵי כּוֹן – אֲף עַל פִּי שְׂרָאוּ בְּאֶבְדָּן שֶׁל דוֹר אָנוּשׁ, שֶׁעֲלָה אוֹקֵינּוּס וְהִצִּיף שְׁלִישׁ הָעוֹלָם, לֹא נִכְנָע דוֹר הַמְּבוּל לְלִמּוּד מֵהֶם. אֲשֶׁר יָבִאוּ – הָיוּ יוֹלְדוֹת עֲנָקִים כְּמוֹתֶם. הַגִּבּוֹרִים – לְמָרוֹד בְּמְקוֹם. אֲנָשֵׁי הַשָּׁמַיִם – אוֹתָן שֶׁנִּקְבּוּ בְּשֵׁמוֹת: עִירַד, מְחוּיָאֵל, מְתוּשָׁאֵל, שֶׁנִּקְבּוּ עַל שֵׁם אֶבְדָּן שֶׁנִּמְחוּ וְהִתְשׁוּ. דְּבָר אַחֵר: אֲנָשֵׁי שְׁמָמוֹן, שֶׁשָּׂמְמוּ אֶת הָעוֹלָם.

וַיֵּרָא יְ-הוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בְּאֶרֶץ וְכָל־יִצְרָא מִחֻשְׁבַּת לִבּוֹ רַק רַע כָּל־הַיּוֹם:

וַחֲזָא יְיָ אַרִי סְגִיאת בִּישַׁת אַנְשָׁא בְּאַרְעָא וְכָל יִצְרָא מִחֻשְׁבַּת לִבִּיהּ לַחֹד בִּישׁ כָּל יוֹמָא:

וַיִּנְתָּם יְ-הוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בְּאֶרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל־לִבּוֹ:

וְתַב יְיָ בְּמִימְרֵיהּ אַרִי עֲבַד ית אַנְשָׁא בְּאַרְעָא וַאֲמַר בְּמִימְרֵיהּ לְמַתְבַּר תּוֹקְפָהוֹן כְּרַעוּתִיהּ:

וַיִּנְתָּם ה' כִּי עָשָׂה – נִחְמָה הִיָּתָה לְפָנָיו שֶׁבְּרָאוּ בְּתַחְתּוֹנִים, שֶׁאֵלוּ הִנֵּה מִן הָעֲלִיוֹנִים הִנֵּה מְמַרְיָדוֹן. וַיִּתְעַצֵּב – הָאָדָם "אֵל לִבּוֹ" שֶׁל מְקוֹם: עֲלָה בְּמַחְשְׁבָתוֹ שֶׁל מְקוֹם לְהַעֲצִיבוֹ, זֶהוּ תַרְגוּם אוֹנְקִלוֹס. דְּבָר אַחֵר: "וַיִּנְתָּם" – נִהְפְּכָה מִחֻשְׁבָתוֹ שֶׁל מְקוֹם מִמַּדַּת רַחֲמִים לְמַדַּת הַדִּין, עֲלָה בְּמַחְשְׁבָה לְפָנָיו מֵהַלְעֵשׂוֹת בְּאָדָם שֶׁעָשָׂה בְּאֶרֶץ. וְכֵן כָּל לְשׁוֹן "נִחְמוֹם" שֶׁבִּמְקָרָא לְשׁוֹן "נִמְלָךְ מֵהַלְעֵשׂוֹת": "וַיִּכַּן אָדָם וַיִּתְנַחֵם", "וְעַל עֲבָדָיו תִּתְנַחֵם", "וַיִּנְתָּם ה' עַל הַרְעָה", "נִחְמָתִי כִּי הִמְלַכְתִּי" – כָּלֵם לְשׁוֹן מִחֻשְׁבָה אַחֲרַת הֵם. וַיִּתְעַצֵּב אֵל לִבּוֹ – נִתְאַבַּל עַל אֶבְדָּן מַעֲשֵׂה יָדָיו, כְּמוֹ: "נִעְצַב הַמֶּלֶךְ עַל בְּנוֹ". וְזוֹ כְּתִבְתִּי לְתִשׁוּבַת הַמִּינִים: גוֹי אֶחָד שֶׁשָּׂאֵל אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְתָּה, אָמַר לוֹ: אֵינּוּ אֲתָם מוֹדִים שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֵה אֶת הַנּוֹלָד? אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ: וְהֵא פְתִיב "וַיִּתְעַצֵּב אֵל לִבּוֹ"? אָמַר לוֹ: נוֹלַד לָךְ בֶּן זָכָר מִיָּמֶיךָ? אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ: וְמָה עָשִׂיתָ? אָמַר לוֹ: שִׁמְחָתִי וְשִׁמְחָתִי אֶת הַכָּל. אָמַר לוֹ: וְלֹא הִיָּיתָ יוֹדֵעַ שְׁסוּפּוֹ לְמוֹת? אָמַר לוֹ: בְּשַׁעַת הַדְּוָתָא – בְּשַׁעַת אֶבְלָא – אֶבְלָא. אָמַר לוֹ: כִּי מַעֲשֵׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲף עַל פִּי שְׁגָלוֹי לְפָנָיו שְׁסוּפּוֹן לְחַטּוֹא וּלְאַבְדָּן, לֹא נִמְנַע מִלְּכַרְאָן בְּשִׁבִיל הַצְּדִיקִים הַעֲתִידִים לְעֲמוּד מֵהֶם.

וַיֵּאמֶר יְ-הוָה אֲמַתָּה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בְּרֵאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נִחְמָתִי כִּי עָשִׂיתֶם:

וַאֲמַר יְיָ אֲמַחֲתִי ית אַנְשָׁא דְּבְרִיתִי מֵעַל אִפִּי אַרְעָא מֵאַנְשָׁא עַד בְּעִירָא עַד רַחֲשָׁא וְעַד עוֹפָא דְּשָׁמַיָא אַרִי תַבִּית בְּמִימְרֵי אַרִי עֲבַדְתַּנוּן:

וַיֵּאמֶר ה' אֲמַתָּה אֶת הָאָדָם – הוּא עֶפֶר, וְאָבִיָּא עָלָיו מִיָּם וְאֲמַתָּה אוֹתוֹ. לְכַךְ נֵאמַר לְשׁוֹן "מְחוּיָא". מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה – אֲף הֵם הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם. דְּבָר אַחֵר: הַכָּל נִבְרָא בְּשִׁבִיל הָאָדָם, וְכִינּוֹן שֶׁהוּא כָּלָה מֵהַ צְרָךְ בְּאֵלוֹ? כִּי נִחְמָתִי כִּי עָשִׂיתֶם – חֻשְׁבָתִי מֵהַלְעֵשׂוֹת עַל אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם.

וַיִּבֶן מִצָּא חָן בְּעֵינֵי יְ-הוָה:

וַיִּבֶן אֲשַׁכַּח רַחֲמִין קְדָם יְיָ:

יב וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: אֲמַנָּם כִּי אֲתֵם-עִם וְעַמְכֶם תְּמוֹת חֲכָמָה: גַּם-לִי לֵבָב | פְּמוֹכֶם לֹא-נִפְלְ אֲנֹכִי מִכֶּם וְאֶת-מִי-אֵין כְּמוֹ-אֱלֹהִים: שִׁחַק לְרַעְהוּ | אֲהִיָּה קָרָא לֹא-לוֹה וַיַּעֲגֶהוּ שְׁחֹק צַדִּיק תָּמִים: לִפְיֵד בּוֹז לַעֲשָׂתוֹת שֶׁאֲנִי נֶכֶח לְמוֹעֲדֵי רַגְלִי: וַיִּשְׁלִי אֱהָלִים | לְשִׁדְדִים וּבִטְחוֹת לְמַרְגְּזֵי אֵל לְאִשֶׁר הֵבִיא אֶ-לוֹה בִּידּוֹ: וְאוֹלָם שְׁאֵל-נָא בְהִמּוֹת וְתַרְךָ וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּגְד־לָךְ: אִוּ שִׁיח לְאַרְץ וְתַרְךָ וַיִּסְפְּרוּ לָךְ דְּגֵי הַיָּם: מִי לֹא-יִדַע בְּכָל-אֱלֹהִים כִּי יִדְ-י-הוֹה עֲשָׂתָה זֹאת: אֲשֶׁר בִּידּוֹ נִפְשׁ כָּל-חַי וְרוּחַ כָּל-בֶּשֶׂר-אִישׁ: הֲלֹא-אֲזַן מִלִּין תִּבְחַן וְחָךְ אֲכָל יִטְעַם-לוֹ: בִּישִׁישִׁים חֲכָמָה וְאַרְךָ יָמִים תְּבוֹנָה: עֲמוּ חֲכָמָה וּגְבוּרָה לוֹ עֲצָה וְתְבוּנָה: הֲיֵן יִהְרוּס וְלֹא יִבְנֶה יִסְגֵר עַל-אִישׁ וְלֹא יִפְתַּח: הֲיֵן יַעֲצֹר בַּמַּיִם וַיִּבְשּׁוּ וַיִּשְׁלַחֵם וַיַּחֲפֹכוּ-אֶרֶץ: עֲמוּ עַז וְתוֹשִׁיָה לוֹ שִׁגְג וּמִשְׁגָּה: מוֹלִיךְ יוֹעֲצִים שׁוֹלָל וְשֹׁפְטִים יְהוֹלֵל: מוֹסֵר מְלָכִים פֶּתַח וַיֹּאסֵר אֲזוֹר בְּמַתְנֵיהֶם: מוֹלִיךְ כְּהַגִּים שׁוֹלָל וְאַתְנִים יִסְלֶה: מְסִיר שֹׁפֵה לְנַאֲמָגִים וְטַעַם זְקֵנִים יִקַּח: שׁוֹפֵךְ בּוֹז עַל-גְּדִיבִים וּמְזִית אֲפִיקִים רַפָּה: מְגַלֶּה עֲמֻקּוֹת מְגִי-חֶשֶׁךְ וַיִּצָא לְאוֹר צִלְמוֹת: מְשַׁנֵּי לְגוֹיִם וַיִּאֲבָדֵם שִׁטַּח לְגוֹלִים וַיִּנְחֵם: מְסִיר לֵב רֹאשֵׁי עַם-הָאָרֶץ וַיִּתְעַם בְּתֵהוּ לֹא-דָרַךְ: וַיִּמְשָׁשׁוּ-חֶשֶׁךְ וְלֹא-אוֹר וַיִּתְעַם כְּשֹׁפֹר:

יג הֲיֵן כָּל רְאֵתָה עֵינֵי שְׁמַעְהָ אֲזַנִּי וְתִבּוֹן לָהּ: בְּדַעַתְכֶם יָדַעְתִּי גַם-אֲנִי לֹא-נִפְלְ אֲנֹכִי מִכֶּם: וְאוֹלָם אֲנִי אֶל-שִׁי-דֵי אֲדַבֵּר וְהוֹכַח אֶל-אֵל אֲחַפֵּץ: וְאוֹלָם אַתֶּם טְפִלֵי-שָׁקֶר רִפְאֵי אֵלִל כְּלַכֶּם: מִי-יָתוּ הַתַּרְשׁ תַּחְרִישׁוֹן וְתִהִי לָכֶם לְחֲכָמָה: וְשִׁמְעוּ-נָא תוֹכַחְתִּי וְרַבּוֹת שֹׁפְתֵי הַקְּשִׁיבוּ: הֲלֹאֵל תִּדְבְּרוּ עוֹלָה וְלוֹ תִדְבְּרוּ רַמְיָה: הֲפִנִי תִשְׁאֹן אִם-לֹאֵל תִּרְיָבוֹן: הֲטוֹב כִּי-יִחַקֵר אַתְּכֶם אִם-כִּי-תִלְכּוּ בְּאֲנוּשׁ תִּתְּלוּ בּוֹ: הוֹכַח יוֹכִיחַ אַתְּכֶם אִם-בְּשֹׁתֵר פְּנִים תִּשְׁאֹן: הֲלֹא שְׁאֵתוֹ תִּבְעַת אַתְּכֶם וּפְחָדּוֹ יִפֹּל עֲלֵיכֶם: זְכַרְנִיכֶם מִשְׁלֵי-אֶפֶר לְגַב־חֶמֶר גַּבֵּיכֶם: הַתַּחְרִישׁוּ מִמֶּנִּי וְאֲדַבֵּר-הָאֲנִי וַיַּעֲבֹר עָלַי מָה: עַל-מָה | אֲשָׂא בְּשָׂרִי בְּשִׁנֵּי וְנִפְשִׁי אֲשִׁים בְּכַפִּי:

יד הֲיֵן יִקְטֹלֵנִי לוֹ אֲיַחַל אֶד-דָּרְכֵי אֶל-פְּנֵי אוֹכִיחַ: גַּם-הוּא-לִי לִישׁוּעָה כִּי-לֹא לְפָנָיו חָגַף יָבוֹא: וְשִׁמְעוּ שְׁמוֹעַ מִלְּתִי וְאַחֲוֵתִי בְּאֲזַנֵּיכֶם: הֲהִנֵּה-נָא עָרַכְתִּי מִשִּׁפְט יָדַעְתִּי כִּי-אֲנִי אֲצַדֵּק: מִי-הוּא יָרִיב עִמָּדִי כִּי-עָתָה אֲתַרְיֵשׁ וְאֲגוּעַ: אֶד-שִׁתִּים אֶל-תַּעֲשׂ עִמָּדִי אֲזַ מִפְּנֵיךְ לֹא אֶסְתֵּר: כִּי-כִפֹּר מִעָלַי הֲרַחֵק וְאַמְתִּיךְ אֶל-תְּבַעַתְנִי: וַיִּקְרָא וְאֲנֹכִי אֲעִנֶה אֶו-אֲדַבֵּר וְהִשִּׁיבֵנִי: כִּי-כָמָה לִי עוֹנוֹת וְחַטָּאוֹת פְּשָׁעִי וְחַטָּאוֹתִי הִדִּיעֵנִי: לָמָּה-פְּנִיךְ תִּסְתִּיר וְתַחֲשִׁבֵנִי לְאוֹיֵב לָךְ: הֲהַעֲלֶה נִדְחָה תַעֲרוֹץ וְאֶת-קֶשׁ יָבֵשׁ תַרְדֹּף: כִּי-תִכְתֹּב עָלַי מְרֻרוֹת וְתוֹרִישֵׁנִי עוֹנוֹת גְּעוּרֵי: וְתִשָּׂם בְּסֹד | רַגְלֵי וְתִשְׁמֹר כָּל-אַרְחוֹתַי עַל-שָׂרְשֵׁי רַגְלֵי תִתְחַקֶּה: הֲיֵהוּא כְּרַקֵּב יִבְלֶה כְּבָגֵד אֲכָלוּ עֵשׂ:

יז אָדָם יְלוּד אִשָּׁה קָצֵר יָמִים וְשׁוֹבֵעַ-רְגֵזוֹ: כִּפְצִיץ יִצָא וַיִּמָּל וַיִּבְרַח כְּצֹל וְלֹא יַעֲמוּד: אֶה-עַל-זֶה פִּקְחַת עֵינֶיךָ וְאֲתִי תִבִּיא בְּמִשְׁפָּט עִמָּךְ: מִי-יִתֵּן טְהוֹר מִטְמָא לֹא אֶחָד: אִם-חֲרוּצִים | יָמִיו מְסַפְּרֵי-חַדְשָׁיו אֲתָךְ חָקוּ עֲשִׂית וְלֹא יַעֲבֹר: וְשַׁעַה מִעָלָיו וַיִּחַדֵּל עַד-יִרְצָה כְּשֹׁכִיר יוֹמוֹ: כִּי יֵשׁ לְעֵץ תִּקְוָה אִם-יִפְרַת וְעוֹד יִחַלֵּף וַיִּנְקַתּוּ לֹא תִחַדֵּל: אִם-יִזְקִין בְּאַרְץ שָׂרְשׁוֹ וְכַעֲפֹר יָמוֹת גִּזְעוֹ: מְרִיחַ מַיִם יִפְרַח וְעֲשָׂה קָצִיר כְּמוֹ-גִטֵּעַ: וְגִבֹר יָמוֹת וַיִּחַלֵּשׁ וַיִּגְוַע אָדָם וְאִיוֹ: אֲזַלוּ-מַיִם מִגִּי-יָם וְנִהָר יִחַרֵב וַיִּבְשׁ: וְאִישׁ שָׁכַב וְלֹא-יָקוּם עַד-בִּלְתִּי שָׁמַיִם לֹא יִקְצִו וְלֹא-יִעָרוּ מִשְׁנַתֶּם: מִי יָתוּ | בְּשִׂאוֹל תִּצְפֹּנִי תִסְתִּירֵנִי עַד-שׁוֹב אֲפֶךְ תִּשִׁית-לִי חֵק וְתִזְכְּרֵנִי: אִם-יָמוֹת גִּבֹר הִיִּתְנֶה כָּל-יָמֵי צָבָאִי אֲיַחַל עַד-יָבוֹא חֲלִיפְתִּי: הֲתִקְרָא וְאֲנֹכִי אֲעַנֶךָ לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִכְסֹּף: כִּי-עָתָה צַעֲדֵי תִסְפֹּר לֹא-תִשְׁמֹר עַל-חַטָּאוֹתֵי: חֲתָם בְּצִרוֹר פְּשָׁעִי וְתִטְפֹּל עַל-עוֹנֵי: וְאוֹלָם הֲרֵנוּפֵל יִבּוֹל וְצוֹר יַעֲתֵק מִמְּקוֹמוֹ: אֲבָגִים | שִׁחְקוּ מַיִם תִּשְׁטֹף-סִפִּיתֶיהָ עַפְר־אֶרֶץ וְתִקְוַת אֲנוּשׁ הֲאֲבַדְתָּ: כִּי-תִקְפָּהוּ לְנִצַּח וַיִּחַלֵּךְ מִשְׁגָּה פָּנָיו וְתִשְׁלַחְתָּהוּ: כִּי-כִבְדּוֹ בָּנִיו וְלֹא יִדַע וַיִּצְעָרוּ וְלֹא-יָבִין לְמוֹ: אֶד-בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכָּאֵב וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תִּאֲבָל:

יח הֲיֵן יִקְטֹלֵנִי לוֹ אֲיַחַל אֶד-דָּרְכֵי אֶל-פְּנֵי אוֹכִיחַ: גַּם-הוּא-לִי לִישׁוּעָה כִּי-לֹא לְפָנָיו חָגַף יָבוֹא: וְשִׁמְעוּ שְׁמוֹעַ מִלְּתִי וְאַחֲוֵתִי בְּאֲזַנֵּיכֶם: הֲהִנֵּה-נָא עָרַכְתִּי מִשִּׁפְט יָדַעְתִּי כִּי-אֲנִי אֲצַדֵּק: מִי-הוּא יָרִיב עִמָּדִי כִּי-עָתָה אֲתַרְיֵשׁ וְאֲגוּעַ: אֶד-שִׁתִּים אֶל-תַּעֲשׂ עִמָּדִי אֲזַ מִפְּנֵיךְ לֹא אֶסְתֵּר: כִּי-כִפֹּר מִעָלַי הֲרַחֵק וְאַמְתִּיךְ אֶל-תְּבַעַתְנִי: וַיִּקְרָא וְאֲנֹכִי אֲעִנֶה אֶו-אֲדַבֵּר וְהִשִּׁיבֵנִי: כִּי-כָמָה לִי עוֹנוֹת וְחַטָּאוֹת פְּשָׁעִי וְחַטָּאוֹתִי הִדִּיעֵנִי: לָמָּה-פְּנִיךְ תִּסְתִּיר וְתַחֲשִׁבֵנִי לְאוֹיֵב לָךְ: הֲהַעֲלֶה נִדְחָה תַעֲרוֹץ וְאֶת-קֶשׁ יָבֵשׁ תַרְדֹּף: כִּי-תִכְתֹּב עָלַי מְרֻרוֹת וְתוֹרִישֵׁנִי עוֹנוֹת גְּעוּרֵי: וְתִשָּׂם בְּסֹד | רַגְלֵי וְתִשְׁמֹר כָּל-אַרְחוֹתַי עַל-שָׂרְשֵׁי רַגְלֵי תִתְחַקֶּה: הֲיֵהוּא כְּרַקֵּב יִבְלֶה כְּבָגֵד אֲכָלוּ עֵשׂ:

טו. ויַעַן אֲלִיפֹז הַתִּימָנִי וַיֹּאמֶר: הַחֲכָם יַעֲנֶה דַעֲתָרוֹת וַיִּמְלֵא קָדִים בְּטָנוֹ: הַוֹּכַח בְּדָבָר לֹא יִסְכּוֹן וּמְלִים לֹא־יִוָעִיל בָּם: הֲאִתְּהָא תִּפְרַר יִרְאֶה וְתִגְרַע שִׁיחָה לִפְנֵי־אֵל: הִי יֵאָלֵף עֹנֶה פִּיהָ וְתִבְחַר לְשׁוֹן עָרוּמִים: יִרְשִׁיעֶנָּה פִּיהָ וּלֹא־אֲנִי אֲשַׁפְּתֶיהָ יַעֲנֵה־בָּהּ: יִהְרֵאִישׁוֹן אָדָם תִּוָּלַד וּלְפָנָי גְּבָעוֹת חוֹלְלֹת: הַהִבְסוּד אֶל־לוֹהַ תִּשְׁמַע וְתִגְרַע אֲלֶיהָ חֲכָמָה: מֵה־יִדְעֶתָ וְלֹא נִדְעָ תִּבִּין וְלֹא־עֲמַנּוּ הוּא: גַּם־שָׁב גַּם־יִשְׁיֵשׁ בָּנוּ כַּפִּיר מֵאֲבִיךָ יָמִים: הַמַּעֲט מִמָּה תִּנְחַוּמוֹת אֵל וְדָבָר לֹא־ט עֲמָדָה: מֵה־יִקְחֶנָּה לִבָּהּ וּמֵה־יִרְזַמּוּן עֵינֶיהָ: כִּי־תֵשִׁיב אֶל־אֵל רוּחָהּ וְהִצֵּאתָ מִפִּיהָ מִלִּין: הַמֶּה־אֲנוֹשׁ כִּי־יִזְכֶּה וְכִי־יִצְדַּק יִלּוּד אִשָּׁה: הֵנָּה בְּקֹדֶשׁוֹ לֹא יִאֲמִין וְשָׂמִים לֹא־יָזְכוּ בְּעֵינָיו: הֲאִי פִי־נִתְעַב וְנִאֲלַח אִישׁ־שִׁתָּה כַּמִּים עוֹלָה: הֲאִתְּהָ שָׁמַע־לִי וְזֶה־חֲזִיתִי וְאִסְפָּרָה: הֲאֲשֶׁר־חֲכָמִים נִגִּידוּ וְלֹא כִחְדוּ מֵאֲבוֹתָם: הֲלָהֶם לְבָדָם נִתְּנָה הָאָרֶץ וְלֹא־עָבַר זָר בְּתוֹכָם: כִּלְיָמֵי רִשְׁעָה הוּא מִתְּחוּלָל וּמִסְפָּר שָׁנִים נִצְפָּנוּ לְעָרִיץ: הַקּוֹל־פְּתוּחִים בְּאֲזָנָיו בְּשָׁלוֹם שׁוֹדֵד יְבוֹאֲנוּ: הַלֹּא־יִאֲמִין שׁוֹב מִנִּי־חֲשׂוֹךְ וְצָפוּי הוּא אֲלֵי־חֶרֶב: הַנִּדָּד הוּא לִלְתָם אִיָּה יִדַּע וְכִי־נָכוֹן בִּידּוֹ יוֹם־חֲשׂוֹךְ: הַיִּבְעַתְהוּ צָר וּמִצּוֹקָה תִּתְקַפְּהוּ כַּמְלֹךְ וְעֲתִיד לִפְיֹדוֹר: הַכִּי־נִטְּהָ אֶל־אֵל יָדוֹ וְאֶל־שֵׁי־דֵי יִתְגַּבֵּר: הַיִּרוּץ אֲלֵיו בְּצִוָּאָר בְּעֵבִי גָבִי מִגִּבּוֹ: הַכִּי־כִסָּה פָּנָיו בְּחֻלְבּוֹ וַיַּעַשׂ פִּימָה עֲלֵי־כֶסֶל: הַיִּשְׁכּוֹן וְעָרִים נִכְחָדוֹת בְּתִים לֹא־יִשְׁבוּ לָמוֹ אֲשֶׁר הִתְעַתְּדוּ לַגְּלִים: הַלֹּא־יַעֲשֶׂר וְלֹא־יִקּוֹם חֵילוֹ וְלֹא־יִטָּה לְאָרֶץ מִגְּלָם: לֹא־יִסוֹר וּמִנִּי־חֲשׂוֹךְ יִנְקָתוֹ תִּיבַשׁ שְׁלֵהֶבֶת וְיִסוֹר בְּרוּחַ פִּיו: הַלֹּא־יִאֲמֵן בְּשׁוֹ נִתְעָה פִי־שׁוֹא תִהְיֶה תְמוּרָתוֹ: הַבְּלֹא־יִוְמוֹ תִמְלֵא וְכִפְתּוֹ לֹא רַעֲנָנָה: הַיִּחְמַס כַּגָּפֶן בִּסְרוֹ וַיִּשְׁלַךְ פְּרִיֹתָ נִצְתּוֹ: הַכִּי־עֲצַת חֲנָף גְּלָמוּד וְאִשׁ אֲכִלָּה אֲהֵלִי־שָׂמֵד: הַהֲרָה עֲמַל וַיִּלָּד אֹן וּבִטְנֹם תִּכִּין מִרְמָה:

טז. ויַעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: שָׁמַעְתִּי כְּאֵלָה רַבּוֹת מִנְחַמֵי עֲמַל פְּלָכָם: הַתְּקַן לְדַבְרֵי־רוּחַ אוֹ מֵה־יִמְרִיעֶנָּה כִּי תַעֲנֶה: הַגַּם וְאֲנֹכִי כָכֶם אֲדַבְּרָה לוֹ יֵשׁ

וּפְשָׁכֶם תַּחַת נִפְשֵׁי אַחֲבִירָה עֲלֵיכֶם בְּמַלְיָם וְאֲנִיעָה עֲלֵיכֶם בְּמוֹ רֵאשִׁי: הֲאֵאֲמַצְכֶם בְּמוֹ־פִי וְנִיד שְׁפַתִּי יַחֲשׂוֹךְ: וְאִם־אֲדַבְּרָה לֹא־יִחַשְׂךָ כְּאֲבִי וְאִחֲדָלָה מֵה־מִּנִּי נִהְלָךְ: הֲאִי־עֲתָה הֲלֵאֲנִי הַשְׁמוֹת כִּלְעֲדָתִי: הַוַּתְקַמְטֵנִי לַעֲד הִיָּה וַיִּקָּם כִּי כִחֲשִׁי בְּפָנָי יַעֲנֶה: הַאֲפוֹ טָרַף וַיִּשְׁטַמְנֵי תָרַק עָלַי בְּשִׁנּוֹ צָרִי וְיִלְטַשׁ עֵינָיו לִי: הַפְּעֹרוּ עָלַי וּבְפִיחֶם בְּחִרְפָּה הֲכוּ לְחַיִּי יָחַד עָלַי וְתִמְלָאוּן: הַיִּסְגִּירוּנִי אֵל אֵל עֵגִיל וְעַל־יָדַי רְשָׁעִים יִרְטְנֵי: הַשְּׁלוּ הִלִּיתִי וַיִּפְרְפְּרֵנִי וְאִחַז בְּעַרְפִּי וַיִּפְצַּעֲצָנִי וַיִּקְיַמְנֵי לֹו לְמַטְרָה: הַיִּסְבּוּ עָלַי וּרְבִיו יִפְלַח בְּלִיּוֹתִי וְלֹא יִחַמַּל יִשְׁפּוֹךְ לְאָרֶץ מְרֵרָתִי: הַיִּפְרָצְנִי פָרַץ עַל־פְּנֵי־פָרַץ יִרַץ עָלַי כַּגְּבוּר: הַשִּׁק תִּפְרַתִּי עָלַי גִּלְדִּי וְעַלְלַתִּי בְּעַפְרֵי קִרְוִי: הַפָּנִי חֲמַרְמָרוּ מִנִּי־בְכִי וְעַל עַפְעָפִי צִלְמוֹת: הַעַל לֹא־חֲמַס בְּכַפִּי וְתִפְלַתִּי זָכָה: הַיִּאָרֶץ אֶל־תִּכְסִּי דָמִי וְאֶל־יְהִי מְקוֹם לְזַעֲקָתִי: הַגַּם־עֲתָה הִנֵּה־בְּשָׂמִים עֲדִי וְשִׁהְדִי בְּמַרְמִים: כַּמְלִיצִי רַעֲי אֶל־אֶל־לוֹהַ דְּלָפָה עֵינָי: הַיִּוֹכַח לְגַבֵּר עַם־אֶל־לוֹהַ וּבֹן־אָדָם לְרַעְהוֹ: הַכִּי־שָׁנוֹת מִסְפָּר יֵאָתִיו וְאִרַח לֹא־אֲשׁוּב אֶהְלֹךְ:

יז. ורוחֵי חֲבָלָה יָמִי נִזְעָכוּ קִבְרִים לִי: הַאִם־לֹא הִתְלִים עֲמָדִי וּבִהַמְרוֹתָם תִּלְוֵן עֵינָי: הַשִּׁימָה־נָא עַרְבּוֹנֵי עַמָּךְ מִי הוּא לִיָּדִי יִתְקַע: הַכִּי־לִבָּם צִפְנוֹת מִשְׁכָּל עַל־כֹּן לֹא תִרְמַם: הַלְחַלֵּק נִגִּיד רַעִים וְעֵינֵי בָנָיו תִּכְלָנָה: הַוַּהֲצִיגֵנִי לְמִשְׁלַל עַמִּים וְתִפְתַּל לְפָנָי אֲהִיָּה: וְתִתְכַּה מִכַּעַשׂ עֵינֵי וַיִּצְרִי כַּצָּל כָּלָם: הַיִּשְׁמוּ יִשְׂרָאֵל עַל־זֹאת וְנָקִי עַל־חֲנָף יִתְעַרְרֵ: וַיֵּאחַז צַדִּיק דְרָכּוֹ וְשִׁהְרֵ־יָדָיִם יִסִּיף אֲמָץ: וְאוֹלָם כָּלָם תִּשְׁבוּ וּבָאוּ נָא וְלֹא־אֲמַצָּא בְכֶם חֲכָם: הַיָּמִי עָבְרוּ זַמַּתִּי נִתְקַו מוֹרְשֵׁי לְבָבִי: הַלִּילָה לַיּוֹם יִשְׁיֵמוּ אֹזֶר קָרוֹב מִפְּנֵי־חֲשׂוֹךְ: הַאִם־אֲקוּהָ שְׁאוֹל בֵּיתִי בְּחֲשׂוֹךְ רִפְדָּתִי יִצוּעֵי: הַלְשַׁחַת קִרְאתִי אָבִי אֲתָה אֲמִי וְאִחֲתִי לְרַמָּה: הַוַּאֲיִה אֲפוֹ תִקְוֹתִי וְתִקְוֹתִי מִי יִשׁוּרְנָה: הַבְּדִי שְׁאוֹל תִּרְדָּנָה אִם־יִחַד עַל־עַפְרָה נַחַת:

יח. ויַעַן בְּלִדָּד הַשַּׁחִי וַיֹּאמֶר: עַד־אָנָּה וְתִשְׁיַמּוּן קִנְצִי לְמַלְיָן תִּבְנִינוּ וְאִתֵּר נְדַבֵּר: מִדְּוַע נִחַשְׁבָנוּ

כבהמה נטמינו בעיניכם: טרף נפשו באפו
הלמענה תעזב ארץ ויעתק צור ממקומו: גם אור
רשעים ידעך ולא יגה שביב אשׁו: אור חשך
באהלו ונרו עליו ידעך: יצרו צעדי אונו
ותשליכהו עצתו: כפי שלח ברשת ברגליו ועל-
שבכה יתהלך: יאחזו בעקב פח יחזק עליו צמים:
טמון בארץ חבלו ומלפדתו עלי נתיב: סביב
בעתהו בלהות והפיצהו לרגליו: יהי רעב אנו
ואיד נכון לצלעו: יאכל בדי עורו יאכל בלדו
בכור מות: ינתק מאהלו מבטחו ותצעדהו למלך
בלהות: תשכון באהלו מבלילו יזרה על-גנהו
גפרית: מתחת שרשיו יבשו וממעל ימל קצירו:
יזכרו אבד מני ארץ ולא ישם לו על-פני חוץ:
יהדפהו מאור אל חשך ומתבל ינדהו: לא יגיו
לו ולא יגכד בעמו ואין שריד במגוריו: על-יומו
נשמו אחרגים וקדמנים אחרזו שער: אד-אלה
משכנות עול וזה מקום לא ידע-אל:

יט ויען איוב ויאמר: עד-אנה תוגיון נפשי
ותדפאונני במלים: זה עשר פעמים תכלימוני
לא-תבשו תהפרו-לי: ואף-אמנם שגיתי אתי
תליו משוגתי: אם-אמנם עלי תגדילו ותוכיחו
עלי חרפתי: דעו-אפו כפי-א-לוה עותני ומצולו
עלי הקיף: הו אצעק חמס ולא אענה אשוע ואין
משפט: ארתי גדר ולא אעבור ועל נתיבותי
חשך ישים: כבודי מעלי הפשיט ויסר עטרת
ראשי: יתצני סביב ואלך ויסע פלעך תקותי:
וינחר עלי אפו ויחשבני לו כצארי: יחז ויבאו
גדוליו ויסלו עלי דרכם ויחזו סביב לאהלי: אחי
מעלי הרתיק וידעי אף-גרו ממני: חדלו קרובי
ומידעי שכחוני: גרי ביתי ואמהתי לזר
תחשבני נכרי הניתי בעיניהם: לעבדי קראתי
ולא יענה במו-פי אתחנן-לו: רוחי זרה לאשתי
וחנתי לבני בטני: גם-עוילים מאסו בי אקומה
וידברו-בי: תעבוני פל-מתי סודי וזה-אהבתי
נהפכו-בי: בעורי ובבשרי דבקה עצמי
ואתמלטה בעור שני: חנני חנני אתם רעי פי
יד-א-לוה גגעה בי: למה תרדפני כמו-אל

ומבשרי לא תשבועו: מי-יתן אפו ויפתכון מלי
מי-יתן בספר ויחקו: בעט-ברזל ועפרת לעד
בצור יתצבון: ואני ידעתי גאלי חיי ואחרון עלי-
עפר יקום: ואחר עורי נקפו-זאת ומבשרי אחזה
א-לוה: אשר אני | אחזה-לי ועיני ראו ולא-זר
פלו כליתי בחקי: כפי תאמרו מה-נרדף-לו
ושרש דבר נמצא-בי: גורו לכם | מפני-חרב
פי-חמה עונות חרב למען תדעון שדון:

כ ויען צפר הנעמתי ויאמר: לכן שעפתי ישיבוני
ובעבור תושבי בני: מוסר פלמתי אשמע ורוח
מבינתי יענני: הזאת ידעת מני-עד מני שים
אדם עלי-ארץ: פי רננת רשעים מקרוב ושמחת
חנה עדי-רגע: אם-יעלה לשמים שיאו וראשו
לעב גיע: כגללו לגנח יאבד ראיו יאמרו איו:
כחלום יעוף ולא ימצאוהו וייד פחזיון לילה:
טעין שזפתו ולא תוסיה ולא-עוד תשורפו מקומו:
בניו ירצו דלים ויליו תשבנה אונו: עצמותיו
מלאו עלומו ועמו על-עפר תשכב: אם-תמתיק
בפיו רעה יכחידנה תחת לשנו: יחמל עליה ולא
יעזבנה וימנענה בתוך חפו: ילחמו במעיו נהפך
מרורת פתגים בקרבו: חיל בלע ויקאנו מבטנו
ירשנו אל: ראש-פתגים ייגק תהרגהו לשון
אפעה: אל-ירא בפלגות נהרי נחלי דבש
וחמאה: משיב געע ולא יבלע פחיל תמורתו ולא
יעלס: כפי-רצץ עזב דלים בית גזל ולא יבנהו:
כפי | לא-ידע שלו בבטנו בתמודו לא ימלט:
כאין-שריד לאכלו על-פן לא-יחיל טובו:
כבמלאות שפקו יצר לו פל-יד עמל תבאנו:
כיהי | למלא בטנו ישלח-בו חרון אפו וימטר
עלימו בלחומו: יברח מגשק ברזל תחלפהו
קשת נחושה: שלף ויצא מגנה וברק ממורתו
יהלך עליו אמים: פל-חשך טמון לצפוניו
תאכלהו אש לא-נפח רע שריד באהלו: יגלו
שמים עונו וארץ מתקוממה לו: יגל יבול ביתו
נגרות ביום אפו: כזה | חלק-אדם רשע מא-להים
ונחלת אמרו מאל:

כא ויען איוב ויאמר: שמעו שמוע מלתי ותהי-

זאת תנחומתיכם: שאוני ואנכי אדבר ואחר
דברי תלשיג: האנכי לאדם שיקי ואם מדוע לא-
תקצר רוחי: פנו אלי והשמו ושימו יד על-פה:
ואם זכרתי ונבהלתי ואחו בשרי פלצות: מדוע
רשעים יחיו עתקו גם-גברו חיל: זרעם נכון
לפניהם עמם וצאצאיהם לעיניהם: בתייהם
שלום מפחד ולא שבת א-לוה עליהם: שורו עבר
ולא יגעל תפלט פרתו ולא תשכל: ישלחו כצאן
עויליהם וילדיהם ירקדון: ישאו פתה וכנור
וישמחו לקול עוגב: יכלו בטוב מיהם וברגע
שאול יחתו: ויאמרו לאל סור ממנו ודעת
דרכיה לא חפצנו: מה-ש-די פיינעבדנו ומה-
זועיל פי נפגע-בו: הן לא ביזם טובם עצת
רשעים רחקה מני: פמה ו גר-רשעים ידעו
ויבא עלימו איזם חבלים יתלק באפו: יהיו
פתבו לפני-רוח וכמץ גנבתו סופה: א-לוה
יצפן-לבניו אונו ישלם אליו וידע: יראו עינו
פידו ומחמת ש-די ישטה: כפי מה-חפצו בביתו
אחריו ומספר חדשיו חצצו: הלאל ילמד-דעת
זהו רמים ישפוט: זה גמות בעצם תמו פלו
שלאנו ושליו: עטינו מלאו חלב ומח עצמותיו
ישקה: וזה גמות בנפש מרה ולא-אכל בטובה:
יחד על-עפר ישכבו ורמה תכסה עליהם: הן
ידעתי מחשבותיכם ומזמות עלי תחמסו: כפי
תאמרו אנה בית-נגדי ואנה אהל משכנות
רשעים: הלאל שאלתם עוברי דרך ואתם לא
תנכרו: פי ליום איד יחשו רע ליום עברות
יובלו: מי-יגיד על-פניו דרכו והוא-עשה מי
ישלם-לו: והוא לקברות יובל ועל-גדיש
ישקוד: מתקו-לו רגבי-גחל ואחריו פל-אדם
ימשוך ולפניו אין מספר: ואיך תנחמוני הכל
ותשובתיכם נשאר-מעל:

כב ויען אליפו התמני ויאמר: הלאל יספן-גבר
פייספן עלימו משפיל: התפץ ל-ש-די פי תצדק
ואם-בצע פי-תתם דרכיה: המיראתה יכיתך
יבוא עמוך במשפט: הלאל רעתך רבה ואיו-קין
לעונתיך: פי-תחבל אחיה חנם ובגדי ערומים

תפשיט: לא-מים ענה תשקה ומרעב תמנע-
לחם: ואיש זרוע לו הארץ ונשוא פנים ישב בה:
אלמנות שלחת ריקם וזרעות יתמים ידכא: על-
כן סביבותיה פתים ויבהלך פחד פתאם: או-
חשו לא-תראה ושפעת-מים תכסד: הלאל-
א-לוה גבה שמים וראה ראש פוכבים פיי-רמו:
ואמרת מה-יזע אל הבעד ערפל ישפוט: עבים
סתרו-לו ולא יראה וחוג שמים יתהלך: והארץ
עולם תשמור אשר דרכו מתי-און: אשר-קמטו
ולא-ענת נהר יוצק יסודם: האמרים לאל סור
ממנו ומה-יפעל ש-די למו: והוא מלא בתייהם
טוב ועצת רשעים רחקה מני: יראו צדיקים
וישמחו ונקי ילעג-למו: אם-לא נכתד קימנו
ויתרם אכלה אש: הספן-גא עמו ושלם בלהם
תבואתה טובה: קח-גא מפיו תורה ושים אמרו
בלבבך: אם-תשוב עד-ש-די תבנה תרתיק
עולה מאהלך: ושית-על-עפר בצר וכצור
גחלים אפיר: והנה ש-די בצריה וכסף תועפות
לך: פיי-אז על-ש-די תתענג ותשא אל-א-לוה
פניך: תעתיר אליו וישמעך ונדריה תשלם:
ותגזר-אמר ונקם-לך ועל-דרכיה גגה אור:
כפי-השפילו ותאמר גנה ושח עינים יושע:
ימלט אי-נקי ונמלט בבר כפיה:

כג ויען איוב ויאמר: גם-היום מרי שתי ידי
פבדה על-אנחתי: מי-יתן ידעתי ואמצאהו
אבוא עד-תכונתו: אערקה לפניו משפט ופי
אמלא תוכחות: אדעה מלים יענני ואבינה מה-
יאמר לי: הברב-כח נריב עמדי לא אד-הוא ישם
בי: ישם ישר נוכח עמו ואפליטה לנצח משפט:
הן קדם אהלך ואיננו ואחור ולא-אבין לו:
שמאול בעשתו ולא-אחו יעטף למין ולא אראה:
פיי-ידע דרך עמדי בחנני כזהב אצא: באשרו
אחנה רגלי דרכו שמרתי ולא-אט: מצנת
שפתיו ולא אמיש מחקי צפנתי אמרי-פיו: והוא
באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש: פי ישלים
חקי וקהנה רבות עמו: על-כן מפניו אבהל
אתבונן ואפתד ממנו: ואל תרך לבי ש-די

הִבְהִילְנִי: ^יכִּי־לֹא גִצַּמְתִּי מִפְּנֵי־חַשְׁדָּךְ וּמִפְּנֵי כֹסֶה־
אָפֶל:

כֹּד ^אמִדּוּעַ מִשְׁ-דֵּי לֹא־נִצַּפְּנִי עֲתִים וַיִּדְעֻו לֹא־תָזוּ
יָמָיו: ^בגְּבֻלוֹת יִשְׁיִגּוּ עֶדְרָה אֶזְלוּ וַיִּרְעוּ: תִּמְוֹר
יְתוּמִים יִנְהֲגוּ יַחְבְּלוּ שׁוֹר אֶלְמִנָּה: ^גיָטוּ אֲבִיגַיִם
מִדְּרֹךְ יַחַד חֲבָאוּ עֲנִי־אֶרֶץ: ^דהֵן פְּרָאִים | בְּמִדְבָּר
יִצְאוּ בַפֶּעֶלָם מִשְׁתַּרְי לְטָרֵף עֲרָבָה לוֹ לְחֵם
לְנֹעָרִים: ^הבַּשְּׂדֵה בְּלִילוֹ יִקְצֹרוּ וְכָרֶם רִשְׁעַ
יִלְקְשׁוּ: ^ועָרוֹם יְלִינוּ מִבְּלִי לְבוּשׁ וְאִין כְּסוּת
בַּקֶּרֶה: ^זמִזָּרֶם הָרִים יִרְטְבוּ וּמִבְּלִי מְחֹסֶה תִּבְקֹו־
צוֹר: ^חיִגְזְלוּ מִשְׂדֵּה יְתוֹם וְעַל־עֲנִי יַחְבְּלוּ: ^טעָרוֹם
הִלְכוּ בְּלִי לְבוּשׁ וְרַעֲבִים גִּשְׂאוּ עֹמֵר: ^יבֵּין־
שׁוֹרְתָם יִצְהָרוּ יִקְבִּים דָּרְכוּ וַיִּצְמָאוּ: ^{יא}מְעִיר
מֵתִים | יִנְאָקוּ וּנְפֹשׁ־חַלְלִים תִּשְׁגַּע וְאֶ־לוֹהֶה לֹא־
יַעֲשִׂים תִּפְלָה: ^{יב}הִמָּה | הֵי־וּ בְּמִרְדֵי־אֹר לֹא־הִפְּרִירו
דָּרְכָיו וְלֹא יָשְׁבוּ בְּנִתִּיבָתָיו: ^{יג}לְאֹר יָקוֹם רוֹצֵחַ
יִקְטֹל־עֲנִי וְאֲבִיוֹן וּבְלִילָה יִהְיֶה כַגֶּבֶב: ^{יד}וְעֵין נֹאֵף |
שָׁמְרָה־נִשְׁפָּה לֹא־אֵמַר לֹא־תִשׁוּרְנִי עֵין וְסִתֵּר פְּנִים

יַעֲשִׂים: ^{טו}חֲתַר בְּחַשְׁדָּךְ בְּתִים יוֹמָם חֲתָמוּ־לָמוּ לֹא־
נִדְעוּ אֹר: ^{טז}כִּי יַחְדּוּ | בְּקָר לָמוּ צִלְמוֹת כִּי־יִפְּרִיר
בְּלִהוֹת צִלְמוֹת: ^{יז}קִל־הוּא | עַל־פְּנֵי־מַיִם תִּקְלַל
חִלְקֶתְךָ בְּאֶרֶץ לֹא־יִפְּנֶה דְרֹךְ כְּרָמִים: ^{יח}צִיָּה גַם־
חֵם יִגְזְלוּ מִימֵי־נְשִׁלָּה שְׂאוֹל חֲטָאוּ: ^{יט}יִשְׁפָּחְתָּהוּ
יָחֵם | מִתְּקוֹ רַמָּה עוֹד לֹא־יִזְכָּר וּתִשְׁבֵּר כַּעַץ
עוֹלָה: ^כרַעֲיָה עֲקָרָה לֹא תִלְדַּ וְאֶלְמִנָּה לֹא יִנְטִיב:
^{כא}וּמִשְׁדֵּךְ אֲבִירִים בְּכַחוֹ יָקוֹם וְלֹא־יִצְמִין בַּחֲקִיוֹ:
^{כב}יִתּוֹ־לוֹ לְבַטַח וַיִּשְׁעֵן וְעֵינָיָהוּ עַל־דְּרָכֵיהֶם:
^{כג}רֹמוֹ מְעֵט | וְאִינָנוּ וְהִמְכּוּ כִפְלֵ יִקְפָצוּן וְכָרָאֵשׁ
שִׁבְלֵת יִמְלוֹ: ^{כד}וְאֵם־לֹא אָפוּ מִי יִכְזִיבְנִי וַיִּשָּׂם לְאֵל
מִלְּתִי:

כֵּה ^אוַיַּעַן בְּלִדְדַּ הַשְּׁחִי וַיֹּאמֶר: ^בהַמִּשְׁלַל וּפְחַד עֲמוֹ
עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו: ^גהִנֵּשׁ מְסַפֵּר לַגְּדוּדָיו וְעַל־
מִי לֹא־יָקוֹם אוֹרְהוֹ: ^דוּמַה־יִּצְדַּק אֲנֹשׁ עִם־אֵל
וּמַה־יִּזְכָּה יְלוּד אִשָּׁה: ^ההֵן עַד־גֵּרַח וְלֹא יִאֲהִיל
וְכּוֹכָבִים לֹא־זָכוּ בְּעֵינָיו: ^ואֵף כִּי־אֲנֹשׁ רַמָּה וּבֶן־
אֲדָם תּוֹלְעָה:

הלכות חגיגה פרק ב

ב,א נשים ועבדים, פטורין מן הראייה; וכל האנשים, חיבין בראיה-חויין מחרש ואלם ושוטה וקטן וסומה וחגר וטמא וערל, וכן הזקן והחולה והרף והענג מאוד שאינן יכולין לעלות על רגליהן. פל אלו האחד עשר, פטורין; ושאר כל האנשים, חיבין בראיה.

ב,ב החרש-אף על פי שהוא מדבר, אפלו חרש באינו אחת-פטור מן הראיה. וכן הסומה בעינו אחת, או חגר ברגלו אחת-פטור. האלם-אף על פי שהוא שומע, פטור. טמא ואנדורגינום-פטורין, מפני שהן ספק אשה. מי שהציו עבד והציו בן חורין-פטור, מפני צד עבדות שבו.

ב,ג ומנין שכל אלו פטורין מן הראיה: הרי הוא אומר "יראה, פל-זכורף", להוציא את הנשים. ומצות עשה שאין הנשים חיבות בה, אין העבדים חיבין בה; ועוד הרי נאמר "בבוא כל-ישראל", להוציא העבדים. ונאמר "בבוא כל-ישראל, לראות". פשם שהן באין להראות לפני ה', כך הם באים לראות הדר קדשו ובית שכינתו-להוציא סומה שאינו רואה, אפלו נסמית עינו אחת: שהרי אין ראיתו שלמה, גמורה.

ב,ד ושם נאמר "למען ישמעו" - להוציא מי שאינו שומע, שמיעה גמורה. "ולמען ילמדו" - להוציא מי שאינו מדבר, שפל המצוה ללמד מצוה ללמד. ונאמר "פעלתך לראות את-פני ה'" - מי שיכול לעלות ברגליו, להוציא חגר וחולה וזקן וענג. וכבר בארנו בהלכות ביאת המקדש, שאין הטמא ראוי לביאה; וכן הערל, מאום בטמא.

ב,ה המקמיץ, והוא שמלאכתו לקבץ צואת הפלבים וכיוצא בהן לעבד העזרות או

לרפואה, וכן המצרף נחשת במחצב שלו, והעבדנין-אף על פי שהן מאוסין מפני מלאכתן-הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן, ועולין בכלל ישראל להראות.

ב,ו פל קטן שיכול לאחז בידו שלאביו, ולעלות מירושלים לחר הפית-אביו חיב להעלותו ולהראות בו, כדי להנכו במצוות: שנאמר "יראה, פל-זכורף". ואם היה הקטן חגר או סומה או חרש אפלו באחת-אינו חיב להנכו, אף על פי שהוא ראוי לרפואה: שאלו היה גדול והוא כף-היה פטור, כמו שפארנו.

ב,ז פל החיב בראיה, חיב בחגיגה; וכל הפטור מן הראיה, פטור מן החגיגה. וכלן חיבין בשמחה-חויין מחרש שאינו שומע ולא מדבר, ושוטה וקטן וערל וטמא: חרש שוטה וקטן-מפני שאינן בני חיוב, הרי הן פטורין מפל מצוות האמורות בתורה; וערל וטמא-מפני שאינן אוכלין בפקדשים ואינן ראויין לביאה, כמו שפארנו בהלכות ביאת המקדש ובהלכות מעשה הקרבנות.

ב,ח מי שהיה חגר או סומה ביום ראשון, ונתרפא בשני-פטור מן הראיה, ומן החגיגה: שפיום חובתו היה פטור-שפל ימות החג תשלומי ראשון הן, כמו שפארנו. וכן אם נטמא בלילי יום טוב הראשון-אף על פי שטחר למחר, פטור; אבל אם נטמא ביום ראשון-הרי זה חיב להביא חגיגתו וראיתו בתוך ימי הרגל, פשיטתה.

ב,ט מי שבא לעזרה בכל ימות החג, אינו חיב להביא עולה בידו בכל עת שיפנס-שזה שנאמר "לא-יראו פני, ריקם", אינו אלא בעיקר הרגל בלבד, שהוא יום ראשון, או תשלומי ראשון. ואם הביא בכל עת שיבוא-

מקבלין ממנו, ומקריבין אותה לשם עולת ראיה: שהראיה, אין לה שעור.

בי הפריש עשר בהמות להגותו, והקריב מהן מקבתן בראשון, ופסק-שוב אינו חוזר ומקריב השאר, שהרי שיר אותם; ואם לא פסק, אלא דחקו היום, ולא יכול להקריבן היום-מקריב השאר למחר.

ביא עולת ראיה אינה באה בלה אלא מן החלין, בשאר הקרבנות שאדם חיב בהן. אבל שלמי חגיגה, באות ממועות מעשר שני המערבות עם מעות חלין; לזקח מן התערבות בהמה, ומקריבה שלמי חגיגה: והוא, שיהיה שעור אכילה ראשונה מן החלין-מפני ששלמי חגיגה חובה, וכל שהוא חובה אינו בא אלא מן החלין. ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה, במעשר בהמה; ואין מביאין אותו ביום טוב-גזרה, שמא יעשר ביום טוב.

ביב יוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה, בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה; ותפוחים, בהטאת ובאשם ובכבוד ובחזה ושוק: שמוצוה זו היא לשמח באכילת בשר לפני ה', והרי אכלו. אבל אין יוצאין ידי חובתן, לא בעופות ולא במנחות-שאינן בשר המושמת.

ביג כבר בארנו בפסחים, שהגיגת ארבעה עשר רשות; לפיכך אין אדם יוצא בה ידי חובת חגיגה, אבל יוצא בה ידי חובת שמחה. ביד מי שהיו לו שלמים נדר או נדבה, ושחטן מערב יום טוב-אף על פי שאכלן ביום טוב-

הלבנות חגיגה פרק ג

ג,א מוצות עשה להקחיל את כל ישראל, אנשים ונשים וטף, בכל מוצאי שמיטה כשיעלו לרגל, ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שחן מזרזות אותן במוצות ומחזקות ידיהם בדת האמת-שנאמר "מקץ שבע שנים, במעד שנת

אינו יוצא בהן ידי חובת חגיגה, שאינה באה אלא מן החלין; אבל יוצא בהן, ידי חובת שמחה. אף על פי ששחטן קדם הרגל, הואיל ואכל מהן ברגל, יצא ידי חובתו, שאינו צריך לשחט שלמי שמחה בשעת שמחה.

בטו לא יביא אדם תודה ביום ארבעה עשר, מפני החמץ שבה, שאין מביאין קדשים, לבית הפסול; ואם הביא, יוצא בה ידי חובת שמחה כמו שבארנו. האומר הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתי לשם חגיגה-חיב להביא תודה, ואינו יוצא בה ידי חגיגה: שאין חגיגה באה אלא מן החלין.

בטז כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה-לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד, וידמה שעשה מצוה גמורה, אלא חיב לשמח העניים והאמללים: שנאמר "וחלוי והגר ויתום והאלמנה"-מאכיל הכל, ומשקן כפי עשרו. ומו שאכל זבחי, ולא שמח אלו עמו-עליו נאמר "זבחיכם פלחם אננים להם, כל-אכליו יטמאו: כי-לחמם לנפשם".

ביז מצוה בלוי יתר מן הכל-לפי שאין לו לא חלק, ולא נחלה, ואין לו מתנות בפשר; לפיכך צריך לזמן לזים על שלחנו לשמחם, או יתן להם מתנות בשר עם מעשר שלהם, כדי שימצאו בו צרכיהם. וכל העוזב את חלוי מלשמחו, ושחה ממנו מעשרותיו ברגלים-עובר בלא תעשה, שנאמר "השמר לה, פן-תעזב את-חלוי".

השמטה-בהג הספות. בבוא כל-ישראל... הקהל את-העם, האנשים והנשים והטף, וגרה, אשר בשעריך...".

ג,ב כל הפטור מן הראיה, פטור ממוצות הקהל-היון מן הנשים והטף והערל; אבל הטמא

פֶּטוּר מִמְצוֹת הַקֹּהֵל—שֶׁנֶאֱמַר "בְּבוֹא כָל-יִשְׂרָאֵל", וְזֶה אֵינּוּ רְאוּי לְבִיאָהּ. וְהַדָּבָר בְּרוּר שֶׁהַטְּמֵטוֹם וְהַאֲנֵרְגִינּוּם חִיבִין, שְׁחָרֵי הַנְּשִׁים חִיבוֹת.

ג,ג אִימְתִי הָיָה קוֹרְאִין—בְּמוֹצְאֵי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁלְחַג הַסְּבֹת, שֶׁהוּא תְּחִלַּת יְמֵי חֵלּוֹ שְׁלֹמוֹעַד שֶׁלְשֹׁנָה שְׁמִינִית. וְהַמְלֶךְ הוּא שֶׁיִּקְרָא בְּאֲזִיחָם, וּבַעֲזֶרֶת הַנְּשִׁים הָיָה קוֹרְאִין. וְקוֹרָא בְּשֵׁהוּא יוֹשֵׁב; וְאֵם קָרָא מֵעוֹמֵד, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח.

ג,ד מֵאִיכָן הָיָה קוֹרָא: מִתְּחִלַּת הַמָּשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים עַד סוֹף פְּרָשַׁת שְׁמַע; וּמִדְּלָג ל"וְהָיָה, אִם-שְׁמַע", וְגוֹמֵר אוֹתָהּ; וּמִדְּלָג ל"עֵשָׂר תְּעַשֶׂר", וְקוֹרָא מ"עֵשָׂר תְּעַשֶׂר" עַל הַסֶּדֶר עַד סוֹף בְּרֻכּוֹת וְקַלְלוֹת, עַד "מְלֶכֶד הַבְּרִית, אֲשֶׁר-בָּרַת אֶתֶם בְּחֶרֶב", וּפּוֹסֵק.

ג,ה פִּינֵד הוּא קוֹרָא: תּוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת בְּכָל יְרוּשָׁלַיִם, בְּדִי לְהַקְהִיל אֶת הָעָם; וּמְבִיאִין בִּימָה גְדוּלָה, וְשֹׁלְעִין הִיָּתָה, וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּאֲמֻצַּע עֲזָרַת נָשִׁים. וְהַמְלֶךְ עוֹלָה וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, בְּדִי שִׁישְׁמָעוּ קְרִיאָתוֹ; וְכָל יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָם לְחַג, מִתְּקַבְּצִין סְבִיבִין. וְחִזּוֹן הַבְּנֵסֶת נוֹטֵל סֶפֶר תּוֹרָה, וְנוֹתְנָו לְרֹאשׁ הַבְּנֵסֶת, וְרֹאשׁ הַבְּנֵסֶת נוֹתְנָו לְסַגָּן, וְהַסַּגָּן נוֹתְנָו לְבוֹחֵן גְּדוּל, וְבוֹחֵן גְּדוּל נוֹתְנָו לְמַלְךְ—בְּדִי לְהַדְרוֹ בְּרַב בְּנֵי אָדָם. וְהַמְלֶךְ מִקְבֵּלוֹ בְּשֵׁהוּא עוֹמֵד; וְאֵם רָצָה, יוֹשֵׁב. וּפּוֹתֵחַ וּמְבַרֵךְ בְּדֶרֶךְ שְׁמַבְרֵךְ כָּל קוֹרָא בַּתּוֹרָה בְּבֵית הַבְּנֵסֶת, וְקוֹרָא הַפְּרָשִׁיּוֹת שְׁאֵמְרָנוּ עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר, וְגוֹלֵל וּמְבַרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ בְּדֶרֶךְ שְׁמַבְרֵכִין בְּבֵתִי בְּנֵסִיּוֹת. וּמוֹסֵף שְׁבַע בְּרֻכּוֹת,

וְאֵלֵינוּ הָן—
ג,ו רָצָה ה' אֵלֵהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל... מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ... אֶתְּחָ בְּחֶרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים... עַד מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמָנִים, בְּדֶרֶךְ שְׁמַבְרֵכִין בַּתְּפִלָּה; הָרִי שְׁלוֹשׁ בְּרֻכּוֹת כְּמִטְבֵּעֵן.

ג,ז רְבִיעִית מִתְּפִלָּל עַל הַמְּקוֹדֵשׁ שִׁיעוֹמֵד, וְחוֹתֵם בָּהּ הַשּׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן; חֲמוּשִׁית מִתְּפִלָּל עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁתְּעַמֵּד מַלְכוּתָם, וְחוֹתֵם בָּהּ הַבוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל.

ג,ח שִׁשִּׁית מִתְּפִלָּל עַל הַפוֹחֲנִים שִׁירָצָה הָאֵל עֲבוֹדָתָם, וְחוֹתֵם בָּהּ מִקְדָּשׁ הַפוֹחֲנִים; שְׁבִיעִית מִתְּחִנֵּן וּמִתְּפִלָּל בָּהּ בְּפִי מַה שֶׁהוּא יְכוֹל, וְחוֹתֵם בָּהּ הוֹשַׁע ה' עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַמְּךָ צְרִיכִין לְהוֹשִׁיעַ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

ג,ט הַקְּרִיאָה וְהַבְּרֻכּוֹת בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר "תִּקְרָא אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת"—בְּלִשׁוֹנָה, אֵף עַל פִּי שִׁישׁ שָׁם לְעוֹזוֹת. וְגֵרִים שְׂאִינָן מִכִּירִין, חִיבִין לְהַכִּין לָבֵם, וּלְהַקְשִׁיב אָזְנֵם לְשִׁמְעַ בְּאִימָה וְיִרְאָה וְגִילָה וְרַעְדָה, בְּיוֹם שְׁנֵתָנָה בּוֹ בְּסִינִי.

ג,י אֶפְלוּ חֲכָמִים גְּדוּלִים שִׁיּוֹדְעִים כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, חִיבִין לְשִׁמְעַ בְּכוֹנָה גְּדוּלָה יִתְרָה. וּמִי שְׂאִינּוּ יְכוֹל לְשִׁמְעַ—מְכוּן לְבוֹ לְקְרִיאָה זוֹ, שְׁלֹא קִבְעָה הַכֶּתוּב אֵלָּא לְחֻזֵק דֵּת הָאֵמֶת; וְיִרְאָה עֲצָמוֹ בְּאֵלֵינוּ עֵתָה נְצַטְוָה בָּהּ, וּמִפִּי הַגְּבוּרָה שׁוֹמְעָה—שֶׁהַמְּלֶךְ שְׁלִיחַ הוּא, לְהַשְׁמִיעַ דְּבָרֵי הָאֵל.

ג,יא יוֹם הַקֹּהֵל שְׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת, מֵאַחֲרֵין לְאַחַר הַשַּׁבָּת, מִפְּנֵי תְּקִיעַת הַחֲצוֹצְרוֹת וְהַתְּחִנוֹת, שְׂאִינָן דוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת.

הַלְּפֹת בְּכוֹרוֹת

יֵשׁ בְּכֻלָּן הַמָּשׁ מְצוֹת—שְׁתֵּי מְצוֹת עֲשָׂה, וְשְׁלוֹשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: לְהַפְרִישׁ בְּכוֹרוֹת; שְׁלֹא יֵאָכֵל בְּכוֹר תְּמִים חוּץ לְירוּשָׁלַיִם; שְׁלֹא יִפְדָּה הַבְּכוֹר; לְהַפְרִישׁ מֵעֵשָׂר בְּהֵמָה; שְׁלֹא יִגָּאֵל מֵעֵשָׂר בְּהֵמָה. וְכֻלְלֵתִי הַמַּעֲשֶׂר עִם הַבְּכוֹר—לְפִי שֶׁמֵּעֲשָׂה שְׁנֵיהֶם אַחַר, וְהַכֶּתוּב כָּלְלוֹ עִמּוֹ: שֶׁנֶּאֱמַר "אֶת-דָּמָם תִּזְרֹק"—כִּף לְמִדּוֹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, שֶׁזֶה דָּם מֵעֵשָׂר וְדָם בְּכוֹר. וּבְאֹר מְצוֹת אֵלֵינוּ בַּפְּרָקִים אֵלֵינוּ.

הַלְבוֹת בְּכוֹרוֹת פֶּרֶק א

בְּפָנַי הַבַּיִת, כְּמוֹ מַעֲשֵׂר דָגוּן; וְאֵינָהּ נוֹחֶגֶת
בְּמַקְדְּשֵׁינוּ, כְּשֶׁחַן בְּקִדְשָׁתוֹן קָדָם שׁוֹפְדוֹ, בֵּין
קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, בֵּין קִדְשֵׁי בֵּדֶק הַבַּיִת.

א, הַכֹּל חֵיבִין בְּכֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, כּוֹהֲנִים
לְיָיִם וְיִשְׂרָאֵלִים. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּכוֹר לְפוֹחֵן—
אִם נִלְדָּ לֹא בְכוֹר—מִקְרִיב דָּמוֹ וְאִמּוֹרִיו כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְאוֹכֵל שְׂאֵר הַבֶּשֶׂר בְּתוֹרַת בְּכוֹר:
שֶׁנֶּאֱמַר "כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָה
וּבְצֹאנָה...". אֲכַל בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר בְּהֵמָה
טְמֵאָה—כּוֹהֲנִים וְלְיָיִם פְּטוּרִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
בְּהַלְבוֹת מִתְנַוֵּת בְּהֵנָה.

א, הַבְּכוֹר נֹאכֵל בְּתוֹךְ שְׁנֵתוֹ, בֵּין תְּמִים בֵּין
בְּעַל מוֹם—שֶׁנֶּאֱמַר "לִפְנֵי ה' אֵלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ
שָׁנָה בְּשָׁנָה... וְכִי-יְהִיָּה בּוֹ מוֹם... בְּשַׁעֲרֶיךָ,
תֹאכְלֶנּוּ". וּמֵאִימָתַי מוֹנָה לֹא: אִם תָּם הוּא—
מוֹנָה לֹא מִיּוֹם שְׁמִינִי, שֶׁהוּא רֵאשִׁי לְהַקְרִיבָה.
וְאִם נִלְדָּ בְּעַל מוֹם, מוֹנָה לֹא מִיּוֹם שֶׁנִּלְדָּ—וְהוּא
שׁוֹפְדוֹ לֹא חֲדָשִׁיו, שְׁחָרֵי נִרְאָה לְאִכְלִיָּה בְּיוֹם
לִידָתוֹ; אֲכַל אִם לֹא יָדַע בְּיָדָאֵי שׁוֹפְדוֹ לֹא
חֲדָשִׁיו, מוֹנָה לֹא מִיּוֹם שְׁמִינִי.

א, הַנֶּלְדָּ לֹא מוֹם בְּתוֹךְ שְׁנֵתוֹ, רֵשָׁאֵי לְקִימוֹ כֹּל
שָׁנִים עָשָׂר חֲדָשִׁי; נִלְדָּ לֹא מוֹם בְּסוֹף שְׁנֵתוֹ—
מִתַּר לְקִימוֹ שְׁלוֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם שֶׁנִּפְלַח הַמוֹם,
וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְאַחֵר לְאַחַר שְׁנֵתוֹ. בִּיַּעֲד—
כְּגוֹן שֶׁנִּפְלַח בּוֹ מוֹם בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לִפְנֵי גְמַר
שְׁנֵתוֹ, מִשְׁלִימִין לֹא חַמְשָׁה עָשָׂר אַחַר שְׁנֵתוֹ.
נִלְדָּ לֹא מוֹם אַחַר שְׁנֵתוֹ—אֵינּוּ רֵשָׁאֵי לְקִימוֹ אֵלֶּא
עַד שְׁלוֹשִׁים יוֹם, וְיֹאכֵל.

א, הַבְּכוֹר בְּזִמְן חֲזֵה—מִנִּיחוֹ עַד שׁוֹפְלַח בּוֹ
מוֹם, וְיֹאכֵל. וְעַד שֶׁלֹּא נִרְאָה לְהִרְאוֹתוֹ לְחֶכְמָה,
רֵשָׁאֵי לְקִימוֹ שְׁתַּיִם וְשְׁלוֹשׁ שָׁנִים. וּמִחַ שֶׁנִּרְאָה
לְהִרְאוֹתוֹ לְחֶכְמָה—אִם נִלְדָּ בּוֹ מוֹם בְּתוֹךְ שְׁנֵתוֹ,
רֵשָׁאֵי לְקִימוֹ כֹּל שָׁנִים עָשָׂר חֲדָשִׁי; נִלְדָּ אַחַר

א, אַ מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ כָּל פֶּטֶר רָחֵם הַזְּכָרִים,
בֵּין בָּאָדָם בֵּין בְּבְהֵמָה טְהוֹרָה בֵּין בְּמִין
הַחֲמוֹר, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁלָמִים בֵּין שֶׁהָיוּ טְרֵפוֹת—
שֶׁנֶּאֱמַר "קִדְשׁ-לִי כָל-בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל-רָחֵם,
בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל—בָּאָדָם, וּבְבְהֵמָה"; וְכֹלֵן לְפוֹחֵינִים.
בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר חֲמוֹר—נִפְדִּין, וּפְדִיּוֹנָן לְפוֹחֵן;
וּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה—נִשְׁחַט בְּעֹזְרָה כְּשֶׁשָּׂאֵר
קִדְשִׁים קָלִים, זוֹרְקִין דָּמוֹ וּמִקְטִירִין אִמּוֹרִיו,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת, וְשֶׁשָּׂאֵר הַבֶּשֶׂר
נֹאכֵל לְכּוֹהֲנִים: שֶׁנֶּאֱמַר "אֵךְ פְּדָה תִּפְדֶּה... אֵךְ
בְּכוֹר-שׁוֹר... לֹא תִפְדֶּה-קִדְשׁ הֵם... וּבְשָׂרָם,
יִחַה-לָּךְ...".

א, בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁהוּא בְּעַל מוֹם, בֵּין
שֶׁנִּלְדָּ כְּמוֹמוֹ בֵּין שֶׁנִּפְלַח בּוֹ מוֹם אַחַר שֶׁהָיָה
תְּמִים—חָרִי הוּא לְפוֹחֵן. אִם רָצָה-אוֹכְלוֹ בְּכָל
מְקוֹם, אוֹ מוֹכְרוֹ, אוֹ מֵאִכְלוֹ לְמִי שִׁירָצָה,
אֲכָלוֹ לְגוֹי: מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָלִין, שֶׁנֶּאֱמַר "וְכִי-
יְהִיָּה בּוֹ מוֹם, פִּסַּח אוֹ עוֹר... הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר
יַחְדוֹ, כַּעֲבִי וְכֹאֲלִי"; וְחָרִי הוּא נִכְסֵי פוֹחֵן.

א, מִצְוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וַיֹּאמֶר
חָרִי זֶה קִדְשׁ—שֶׁנֶּאֱמַר "תִּקְדִּישׁ, לְה' אֵלֹהֶיךָ";
וְאִם לֹא הַקְדִּישׁוּ-חָרִי זֶה מִתְקַדֵּשׁ מֵאֵלָיו,
וּקְדָשָׁתוֹ מִרָחֵם הִיא.

א, מִצְוֹת בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נוֹחֶגֶת בְּאַרְץ,
וּבְחֻצָה לְאַרְץ. וְאֵין מְבִיאִין בְּכוֹרוֹת מְחֻצָּה
לְאַרְץ לְאַרְץ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֲכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֵלֹהֶיךָ...
מַעֲשֵׂר דִּגְנֶךָ תִּירְשֶׁךָ וַיִּצְחָרְךָ, וּבְכֹרֶת בְּקִרְךָ
וּצֹאנֶךָ": מִמְּקוֹם שֶׁאַתָּה מְבִיא מַעֲשֵׂר דָּגוּן, אַתָּה
מְבִיא בְּכוֹר בְּקָר וּצֹאן; וּמִמְּקוֹם שֶׁאֵין אַתָּה
מְבִיא מַעֲשֵׂר דָּגוּן—אֵין אַתָּה מְבִיא בְּכוֹר בְּקָר
וּצֹאן, אֵלֶּא יֹאכֵל כְּמוֹמוֹ. וְאִם הִבִּיא-אֵין
מִקְבָּלִין כְּמוֹנוֹ, וְלֹא יִקְרָבוּ; אֵלֶּא יֹאכֵל כְּמוֹמוֹ.

א, מִצְוֹת זֹנוֹ נוֹחֶגֶת בֵּין בְּפָנַי הַבַּיִת, בֵּין שֶׁלֹּא

שנתו, מקימו שלושים יום.

א,י שנה שלבכור- היא שנת לבנה תמימה, שנים עשר חדש מיום ליום; ואם היתה שנה מעפרת-נתעפרה לו, ומונה שלושה עשר חדש. נלדו לו שני טלאים, אחד בחמשה עשר שלאדר הראשון, ואחד בראש חדש אדר שני- זה שנלד בראש חדש אדר שני-בין שהגיע יום ראשון באדר שלשנה הפאה, עלתה לו שנה. וזה שנלד בחצי אדר ראשון-לא עלתה לו שנה, עד חצי אדר שלשנה הפאה: הואיל ונלד בחדש העבור, מונין אותו לו.

א,יא עבר ואחר הבכור לאחר שנתו-אם על פי שהוא עובר בלא תעשה, אם היה תם-הרי זה לא נפסל, אלא מקריבו; ואם היה בעל מום, שוחטו בכל מקום: שנאמר "מעשר דגנה תירשף ויצהרה, ובכרת בקרה וצאנה", מקיש בכור למעשר-מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה, אם בכור אינו נפסל משנה לחברתה.

א,יב אין נותנין את הבכור לפוחן פשיולו, שאין זו גדלה לפוחן, אלא יטפל בו בעליו עד שיוגדיל מעט, ויתנונו לפוחן. ועד פמה ישראל חיבין להטפל בבכור-בהמה דקה, שלושים יום; ובנשה, חמשים יום. ואם אמר לו הפוחן, תנהו לי בתוך זמן זה, ואני אטפל לעצמי-אינו רשאי לתנו לו: שזה פמו מסייע על מתנותיו; וכבר בארנו בתרומות, שהפוחנים המסייעין בבית הגרנות ובבית המטבחים ובתוך הרועים-אין נותנין להם מתנותיהן בשכרן.

א,יג היה הבכור בעל מום, ואמר לו בתוך זמן זה, תנהו לי שאכלנו, או שהיה תמים, ואמר

לו תנהו לי, בתוך זמן זה, שאקריבנו עתה- הרי זה נותנו לו. ויראה לי שהבכור, נתן לכל פוחן שירצה.

א,יד פוחן שאכל פזית מבכור תמים חוץ לירושלים-לוקה מן התורה, שנאמר "לא-תוכל לאכל בשעריה, מעשר דגנה ותירשף ויצהרה, ובכרת בקרה, וצאנה". וכן זר שאכל פזית מבכור, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה-לוקה: מפני השמועה למדו שזו אזהרה אם לזר שאכל בכור, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה.

א,טו הבכור-אין פודין אותו, שנאמר "אף בכור-שור או-בכור פשב או-בכור עז, לא תפדה". וכן אין מוכרין אותו פשהוא תם-שבין שהוא עומד לקרבן, אין לפוחן בו זכות כדי למכרו; ובזמן הזה שאין בית, הואיל ולאכילה עומד, הרי זה מתר למכרו, ואם על פי שהוא תמים-בין לפוחן, בין לישראל.

א,טז בכור בעל מום-יש לפוחן למכרו בכל זמן, בין שלא בפני הבית בין בפני הבית, בין חי בין שחוט; וכשהוא מוכר בשר בכור בעל מום-מוכרו בבית אבל לא בשוק, פמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח. אבל בשר בכור תמים אינו נמכר, מפני שהוא בשר קדש; וכוהנים שנמנו על הבכור, מתרין לשקל מנה פנגד מנה.

א,יז המפשיט בכור בעל מום, הרי זה מתר להפשיטו באיזה דרך שירצה: אם רצה לתרגיל, מרגיל. וכן שאר פסולי המקדשין-אם רצה להפשיטן מן הרגל, מפשיט.

הלכות בכורות פירק ב

המומין בהלכות אסורי המזבח, ושהראוי מהן להיות בזכר שבועה וששים.

ב,ב וכל הדברים שפנינו שם שאין הקרבן מהן

ב,א כל המומין הקבועין הפוסלין את הקדשים, ונפדין עליהן-אם נפל אחד מהן בבכור, הרי זה נשחט עליו בכל מקום; וכבר בארנו אותן

מן המבחר, ואין הקדשים קרבים בהן, ולא נכדין עליהן—כך אין הבכור נשחט עליהן, ולא קרב, אלא יהיה עומד, עד שיולד לו מום קבוע. וכן אם נלד בבכור מום עובר—הרי זה אינו נשחט בכל מקום, ולא קרב, אלא יהיה רועה עד שיפול בו מום קבוע, וישחט עליו.

בג וכן אם נעברה בו עברה, או שהרג בעד אחר, או על פי הפעלים, או שהקצה, או נעבד—ירעה עד שיפול בו מום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח. יוצא דפן, והבא אחריו—שניהן אינן בכור: הראשון, מפני שאינו פטר רחם; והאחרון, מפני שקדמו אחר. אפלו יצאת נקבה דרה דפן, וזכר דרה רחם—אינו בכור.

בד בכור שהוא אנדרגינזום—אין בו קדשה כלל, והרי הוא כנקבה שאין בו לפוחן כלום; ועובדין בו וגוזזין אותו, בשאר החליו. נלד טמטום—הרי זה ספק בכור, ויאכל במומו לבעליו, בין שהטיל מום במקום זכרות, בין שהטיל מום במקום נקבות.

בה רחל שילדה כמין עז, או עז שילדה כמין רחל—פטור מן הבכורה, שנאמר "אף בכור—שור": עד שיהיה הוא שור, ובכורו שור. ואם היה בו מקצת סימני אמו—הרי זה בכור, והוא בעל מום קבוע: שאין לה מום גדול משנוי בריתו, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח.

בו אפלו פרה שילדה כמין חמור, ויש בו מקצת סימני פרה—הרי זה בכור לפוחן, הואיל ומין החמור יש בו דין בכורה. אבל אם ילדה מין סוס או גמל—אף על פי שיש בו מקצת סימני פרה, הרי הוא ספק בכור; לפיכך יאכל לבעליו. ואם תפסו בוחן, אין מוציאין מידו.

בו המטיל מום בבכור—הואיל ועשה עברה, קונסין אותו, ואינו נשחט על מום זה, עד שיפול בו מום אחר מאליו. ואם מת זה החוטא—מתר לבנו לשחט אותו על מום שעשה אביו, שלא

קנסו בנו אחריו.

בה הרגיל לבכור שיפול בו מום—כגון שנתן דבלה על אזנו עד שבא פלב ונטלה וחתך אזנו, או שהלך בו בין ברזל ועששיות שלזכותי פדי שתקטע ידו ונקטעה, או שאמר לגוי להטיל בו מום—הרי זה לא ישחט עליו. זה הכלל: כל מום שנעשה לדעתו, אסור לו לשחט עליו; ואם נעשה שלא לדעתו, הרי זה שוחט עליו.

בט אמר אלו נפל בבכור זה מום, הייתי שוחטו, ושמע הגוי, ועשה בו מום—הרי זה שוחט עליו, שהרי לא נעשה בדעתו. ראינוהו שעשה מעשה המרגיל להטיל מום, ונפל בו מום, ואין אנו יודעין אם נתפון למום, או לא נתפון—הרי זה לא ישחט עליו. פיצד: כגון שנתן לו שעורים במקום החוק מסרג בעצים, וכיון שאכל נחלקה שפתו—אפלו היה חבר, הרי זה לא ישחט עליו; וכן פל פיוצא בזה.

בי היה בכור רודף את האדם, ובטטו פדי לטרדו, ואפלו בעט בו מפני שרדפו מקדם, ונעשה בו מום בבטיטה זו—הרי זה ישחט עליו. ביא קטנים שהטילו מום בבכור דרה שחוק, וכן הגוי שעשה לדעתו—הרי זה ישחט עליו; ואם עשו פדי לחתירו, לא ישחט עליו. בכור שאחזו דם, יקוץ—ובלבה, שלא יתפון לעשות בו מום; ואם נעשה בו מום בהקזה זו, הרי זה נשחט עליו.

ביב מתר להטיל מום בבכור קדם שניצא לאויר העולם, וישחט עליו. בפמה דברים אמורים, בזמן הזה שאין שם בית, מפני שפסו להאכל במומו; אבל בזמן שהמקדש קיים, אסור.

ביג עד שהעיד מפני עד אחר, שמום זה נפל שלא לדעת—נאמן; אפלו אשה נאמנת לומר

בפני נפל מום זה מאליו, וישחט עליו.

שהיא כגופו.

ב,יד כל המומין הראויין לבוא בידי אדם— נאמן הרועה עליהן לומר מאליהן נפלו, ולא נעשו בכונה; וישחט עליהן. במה דברים אמורים, בשעה הרועה ישראל, והבכור ביד הכהן. אבל אם היה הרועה כהן, והבכור עדין הוא ביד בעליו הישראלים—הרי זה אינו נאמן; וחושדין אותו, שמא הוא הטיל בו מום בדי שיתגנו לו.

ב,טז בכור שהיה ביד כהן, ונפל בו מום, והעיד עליו עד אחד שזה המום מאליו נפל, ואין אנו יודעין אם מום זה שוחטין עליו את הבכור או אין שוחטין עליו, ובא הכהן שהוא בידו, ואמר הראיתי מום זה לממחה, והתירו לשחיטה—הרי זה נאמן; ואין חוששין, שמא לא הראהו ושמא בכור תם הוא—שלא נחשדו לשחט קדשים בחוץ, מפני שהוא עוזן ברת כמו שבארנו.

ב,טז כהן שהעיד לבוהן אחר, שמום זה מאליו נפל—נאמן; ואין חוששין להן, שמא הן גומלין זה את זה: שכל הכהנים חושדין להטיל מום בבכור בדי לאכלו בחוץ, ולפיכך אין נאמנין על ידי עצמן; אבל חברו מעיד לו, שאין אדם חוטא לאחר. אכלו בניו ובני ביתו שלכוחן, מעידין לו על הבכור; אבל לא אשתו, מפני

ב,יז וכן נאמן הכהן לומר על בכור בעל מום, בכור זה נתנו לי ישראל במומו, ולא נפל ברשותי—בדי לחוש לו, שמא הוא הטילו: שהדבר עשוי להגלות, והוא מתירא שמא ישאלו בעליו, ויאמרו תמים היה, בעת שננתנוהו לו.

הלכות בכורות פרק ג

עצמו—רואין לו.

ג,א אין שוחטין את הבכור אלא על פי ממחה, שנתן לו הנשיא שבארץ ישראל רשות, ואמר לו, הטר בכורות במומן; אכלו היה מום גדול וגלוי לכל, לא יתירו אלא ממחה שנטל רשות. וכל הבכורות אדם רואה, חוץ מבכור עצמו.

ג,ד היה המום גלוי לכל, כגון שנקטעה ידו או רגלו—הואיל והביאו לחכם הממחה, הרי זה בחזקת מדרקדק על עצמו; לפיכך רואין לו, אם על פי שאין עמו כהן.

ג,ב אם אין שם ממחה, והיה המום מן המומין הגלויין המבחקין, כגון שננסמית עינו, או נקטעה ידו, או נשברה רגלו—הרי זה ישחט על פי שלושה בני הכנסת; וכן בכור שניצא לחוצה לארץ, ונפל בו מום מבחק—הרי זה נתן על פי שלושה בני הכנסת.

ג,ה השוחט את הבכור, ואחר כך הראה את מומו—אם על פי שהוא מום גלוי, שאינו משתנה בשחיטה, כגון שנחתכה ידו או רגלו—הואיל ונשחט שלא על פי ממחה, הרי זה אסור; ויקבר בבכור שמת.

ג,ג אין רואין את הבכור לישראל, עד שיהיה כוחן עמו—שמא יאמר לו הממחה מום הוא, ומתר לשחט עליו, וילך וישחטנו לעצמו, ולא יתגנו לבוהן; שאם על פי שאינו חשוד לאכל קדשים בחוץ, חשוד הוא לגזל מתנות כהנה. לפיכך אם היה חכם, וידוע שהוא מדרקדק על

ג,ו בכור שהיתה לו ביצה אחת, ושני פיסין, ובדקו הממחה, והושיבוהו על חרגוזו ומעכו, ולא יצאת ביצה שניה, והתירו הממחה, ונשחט, ונמצאת השניה דבוקה בפסלים—הרי זה מתר, הואיל ומעכו; אבל אם לא נמצא—אם על פי שנשחט על פי ממחה, הרי זה יקבר.

ג,ז מי שאינו ממחה, וראה את הבכור, ונשחט

על פיו-הרי זה יקבר, וישלם מביתו; וכמה משלם-רביע לדקה, ומחצה לגשה. ומפני מה לא ישלם כל דמיו, מפני שקנסו את בעל הבהמה, כדי שלא ישחה אותה, ולא יגדל בהמה דקה בארץ ישראל.

ג,ח הנוטל שכרו להיות רואה בכורות-אין שוחטין על פיו אלא אם כן היה ממחה גדול, וידעו בו חכמים שאין פמותו, ופסקו לו שכר על הראיה והבקור, בין שנמצא מום בין שנמצא תמים. ולא יטל שכר על בהמה זו, חוץ מפעם אחת; ורואה אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה, כדי שלא יבוא לירי חשד.

ג,ט החשוד על הבהמות למכור אותן לשם חלין-אין לוקחין ממנו אפלו בשר צבאים, מפני שהוא דומה לבשר עגל. ואין לוקחין ממנו עורות שאינן עבודים, אפלו שלנקבה, שמא יחתך זכרותו, ויאמר עור נקבה הוא. ואין לוקחין ממנו צמר, אפלו מלפז; ואין צריך לומר, צואי.

ג,י אבל לוקחין ממנו טווי, ולבדין, ועורות עבודים-שאינו מעבד עור בכור תמים, מפני שהוא מפחד לשהותו אצלו, שמא ישמעו בו הדיינין, ויקנסו אותו כפי רשעו.

ג,יא השוחט את הבכור ומכרו, ונודע שלא הראהו לממחה-מה שאכלו-אכלו, ויחזור להם את הדמים; ומה שלא נאכל-יקבר, ויחזור הדמים. וכן הדין במאכיל את הטרפה, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר.

הלכות בכורות פרק ד

ג,יב בכור שנמצא טרפה-אם תמים הוא, ונמצא טרפה אחר שהפשט-העור ישרף כמו שפארנו בהלכות פסולי המקדשין, והבשר יקבר. ואם פמותו נשחט-הבשר יקבר, ויאותרו הכוהנים בעורו; והוא, שנשחט על פי ממחה.

ג,יג הבכור שנאכל בשרו בהלכה, בין תמים בין בעל מום-פשוט שמותר להנות בעורו, כך נהנין בגזתו; אבל כל צמר שנגזז ממנו פשהוא חי, אפלו נשר-הרי הוא אסור בהניה, אפלו נשר ממנו אחר שנפל בו מום. ואפלו לאחר שחיטתו, ואין צריך לומר אחר מיתתו-הרי אותו הצמר שנשר ממנו מחיים, באסורו עומד. וכן במעשר בהמה.

ג,יד וכבר בארנו בהלכות מעילה, שלא גזרו גזרה זו אלא על הבכור והמעשר בלבד, מפני שאינן באין לכפרה-שמא ישחה אותן אצלו, כדי לקח כל הצמר שינשר מהן. וכבר בארנו שמצוה לאכלו בשנתו, בין תמים בין בעל מום.

ג,טו בכור שחיה בו צמר מדבלל, ושחטו-את שהוא נראה עמו מן הגזה, מותר בהניה; ואת שאינו נראה עמו, והוא הצמר שעיקרו הפוך בלפי ראשו-אסור, שזה כמי שנשר מחיים. גזת בכור, אפלו בעל מום-שנתערבה בגזי חליו, אפלו אחת בכמה אלפים-הכל אסורים; הרי היא דבר חשוב, ומקדש בכל שהוא. האורג מלוא הפיט מצמר הבכור בפגד, ודלק; מצמר המקדשין, מקדש בכל שהוא.

בגזן יד או רגל-רואין: כל שאצלו יחתך, יהיה בעל מום-הרי זה פטור; ואם אפשר שיחתך אבר הגוי, ולא יפסל-הרי זה חייב בפבורה.

ד,ב הלוקח עבר פרתו שלנכרי, או המוכר עבר פרתו לנכרי-אם על פי שאינו רשאי-הרי זה

ד,א בהמת השתפין, חייבת בפבורה. לא נאמר "בקרף, וצאנף", אלא למעט שתפות הגזי; שאם היה שתף בפרה או בעבד, אפלו היה לגזי אחד מאלף באם או בולד-הרי זה פטור מן הפבורה. היה לו באחד משניהם אבר אחד,

פֶּטוּר מִן הַכְּבוֹרָה, וְאִין קוֹנְסִין אֹתוֹ עַל דְּבַר זֶה. הַמְקַבֵּל בְּהִמָּה מִן הַגּוֹי לְהִיּוֹת מְטַפֵּל בָּהּ, וְהוֹלְדוֹת בִּינִיחֶן, אִו נְכָרִי שְׂקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל כְּזֶה— חֲרִי אֵלֹו פֶּטוּרִין מִן הַכְּבוֹרָה: שְׁנֵאֲמַר "פֶּטוּר רַחֵם בְּיִשְׂרָאֵל", עַד שִׁיחִיהָ הַכֹּל בְּיִשְׂרָאֵל.

ד,ג הַמְקַבֵּל צֵאן מִן הַגּוֹי בְּמִמּוֹן קְצוּב, וּפְסֵק עָמּוּ שִׁיחִיהָ הַשְּׂכָר בִּינִיחֶן, וְאִם פָּחַתּוּ, פָּחַתּוּ לְיִשְׂרָאֵל—אִם עַל פִּי שְׂבָרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן, וְחֲרִי הֵן בְּקִנְיָנּוֹ, הוֹאִיל וְאִם לֹא יִמָּצֵא הַגּוֹי אֲצִלּוֹ מְמוֹן לְגַבּוֹת מְמוֹנּוֹ, וְגַבָּה מִן הַבְּהִמּוֹת הָאֵלּוּ וּמְוֹלְדוֹתֵיהֶן—נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַחֲרִיּוֹת עֲלֵיהֶן וְעַל וְלְדוֹתֵיהֶן, וְחֲרִי יָד גּוֹי בְּאֲמִצָּע, וּפֶטוּרִין מִן הַכְּבוֹרָה, הֵן וְוֹלְדוֹתֵיהֶן. אֲבָל וְלְדִי וְלְדוֹת חִיבִין—שְׂחֲרִי שְׂלֵיִשְׂרָאֵל הֵן, וְאִין לְגוֹי עֲלֵיהֶן רִשׁוֹת.

ד,ד יִשְׂרָאֵל שְׁנַתָּן מַעֲוֹת לְגוֹי, וְקָנָה לוֹ בְּהֵן בְּהִמָּה מְמוֹנִי בְּדִינֵיהֶן—אִם עַל פִּי שְׂלֵא מְשֶׁה, קָנָה וְחִיבָת בַּכְּבוֹרָה; וְכֵן אִם קָנָה הַגּוֹי מִיִּשְׂרָאֵל בְּדִינֵיהֶן, וְנָתַן מַעֲוֹת—אִם עַל פִּי שְׂלֵא מְשֶׁה, קָנָה וּפֶטוּרָה מִן הַכְּבוֹרָה.

ד,ה גַּר שְׁנַתְּגִיר, וְאִין יָדוּעַ אִם עַד שְׂלֵא נִתְּגִיר יְלָדָה פָּרְתּוֹ, אִו אַחַר שְׁנַתְּגִיר—חֲרִי זֶה בְּכוֹר מִסְּפֵק. הַלּוֹקַח בְּהִמָּה מִן הַגּוֹי, וְאִין יָדוּעַ אִם בְּכָרָה אִו לֹא בְּכָרָה, וְיְלָדָה אֲצִלּוֹ—חֲרִי זֶה סְפֵק בְּכוֹר, וְיֹאכֵל בְּמוֹמּוֹ לְבַעֲלִים; וְאִינוּ לְבוֹחֶן—שְׂחֵמוֹצִיא מִחֲבָרוֹ, עֲלִיו חֲרָאִיהָ.

ד,ו לָקַח בְּהִמָּה מְנִיקָה מִן הַגּוֹי—אִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמֹא בְּנָה שְׂלֵאֲחֶרֶת הִיא מְנִיקָה, אֲלֹא חֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת שְׂיִלְדָה; וְאֵפֶלּוּ הִנֵּה זֶה שְׂמִנִּיקָה בְּמִין אַחַר, וְאֵפֶלּוּ בְּמִין חֲזִיר—חֲרִי זֶה פֶּטוּרָה מִן הַכְּבוֹרָה. וְכֵן בְּהִמָּה שְׂחִיא הוֹלְבֵת, פֶּטוּרָה מִן הַכְּבוֹרָה—שָׂרֵב הַבְּהִמּוֹת, אִין הוֹלְבֵת אֲלֹא אִם כְּבָר יְלָדוֹ.

ד,ז הַלּוֹקַח בְּהִמָּה מִיִּשְׂרָאֵל—חֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת שְׂבָכָרָה, עַד שִׁיּוֹדִיעוֹ חֲמוּכָר שְׂעֵדִין לֹא יְלָדָה:

שְׂאִין הַיִּשְׂרָאֵלִי שׂוֹתֵק וְגוֹרֵם לוֹ לְאָכֵל קְדָשִׁים בַּחוּץ, וְוִדָּאִי שְׂבָכָרָה; וְלִפְיָהּ מְכָרָה סֶתֶם.

ד,ח בְּהִמָּה דָּקָה שְׂחֵפִילָה עֶבֶר שְׂעֵדִין לֹא נִתְּבָאָרָה צוּרְתוֹ חֲרִיבָה וְנִפְרָה לְכֹל, וְזֶה הוּא הַנְּקָרָא טְנוּפָה—אִם אָמְרוּ חֲרוּעִים עֶבֶר הוּא, אֲלֹא שְׂנַפְסָד—חֲרִי זֶה פֶּטוּרָה מִן הַכְּבוֹרָה, וְצָרִיף לְחֲרָאוֹתוֹ לְרוּעָה חֲכָם; לְפִיכָּה הַלּוֹקַח בְּהִמָּה מִן הַגּוֹי, אֵפֶלּוּ הִיתָה קְטַנָּה, וְיְלָדָה אֲצִלּוֹ בְּתוֹף שְׁנַתָּה—חֲרִי זֶה סְפֵק בְּכוֹר, שְׂמֹא טְנוּפָה הַפִּילָה בְּרִשׁוֹת הַגּוֹי.

ד,ט וְכֵן בְּהִמָּה גִּסָּה שְׂחֵפִילָה שְׂלִיָּה—חֲרִי זֶה סִימָן וְלָדָה, שְׂאִין שְׂלִיָּה בְּלֹא וְלָדָה; וְנִפְטָרָה מִן הַכְּבוֹרָה. וּמִתָּר לְחֲשִׁלָּה אֹתָהּ הַשְּׂלִיָּה לְפִלְבִים: שְׂאִין מִתְּקַדָּשׁ בַּכְּבוֹרָה אֲלֹא זָכָר, וְחֻזְקַת הַנּוֹלָדִים מְחַצֵּה זָכָרִים וּמְחַצֵּה נְקִבוֹת; וְכָבָר בְּאַרְנוֹ שְׂחֻזְכָּר שְׂאִין בּוֹ מְקַצֵּת סִימָנִי אֲמוֹ, אִינוּ מִתְּקַדָּשׁ בַּכְּבוֹרָה. וְנִמָּצֵא מַעוֹט הַנּוֹלָדִים הֵם חֲמַתְּקָדָשִׁים בַּכְּבוֹרָה, וְאִין חוֹשֵׁשִׁין לְמַעוֹט. אֲבָל בְּחֵמַת קְדָשִׁים שְׂחֵפִילָה שְׂלִיָּה—תְּקַבֵּר, שְׂחֻזְכָּרִים בָּהּ בְּנִקְבוֹת.

ד,י בְּהִמָּה גִּסָּה שְׂחֵפִילָה חֲרָרַת דָּם—חֲרִי זֶה נִפְטָרָה מִן הַכְּבוֹרָה, שְׂחֻזְקָתָהּ שְׂחֻזְלָד בְּתוֹכָהּ, וְרַבָּה עֲלִיו דָּם, וְחֵפְסִידוֹ וּבְטָלוֹ. וְקוֹבְרִין חֲרָרָה זֶה כְּמוֹ נֶפֶל כֹּל מְכַפֶּרֶת, אִם עַל פִּי שְׂאִין בְּחֲרָרָה זֶה קְדָשָׁה; וְלָמָּה קוֹבְרִין אֹתָהּ, בְּדִי לְפָרְסָם הַדְּבָר שְׂנַפְטָרָה מִן הַכְּבוֹרָה.

ד,יא כְּבָר בְּאַרְנוֹ בְּעֵנִין נָדָה, שְׂחֻזְלָד בְּאָדָם נִגְמָר לְאַרְבָּעִים יוֹם, וְחֵמְפֵלֶת לְפָחוֹת מֵאַרְבָּעִים, אִינוּ וְלָדָה. אֲבָל וְלָד בְּהִמָּה—לֹא עָמְדוּ חֲכָמִים עַל מְנִין הַיָּמִים שִׁיְגַמְר בּוֹ; אֲבָל אָמְרוּ שְׂחֵמְפֵלֶת טְנוּפָה, אִינָה מִתְּעַבְרַת אַחֲרָיו וְלֹא מְקַבֵּלֶת וְלָד אַחַר, לְפָחוֹת מִשְׁלוֹשִׁים יוֹם.

ד,יב בְּהִמָּה שְׂיִצְאָת מְלֵאָה, וּבֵאֵת רִיקְנִית—חֲבָא אַחַר כֵּן בְּכוֹר מִסְּפֵק: שְׂמֹא דְבָר שְׂאִינוּ פּוֹטֵר בַּכְּבוֹרָה הַפִּילָה, וְאִין לְנַפְלִי בְּהִמָּה

פְּטִירַת רַחֵם עַד שִׁיעָגִילוֹ רֹאשׁ פְּפִיקָה שְׁלֵעָרֵב.
 הַיּוֹג מִבְּכֵרֵת הַמְקֻשָּׁה לִילָד—מִחֲתָף אֶבֶר אֶבֶר,
 וּמִשְׁלֵיף לְפִלְבָּיִם; וְהַפֶּא אַחֲרָיו, בְּכֹר. יֵצֵא
 רַבּוֹ—הָרִי זֶה יִקְבֵר, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה; וְאִם
 חֲתָף אֶבֶר וְהִנִּיחוֹ, וְחֲתָף אֶבֶר וְהִנִּיחוֹ, עַד
 שְׁחֻשְׁלִים רַבּוֹ—הָרִי כָּל הָאֶבְרִים צְרִיכִין קְבוּרָה,
 וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה: פִּיּוֹן שִׁינֵא רַבּוֹ, בֵּין שְׁלֵם
 בֵּין מְחֲתָף, וְחֲרִי הוּא לְפָנֵינוּ—נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרָע.
 הַיָּד יֵצֵא שְׁלִישׁ, וּמְכֹרֵז לְגוֹי, וְחֹזֵר וְיֵצֵא שְׁלִישׁ
 אַחֲרֵי—נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרָע, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה;
 יֵצֵא שְׁלִישׁ דָּרָךְ דָּפֵן, וּשְׁנַיִ שְׁלִישִׁים דָּרָךְ רַחֵם—
 אֵינּוּ קְדוּשָׁה: שְׁחֵרֵב תְּרֹאשׁוֹן לֹא יֵצֵא דָּרָךְ רַחֵם,
 וְלְמַפְרָע הוּא מִתְקַדֵּשׁ.

דַּטּוֹ יֵצֵא מֵעוֹט אֶבֶר גְּדוּל, וְחֲרִי זֶה הַיּוֹצֵא רַבּוֹ
 שְׁלֵעָרֵב—נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה, וְיִקְבֵר הַיּוֹצֵא.
 יֵצֵא חֲצִי הָעֶבֶר, וְהוּא רַבּוֹ שְׁלֵעָרֵב הַיּוֹצֵא—הָרִי
 זֶה סֶפֶק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה, אִם לֹא נִפְטָרָה;

הַלְבוֹת בְּכוֹרֹת פֶּרֶק ה'

הָאֵל רַחֵל שְׁלֵא בְּכָרָה, וְיִלְדָה שְׁנַיִ זְכָרִים—אֶפְלוֹ
 יֵצֵאוּ שְׁנַיִ רְאשֵׁיהֶם בְּאֶחָד, אִי אֶפְשָׁר שְׁלֵא קָדָם
 אֶחָד: וְהוֹאִיל וְאִין יִדוּעַ אֵיזָה יֵצֵא רֹאשׁוֹן—
 הַכּוֹחַן נוֹטֵל אֶת הַכְּחוּשׁ, וְהַשְּׁנַיִ סֶפֶק בְּכֹר. מֵת
 אֶחָד מֵהֶן, אֵין לְכוּחַן פְּלוּם: שְׁזָה חֲחִי, סֶפֶק הוּא;
 וְחַמּוּצִיא מִחֲבֵרוֹ, עָלָיו הִרְאִיָּה.

הַבּ וְכֵן אִם יִלְדָה זָכָר וְנִקְבָּה—הָרִי הַזָּכָר סֶפֶק,
 שְׁמֹא הַנִּקְבָּה יֵצֵאת תְּחִלָּה; לְפִיכֹךְ אֵין לְכוּחַן
 פְּלוּם—שְׁחַמּוּצִיא מִחֲבֵרוֹ, עָלָיו הִרְאִיָּה.

הַגּ שְׁתֵּי רַחֲלָיו שְׁלֵא בְּכָרוֹ, וְיִלְדוּ שְׁנַיִ זְכָרִים—
 שְׁנֵיהֶן לְכוּחַן; זָכָר וְנִקְבָּה, הַזָּכָר לְכוּחַן. שְׁנַיִ
 זְכָרִים וְנִקְבָּה—הַכּוֹחַן נוֹטֵל אֶת הַכְּחוּשׁ, וְהַשְּׁנַיִ
 סֶפֶק בְּכֹר; וְאִם מֵת אֶחָד מֵהֶן, אֵין לְכוּחַן פְּלוּם:
 שְׁזָה הַזָּכָר חֲחִי, סֶפֶק בְּכֹר הוּא; וְחַמּוּצִיא
 מִחֲבֵרוֹ, עָלָיו הִרְאִיָּה.

לְפִיכֹךְ הַפֶּא אַחֲרָיו, סֶפֶק בְּכֹר.
 דַּטּוֹ בְּכֹר שְׁפָרְכוּ בְּסִיב וְהוֹצִיאוּ, וְלֹא נִגַע
 בְּרַחֵם, אִם שְׁפָרְכוּ בְּשֻׁלִית בְּחֵמָה אַחֲרָת, אִם
 שְׁנִבְרָכָה עָלָיו אַחֲתָו, וְיֵצֵא—הוֹאִיל וְלֹא נִגַע
 בְּרַחֵם מִכָּל מְקוֹם, הָרִי זֶה סֶפֶק בְּכֹר.

דַּיּוֹ הַדְּבִיק שְׁנַיִ רַחֲמִים זֶה לְזֶה, וְיֵצֵא מִזֶּה
 וְנִבְנֵם לְזֶה—הָרִי זֶה סֶפֶק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה
 הַבְּחֵמָה שְׁנִבְנֵם בֵּה הַבְּכֹר, שְׁחֲרִי פֶטֶר רַחֵם,
 אִם לֹא נִפְטָרָה, עַד שִׁיפְטֹר רַחֲמָה וְלָדָה.

דַּיּוֹחַ נִפְחָתוֹ פּוֹתְלֵי בֵּית הָרַחֵם, וְיֵצֵא—הָרִי זֶה
 סֶפֶק אִם נִגִיעַת רַחֵם מְקַדְּשֵׁת, אִם אֵינֶנּוּ. נִעְקְרוּ
 פּוֹתְלֵי בֵּית הָרַחֵם בְּצִנְאוֹר—הָרִי זֶה סֶפֶק אִם
 בְּמִקְדָּמוֹ מְקַדְּשׁ, אִם מְקַדְּשׁ אַתְּ חוּץ לְמִקְדָּמוֹ.

דַּיּוֹט נִגְמָמוֹ פּוֹתְלֵי בֵּית הָרַחֵם, אֵינּוּ קְדוּשָׁה.
 נִפְרִץ מִקְצָתוֹ, וְעוֹמֵד מִרְבֵּה עַל הַפְּרוּץ, וְיֵצֵא
 דָּרָךְ הַפְּרוּץ, אִם שְׁהִיָּה הַפְּרוּץ מִרְבֵּה עַל הָעוֹמֵד,
 וְיֵצֵא דָּרָךְ הָעוֹמֵד—הָרִי זֶה סֶפֶק בְּכֹר.

הַדַּ וְיִלְדוּ שְׁתֵּי נִקְבוֹת וְזָכָר, אִם שְׁנַיִ זְכָרִים
 וּשְׁתֵּי נִקְבוֹת—הָרִי הַזָּכָרִים סֶפֶק בְּכֹר: שְׁאֵנִי
 אֹמֵר שְׁמֹא הַנִּקְבָּה נִלְדָה תְּחִלָּה, וְאַחֲרַיָּה
 הַזָּכָר; לְפִיכֹךְ אֵין כָּאֵן לְכוּחַן פְּלוּם—שְׁחַמּוּצִיא
 מִחֲבֵרוֹ, עָלָיו הִרְאִיָּה.

הַה אַחַת בְּכָרָה וְאַחַת שְׁלֵא בְּכָרָה, וְיִלְדוּ שְׁנַיִ
 זְכָרִים—אֶחָד לוֹ וְאַחַד לְכוּחַן, וְכָל אֶחָד מֵהֶן סֶפֶק
 בְּכֹר; וְהַכּוֹחַן נוֹטֵל אֶת הַכְּחוּשׁ. מֵת אֶחָד מֵהֶן,
 אֵין כָּאֵן לְכוּחַן פְּלוּם: שְׁזָה חֲחִי, סֶפֶק הוּא. וְכֵן
 אִם יִלְדוּ זָכָר וְנִקְבָּה, אֵין כָּאֵן לְכוּחַן פְּלוּם: שְׁזָה
 הַזָּכָר, סֶפֶק בְּכֹר הוּא.

הַוּוֹ כָּל בְּכֹר שֶׁהוּא סֶפֶק—דֵּינּוֹ שִׁירְעָה עַד שִׁיפֵּל
 בּוֹ מוּם, וְיֹאכֵל לְבַעְלָיו. וְאִם תִּפְסֵם אוֹתוֹ הַכּוֹחַן,
 אֵין מוֹצִיאֵין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ; וְאֹכֵל אוֹתוֹ בְּמוֹמּוֹ,
 אֶבֶל אֵינּוּ מְקַרִּיבּוֹ—שְׁאֵין מְקַרִּיב לְעוֹלָם אֶלָּא
 בְּכֹר וְדַאי, שְׁמֹא יִשְׁחַט חֲלִין בְּעוֹרָה.

הזו מי שהיה בעדרו מבכרות ושאינו מבכרות, וילדו ואין שם אדם, ונכנס ומצא את המבכרות מניקות נקבות, ואת שאינו מבכרות מניקות זכרים-אינו חושש שמא בנה שלזו בא לו אצל זו, ובנה שלזו בא לו אצל זו; אלא הרי הדבר בחזקתו, שכל אחת מניקה בנה.

הח שנים שהפקידו שני זכרים אצל רועה, האחד בכור והשני פשוט, ומת אחד מהן-מניח הרועה השני ביניהן ומסתלק; והרי הוא ספק בכור, ושניהן חולקין אותו: שאין אחד מהן מפיר את שלו.

הט הפקיד בכור אצל בעל הבית, והניחו בעל הבית עם פשוט שלו, ומת אחד מהן, ואין ידוע איזה הוא-המוציא מחברו, עליו הראיה; והרי הוא ספק בכור. ואפלו רועה פוהן שהניח בכורו בחצר בעל הבית, עם פשוט שלבעל הבית, ומת אחד מהן-המוציא מחברו, עליו הראיה; ואין מוציאין מחצר בעל הבית, אלא הראיה: שהרי מדעת בעל הבכור, הניחו עם הפשוט שלבעל הבית.

הי לא נחשדו ישראל על הבכורות; לפיכך נאמן הישראלי לומר, זה ספק בכור הוא, ורואין לו מומו, ואוכל אותו במומו.

היא פל תקדשים שקדם בהן מום קבוע להקדישן, ונפדו-חיבין בבכורה; ואם קדם מום

עובר להקדישן, או שהקדישן תמימים ואחר כך נלד להן מום קבוע, ונפדו-פטורין מן הבכורה: שהרי לא יצאו לחלין לכל דבר-מפני שהן אסורין בגזה ועבודה, כמו שבארנו בהלכות מעילה.

היב הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים, חיבת בבכורה. אבל הלוקח בהמה מפרות שביעית, הרי זו פטורה מן הבכורה: לפי שאינו רשאי לסחר בפרות שביעית-שהרי נאמר בה "והיתה שבת הארץ לכם, לאכלה", "לאכלה" ולא לסחורה; ואם תהיה חיבת בבכורה-הרי זה משתפר בבכור, שהרי יצא מתורת פרות שביעית.

היג פבר בארנו בהלכות אסורי מאכלות, שאסור לעשות סחורה בדברים האסורים באכילה; וכבר בארנו בתרומות, שאסור לעשות סחורה בתרומות. וכן אסור לעשות סחורה בבכורות, אף על פי שמותר למכרן על דרך שבארנו. לקח בכור למשתה בנו, או לרגל, ולא צרה לרגל-מתר למכרו.

היד אין שמין בכורות תמימים לישראל, אבל שמין להן בכורות בעלי מומין. ושמין בכורות תמימים לפוהנים בזמן הזה, שהן עומדין להאכל במומן; ואין צריף לומר, ששמין להן בעלי מומין.

<p>20 Oct</p>	<p>הילולא דדבידיל ראשון Sunday</p>	<p>יה 18</p>	<p>בבלי: בבא בתרא קיז ירושלמי: יומא לח תוספתא: טהרות ז נ"ך: איוב יב-יג רמב"ם: חגיגה ב</p>	<p>2nd Day Chol Hamoad ב דחזה"מ סוכות, אערוך שועי</p> <p>עלות השחר 6:01 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:20 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:27 שקיעה 6:07</p> <p>נץ החמה 7:14 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:56 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:51 צה"כ לשיטת ר"ת 7:20</p>
<p>21 Oct</p>	<p>שני Monday</p>	<p>יט 19</p>	<p>בבלי: בבא בתרא קיח ירושלמי: יומא לט תוספתא: טהרות ח נ"ך: איוב יד-טו רמב"ם: חגיגה ג</p>	<p>3rd Day Chol Hamoad ג דחזה"מ סוכות, קל למושעות</p> <p>עלות השחר 6:02 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:21 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:27 שקיעה 6:06</p> <p>נץ החמה 7:15 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:57 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:51 צה"כ לשיטת ר"ת 7:19</p>
<p>22 Oct</p>	<p>שלישי Tuesday</p>	<p>כ 20</p>	<p>בבלי: בבא בתרא קיט ירושלמי: יומא ט תוספתא: טהרות ט נ"ך: איוב טז-יז רמב"ם: בכורות א</p>	<p>4rd Day Chol Hamoad ד דחזה"מ סוכות, אדון המושיע</p> <p>עלות השחר 6:03 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:21 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:27 שקיעה 6:04</p> <p>נץ החמה 7:16 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:57 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:51 צה"כ לשיטת ר"ת 7:17</p>
<p>23 Oct</p>	<p>רביעי Wednesday</p>	<p>כא 21</p>	<p>בבלי: בבא בתרא קכ ירושלמי: יומא מא תוספתא: טהרות י נ"ך: איוב יח-יט רמב"ם: בכורות ב</p>	<p>Hoshanah Rabbah הושענא רבה, עירוב תבשילין</p> <p>עלות השחר 6:04 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:22 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:28 שקיעה 6:03</p> <p>נץ החמה 7:17 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:58 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:52 צה"כ לשיטת ר"ת 7:16</p>
<p>24 Oct</p>	<p>הגוישי Thursday</p>	<p>כב 22</p>	<p>בבלי: בבא בתרא קכא ירושלמי: יומא מב תוספתא: טהרות יא נ"ך: איוב כב-כג רמב"ם: בכורות ג</p>	<p>Shemini Atzeres / Yizkor שמיני עצרת, יזכור, גשם</p> <p>עלות השחר 6:05 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:22 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:28 שקיעה 6:01</p> <p>נץ החמה 7:18 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:58 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:52 צה"כ לשיטת ר"ת 7:14</p>
<p>25 Oct</p>	<p>ששי Friday</p>	<p>כג 23</p>	<p>בבלי: בבא בתרא קכב ירושלמי: סוכה א תוספתא: מקואות א נ"ך: איוב כד-כה רמב"ם: בכורות ד</p>	<p>Simchas Torah שמחת תורה</p> <p>עלות השחר 6:06 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:23 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:28 שקיעה 6:00</p> <p>נץ החמה 7:19 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:59 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:52 צה"כ לשיטת ר"ת 7:13</p>
<p>26 Oct</p>	<p>הפטרה: כה אמר הא-ל שב"ק Shabbos</p>	<p>כד 24</p>	<p>בבלי: בבא בתרא קכג ירושלמי: סוכה ב תוספתא: מקואות ב נ"ך: איוב כד-כה רמב"ם: בכורות ה</p>	<p>בראשית, מבה"ח, אסרו חג</p> <p>עלות השחר 6:07 סו"ז קר"ש - מג"א ... 9:23 סו"ז תפלה - מג"א .. 10:28 שקיעה 5:59</p> <p>נץ החמה 7:20 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:59 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:52 צה"כ לשיטת ר"ת 7:12</p>

מברכים חודש חשון המולד: פרייטאג נאכמיטאג 5 מינוט און 14 חלקים נאך 4. ראש חודש: ששי ולמחרתו ביום שב"ק

דוּרְךָ שְׁמַחַת יוֹם טוֹב, אֹן דוּרְכֵן לִיגְן תְּפִלֵּיו וְוֵי עֵס דְּאַרְף צו זַיִן, אִיז מְעַן זֹכָה
צו גְּעֹבֵדוּרְן אִינְגְּלֶעךָ.
(סְפָר הַמִּדּוֹת אוֹת בְּגִימ חֵלֶק א', סִימָן י')